

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

STUDIA RUTHENICA

STUDIA RUTHENICA

22

ЗБОРНИК РАДОВА
ЗБОРНИК РОБОТОХ

НОВИ САД, 2017

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

STUDIA RUTHENICA
STUDIA RUTHENICA

22
(35)

ЗБОРНИК РАДОВА
ЗБОРЊИК РОБОТОХ

НОВИ САД, 2017.

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
С А Д Р Ж А Ј
ЗБОРНИК РАДОВА „STUDIA RUTHENICA“ БРОЈ 22 (35)
2017.

Предговор	10
Уводне слово	11
Preface	12

I
26. ДАНИ МИКОЛЕ М. КОЧИША
„Русински језик и књижевност после Миколe М. Кочиша“
 06. 12. 2016. године, Нови Сад

I. Стваралаштво Миколe М. Кочиша

Леона Лабoш Хајдук, Микола М. Кочиш: Иновативни приступ педагошко-уџбеничкој делатности.....	15
---	----

II. Русински језик, књижевност и култура

Др Јулијан Рамач, Зборник русинских народних песама (2016)	22
Др Оксана Тимко Ђитко и Ника Пресл, Метеоролошка лексика у русинском, украјинском и јужнословенским језицима (српском, хрватском у бугарском)	26
Др Михајло Фејса, Прозор у русинску и енглеску традицију	33
Мр Хелена Међеши, Два Крстура, а један говор	36
Русин Евгениј Џуња (1919–2000) – оснивач Преводилачке службе АПВ.....	41
Славко Сабо, Завод за издавање уџбеника од оснивања до данас.....	46

III. Годишњице, култура и традиција

Ђура Лаћак, 200 година од рођења Петра Кузмјака (1816–1900).....	54
150 година од рођења Михајла Врабеља (1866–1923)	61
80 година Штампарије у Руском Крстуру, које више нема (1936).....	68
Хавријил Кољесар, Сећање – Јефрем Кољесар (1922–1996).....	74
Јулијан Пап, Дневник из логора – Јовген Папхархаји (1922–2002)	84

Љубица Отић, Фотографије Будинкових – историјски извори за истраживање	90
Ирина Папуга, Русини заједно са другима – др Љубивоје Церовић (1936–2015).....	97

IV. Русинска просвета и образовање

Ирина Папуга, Јанко Шандор (1984–1949), учитељ и управник Основне школе у Руском Крстуру	101
Русински језик у систему васпитања и образовања	115

II

РУСНСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Др Михајло Фејса, Квантитативно увећање двовидских глагола.....	127
Мср. Александар Мудри, Називи пољопривредних машина код Русина у Војводини	133
Мр Канаме Окано, Семантика и дистрибуција глагола осцилације у војвођанском русинском језику	144

III

СЕЋАЊА

Хелена Сивч (1922–2016), професор ликовне културе, академски сликар....	157
Јанко Чизмар (1929–2016), ликовни уметник аматер	158
Васиљ Мудри (1930–2016), наставник, књижевник и културни стваралац..	159
Марија Кочиш Хархаји (1931–2017), учитељица, наставница разредне наставе	163
Марија Хорњак Пушкаш (1931–2017), новинар, уредник, културни стваралац.....	164
Мирон Жирош (1936–2016), новинар, публициста и културни стваралац.....	165

IV

ГОДИШЊИЦЕ И ЈУБИЛЕЈИ

О. Јован Храниловић – 160 година од рођења (1855–1924).....	171
Хавријил Кољесар, Обележавање 100-годишњице гркокатоличке цркве у Барбертону (САД).....	173
Јулијан Пап, 95 година од рођења и 30 година смрти Штефана Чакана (1922–1987).....	176
Серафина Макаји – Седадамдесет година од рођења (1945).....	181

V

НОВИЈА ИЗДАЊА, ОСВРТИ И РЕЦЕНЗИЈЕ

Штефан Худак и др Ђура Харди, рецензије: Мирон Жирош, Америцки мен, Нови Сад, 2015.....	187
Лидија Пашо и Владимир Међеши, рецензије: Зборник „Русинске народне песме”, приредили: др Јулијан Рамач, Михал Љикар и Ирина Олејар, Нови Сад, 2016	190
Ирина Папуга, Зборник радова Studia Ruthenica 20 (33), 2015 и 21 (34) 2016.....	194

VI

НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА

Мр Хелена Међеши, Ирина Папуга и Наталија Хнатко – добитници признања „Ђирило и Методије“ (2015)	199
Марија Самарцић – добитник признања „Проф. Хавријил Х. Нађ“ (2015) ...	200
Златица Сивч Здравих – добитник Светосавске повеље Општине Шид (2016)	202

VII

Хроника Друштва за русински језик, књижевност и културу

Књижевност – преводи: Дјора Латјак, Остали зме ведно/ Ђура Лаћак, Остасмо заједно	207
Писмени родови ученика средњих школа у Новом Саду: Дајана Рац, Иван Чизмар и Давид Шанта.....	209
Активности Друштва за русински језик, књижевност и културу децембар 2014. – децембар 2016. године.....	213
Програм рада Друштва за русински језик, књижевност и културу за 2017. годину	226
Нови чланови Друштва за русински језик, књижевност и културу (2016–2017).....	232

*

Аутори прилога у Зборнику радова „Studia Ruthenica” 22.....	233
---	-----

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ
З М И С Т
**ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ ЧИСЛО 22 (35)
2017.**

Предговор	10
Уводне слово	11
Preface	12

I**24. ДНІ МИКОЛИ М. КОЧИША****„Руски язык и литература после Миколи М. Кочиша“**

06. 12. 2016. року, Нови Сад

I. Творчосц Миколи М. Кочиша

Леона Лабош Гайдук, Микола М. Кочиш: Иновативни приступ гу педагогично-учебничкей діялносци	15
---	----

II. Руски язык и литература

Др Юлиян Рамач, Зборник руских народних шпиванкох (2016).....	22
Др Оксана Тимко Дітко и Ника Пресл, Метеорологична лексика у руским, украинским и южнославянских языкох (сербским, горватским и болгарским)	26
Др Михайло Фейса, Облак до рускей и английскей традициї	33
Мр Гелена Медеши, Два Керестури, а една бешеда	36
Руснак Евгений Джуња (1919–2000) – снователь Прекладательней служби АПВ	41
Славко Сабо, Завод за издаване учебничкох од снованя по нешка	46

III. Рочніци, култура и традиция

Дюра Латяк, 200 роки од народзенья Петра Кузмяка (1816–1900)	54
150 роки од народзенья Михайла Врабеля (1866–1923).....	61
80 роки Друкарні у Руским Керестуре хторей вецей нет (1936)	68
Гавриїл Колесар, Здогадоване – Єфрем Колесар (1922–1996).....	74
Юлиян Пап, Дньовник зоз лагру – Йовген Папгаргаї (1922–2002).....	84

Любица Отич, Фотографії зоз скарбніци Будинскових як историйне жридо	90
Ирина Папуга, Руснаци ведно з другима – др Любивое Церович (1936–2015).....	97

IV. Руска просвіта и образоване

Ирина Папуга, Янко Шандор (1984–1949), учитель и управитель Основней школи у Руским Керестуре.....	101
Руски язык у системи воспитаня и образованя	115

II

РУСКИ ЯЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Др Михайло Фейса, Квантитативне звекшоване двовидових дієсловох	127
Мср. Александер Мудри, Назви польоділских машинох при Руснацох у Войводини	133
Мр Канаме Окано, Семантика и дистрибуция дієсловох осцилації у войводянским руским языку	144

III

ЗДОГАДОВАНЯ

Гелена Сивч (1922–2016), професор подобовой култури, академски маляр ..	157
Янко Чижмар (1929–2016), подобови уметнік аматер.....	158
Василь Мудри (1930–2016), наставнік, писатель и културни творитель.....	159
Мария Кочиш Гаргаї (1931–2017), учителька, наставніца класней настави ..	163
Мария Горняк Пушкаш (1931–2017), новинар, редактор, културни творитель	164
Мирон Жирош (1936–2016), новинар, публициста и културни творитель	165

IV

РОЧНІЦИ И ЮВИЛЕЇ

О. Йован Хранилович – 160 роки од народзеня (1855–1924).....	171
Гавриїл Колесар, Означоване 100-рочніци грекокатоліцкей церкви у Барбергону (ЗАД)	173
Юлиан Пап, 95 роки од народзеня и 30 роки шмерци Штефана Чакана (1922–1987).....	176
Серафина Макаї – Седемдзешат роки од народзеня (1945).....	181

V

НОВШИ ВИДАНЯ, ОГЛЯДНУЦА И РЕЦЕНЗИЇ

Штефан Гудак и др Дюра Гарди, рецензиї: Мирон Жирос, Америцки мен, Нови Сад, 2015.....	187
Лидия Пашо и Владимир Медеша, рецензиї: Зборник „Руски народни шпиванки”, пририхтали: др Юлиан Рамач, Михал Лікар и Ирина Олеяр, Нови Сад, 2016	190
Ирина Папуга, Зборник роботох Studia Ruthenica 20 (33), 2015 и 21 (34) 2016	194

VI

НАГРАДИ И ПРИПОЗНАНЯ

Мр Гелена Медеша, Ирина Папуга и Наталия Гнатко – добитніки припознання „Кирил и Методий“ (2015).....	199
Мария Самарджич – добитнік припознання „Проф. Гавриїл Г. Надь“ (2015)	200
Златица Сивч Здравич – добитнік Святосавскей повелі Општини Шид (2016)	202

VII

Хроніка Дружтва за руски язык, литературу и культуру

Литература – преклады: Дюра Латяк, Остали зме ведно/ Ђура Лаћак, Остасмо заједно	207
Роботи школярох штретних школах у Новим Садзе: Даяна Рац, Иван Чижмар и Давид Шанта.....	209
Активносци Дружтва за руски язык, литературу и культуру: децембер 2014. – децембер 2016. року	213
Програма роботи Дружтва за руски язык, литературу и культуру за 2017. рок	226
Нови члени Дружтва за руски язык, литературу и культуру (2016–2017)	232

*

Авторе прилогох у Зборніку роботох „Studia Ruthenica” 22	233
--	-----

ПРЕДГОВОР

Друштво за русински језик, књижевност и културу (основано 1970. године у Новом Саду) издаје свој гласник од 1975. године. Гласник је до 1987. године носио назив *Творчосц (Стваралаштво)*, а од 1988. године излази под називом *Studia Ruthenica*. Објављено је 13 бројева часописа *Творчосц* и 21 *Studia Ruthenica* (укупно 34 гласника). Од трећег броја, *Studia Ruthenica* излази као зборник радова.

У двадесет другом броју зборника *Studia Ruthenica* (тридесет петом броју гласника), објављени су прилози са Округлог стола који је под називом „Русински језик и књижевност после Миколе М. Кочиша“, а у оквиру 26. Дана Миколе М. Кочиша, одржан 6. децембра 2016. године у Новом Саду. Скуп је имао четири дела. У првом је било речи о стваралаштву Миколе М. Кочиша, у другом о русинском језику и књижевности, у трећем о годишњицама, култури и традицији и у четвртм о русинској просвети и образовању. Прочитано је укупно 16 саопштења које је припремило 11 аутора.

У другом делу овог броја часописа *Studia Ruthenica* је прилог о русинском језику, у трећем сећања, у четвртм написи о годишњицама и јубилејима, у петом прилози о новијим издањима, освртима и рецензијама, у шестом о наградама и признањима и у седмом – хроника Друштва.

Уредништво

УВОДНЕ СЛОВО

Дружтво за руски язык, литературу и культуру (основане 1970. року у Новим Садзе) выдава свой глашнік од 1975. року. Глашнік по 1987. рок мал назву *Творчосц*, а од 1988. року виходзи як *Studia Ruthenica*. Обявени 13 числа *Творчосци* и 21 *Studia Ruthenica* (вєдно 34 глашніки). Од трецого числа *Studia Ruthenica* виходзи як зборнік роботох.

У дваец другим чишлє зборніку *Studia Ruthenica* (триец пятим глашніку) обявени прилоги зоз Округлого стола, хтори под назву „Руски язык и литература после Миколи М. Кочиша“, а у рамикох 26. Дньох Миколи М. Кочиша, отримани 6. децембра 2016. року у Новом Садзе. Сход мал штири часци: у першей було слова о творчосци Миколи М. Кочиша, у другей о руским языку и литератури, у трецей о рочніцох, култури и традиції и у штвартей о рускей просвити и образованию. Пречитани вкупно 16 сообщєня хтори пририхтали 11 авторе.

У другей часци того числа часопису *Studia Ruthenica* обявени прилог о руским языку, у трецей здогадованя, у штвартей написи о рочніцох и ювильоох, у пиятей прилоги о новиших виданьох, огляднуцох и рецензийох, у шестей о наградох и припознаньох и у седмей – хронїка Дружтва.

Редакция

PREFACE

The Society of the Ruthenian Language, Literature and Culture (founded in 1970 in Novi Sad) has published its herald since 1975. The herald's title was *Tvorchostry* (Творчосць = *Creative Work*) till 1987 and since 1988 it has been published under the name of *Studia Ruthenica*. 13 issues of *Tvorchostry* and 21 issues of *Studia Ruthenica* have been published so far (total 34 issues of the herald). *Studia Ruthenica* has been published as a collection of works since its third issue.

In the 22nd number of the collection *Studia Ruthenica* (the 35th number of the herald) are published the reports from the Round Table entitled "The Ruthenian Language and Literature after Mikola M. Kočiš" which was held on the 6th of December in 2016 in Novi Sad within the manifestation "26th Days of Mikola M. Kočiš". The gathering consisted of four parts. The first was dedicated to the creative work of Mikola M. Kočiš, the second to the Ruthenian language and literature, the third to anniversaries, culture and tradition, and the fourth to the Ruthenian education. During the gathering were read sixteen reports written by 11 authors.

In the second part of this volume of *Studia Ruthenica* the readers can read a supplement on the Ruthenian language, in the third the memories, in the fourth the essays on new issues and reviews, in the fifth a supplement on prizes and awards and in the sixth part – the chronicle of the Society.

Editorial Board

I

26. ДНІ МИКОЛИ М. КОЧИША

Округли стол

Руски язык и литература после Миколи М. Кочиша
06. 12. 2016. року, Нови Сад

Леона Лабош Гайдук

МИКОЛА М. КОЧИШ – ИНОВАТИВНИ ПРИСТУП ГУ ПЕДАГОГИЧНО-УЧЕБНИЦКЕЙ ДІЯЛНОСЦИ

Абстракт: Микола М. Кочиш, педагог (учитель, наставник, професор, советник), новинар, писатель, дружтвени роботник, а понадшицкого филолог-лингвиста, науковец за руски язык. Уж у своєї наставницькей работи и под час студийох южнославянских языкох, як млади писатель и редактор дзединского часопису, заинтересовал ше за свой мацерински язык. Пожил од 1928. по 1973. рок, а у кратким периодзе од 10 рокох, руским дзецом, школом и одроснутим цо заинтересовани за мацеринске слово з пиху подаровал граматика, словник и правопис

русского языка, щешлїви пре спознане же Руснаци спатра богатство своего языка кед увидза же и Данте и Шекспир прешпивали на нашем русском языке.

Ключни слова: филолог, лингвиста, науковец, граматика, учебник, мацерински язык, руски язык, педагог, педагогично-иновативни приступ

Микола М. Кочиш, писатель, новинар, педагог, филолог русского языка, (народного языка бачванско-сримских Руснацох), дружтвени роботник и еден з инициаторох снованя и перши председатель Дружтва за руски язык, литературу и культуру 1970. року у Новим Садзе, пожил од 1928. по 1973. рок, зохабяючи, после несподзиваней вчасней шмерци у 45. року живота, богати опус филологичних роботох, лингвистично-педагогичного значеня. На тих роботох интензивно, як фахови сотрудник Заводу за унапредзоване общого и фахового образования САП Войводини, а потим Покраїнского заводу за видаване учебникох на языкох народносцох, интензивно роби од 1963. по 1973. рок зоз полну потримовку редакцийох, як русской, так и редакцийох народносцох (национальных меншинох) ришуючи, попри проблемох русской граматика, правопису и словника и проблем настави сербского языка у школах народносцох (национальных меншинох).

Не забуваючи нашу першу *Граматику бачваньско-рускей бешеди* др Габра Костелника Гомзового и перши педагогични практични крочаї Гавриїла Г. Надя, проф. русской нїзшей гимназиї у Руским Керестуре, по ширини дійствованя и планованя вигледовацкей работи, Кочиш ше зявює у чаше кед руским дзецом, руским школом (учительом, наставником) и руским интелектуалцом (установом), нормоване мацеринского языка було потребне, такповесц, як хлеб насущни. А тото питане значело и одредзоване писменосци Руснацох у одношенно на векшински дежавни язык и языки национальных меншинох Войводини у смислу культурней ровноправносци.

Як ше одлучел на тоту пионирску роботу, Кочиш и сам виявел: „Литературна работа и работа на преучованю языка барз ше складаю. Кажди писатель преуче свой язык же би мог вибрац прави слова зоз велького язичного богатства. Я так и почал преучовац наш язык же бим го знал хасновац у писаню, а вец сом на факултету научел як го треба науково преучовац, та сом остатніх рокох найвещей того и робел. Було то и потребне робиц, бо у Войводини лем наш язык не мал свойо школски граматики. Гоч дзеци не барз любя граматику, сигурни сом же єдного дня буду горди же їх мацерински язык не занедзбани, же ше по краси може поровновац зоз веліма другима языками. Кед того почувствую, най знаю же ми то награда за шицки мойо усиловносци у не такей легкой роботи“.

Як Кочиш любел и вредновал, як ше цешел у своей роботы мотивованей з любову гу свойому мацеринскому языку, виражел и зоз шлїдоющим своїм познатим виреченьом: „Може випатрац нескромно и без правей основи, але человек чувствую радосц и гордосц же Данте, Шекспир, Сервантес, Пушкин, Толстой, Петефи, Негош и велї други велїкане прегварели и зашпиляли на тим скромним, але виталним языку руского хлєбороба.“ (М. Кочиш, з нагоди друкованя читанкох за I и II класу гимназїї, *Билтен Покраїнского заводу за издаванє учебнїкох*, Нови Сад, рок V, число 20.1972, бок 4.)

Значене и вредносц, обсяг и науково досяги Кочишовой роботы у нашей краткей культурней и националней исторїї нїгда ше не забуваю. Дюра Варга и Дюра Латяк у єдней статї наводза: „Кед у питаню стан и розвой нашого литературного языка, вец можеме шлєбодно констатовац же Кочишова діялносц у нїм не лем модификатор фундаментох котри поставел др Гавриїл Костельник, але и творец фасады язиковей будовнї.“ (Дю. Варга, Дю Латяк, „Общи погляд на творчосц Миколи М. Кочиша“, *Руски язык и литература 1978*, Нови Сад, *Руске слово*, 1979, бок 17).

У нешкайших часоох, кед у науки о нашим руским языку познате цо предходзело, яки резултати Кочишовой роботы и цо зробене потим, з оглядом на науково досяги зоз граматику и словнїками, з роботу на чиїм чолє бул проф. др Юлиан Рамач, могли бизме тиж так, фигуративно прецизнейше повесц же фундамент поставел др Гавриїл Костельник, же то перша гарадича котра ведла Кочиша на преширену платформу на хторей ше зачала будовня за преучованє и нормованє языка, правопису, словнїкох, задовольюючи потреби школох и культурней явносци. Тоту будовню превжала, науково верификовала и докончала Катедра за руски язык, подзвигуюци ю на наукови, дома и у швеще припознати язык котри, медзи иншим, одредзує наш национални идентитет.¹

Сам Кочиш як фаховец – педагог и филолог – иноватор, творец, конкретнейше поведзено, концепції модерней настави мацеринского языка, граматики за висши класи основней школи и гимназїї, правопису, словнїкох,

1 Кочиш и сам мал циль заокружиц свою наукову роботу зоз докторску дисертацию под назву „Бешєда югослїанских Русинох“.

у чаще кед ше у педагогийней и филологийней теорії водзела розправа против дидактичного формализму и формализму у граматичних учебнікох. Значи же є иноватор не лем по обласцох руского языка на хторих робел, але и по квалитету – уровню наукового приступу гу модернейшому у одношеню на тедишні стан у югославянскей педагогийней и филологийней пракси.

У тих наукових рамикох и Кочишова значна работа на сербским языке у наставней пракси у ОШ „Жарко Зренянин“ у Новим Садзе и окреме работа на уровню балканских жемох у методики настави языка дружтвеного штредку и двоязичних школах (Симпозиум, София, 1972. замерковане викладанє).

Спатриме з тей нагоди у кратких рисох даскельо аспекти и обласци дзе Кочишов талант и иновациї занавше убудовани до науки и пракси.

1. Ище кед бул наставнік у ОШ „Ж. Зренянин“, хтора була вежбальня Висшей педагогийней школи (ВПШ) за студентох, Кочиш бул замерковани як талантовани преподаватель. На його годзинох студенти не обачовали часову дистанцу у науковей интерпретациї змисту медзи науку и праксу, а школяре активни на настави посциговали високи уровень знаня. Бул то резултат вестранних вежбох за активне учене, але и систематичного пририхтованя за дальши студії.

2. У Покраїнским заводзе за учебніки, як фахови руководитель за руски язык, Кочиш ма шицки условия и потримовку нашей просвитней и культурней явности за витворене свойого плану за наукове нормоване руского языка, бо лем школи нашей националней заедніци не мали свойо граматики, правопис и словніки. Так настали граматики за V и VI, а потим и VII и VIII класу основней школи и I и II класу гимназії, та ше и нашо школи поровнали зоз мадярским, румунским и словацким у Войводини.

О тих граматикох фаховец и писатель вецей сербских приручнікох за основну школу у Войводини, а колегиня Миколи Кочиша, Добрила Летич, 1978. року висловела: „Прицаговали го питаня настави лингвистики, модерни структурални приступ гу язичней матерії и його руски язык. Резултат того интересованя то його граматики руского языка зробени на структуралней основи. Так Руснаци, дзекуючи Миколови Кочишови, зоз першима учебніками граматики достали подполно сучасну интерпретацию язичней матерії, и то скорей як цо ше таки учебніки зявели на сербскогорватским языку.“ (Леона Урошевич – Мария Чакан: *Педагогийно-учебніцка діялносц Миколи М. Кочиша*, Зборнік: *Руски язык и литература* 1978, Нови Сад, *Руске слово*, 1979, бок 29).

3. Ентузиязем роботних тимох бул вельки. Тревало скорей учебнікох поставиц нови програми, нарисы за роботни кнїжочки, концепції учебнікох (граматикох, читанкох). Шицкому цо ше дотика руского языка модерни печад дава Кочиш, а програму руского языка за дзеци котри не ходза до руских школах, вон збогаує з елементами националней култури. Цали Завод за учебніки бул зочени, у интересу пестованя заедніцтва народох Войводини, зоз питаньом виучованя

сербского (або другого) языка у школах за национални меншини, такволяного языка дружтвеного штредку. Микола Кочиш у тей обласци тиж остале зазначени як иноватор. Вон дава тим програмом концепцию, прави нариси учебнікох, роботних текох, трима велі методични преподаваня, пише приручніки и учебніки. Познати його наступ на Симпозиюме у Софії, после чого є волани отримац преподаваня болгарским наставніком, оспособйовац наставнікох на Косове итд. По його концепції мр Злата Юкич (Нови Сад) тримала преподаваня у Гетеборгу (Шведска) и написала вецей учебніки за наставу сербского языка у мадярских основних школах.

4. Огромни труд и знане зоз компаративистики були потребни за складане такей хасновитей кнїжки як цо то *Приручни терминологийни словник сербскогорватско-руско-українски*, зоз понад 14000 словами. Оригинална идея писац троязични словник на радосц и гордосц Руснацом и Українцом, допомогла збогацованю писаного слова у медийох, школах, культурних установах. Попри тим, Кочиш робі часточашне и на терминологийних словнікох по наставних предметах и так помага и у наставним процесу и у пририхтованю нових учебнікох. Терминологийни словник, и попри нових словнікох (руско-сербских и сербско-руских) и нешка гледани.

Любов гу дзецом и свойому мацеринскому языку, талант преподавателя и науковца и велка солидарносц зоз колегами, як и, без сумніву, високи уровень национальной толеранції, то тот фини емоційно-спознайни тон хтори през цали Кочишов творчи опус воспитує, поучує.

З Кочишом, руски язык забера достойне место медзи вецейнационанима войводянскимима и югославянскимима литературами и на палети славянских языкох.

ВИБОР З ЛИТЕРАТУРИ

1. Учебніки и приручніки наведзени у Предлогу
2. Руски язык и литература 1978, Нови Сад, Руске слово, 1979.
3. Документи Заводу за унапредзоване общого и фахового образования САП Войводини, 1963-1965. рок
4. Билтен Покраїнского завода за учебніки, роки 1963-1973.

Кочишово написи, граматики мацеринского языка, приручніки и роботни кнїжочки²

- 1963: перша статя о власним языке – „Потенциял“, вид.: Народни календар 1964. – Руски Керестур: Руске слово, 1963, боки 150-153;
- 1965: Мацеринска бешеда. Часц I. Граматика за V и VI класу основней школи. – Нови Сад: Завод за издаванє учебнікох АПВ, 1965, б. 135;
- 1965: Роботна кнїжочка зоз Граматики за V класу основней школи з руским наставним языком. – Нови Сад: Завод за издаванє учебнікох АПВ, 1965, б. 40;
- 1965: Роботна кнїжочка зоз Граматики за VI класу основней школи з руским наставним языком. – Нови Сад: Завод за издаванє учебнікох, 1965, б. 48;
- 1967: Мацеринска бешеда. Часц II. Граматика за VII класу основней, школи. – Нови Сад: Покраїнски завод за издаванє учебнікох, 1967, б. 79;
- 1968: Мацеринска бешеда. Граматика за VIII класу основней школи. Нови Сад, Покраїнски завод за издаванє учебнікох, 1968, б. 98;
- 1968: Контролни задатки зоз мацеринского языка за VIII класу основней школи. – Нови Сад: Покраїнски завод за издаванє учебнікох, 1968, б. 66;
- 1970: Граматика руского языка за V класу основней школи. – Нови Сад: Покраїнски завод за издаванє учебнікох, 1970, б. 120;
- 1970: Контролни задатки з граматики руского языка за V класу основней школи. – Нови Сад: Покраїнски завод за издаванє учебнікох, 1970, б. 50;
- 1970: Словнік терминох: сербскогорватско-руски и руско-сербскогорватски (история). – Нови Сад: Покраїнски завод за издаванє учебнікох, 1970, б. 89;
- 1971: Правопис руского языка. Школске виданє. – Нови Сад: Покраїнски завод за издаванє учебнікох, 1971, б. 159;
- 1972: Приручни терминологийни словнік сербскогорватско-руско-українски. – Нови Сад: Руске слово (1972), б. 370;

---

2 Часц Кочишових насловох зоз Дуличенковой Jugoslavo-Ruthenica II, 237. бок, а попис других Кочишових роботох дати на концу його „Лингвистичних роботох“, 288-292. Ту и часц насловох Кочишових лингвистичних и литературних творох.

Постгумно:

1974: Кочиш М. М.: Граматика руского языка. Фонетика. Морфология. Лексика.
– Нови Сад: Покрајински завод за издавање учебника, 1974. – 135 б.

Леона Лабош Хајдук

МИКОЛА М. КОЧИШ – ИНОВАТИВНИ ПРИСТУП ПЕДАГОШКО-УЦБЕНИЧКОЈ ДЕЛАТНОСТИ

Резиме

Микола М. Кочиш (*Ђурђево*, 1928 – *Нови Сад*, 1973) био је наставник, писац, новинар, а преваходно филолог (педагог-лингвиста) и друштвени радник. Творац је првих школских уџбеника, граматике, праписа и речника за основну школу и гимназију на русинском језику (микројезику, народном говорном језику јужноугарских, односно југословенских, бачко-сремских Русина). У националној историји културе у континуитету убрзаног нормативног развоја русинског језика Кочиш полази од прве граматике др Хавријила Костељника (1923), разрађује педагошку и лингвистичку основу свог матерњег језика, иновирајући уџбенике граматике структуралним приступом, те уводи русински књижевни језик у круг нормираних словенских језика.

Обим и дубина интерпретације Кочишевих радова ограничени су захтевима наставног плана и програма, односно психофизичким могућностима ученика, а његов научни рад и рад неколико његових следбеника научно је верификован у делима Катедре за русински језик и књижевност Филозофског факултета у Новом Саду, граматиком (2002. год.) и речницима: двотомним српско-русинским (1996-1997) и русинско-српским (2003).

Leona Laboš Hajduk

**MIKOLA M. KOČIŠ – THE INNOVATIVE APPROACH IN THE
PEDAGOGICAL TEXTBOOK ACTIVITY**

Summary

Mikola M. Kočiš (*Đurđevo*, 1928 – *Novi Sad*, 1973) was a teacher, writer, journalist and, above all, philologist (pedagogue-linguist) and a social worker. He was the creator of the first school textbooks, grammar books, orthography and dictionary for the elementary school and grammar school in the Ruthenian language (micro-language, spoken vernacular of the South-Hungarian, i.e. Yugoslav Ruthenians of Bačka and Srem). In the national history of culture of the continually accelerated normative development of the Ruthenian language, Kočiš starts from the first grammar book written by dr Havrijil Kosteljnik (1923), elaborates the pedagogical and linguistic basis of his native language, innovating the grammar textbooks with a structural approach and introduces the Ruthenian literary language into the circle of standardized Slavic languages.

The scope and depth of interpretation of Kočiš's work are limited by the requirements of the curriculum, and psychophysical capabilities of students, and his scholarly work and the work of some of his followers was scientifically verified in the publications of the Department for the Ruthenian Language and Literature at the Faculty of Philosophy in Novi Sad – the Grammar Book (2002) and two-volume dictionaries: Serbian-Ruthenian (1996-1997) and Ruthenian-Serbian (2003) .

ЗБОРНІК РУСКИ НАРОДНИ ШПИВАНКИ

Абстракт: Автор представя зборнік руских жридлових народних шпиванкох хтори по записох Онуфрия Тимка, др Винка Жганца и др. и по власних записох пририхтали Юлин Рамач, Михал Лікар и Ирина Олеяр. Нашо народни шпиванки ше з часом забуваю, та автор указує на необходимосц такого зборніка за руских школярох и младих, як и за шицких любительох народней поезиї

Ключни слова: Руска народна поезия. Жридлово народни шпиванки

Ище В. Гнатюк, после перебуваня медзи бачванско-сримским Руснацами 1897. року писал: „Под впливом писных сушедних народох руски писні ше вше меней чую. ...“. А у „Руских новинох“ ч. 24/1934, 3. б. автор *А. П-ла* пише: „Наша писня ... почала ше трациц и уступйовац место другим, не нашим шпиванком. ... Зато мили мойо браца, чувайме их и не допушуйме да ше уцишню други и цудзи шпиванки до нас, бо з тим би зме страцели не лем нашу народну поезию, **але свою душу и свою народносц.**“ Як видзиме, нашо предходніки, вельо роки пред нами, уж обачовали же ше наша жридлова народна поезия з роками забува, шезує. Кед би ше у тедишнім чаше нашли любителе наших народних шпиванкох и кед би их записовали (з мелодиями), нешка бизме мали не коло 250-300 зачувани шпиванки (кельо рахуєме же их ище маме), але вироятно вельо вецей.

Дружтво за руски язык, литературу и культуру у своєй широкей діялносци пошвещує вельку увагу прешлосци нашого народу, нашей традициї и народней творчосци. З тей нагоди Дружтво у своім рочніку *Studia Ruthenica* ч. 22/20017 издава руски **жридлово народни шпиванки** з нотами. Таке виданє будзе барз значне за любительох наших народних шпиванкох, бо им два єдини зборніки тих шпиванкох уж давно не доступни: зборнік др Винка Жганца „*Pjesme jugoslavenskih Rusina*“¹ (1946. и 1996) и зборнік Онуфрия Тимка (подписовани зоз *Тон*) „*Наша писня*“² (1953–54, друге виданє 1989). Тото виданє окреме було потребне нашим школяром и младим, як и преподавательом у руских школах.

1 Žganec – Dr Vinko Žganec, *Pjesme jugoslavenskih Rusina*. – Zagreb: Tisak nakladnog zavoda Hrvatske, 1946. Обновене виданє: *Rusinske pjesme*. Zagreb: Savez Rusina i Ukrajinaca Republike Hrvatske, Uredništvo Nova dumka, 1996.

2 Тон – Онуфрий Тимко, *Наша писня (I–III)*. – Р. Керестур: Руске слово, 1953–54. Обновене виданє: *Наша писня*. Интегралне виданє кнїжкох I–III зоз преушорену нотну часцу и IV кнїжку як новим додатком. – Нови Сад: Руске слово, 1989.

Зборнік „Руски народни шпиванки“ пририхтали: др Юлин Рамач, професор руского языка (направел вибор шпиванкох и зредаговал їх тексти), Михал Лікар, руководитель музичней секції при КУД „Татас Шевченко“ у Дюрдьове и Ирина Олеяр, професор музичного воспитаня (пририхтали нотну часц).

До Зборніка вошли народни шпиванки з народними мелодиями зоз зборнікох др Винка Жганца и Онуфрия Тимка, зоз записох Якіма Олеяра³ и Якіма Хоми⁴ и даєдни шпиванки хтори од народних шпивачох записали М. Лікар и Ю. Рамач (у змісту їх скраценє *Ред.*) – 213 шпиванки (даєдни шпиванки записани з двома мелодиями одн. вариантами мелодийох, та мелодий ест вещей).

Основни критерий по хторим пририхтоваче Зборніка зробели вибор *жридлових* народних шпиванкох бул: виберали шпиванки хторим и текст и мелодию зложил сам народ.

Зоз Жганцового зборніка зме превжали 107 шпиванки (од того 58 шпиванки записал од народних шпивачох наш поет Михал Ковач⁵). З винїмком даскелїх (*Щерцо мойо, чом так горши* – вироятно уметніцка; *Під дубиною, Ой під гаєм* – українски) шицки други шпиванки у Жганцовим зборніку тримаєме за жридлово народни шпиванки. То заключаєме по тим же вельку часц з нїх и нешка шпивоа або паметаю найстарши Руснаци.

Тон у своїм зборніку од 1989. року ма 423 шпиванки и танци. Окрем бачванско-сримских народних, у Зборніку обявени и українски и закарпатскоукраїнски шпиванки, а тиж и шпиванки хторим мелодию зложил сам Тон. У його зборніку зме зазначели коло 100 шпиванки за хтори Тон наводзи *кеди и од хторого руского шпивача* их зазначел або на основи других фактох заключел же шпиванки нашо народни. Прето и тоти його 100 шпиванки тримаєме за жридлово. И Тон, як и Жганец, до свойого зборніка положел и значне число шпиванкох хтори записал Михал Ковач. И Яким Олеяр и Яким Хома записовали шпиванки од народних шпивачох, а тиж так и пририхтоваче того зборніка. Два шпиванки, и текст и мелодию (*На полю конї ору* и *Там под брецком*), зложил народни поет Петро Дудаш (1883–1955); текст шпиванки *Стало дзивче под ясьмином* зложил народни поет Митро Надь, а мелодия ей, так тримаєме, народна.

До Зборніка зме унесли и даєдни шпиванки зоз Тонового и Жганцового зборніка хтори пренешени до Бачкей зоз Закарпат'я од другей половки 19. вику (принесли их нашо школяре и студенти хтори ше там школовали) – шпиванки

3 Яким Олеяр, *3 народней студзенки (шпиванки з нотами)*. – Нови Сад: Руске слово, Шветлосц 6/1978, 899–902; *3 народней студзенки*. – Нови Сад: Руске слово, Шветлосц 4/1976, 383–391 (тексти 17 шпиванкох); *3 народней студзенки*. – Нови Сад, Руске слово, Шветлосц 2/1978, 296–298 (єденац мелодий)

4 Яким Хома записовал од керестурского гудака Якова Чижмара и од старших шпивачкох. Векшину з нїх обявел О. Тимко у *Нашей писні*.

5 По Дю. Латажови, други шпиванки у тим зборніку Жганец превжал зоз рукописного зборніка богослова и музиколога Инокентия Тимка.

хтори наш народ нешка прилапел як своєю (*Ой, мешачку, мешаченку, Ей, червена ружа трояка* и др.).

При вибору шпиванкох за Зборнік часто зме наиходзели на проблеми, бо з рока на рок вше баржей забуваме своєю народни шпиванки. Наиходзели зме на тексти хтори ше шпиваю на два, та и вецей мелодії, даєдни и на сербски мелодії (першобутна мелодия ше забула, напр.: *Дзивче, дзивче, біла ружа* и *А там далей при поточку*), а з другого боку зме находзели мелодії хтори ше шпиваю на вецей розлични тексти (народ з часом забул хтори им бул першобутни текст, напр.: *Когуцик яраби, Не зрубуй не сцинай желеного дуба, Дай нам Боже дай нам здоровим ше поврацац и Не верим я себе ані мила тебе*).

Тексти под даєдними мелодиями наводзиме таки як их записали у тей статї наведзени авторе (записоваче), а даєдни тексти зме зложели зоз двох и вецей текстових вариянтох истих авторох. Напр. шпиванку *Заивцицело слунко ясне* Тон и Жганец записали зоз шейсцома стихами, док вона у Биндасовим-Костелниковим зборніку ма 10 стихи, зоз хторих заклочуєме же то наша америцка шпиванка (тоту вариянту зме и дали у Зборніку).

Пре число складох и ритмику часто зме мушели усогласовац тексти зоз мелодию, тє. дополньовац або скрацовац даєдни стихи же би шпиванки було легчейше шпивац. Так у шпиванки *Поза гумна поза плот* (Яким Олеяр, Шветлосц ч. 4/1976) перши такт у 1. и 4. стиху требало би шпивац: *По-за-а гумна, поза плот*. Же би ше шпиванка легчейше шпивала, ми на початок 1. и 4. стиха уруцели викричнїк *гей: Гей, поза гумна, поза плот...*

Зоз текстох даєдних шпиванкох вихабяли зме часци хтори були неясни або звишни у тексту, а у даєдних зме меняли часци текста (у шпиванки *Коло обали дражка стої* сербизем *обала* заменели зме зоз *поточок*). У змисту Зборніка ше за каждую шпиванку дава податок з хторого жридла є превжата або хто ю записал.

Тот зборнік не представляя шицку нашу жридлову народну поезию. На младших етномузикологох и фолклористох остава же би записали и други нашо шпиванки хтори ше ище шпиваю або паметаю у народзе.

Др Јулијан Рамач

ЗБОРНИК „РУСИНСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ“

Резиме

Русинске народне песме се временом заборављају: неке се певају на две, а неке и на три мелодије, а на поједине мелодије се певају и по два и више народних текстова; неке се певају на српске мелодије. Из тих разлога аутор указује на неопходност популаризовања изворних народних песама у народу, посебно код младих. Он овде представља зборник 213 русинских изворних народних песама (записаних од народних певача) по записима Онуфрија Тимка, др Винка Жганца и др. који су припремили др Јулијан Рамач, Михал Љикар и Ирина Олејар.

Dr Julijan Ramač

THE COLLECTION „RUTHENIAN FOLK SONGS“

Summary

The Ruthenian folk songs have been forgotten with time: some are sung to two, and some even to three tunes. Vice versa, two or more folk lyrics are sung to one tune and some lyrics are sung to Serbian melodies. For these reasons the author points out the necessity of popularizing the traditional folk songs, especially in young people. Here he presents the collection of 213 Ruthenian traditional folk songs (recorded by folk singers) according to the recordings by Onufri Timko, dr Vinko Žganec and others which are prepared by dr Julijan Ramač, Mihal Ljekar and Irina Olejar.

Др Оксана Тимко Дітко и Ника Пресл

МЕТЕОРОЛОГІЙНА ЛЕКСИКА У РУСКИМ, УКРАЇНСКИМ И ЮЖНОСЛАВЯНСКИХ ЯЗИКОХ (СЕРБСКИМ, ГОРВАТСКИМ И БОЛГАРСКИМ)¹

Абстракт: Преанализована метеорологийна лексика у руским, украинским и у дзепоедних южнославянских языках указала же слово о стабилней, архаичней лексико-семантической группы. Преанализовани 302 назви, котри класификовани до 70 словникових статьяох. Велька часц анализованей лексики праславянска (264 лексеми), цо твори 87,4% шицкей анализованей лексики. Од тих назвох мале число нешка справди исто звучи у шицких анализованих языках, векшина ше през час пременела пре рижни фонетски и морфологийни пременки. Пожички ест мало, лем 12,6 % од шицких анализованих назвох; окрем того, вони меную лем специфични, локални метеорологийни зявения, найчастейше витри

Ключни слова: лексема, дериват, рефлекс, праславянски язык, фонем, морфем, пожичка, славянски языки, лексико-семантическая группа, семантика

Живот людзох од давен-давна одредзовала часц рока. Цали рочни циклус заедніци менял ше спрам хвилі и часци рока. Од хвилі и часци рока завишели не лем роботи на полю, у загради, але и гевти коло обисца. З часом нам ше живот не меня тельо у зависности од рочней часци, але нам хвиля ише вше може погубиц дзепоедни плани.

Така повязаносц човека и хвилі шведочи же метеорологийна лексика стара, богата и заеднічка шицким славянским языком. Дзепоедни з лексемах мож провадиц аж до индоевропскей давности. Интересовало нас кельо ше тот лексико-семантическая группа пременела през остатні тысяч роки у дзепоедних славянских языках и у котрим пасме лексики найвекши пременки.

Шицки анализовани языки славянски, значи генетично зродни. Медзитим, векшина з них уж вещей як тысяч роки не ма медзисобни контакти. З єдного боку рушаючи од їх зродности, а з другого, пре длугу часову роздвоеносц, сцели зме преанализовац як ше єдна лексична группа, у нашим случаю группа

---

¹ "This work has been fully supported by/supported in part by the Croatian Science Foundation under the project Comparative slavic linguocultural themes number 2131."

метеорологічних назв, мене през час у анализованих языкох. Поставели зме питанє кельо лексеми зродни з єдного боку, а кельо їх роздвоєноє зохабела шлїди на їх розвой и нешкайши, сучасни форми. Вибрали зме метеорологічну лексичну групу бо зме предпоставели же єй лексика стара и архаїчна. Хвиля вше мала вельку улогу у живоце човека, од найпримитивнейших дружтвених групох по нешка. Хвиля була животно важна и одредзовала рочни животни циклуси.

Циль нашей анализи не одредзоє место руского языка мєди славянскими, але преанализоєє склад єдней лексико-семантичной групи у рижних славянских языкох и видиє же дзе у тей групи руски язык. Анализа не конечна, плануєме ю розшириє зоз додаваньом заходнославянских языкох, але можебує и пополниє з даєдними восточно и южнославянскими языками котри зме тєраз не брали до уваги.

Лексеми за виражованє метеорологічних назв анализовали зме на рижних язичних уровньох: од фонетичного по словотворчи и семантични. На самим початку зме рушели од того же анализована лексика стара и архаїчна, же анализовани славянски языки були тисяч роки роздвоєни та самостойни розвой могол зохабци шлїд и на тей лексико-семантичной групи праве прето же од самих початкох лексика була важна у каждодньовим живоце. З другого боку, простор котри нешка населюю народи цо бєшєдую на анализованих языкох вельки и атмосферски условия розлични: од Днїпру на сивєру по Ядранске морїю, од Чарного моря по Карпати и Панонску ровнїну. Тиж и уплїв сушєдних языкох розлични: у українским то русийски, польски, у болгарским турски, румунски, у горватским италиянски, немецки...

З оглядом на шицко спомнутє, интересовало нас кельо справди стара лексика и кельо ше пременєла, кельо ю пременєли сушєдни языки, а вєє и количество интернационализмох у сучасних языкох. Интересовало нас у якєй мири кажди язык створєл власни деривати котри условєни зоз язичними, историйними и географскими причинами.

Аналізу творя 70 словнїково статї, точнєйше 70 метеорологічни поняца. На означованє тих поняцох преанализовали зме 302 слова у анализованих языкох.

Шицко вєдно зме обробєли вєцєй як тристо розлични лексеми, котри означую метеорологічну лексичну. Велька часц з нїх праславянска, а дзєпєєдни ше складаю на вєцєй язичних уровньох. Метеорологічна лексика структурована на даскельо пасма. Найвєкшу часц творя праславянски лексеми. Тот факт потвєрдзєнє того же лексика стара и вше була важна людзюм, та ше поняца на означованє метеорологічних зявєньох не поживовали так лєгко и назви ше не забували.

Праславянски лексеми. З оглядом на походзєнє назв, велька часц з нїх, точнєйше 87% праславянского походзєнє, и по нешка у тих словах углавним зачуванє и першобунє значєнє. Прето би ше могло повєсц же ядро

метеорологієй лексикі праславянське. Од праславянських назв котри присутні у шицких анализованих языках, 36 словніково статі, у 19, лебо 52,7% лексеми у шицких языках исти на фонетским, морфологієйним и семантичним уровню. Медзи німа мала група лексеми котри заєднічки шицким анализованим языком и не розликую ше ні по чим (*роса, пара, дим, небо*). Точнейше, структура тих словох така же ше у ніх не одбували ніяки ані фонетични, ані морфологієйни историйни пременки.

Численша семантична група у котрей ше лексеми подполно складаю на семантичним уровню, а на фонетским плане єст розлики котри условени зоз историйними пременками. Заєднічки риси ше ясно видза зоз прикладох дзе пралексеми зачувани у цалей першобутней форми. Таки случай наприклад з групами *слунко, молга, диждж, гром, дзень, дуга, шніг, влага, мраз* дзе єст мали розлики у фреквентности хаснованя, бо ше роби о розличним хаснованю у стандарту и диялектах и мали розлики на фонетским уровню котри завиша од природного розвою и исторії каждого языка. Гевто цо заєднічке шицким таким лексемом то їх припадносц сучасним языком и означованє истих зявєньох и околносцох котри їх пралексеми означовали у праславянским чаше.

То групи лексеми у котрих ше одбула трансформація словох спричинена зоз законами праславянського языка и як результат регуларних фонетских пременкох котри ше случували през историю и розвой од праславянського гу сучасним языком. Так, наприклад, у словох укр. *волога* – рус. *влага*, укр. *мороз* – рус. *мраз* пременки ше случели у українским языку. Як и у других восточнославянських языках, тоти групи розвили полногласє. У нас рефлекс исти як и у горватским и сербским языку.

Окрем полноглася и метатези ликвидох, треба спомнуц и групи у котрих ше лексеми медзисобно розликую спрам розличней рефлексациї яту (ѣ). Таки групи у тей часци лексикі єст пейц:

рус. *витор* – укр. *вітер* – горв. *vjetar* – серб. *ветар* – болг. *вятър*
 рус. *звезда* – укр. *диял. звізда* – горв. *zvijezda* – серб. *звезда*,
 рус. *шніг* – укр. *сніг* – серб. *снег* – горв. *snijeg* – болг. *сняг*,
 рус. *лето* – укр. *літо* – горв. *ljetо* – серб. *лето* – болг. *лято*,
 рус. *мешац* – укр. *місяць* – горв. *tjесec*, серб. *месец* – болг. *месец*.

У лексеми, *цєло – тепло, дзєн – дєнь – дан* пременки ше случели пре фонетски законїтосци нашого языка: переход непалаталних консонантох до палаталних пред предніма вокалами. По тим правилу *t* прєшло до *ц*, а *d* до *дз* у нашим языку пред преднім вокалом *e*.

У слове *ляд, я* ше у нашим языку розвило зоз краткого *e*, як у словацким.

Нєшкайша рефлексия дифтонгу ят (ѣ) у сучасним болгарским, украинским, сербским, горватским и руским языку прєсликованє историйних пременкох тих гласох. У болгарским тот дифтонг дал *e*, лебо *я*, у украинским *i*, у горв. *je*, лебо *ije*, у сербским *e*, а у нас *e* (*лето*), *и* (*шніг*), а дакеди и *a* (*бляди*).

У Х віку почали ше вокалізовац полугласи. Вони ше трацели, лебо вокалізовали. Кед ше вокалізовав предні полуглас ь давал двојки рефлексии у анализованих языках: у нас, у українским и болгарским е: *дзень – день – ден*, у сербским и горватским а: *дан – дан*.

Ище єдна фонетска прѣменка котра специфична за цек розвою лексемох то траценє назалних вокалох. У праславянским языку були два таки вокали. Вокал ж у болгарским ше розвил до ъ, а у других анализованих языках, як и вообще у векшини славянских языках, дал у: *дуга – дуга – дѣга*.

Кед слово о семантичним уровню, треба надпомнуц же при метеорологийней лексике єст одредзени поклоплївосци, але и розлики медзи преучованима назвами у анализованих языках. При даєдних ше назвох розлики видза на фреквентносци хаснованя, лебо по статусу лексеми у языку (стандард – диалект).

Наприклад, словникова статя *буря* ма общеславянски лексеми котри ше на фонетичним уровню подполно складаю. Їх семантични розлики присутни у фреквентносци хаснованя лексеми, але и у єй регионалним хаснованю. У горватским языку *buja* ма специфичне значенє, предствя моцни витор зоз сиверовостоку котри дує на восточней часци Ядрану и приноши суху и стабилну хвилу, але у украинским, болгарским и руским языку *буря* моцни витор як метеорологийне зявенє у болг. *буря*, укр. *буря*. У тих языках ше слова не розликую анї по фонетским випатрунку.

Цикави приклад рижней фреквентносци и заступеносци праславянских назвох у анализованих языках. Наприклад, лексема *диждж* у горватским языку ше хаснує у шицких бешедох окрем штокавскей, так же є територіялно заступенша од назви *kiša* котра ше хаснує у стандарду, а тиж так и у сербским языку. З другого боку, лексема *диждж* ше хаснує у шицких других анализованих языках, правда у рижних фонетским випатрунку: укр. *дощ*, болг. *дъжд*, горв. диял. *dažd*.

Єст вшелїяк група лексемох праславянского походзеня, котри не зачувани у нашим языку, а хасную ше у других анализованих языках: *градъ* (у нас пренєшена суфиксална назва од *камень – каменец*), *proljeće*, *весна*, *ведро*, *студен*, *туча*, *киша*.

З другого боку, наприклад *хмара*, *бліскавка* ше хаснує лем у руским и украинским. Обидва лексеми ше виводза зоз праславянского языка.

Лексема *молга* индоевропске слово, заєдніцке у шицких вигледованих языках. Праславянска форма **мъгла*. Лексема ше находзи у стандартним горватским, сербским и болгарским языку, у украинским ше явя як диалектизм ведно зоз формами стандартного языка *імла* и *мла*. Интересантне же у болгарским як синоним за *мъгла* постої слово турского походзеня *думан*, котре постої и у укр. як *туман*. Значи, кажди з тих языках, и украински и болгарски, слово поживел зоз турского самостойно и прилагодзел го фонетично гу своїм правилом. У

болгарских диялектох хаснуе ше синоним за *молгу* – *омара* котре ше наводзи як дериват лексеми *хмара*. Ту маме приклад семантичного премесцяня лексеми, те, напольноване зоз новим, правда блізким, змистом уж постоящей лексеми.

Розлики на семантичним уровню медзи лексемами праславянского походзєня, у рамикох єдней словніцкей статї реализує ше у семантичних переменкох, лебо у архаїзації словніка. Так наприклад слово *луч* – *льч* першобутно значело „шветло, зарю шветла“, з часом у кождим язyku прешли семантични переменки, архаїзовали ше, та и нестали у дзепоедних язyкох.

Розлики присутни и у пообщующей лексеми *хвиля*, котра ше у анализованих язyкох розликує: укр. *погода*, укр. диял. *веремя*, бол. *време*, у нас нет. У серб., горв. *време* – *vrijete* гомоним, значи хаснуе ше у значєноу час, але и хвиля. Наша лексема *хвиля* присутна у словацких диялектох у двох значєнох: часовим „хвилька“, и метеорологийним. У часовим ше склада зоз українским *хвилина* „минута“, так же и лексеми *хвиля* мож охарактеризовац як медзидиялектни гомоним, гоч ше у нас вона частєйше хаснуе як метеорологийне поняцє, а *хвилька* вироятно дериват зоз укр. *хвилинка*.

Вшелїяк важне и интересантне же у анализованих язyкох, та и у славянских язyкох вообщє, нет єдней лексеми за *воздух*. У кождим занализованих язyкох лексема котра означає тото поняцє праславянска, але є виведзєна зоз рижних жридлох: у руским, сербским, болгарским хаснуе ше дериват стсл. *въздух*, у укр. дериват од *вітер* – *повітря*, а у горв. од *заря* – *зрак*.

Пожички. Гєвти лексеми котри не маю праславянсєе походзєнє у подполносни исти на семантичним уровню зоз лексемами зоз истєй словніцкей статї бо су превжати зоз других язyкох – у славянских язyкох зявєня котри меную зоз пожичками не познати и не специфични за тот край. То найчастєйше поняца котри означаю рижни файти витрох (*оркан, ураган, бриз, хала, шторм, невера, плима...*). Їх походзєнє мож провадзиц ище зоз праславянского, латинского, грєческого, але и китайского (тайфун зоз таи фунг), одкадз до Славянох пришли прєйг даєдного шветового язyка. Таки лексеми у нашєй анализи єст 28. Окрем того, даскєльо лексеми походза зоз турского язyка (*туман, туманище...*).

Указало ше же лєм 38 лексеми (кед ше не рахую славянски иновациї и деривати) од 302 анализованих лексемох, не праславянского походзєня, то 12,6% вкупного числа. То лексеми як наприклад: *температура, смог, фортуна-хуртовина*.

У метеорологийнєй лексикє славянских язyкох обачує ше богатство праславянского язyка у котрим зачувана векшина поняцох котри и нешка присутни у шицких анализованих язyкох. Єст звичайно нови слова, нови поняца, котри специфични за зявєня котри вироятно давно не мали вєлькє значєнє та не мали ані свою назву. То найчастєйше деривати зоз лексемох праславянского походзєня, але и нови слова котри створєни спрам уж постоящей лексикє, интернационализи и пожички.

1. Вельке число лексики, аж 264, од 302 анализованих, значи 87,4%, праславянского походзєня, цо потвердзує теорию о старосци и архаїчності метеорологийней лексики. То доказ же сушєдні язики заш лєм нє мали таки вельки уплїв на тоту часц лексико-семантичней групи.
2. Мале число лексемох 38, шицкого 12,7%, славянски регионализи.
3. Гоч векшину групи творя лексеми праславянского походзєня, мєдзи нїма ясно обачлїви розлики на фонетским и семантичним уровню у анализованих языкох. Тоти розлики одвитую законїтосцєм праславянского языка и регуларним фонетским прєменком.
4. Потвердзєна язична зродносц и вєцєй як тисячрочна роздвоєносц славянских языкох нє мала вельки уплїв на розлични розвой метеорологийней лексики сучасних языкох.
5. У анализованих языкох нєт єдно заєднїцкє слово за таки общи метеорологийни поняца як *хвиля* и *воздух*, алє у каждим анализованим языку за тоти поняца шє хасную деривати славянского походзєня, значи нє пожички.
6. Лексика и нєшка общєприсутна у каждодньовим живоцє людзох, а малє число нових словох, значи гєвтих лексемох котри вошли до языка после розпаду праславянского лєм потвердзую тот факт.
7. Без огляду на тисячрочну роздвоєносц анализованих языкох и на вельку тєриторию котру вони нєшка забєраю, цо вшєлїяк ма пошлїдки и на рижни климатски условия, количество пожичкох малє. Шицкого 38 назви, лєбо 12,6% шицких анализованих назвох. Важнє надпомнуц жє шє пожички у тєй групї лексики одноша на перифєрни звєнєя (углавним, то назви за витри котри характеристични за одредзєни край: тайфун, маєстрал, лахор...). Слово укр. *туман* – болг. *думан* ридка пожичка и прєменка постояєй праславянскєй лексеми котра шє у нашим языку розвила як *молга*.

Dr Oksana Timko Djitko i Nika Presl

**METEOROLOŠKA LEKSIKA U RUSINSKOM, UKRAJINSKOM I
JUŽNOSLOVENSKIM JEZICIMA
(SRPSKOM, HRVATSKOM I BUGARSKOM)**

Sažetak

Meteorološka leksika u analiziranim slavenskim jezicima je vrlo arhaična. Vrlo je veliki postotak praslavenskih leksema, 87,4%. Međusobne razlike su samo posljedica određenih fonetskih, morfoloških, tvorbenih ili semantičkih procesa u svakom jeziku. Posuđenica je jako malo, tek 12,6 % i odnose se tek na meteorološke pojave specifične za lokalna područja (najčešće vjetrove).

Dr Oksana Timko Djitko and Nika Presl

**METEOROLOGICAL VOCABULARY IN THE RUTHENIAN, UKRAINIAN
AND SOUTH SLAVIC LANGUAGES |
(SERBIAN, CROATIAN AND BULGARIAN)**

Summary

Meteorological vocabulary in the analyzed Slavic languages is very archaic. It consists of a lot of Proto-Slavic lexemes, 87.4%. The differences between them are solely the result of certain phonetic, morphological, formational or semantic processes in each particular language. There are few loan-words, only 12.6% and they relate to meteorological phenomena specific to local areas (most often winds).

Др Михайло Фейса

ОБЛАК ДО РУСКЕЙ И АНГЛИЙСКОЙ ТРАДИЦІЇ

Нови виданя: Юлиан Пап, *Стретнуца з прешлосци*,

Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Нови Сад, 2015 – з рецензії

Абстракт: Наслов кнїжки Юлиана Папа указуе на заеднїцки менователь медзи приповедками, есеями и прекладами зохторима ше читатель ма нагоду стретнуц. Читатель ше, у сущносци, у своєї терашньосци, те. у хвильки своего читаня, стрета зох епизодами з часовой линиї од приселеня Англох и Саксох на Британске острово и їх перебуваня як Английцох, по прилоги о Руснацох у Бачки

Ключни слова: прешлосц, традиция, Руснаци, приповедки, история, преклады

Змист кнїжки творя даскельо часохтори, зозодредзеним прешириваньом, представляю основу за креиране аж и штирох окремених кнїжкох: 1. Прилоги гу истории Киевскей Руси; 2. О Англиї и Английцох; 3. Здогадованя на дзепоедни хвильки зох прешлосци Руснацох и дзепоедних Руснацох у Бачки и 4. Преклады зох шветовой литературы.

У першей видзелївей часци доминую два „кратки вилети до далекей прешлосци Киевскей Руси, хвильки истории можебуц меней познати, а покус обняти з таїнственосцу, романсу и легенду“. Слово о кральовни Ани Ярославней (Ани Регини) и Настї Лісовскей (Роксолани, султаниї Гурем).

У другей, углавним дарагописней, доминую упечатки на авторово нащиви Англиї, Шекспировей хижи у Стратфорду-на-Ейвону, Музею воскових фигурох Мадам Тисо у Лондону, запис з Ковентриу, як и нащиви Бриселу.

Зох здогадованьох на прешлосц Руснацох окремну увагу прицагую здогадованя на культурних діяцох: Елемира Папгаргая, Штефана Чакана и Михала Биркаша; як и звичайних людзох: Петра Папгарая, Дюру Пушкаша и Василя Приходу.

Цо ше прекладах дотика, то прозни тексти и поезия з англійскей литературы: *Стара палма*, *Анабел Ли*, *Писня младосци*, *Винипетски вовк*, *Лобо (вовк)*, *Крачун* и други.

Шицки прилоги хтори ше находза у перших трох наведзених часцох, ведно зох бриселским, характеризуе намагане автора же би читателя заинтересовал, информовал и едуковал. Рецензент з часу на час мал упечаток же чита енциклопедию. Юлиан Пап читательови систематизовал шицки йому доступни податки на теми до хторих ше влапел. Читатель, по читаню, будзе збогачени за вельке число информацийох о хторих найвироятнейше ані не чул. Наприклад,

же „53 жеми у швецe, дакедишні ей колонії, члени такволагого Комонвелту наційох“; тиж же „у Вестминстерскей опатії у Лондону коруновани скоро шицки кральове и краліци Англиї од 1066. року, а осемнац и поховани“. И, цо тиж треба наглашиц, автор то зробел так же креирал „питке“ читанє, гарниране з духовитима коментарами, хтори провадза аж и озбільни події, як: „З такого богатого роду, штредня дзивка Ана була добра `партия`, цалком одвитуюца за пару краля з династії Капениги“.

Попри тим же дошлїдно чежи информовац и едуковац, автор, мож повесц, исте чежи и зоз руским язиком. Вон непрерывно водзи рахунку о чистоти руского язика. Пошвецуюци тому вельку увагу, дава приклад свойому читательови же би и вон мацеринскому язику не придавал менше значенє.

Автор ше читательови представя як новинар, писатель, прекладатель, борец за руски язик, почитователь рускей историї и поучователь английскей култури. Кажди свой талант совисно допатра и розвива до максимума. На тим месце рецензент чувствує потребу зоз часци хтора уключує прилоги публиковани у *Дзвонох* видзелїц виреченє „Основни прикмети у роботи вшадзи треба же би були знанє, фаховосц, вредно и чесно робиц на общи, заєдніцки хасен“ – прето же ше есенция того виреченя одноши и на основни прикмети автора того діла.

Рецензент привитує идею Видавателя же би прилоги автора зоз рижних местох и рижних часових хвилькох були обединени, систематизовани и так представени рускей явности. Автор то вшелїяк заслужує.

Др Михајло Фејса

ПРОЗОР У РУСИНСКУ И ЕНГЛЕСКУ ТРАДИЦИЈУ

Резиме

Аутор представља књигу Јулијана Папа која обухвата прилоге из области културе, историје и напесе из прошлости Русина који као отворен прозор обогаћују сазнања о русинској и енглеској традицији. Неке приповедке су објављиване у русинској периодици, а овде су обједињене и чине целину.

Dr Mihajlo Fejsa

THE WINDOW INTO THE RUTHENIAN AND ENGLISH TRADITION

Summary

The author presents Julijan Pap's book which includes articles on culture, history and essays on the past of the Ruthenians which as an open window enrich the knowledge of the Ruthenian and English traditions. Some stories were published in Ruthenian periodicals, but in this book they are collected and make a whole.

ДВА КЕРЕСТУРИ, А ЄДНА БЕШЕДА

(Terézia Kubániová, *Kerersturski pripovidki*, Obec Zemplínska Teplica 2013, б. 176)

Абстракт: У роботи приказана бешеда дакедишнього Керестура (тераз Землинскей Теплицы у Словацкей) и языка Руского Керестура у Бачкей на лексичним уровню (обща лексика; благи лаца, видрижняня и прекліняня; жартовліви винчованя; вирази о хвиля; мудри виреченя старших людзох; присловки; прости вислови) на основи кнїжки Терезіі Кубанійовой „Керестурски приповедки“

Ключни слова: виходнярска бешеда; лексика; фразеология

Гваря же у нашим ширшим окруженю єст 28 Керестури и же ше їх жителе раз рочне сходза. Людзе ше з рижних Керестурох медзи собу пре розлични языки не так легко згваряю (Румуня, Мадярска, та и Україна), бо там уж єст барз мало людзох хтори знаю „стару бешеду“. Медзитим, за Керестур у Восточней Словацкей (тераз Земплинска Теплица) и Руски Керестур у Войводини на язичним уровню час як кед би станул.

Гваря восточнословацки Руснаци же кед би их на спаню однесли до войводинского Керестура, потирвало би можебуц и пар дні док би ше не доисцели же ше не зобудзели у даєдним виходнярским валале або варошу, але прешли 600 километри, два державни граніци, а так покус и драгу през час на хторей ше ми, їх краяне, чуваюци велі стародавни прикмети, нашли пред вещей як 260 роками. Живу драгу през час и запис же би ше од забуваня одорвало о тим цо ше давно у їх Керестуре и їх Керестурцом стало або не стало, як ше газдовало, турбаловало, радовало и бешедовало представя кнїжка Терезіі Кубанійовой „Керестурски приповедки“, хтору видала Општина Земплинска Теплица 2013. року.

Нашо людзе маю звик повесц же птицу познац по пирю, а человека по бешеди. „Керестурски приповедки“ Терезіі Кубанійовой, гоч написани з латинским писмом, барз легко читац и зрозумиц прето же ше язык двох Керестурох наисце скоро ані не розликує. То, поправдзе, приповеданя, здогадованя старих людзох хтори ше преноши з дзецох на дзеци яки у наших крайох записовал українски етнограф Володимир Гнатюк; легенди, записи подобни уметніцки обробеним легендом Иринки Гардийовой Ковачевич у кнїжки „Небо над Керестуром“ або приповедком Юлиана Папа „Бачи Дюра з Керестура – *Ей, бул то кедиш красни час и Правда иста, нікому не гутор*“, та *Стретнуца з прешлосци*. Тематично су барз рижнородни и наглашую глібоке одношенє їх

ношительох гу власному штредку, околїску, гу природи и универзалней чловечей нагури. Читаюци тоти 62 приповедки, як кед бизме себе оживйовали место дзе нашо предки народзени и пригадовали смутни и весели подїї цо ше у тим краю збули, не забуваюци ані на людзох хтори у тим участвовали и преношели их зоз свою чаривну схопносцу през часово оддаленосци исторїї. Так ту приповедки: *Як зме крави пасли; Хусточка у юшки; Як ше дідо похорел; Як то було кед зме були млади; Як стари Балїнт жену гледал; Як Душа з хрибта дзецко страцела; О двох босоркох у валалє; О шаленей жени; О Туркох у нашим валалє; Дяблово пенєжи; Дюро на пракох, Чутак у ленчи; Як ше дідо од умартей баби бал; Як швижня Ганї скапала; О єдним жобракови; О трох душох, або яки живот – така и вичносц; Душа на одпусце; Як ми ше стал Керестурчаном; О двох кмотричкох* итд.

Кнїжку провадзи и кратки словнїк словацкого земплинскотеплицкого диялекту (*Krátki slovník nářečia slovenského zemplínskoteplického, або jak še dakedu и Keresture hutorilo*) истей авторки, понеже младши генерациї хасную литературни словацки язык, а на такей бешеди – *виходнярчини*, як вони гваря, згваряю ше уж лем дома и у узших кругох. Же би тота бешеди дакедишнього Керестура не скапала, панї Терезия Кубанїйова ше потрудзела записац ю през красни народни приповедки и зоз словнїком зохабиц тирваци шлїд дальшим генерациєм.

Зтей нагоди бизме не уходзели до фонетскей анализи земплинскотеплицкей бешеди; повеме лем же наглашка на остатнїм складу як и у нас, а на морфологийним уровню спомнеме два за язык нас, южнопанонских Руснацох, кус незвичайни форми: у прешлим чаше попри формах типу *я волал, я робела, я шедла, я спадла, я копнул* хаснує ше и форми типу *волал ми, робела ми, шедла ми, спадла ми, копнул ми: до роботи ми однесла покоштовац тоти колачи* (я однесла, однесла сом); *кед ми пришла од вас, та ми гуторела же колачки уж не будзем єсц* (кед сом пришла од вас, та сом гуторела же колачки уж не будзем єсц); *та ми себе так надумала же мам шицкого, лєм тей розкоши не мам* (та сом себе так надумала); *народзил ми ше у худобним валалє коло польских гранїцох* (народзел сом ше); *як ми ше стал Керестурчаном* (як сом постал Керестурец); а у першей особи множини терашнього часу зоз слова *буц* ше хаснує словко *ме: були ме там, кошели ме траву, чекали ме госцох* (место нашого: зме – були зме, кошели зме, чекали зме).

На лексичним планє, заш, наиходзиме на зошицким идентични слова яки ше хаснує и у нас: *акурат, апо, ардза, бачи, багов, багро, баюси, баламута, бановац, белави каменок, бивни, болячки, борикац, бунков, верестовац, видихац ше, гамишни, гандри, гарапаш, гартовац, гербни, гиря, глейта, томбичка, твинт, хибни, хилияц ше, храпац ше, искац* (уши), *диждждовка, дрелїх, дришлявка, дзияк, дзивче, дзвончок, джобка, джмуриц, джубац, ерарни* (державни), *ентедовац, єдзене, жачков, жалоба, желе, завжац ше* (на дакого), *зварка, игелка, иниаки,*

кабат, качур, капура, карика, кертица, клягац ше, кобула, колісац, космачка, лаце, ласкотац, лоповик, ложка, мачанка, марадик, ментовац ше, мишковац (корнащики), моцовац ше, наобецац, новотни, нездобачки, нітка, облєсни, одфакліц, опахац ше, осуга, пацєрки на шию, пархи, парток, паскуда, павучайки, паздєрчє, печаци (горуци), пиловина, типосар, подгарліна, помиток, пораїц, прифирцовац, рапух, репиц ше (до дакого), рєнда, розчакнуц ше, розкрачац ше, рондя, рубєц, склягац ше, скубац ше, спрчкац ше, споро (швидко), тачкац ше, теркац ше, турбаловац ше, урвєц ше (о хмари), фасовац, финкац, фуркадло, цєпла гума (термофор), циберей, циновац, чулки, чвиркош, шалунг, шєменєц, шєдзиско, шкинтац, шпотац ше, шпик, штвєрци, щєц, юха, ярчанка итд. итд.

Авторка Кубанійова ше постарала позаписовац и рижни керєтурски фразеологизми як цо:

1. лаца, видрижньованя, прєклїнаня и други вирази:

... би цє чорт влапєл; би цє скарало; бодаї цє Бог скарал; цо ши спаднул з ягоди; чом ши таки пийокровнік; дє цє ту дябли нешу; дябол цє опискал; идз до мацєриней контї; та цо ци тєльо писки ходза;

2. жартовлїви винчованя:

... винчужєм ци жє биш сто роки жил, а жє бим цє ищє я поховал; дай Божє здравє, тєраз пиєм правє, тримам погар в правєй руцє, добрє шє ми нє розтлучє, дай Божє здравє;

3. вирази о хвилї:

... диждж кроти; дижджовно; хмари шє розишли (по дижджу); идзє на диждж; курява; молговно; моква пада; мраз звєрєл; пришол запор; спрагота; шинг пада; витор става; змерка шє; з вєлького гирмєня малò дижджу;

4. мудри слова дїдох и бабох:

... кєд барз щипу мухи, та то на диждж; кєд ци шє барз чка, дахто цє спомина – хтожє цє спомина, старà баба з комина; кєд єш нє читай, бо будзєш глупи; кєд шєдзиш на столку, нє кивай з ногами бо дябла колїшєш; кєд вєчєр полно гвизди на нєбє а ясни мєшачок швици, будзє на други дзєнь шумна хвиля; кєд шє дома розсипє соль, то недобрї знак – будзє у обисцѹ звада; нє кладз на стол грєбєнь, шапку анї калап, бо там ма мєсто лєм боски дар: хлєб; нє пать до студнї бо цє сцєгнє жєлєзна баба; нє дуї до огня бо ци шє язык подує; нє бер грєбєнь до гамбох бо будзєш мац куцики; жєни нє маю цо по кишенкох хлопом дуловац – а хтори так робя, та шє им наробя при пальцох на пазурох занохцици;

5. присловки або – як то идзє у живоцє:

... анї єдно дрєво нє вирошнє до нєба; Божи мєтєр нє таки як наш; цо око нє видзи – шєрцò нє болї; чєка як каня дижджу; члòвєк шє цали живот учи, а на старосц глупи умрє; длугша собота як нєдзєля, длугши днї як колбаси; дзє ши нє одложєл, там нє глєдай; ганьба очи колє; ходзи за мнѹ як гачє за кобулу; и вєлька рана шє загої, алє знак по нєї останє; и конь ма штири ноги а шє дакєдик поштоци; яки фурик сєбє купиш, та таки будзєш цискац; кєждà

крава поцме чарна; каждому дню вечар придзе; кед це не шверби, та ше не шкраб; мудри там зачина роздумовац дзе глупи престал; набрал себе як баран на роги; не будзе зоз пса сланіна, ані з вовка бараніна; не нош до леса древа а до моря воду; нет хижа без крижса; патри як паткань з муки; познам го лепше як свою кишень; без Боского пожегнаня – марни наши намаганя; шпива як кед би ренди дар; шпоруй та будзеш мац – уч ше та будзеш знац; так ше мам як голи у церню; випарадзел ше як праше на диждж; зоз празного гарчка ше не наеш; и б. бешедни, покус прости вислови (хтори, сцели ми то або не, жию у народзе):

... хто другого розум хаснує, до свойого риц уцера; нач ши ишла на скакачку, кед ши знала же маш срачку; та я таку мудру як ти уж давно видзела на голубовим говне; загадам ци гадку, од рици кратку; така дзивка як до рици дзирка; та то таке гране як лачного (гладного) сране; жед би два раз єдно кед би не шмердзело; моя жена роботніца, три роботи роби: триски збера, риц уцера и галушки дроби итд.

Як авторка на самим концу гвари – мали словнік, але велька ствар: и то лепше як по пискох достац!

Ядро виходнярской фразеології старе, народне; воно указує способ живота старших людзох у звичайних розгваркох, а присловки и „мудри виреченя“ оригинални, пахню на чловечносц и бистри парастски розум, документую народну мудросц, оштоумносц, вельки схопносци обачиц и тото цо з голим оком не мож обачиц. Лаца без бридких словох, не вулгарни, але маю окремни присмачки, та аж дзекеди и смак горкей, щипацей паприги; гоч жили єдноставно и гоч их мордовала каждодньова робота, знали себе зашпивац, пофрантовац. Виходняре вше були горди на свой родими валал, бешеду и предкох. Най би себе тото и зачували!

Авторка Терезия Кубанійова и видаватель тей оригиналней кніжки виорали глібоку бразду познаваня културного наслідства наших заедніцких предкох. Ми, бачваньско-сримски и горватски Руснаци на Долней жеми би тиж мали чувац тоті руснацки прикмети и преношиц их з колена на колена, а зоз стародавними або аж и архаїчними словами хтори земплинскотеплици Руснаци зачували – збогацовац и литературни и бешедни язык хтори у двох Керестуроох скоро исти.

Будзце здрави, пані Кубанійова, же сце нам ошвижели язык зоз нашого старого краю!

Терезия Кубанійова народжена 1952. року у Земплинскей Теплице, закончила Високу музичну школу (Конзерваториум) у Кошицох, робела у школи у Сечовцох и Кошицох. Заніма ше зоз збераньом народного скарбу и руководзи зоз фолклорну валалску групу, а коавторка є и монографії општине Земплинска Теплица.

Словнік земплинскотеплицкей бешеди

Керестурски приповедки

Мр Хелена Међеши

ДВА КРСТУРА, А ЈЕДАН ГОВОР

Резиме

У раду је приказан говор људи некадашњег Крстура (сада Землинске Теплице у Словачкој) и језика Руског Крстура у Бачкој на лексичком нивоу (општа лексика; благе псовке, ругања и проклињања; шaljиве честитке; изрази о времену; мудре изреке старијих људи; пословице; прости изрази) на основу књиге Терезије Кубањијеве „Керестурски приповедки“.

Мр Helena Medješi

TWO KRSTURS, ONE SPEECH

Summary

The work presents the speech of the people of a former Krstur (now Zemplinske Teplice in Slovakia) and the speech used in Ruski Krstur in Bačka on the lexical level (general vocabulary, mild profanities, mockery and curses; weather expressions, wise thoughts of elderly people; proverbs; simple expressions) on the basis of the book by Terezija Kubanijeva „The Stories from Krstur“.

Мр Гелена Медєши

РУСНАК – СНОВАТЕЛЬ ПРЕКЛАДАТЕЛЬНЕЙ СЛУЖБИ

Абстракт: У роботи дати кратки историйат Служби за прекладательни работи при Покраїнским секретариату за образованє, управу и национални меншини – национални заєднїци у Новим Садзе од снованя по нешка, але акцент положени на ей снователя и першого директора, Руснака Евгенія Джуноу, правнїка

Ключни слова: Прекладательна служба на покраїнским уровню; правни рамик за снованє; прекладательство; Евгений Джуна

Снованє Прекладательней служби на покраїнским уровню

На основи уставних амандманох зоз 1967. року, уж шлїдуючого, 1968. року до Покраїнского секретариату за информации прияти осем прекладательки: два за мадарски, два за словацки, два за румунски и два за руски язык. Прекладательки за руски язык були Еуфемия (Папугова) Бесерминї и Гелена (Верешова/Гардийова) Жирос. Року 1969. почали виходзиц „Службени новини САПВ“ на пейцох урядових языкох, у хторих були обявйовани, окрема на сербскогорватским/горваткосербским, материяли и на мадарским, словацким, румунским и руским языку. Кед ше окрема писаного прекладаня за потреби Секретариату почало симултано и консекутивно прекладац схадзки Скупштини АП Войводини и стретнуца чолних людзох на найвисшим уровню зоз сушєдних жємох (Мадарска, Румуния и Словацка), основана Прекладательна служба за штири язики националних меншинох хтори ше теди службено хасновало и вона вецей не була при Секретариату за информации, але при Скупштини САПВ. На чоло тей служби бул поставени директор: Руснак, Евгений Джуна, дипломовани правнїк. Року 1974. (28. фебруара) принєшени Устав САПВ, хтори у члену 5. предписовал же у САПВ ровноправни сербскогорватски односно горваткосербски, мадарски, словацки, румунски и руски язык. Теди діялносц Служби обачлїво звєкшана, понеже Скупштина мала и законодавни овласценя: прекладало ше закони зоз шицких обласцох як цо образованє, здравство, рударство, металургия, машинство, водопривреда, транспорт, лесарство, процивогньова и процивкаменцова защита, енергетика, цивилна защита итд., як и шицки подзаконски акти (ришеня, заключения, препорученя, деклараций, резолюций итд.). Словнїки на хтори би ше прекладателе за руски язык могли поволац не було, та прекладательки у своєй работи записовали термини и вирази хтори потим розришовали на схадзкох зоз членами Одбору за утвєрждованє

идентичности покраїнских предписаньох. У тим одборе вше бул еден язичар, еден правник и еден делегат (посланік). Термини хтори у той роботі розришени познейше унешени до фахових терминологийних словнікох з рижних обласцох яки видал тедишні Завод за учебніки, а потим и до Сербско-руского словніка.

Як ше обсяг роботи Прекладательней служби звекшовал, примани и нови работніки на прекладательни и лекторски роботи, так же од перших зачаткох по нешка у Служби ише робели: Ангела (Колесарова) Сопка, Мирон Канюх, Владислав Надьмитьо, Терезия (Дудашова) Папгаргаї, мр Гелена (Папгаргаїова) Медеші, Мара (Жмурова) Ковач, Михайло Канюх, Владимир Бесермині, Ирина (Ковачова) Натюк, Павлина (Горняк-Кухарова) Сабадош, Весна (Будьова) Тимко и Наталия (Гербутова) Канюх; дактилографки були Ана (Рамачова) Чурчич, Мелания (Надьмитьова) Шмит и Татьяна (Каменіцког) Груїч, а приправнічки стаж у Служби мали Ясна Варга-Белобрк и София (Чаканова) Николаєвич.

Еден час (од 1976. по 1992. рок) тота служба була самостойна (не у рамикох ані єдного секретарияту ані Скупштини). Теди у каждой язичней групі було по шейсцох прекладательох, по двох лекторох и по два дактилографки. После того Служба приключена гу Покраїнскому секретарияту за предписаня, управу и национални меншини.

Директоре ше у Служби од 1968. року по нешка зменьовали, та так були поставени у рижних периодох двоє Румуне (Йон Тапалага и Виктория Брегун-Лаза), двоє Маляре (Йожеф Ипач и Янош Орос), еден Горват/Буневац (Иван Бачлия) и двоє Серби (Миряна Країнов и Илона Паунич), але инициатор, снователь и перши директор Прекладательней служби на покраїнским уровню бул – Руснак, Евгений Джуња, правник!

Прекладательни служби 70-их рокох було и у городзе Новим Садзе, Шидзе, Бачкей Тополї, Кули и Вербаше. Медзитим, вони нешка не постоя, але ше прекладательни роботи заш лем спрам потреби окончує у рамикох даєдних других службох.

Служба за прекладательни роботи нешка Правни рамики

Устав Републики Сербії (“Службени гласник РС“, ч. 83/2006) у члену 10. утвєрдує же ше у Републики Сербії службено хаснує сербски язык и кирилске писмо, з тим же ше службено хаснованє других языкох и писмох ушорює зоз законом, на основи Устава Републики Сербії. Гу тому, з одредбу члена 79. прецизованє право припаднікох меншинских националних заєдніцох на чуванє окремностох, цо подрозумює и право на хаснованє свойого языка и писма.

Статут АП Войводини (“Службени новини АПВ“, ч. 20/2014) у члену 24. пасус 1. утвєрдує же ше у органах и организацийох АП Войводини службено хаснує сербски язык и кирилске писмо, малярски, словацки, горватски, румунски и руски язык и їх писма. Коло того, у пасусу 2. предписанє же и органи

АП Войводина, у рамикох своїм компетенційох, поднімаю мири за дошлїдне витворйоване службеного хаснованя языкох и писмох националних меншинох – националних заєдніцох яке предписане зоз законом.

Зоз статутом општтини односно городу ше утвердзуе языки и писма хтори ше службено хаснуе на території општтини, городу або у поєдиних населених местох.

У члену 76. Закона о утвердзованю компетенційох АП Войводина (“Службени гласник РС“, ч. 99/2009 и 67/2012 – одлука УС), предписане же автономна покраїна, преїг своїх органах, окончує инспекційни надпатрунок у обласци службеного хаснованя языкох и писмох на території АП Войводина – як зверену роботу.

За регуловане права на службене хаснованє меншинских языкох ключни два закони: Закон о службеним хаснованю языкох и писмох (“Службени гласник РС“, ч. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 и 30/2010) и Закон о зашити правох и шлебодох националних меншинох (“Службени лист СРЈО“, ч. 11/2002, „Службени лист СЧГ“, ч. 1/2003 – Уставна повеля и „Службени гласник РС“, ч. 72/2009 – др. закон и 97/2013 – одлука УС).

Понеже Закон о зашити правох и шлебодох националних меншинох установел, а Устав Сербїї и потвердзел право на культурну автономію националних меншинох, зоз хторим облапене и право на службене хасноване языкох и писмох, гу тим основним законом треба учишлїц и Закон о националних совитох националних меншинох (“Службени гласник РС“, ч. 72/2009, 20/2014 – одлука УС и 55/2014), зоз хторим регуловани овласценя националних совитох у поглядзе витвореня права на службене хаснованє меншинских языкох.

Прекаладательки за руски язык 2002. року: Наталиа Канюх, Татяна Каменїчки, Ирина Натюк и Гелена Медеши

У Служби за прекаладательни роботи, хтора нешка у составе Покраїнского секретариату за образоване, управу и национални меншини/национални заєдніци, за потреби покраїнских органах, а винїмково и за треци особи, лекторує ше и преклада на языки меншинских националних заєдніцох хтори ше службено

хаснує у органах АП Войводини и на англійски язык и процивне: 1. предписаня и други акти; 2. акти хтори ше обявює у „Службених новинох АПВ“; билтени и публикації Скупштине АП Войводини, Влади АП Войводини и покраїнских органах управи; 3. тексти з дньових и тижньових новинох, периодичних часописох, публикацийох; и 4. други подобни материяли.

Тиж так, обезпечує ше и симултане прекладанє схадзкох Скупштине АП Войводини и медзинародних сходох, потим консекутивне прекладанє при медзирегионалних контактах, а окончує ше и други студийно-аналитични роботи з ділокругу тей служби.

Нукашні єдинки Служби за прекладательни роботи тоти: 1. Одделене за лектуру, горватски и англійски язык; 2. Одсек за мадярски язык; 3. Одсек за словацки язык; 4. Одсек за румунски язык; 5. Одсек за руски язык.

У Одсеку за руски язык нешка як прекладательки – самостойни фахово сотрудніци робя Марія (Горняк-Кухарова) Дудаш и Наташа (Шайтошова) Перкович, а на чолє Служби за прекладательни роботи др Милош Зубац.

Але, чолне место и заслуга за прекладанє правней и вообще фаховей терминології зоз сербского на руски язык припада нашому Руснакови, Евгенийови Джуновои, правнікови, хтори прекладательству у обласци права вдерел тварди фундаменти и тоту роботу окончовал з полным шерцом и благим словом.

Озда прето мено Евгения Джуні остало у вичним паметаню шицких цо з нїм и после нього прекладали правни (и не лєм правни) тексти.

Евгений Джуња (Руски Керестур, 14. януар 1919 – Нови Сад, 1. август 2000), основну школу закончел у Керестуре, гимназию у Загребе, Педагогийну школу у Новим Садзе, а Правни факултет у Београдзе. Бул член Одбору за пририхтованє отвераня Гимназиї у Руским Керестуре, од септембра 1946. по децембер 1949. року преподавал у Гимназиї историю, у априлу 1948. року є поставени за директора, а 1945. порушал оспособйованє Друкарні за виходзене новинох „Руске слово“. У децембре 1949. року почина робитц у Рускей редакциї Радио Нового Саду, од марца 1951. окончує и редакторску длужносц, а кед емисії на нашем язiku утаргнути, предлужує робитц у Радио як правнік.

Длужносц першого директора Прекладательней служби Скупштине АПВ прилапел 1969. року и бул источашне и член першей Комисії за утврдованє идентичносци покраїнских предписаньох, одкаль пошол и до пензиї.

Евгений Джуња сотрудзовал зоз своїма написами з обласци историї у наших виданьох: *Руским народним календаре* 1947. и 1948. року, *Шветлосци* 1952. року, *Билтену Покраїнского заводу за издаванє учебнікох* 1968. року и *Народним календаре* 1970. року.

Mr Хелена Међеши

РУСИН – ОСНИВАЧ ПРЕВОДИЛАЧКЕ СЛУЖБЕ

Резиме

У раду је дат кратак историјат Службе за преводилачке послове при Покрајинском секретаријату за образовање, управу и националне мањине – националне заједнице, Нови Сад, од оснивања до данас, али је акценат стављен на њеног оснивача и првог директора, Русина Евгенија Џуњу, правника.

Mr Helena Medješi

A RUTHENIAN – FOUNDER OF THE TRANSLATION SERVICE

Summary

The work gives a brief history of the Translation Service at the Provincial Secretariat for Education, Administration and National Minorities – National Communities, Novi Sad, since its foundation up to present day, but with the emphasis on its founder and the first Ruthenian director, Evgenij Džunja, lawyer.

ЗАВОД ЗА ВИДАВАНЄ УЧЕБЊИКОХ ОД СНОВАНЯ ПО НЄШКА

Абстракт: Автор представя видаване учебнікох и приручнікох руского языка од 1946. по 2014. рок. Од 1946. по 1965. рок „Руске слово“ и други видавателе видали 78 наслови на руским языке. Покраїнски завод за видаване учебнікох у Новим Садзе од свойого снованя 1965. р. издава школски учебніки на языкох народносцох и на сербским языке. По 2014. рок Завод видал 1169 наслови учебнікох и лектирох на руским языке, а попри тим видал и вецей наслови хтори не спадаю до основного корпусу

Ключни слова: Руски наставни язык. Школски учебніки и лектира на руским языке. Покраїнски завод за видаване учебнікох

Покраїнски завод за видаване учебнікох у Новим Садзе основани зод одлуку Скупштини АП Войводини, а почал з роботу 1. септембра 1965. року. У Одлуки о снованю Заводу, межи иншим, назначеи же вон, як видавательна установа од окремнои дружтвенои значности, ма за задаток издавац школски учебніки, приручніки и иншу помоцну школску литературу, як и службови публикациї за потреби школах котри робя на языкох народносцох у Войводини. Завод тиж ма право издавац шицко спомнуте и на сербскогорватским языке, цо практично значнейше почина од 1975. року, од приношеня першого наставного плана за Войводину.

Видаванє учебнікох пред снованьом Заводу

Перши учебніки у Войводини (после 2. шветовой войны) на малярским, словацким, румунским и руским языке вишли 1946. року.

Перши автор учебнікох на руским языке котри друковани у новой Югославиї бул Михал Ковач, тедишнї учитель у Бикич Долю. Його *Буквар* и *Читанку* за другу класу основней школи 1946. року друковало Видавницке предприятие Автономней Покраїни Войводини „Змай“ у Новим Садзе. Року 1948. основане Видавательно-друкарске предприятие „Братство-единство“ у Новим Садзе и у нїм ше издавали учебніки на шицких языкох народносцох: малярским, словацким, румунским и руским.

Кед 31. юния 1951. року було основане и Видавательно-друкарске предприятие „Руске слово“ у Руским Керестуре, и до його составу вошла и друкарня котра дотля була у составе новосадского „Братства-единства“, воно пребера на себе издаване школских учебнікох.

У тим периодзе на руским язике видати 78 учебніки, приручніки и лектури у тиражу коло 70.000 прикладніки.

Понеже обставини з фондом учебнікох на язикох народносцох були ише вше барз незадовольюци, Совит за просвиту АП Войводини 1962. року основал Одсек за програми и издаване учебнікох на язикох народносцох. До Одсеку пришли робиц найлепши лингвисти зоз шорох народносцох, а за руски язык вжати проф. Микола Кочиш. Діялносц Одсеку тирвала по 1965. рок, по сноване Заводу, кед шицки фаховци цо там робели прешли робиц до Редакції або Студийного одделеня Заводу.

Кед поровнаме число наших учебнікох по 1965. рок зоз числом котре школяре мали на сербскогорватским язике, вец видно же кельо заоставало издаване учебнікох на язикох народносцох. Причина була у тим же ше учебніки не могло прекладац скорей як цо були видруковани на сербскогорватским язике. А то значело же мушели пожніц рок, та и два. Тото резултовало зоз фактом же нашо дзеци мали лем коло 30–40% од потребних учебнікох.

ПОЧАТОК РОБОТИ ЗАВОДУ ЗА ВИДАВАНЄ УЧЕБНІКОХ **Видана перша школска граматика**

Перши рок издаваня учебнікох у Заводзе за нас барз значни.

Спрам документациї, у школским 1965/66. року було шлїдующе число насловох (основна школа):

Класа	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Число насловох	4	7	6	8	9	9	9	10

Шицкого 62 наслови.

Значне наглашиц же уж 1965. року медзи видатима учебніками були: читанка за каждую класу, граматика за 5. и 6. класу и 6 приручніки – работни кніжочки за виучованє руского язика. Того року видана наша перша Граматика за 5. и 6. класу як школски учебнік, чий автор бул Микола Кочиш.

Условия издаваня учебнікох у Заводзе злепшани у каждим поглядзе. Зоз кадровим звекшаньом Редакції, на трох членох, створени можлівосци рочно издавац вельо векше число насловох як цо то було скорей. Аж тераз Завод оможлівел подполну ровнопраносц и еднакосц не лем у благочасним издаваню нових учебнікох, але и у їх технїким и подобовим випатрунку.

Дзеци у шицких школах на языкох народносцох по перши раз достали, по випатрунку и змисту, цалком еднаки учебніки. И цена була иста, без огляду кельо коштал виробок учебніка. Тиж так, баржей ускладзени и тираж, бо у Руским Керестуре учебніки часто друковани у 1000 и 1500 прикладнікох же би длужей тирвали. Прето и предаване учебнікох на руским языку найдлужей тирвало, а дакеди и до 10 роки.

Прето Завод завжал становиско же по 1970. рок число учебнікох за основну школу треба виедначиц з числом котре маю школяре на сербскогорватским языку. Прето у Редакції давана велька увага и на звекшане числа нових сотруднікох, окреме прекладательох. Од 1965. по 1970. рок воно зоз 40 сотруднікох наростло на 75. Перши пейц роки найзначнейши по тим же видани граматики за шицки висши класи основней школи чий автор бул Микола Кочиш.

У тим чаще вишли и осем терминологийни словніки за школярох основней школи, котри у велім олегчали роботу и прекладательох, а мали и добри уплїв на виедначоване фаховей терминології. Тото ше не одноши лем на язык учебнікох, але и на роботу других редакцийох у стредствох информования.

Же бизме роботу Редакції приказали цо яснейше, будземе з числами провадзиц фонд учебнікох кажди пейц роки. У поровнаню зоз школским 1965/66. роком, кед зме мали 62 наслови (основна школа), у школским 1970/71. року було таке число учебнікох:

Класа	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Число насловох	15	14	12	15	15	19	24	21

Шицкого 135 наслови.

Правопис руского языка и Граматики руского языка I

Микола М. Кочиш 1971. року закончел перше школске видане *Правопису руского языка* од историйней значносци за нормоване руского языка.

Друге капиталне діло Миколи М. Кочиша то Граматика руского языка I (1973. року), нажалне докончене збоку самого автора превчасну шмерц (обробени фонетика и морфология, а зоз лексики дати лем основни поняца).

Комплетна описна (наукова) Граматика руского языка проф. др Юлиана Рамача видата аж 2002. року. Тоту граматику хасную гимназиялци, студенти, професоре и шицки други котри ше интересу за руски язык.

Перши стредньошколски учебніки

З отвераньом оддзеленьох вербаскей Гимназії у Руским Керестуре требало швидко обезпечовац учебніки. По перши раз у стредней школи на руским языку требало твориц условия же би школяре цо меней учели з учебнікох на

сербским языку. Окремни почержкосци мали прекладателе и лекторе, понеже велі слова зоз фаховей терминології до теди не були хасновани ані у бешеди, ані у писаней форми. У тих пейцох рокох од 1971. по 1976. рок давана и вельо векша увага на видаване учебнікох за стредню школу.

СТРЕДНЯ ШКОЛА

Класа	1.	2.	3.	4.
Число насловох	11	10	9	5

Шицкого 35 наслови.

ОСНОВНА ШКОЛА

Класа	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Число насловох	6	5	9	7	12	9	17	17

Шицкого 82 наслови.

Школяре хасновали и дзевец терминологийни словніки (8 видал Завод, а 1 Дружтво за руски язык и литературу ведно зоз Заводом). Спрам того, у шицких ступньох образования хасновани були у тим року 126 наслови.

ЛЕКТИРА

Шлїдуюца велька обласц у видавательней діялносци Заводу було видаване кнїжкох за лектиру. У тим чаше добре сотрудніцтво витворене з вельким числом наших писательох котри робели на прешпивох або прекладах белетристики, насловох за лектиру. Велі наслови настали и як зборніки и вибори зоз литератури руских, войволянских, югославянских и шветових писательох. У цалим периодзе видаваня лектири видруковани вецей як 60 наслови.

Видаване лектири не спомалшело видаване учебнікох и приручнікох. Так на початку школского 1980/81. року дзеци хасновали шлїдуюце число учебнікох, приручнікох и лектири:

ОСНОВНЕ ВОСПИТАНС И ОБРАЗОВАНС

Класа	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Число насловох	7	6	7	10	10	9	10	12

Шицкого 71 наслови.

 ТЕРМИНОЛОГІЙНИ СЛОВНІКИ – 9 наслови

ЛЕКТИРА

Класа	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Число наслових	2	3	6	4	5	5	4	2

Шицкогo 31 наслови.

Заєдніцке стредне воспитанє и образованє – перши рок 18 наслови, други рок 11 наслови. Шицкогo 28.

Того школскогo року школяре хасновали 139 наслови на шицких ступньох образованя и воспитаня.

ШКОЛСКА РЕФОРМА

Кед 1986. року започала нова реформа образованя, пред Заводом ше нашли нови обовязки – требало пририхтац шицки нови учебніки по нових наставних планах и програмах и то по два класи нараз. Реформа ше применювала у трох етапах: перши рок у 1. и 5. класи, други у 2. и 6, треци у 3. и 7, и штврти у 4. и 8. класи, а пияти рок рушела реформа у стредней школи.

Так од 1986. року по 1990. видати 145 углавним нови наслови.

У периодзе економскей кризи и изолациї дзеведзешатих роках двацетого вику порядне виходза потребни учебніки, углавним повторени виданя, а предаваю ше по барз вигодних ценах.

Од 1993. року Завод за издаванє учебнікох у Новим Садзе зоз законску одлуку ше гаши и постава Одзелене Явного подприємства Завод за учебніки и наставни средства зоз Београду. Без огляду на тоту пременку, тераз Одзелене у Новим Садзе (у истим будинку у Сримскей улїчки число 7) предлужує издавац шицки потребни учебніки як на руским язiku, так и на язикох других националних меншинох у Войводини.

Од 2000. року у Заводзе ше окремна увага пошведує естетскому випатрунку и квалитету друкованя учебнікох, розуми ше же ше не занедзбує ані змист. Так шицки учебніки поступно доставаю нови, векши, сучасни формат и друкую ше у фарби на квалитетним паперу. Зявюю ше и учебніки за виборни предмети, а окреме треба наглашиц серию учебнікох *Од бависка по рахункар*, зоз котрих ше школяре од першей класи могу барз легко и успишно оспособиц за хаснованє компютерох. У тим периодзе виходза и учебніки за предшколски возраст.

Сумарни прегляд видавання учебнікох

Од снованя Заводу 1965. по 2007. видати скоро 1.000 (994) наслови у тиражу коло 310.000 прокладніки.

На такей обсяжней роботі окрем двох редакторох були ангажовани коло 80 авторе, 140 прекладателе и коло 50 други сотрудніки (рецензенти, илюстраторе, коректоре).

{Калкуляция по периодох:

1965 – 1985 → 444 наслови → тираж 150.000

1986 – 2007 → 550 (538) наслови → т и р а ж 160.000

1986 – 1990 → 145 наслови

1991 – 1992 → 19 наслови

1993 – 1997 → ОШ 70 СШ 12 → 82 наслови

1998 – 2002 → ОШ 74 СШ 22 → 96

2002 – 2007 → 196

2002 → 27 наслови

2003 → 37 наслови

2004 → 33 наслови

2005 → 26 наслови

2006 → 34 наслови

2007 → 39 наслови

2012 → 28 наслови

2014 → 15 наслови

2015 → 20 x 200 (тираж) = 4000 прикладніки

1965 – 2007 → 1.150 (994) наслови → 310.000 прокладніки

2008 – 2014 → 25 наслови рочно (просеково) → 175 наслови x 200 (тираж)
→ 35.000 прикладніки}

ЗАКЛЮЧЕНЄ:

Од снованя 1965. по 2014. рок → 1.170 (1169)

наслови → 345.000 прикладніки

Авторе 80 (24 + 25 + 35)

Прекладателе 140 (100 + 40)

Други сотрудніки (рецензенти, илюстраторе, коректоре)

Окремни видання – капитални видання

Окрем учебнікох, приручнікох и лектири за порядну наставу у предшколским воспитаню, основней школи и стредней школи, Завод видал и вецей кніжки котри окреме визначуеме, бо не спадаю до того обовязного корпусу, а по своїм значеню и превозиходза основну діялносц.

Ту спадаю шлідуюци наслови:

Руснаци – Русини 1745–1995, Зборнік роботох зоз медзинародней науковей конференції з нагоди означованя 250-рочніци приселеня Руснацох.

Сербско-руски словнік 2. том – заедніцке видане зоз Катедру за руски язык и литературу и Дружтвом за руски язык, у редакції др Юлияна Рамача, др Михайла Фейси и мр Гелени Медеши.

История русской литературы др Юлияна Тамаша.

Стилистични вежби за висши класи основней школи др Юлияна Рамача.

Применовніцки конструкторії у руским литературним языку др Юлияна Рамача.

Нашо пупчата – приручнік за розвиване и пестоване мацеринского и немацеринского языка и интеркултуралносци при предшколских дзецех др Меланії Микеш и мр Гелени Медеши.

Учебніки за пестоване руского языка зоз елементами националней култури за школярох котри не маю порядну наставу на мацеринским языку др Якова Кишюгаса. Видруковани три кніжки: перша за 1, 2. и 3. класу, друга за 4, 5. и 6. класу и треца за 7. и 8. класу. У тих учебнікох окремна увага пошвечена такволаним елементом националней култури: ту обробени шицки векши места у котрих жию Руснаци, визначни особи зоз тих местох, способ живота и народни обичаї на валале и у варошу, у прешлосци и нешка, як и простори и места зоз котрих ше нашо предки приселели до Войводини.

Вибрани твори Дюри Папгаргая у трох томах: *У роси коцак сон, Живи цинї и Запор*, заедніцке видане зоз „Руским словом“.

Грамматика руского языка др Юлияна Рамача за гимназию (1–4. класу)

Додатки з националней историї Руснацох за учебніки историї и учебніки познаваня природи и дружтва др Янка Рамача.

Оригинални учебніки за музичну културу од 1. по 6. класу основней школи Лидії Пашо и Наталії Зазуляк.

Славко Сабо

ЗАВОД ЗА ИЗДАВАЊЕ УЧБЕНИКА ОД ОСНИВАЊА ДО ДАНАС

Резиме

Аутор представља издаваштво уџбеника и приручника на русинском језику од 1946. до 2014. год. Од 1946. до 1965. „Руске слово“ и други издавачи издали су 78 наслова на русинском језику. Године 1965. основан је Покрајински завод за издавање уџбеника, који издаје уџбенике на језицима народности и на српском језику (за потребе школа с наставом на тим језицима у Аутономној Покрајини Војводини). До 2014. године Завод је издао 1169 наслова уџбеника и лектире на русинском језику (345.000 примерака 80 аутора и 140 преводилаца), а поред тога је издао и више наслова који не спадају у основни корпус. За наставу русинског језика од посебне важности биле су граматике и други приручници Миколе Кочиша за основну школу, његов Правопис русинског језика (1971) и Граматика I (за гимназију, 1973).

Slavko Sabo

THE INSTITUTE FOR TEXTBOOK PUBLISHING SINCE ITS FOUNDATION

Summary

The author presents the publishing of textbooks and handbook manuals in the Ruthenian language since 1946 up to 2014. Since 1946 to 1965 „Ruske slovo“ and other publishing houses printed 78 titles in the Ruthenian language. The Provincial Institute for Textbook Publishing was founded in 1965 and since then it has been publishing textbooks in the languages of national minorities and in the Serbian language (for schools with teaching process in these languages in the Autonomous Province of Vojvodina). By 2014 the Institue published 1169 textbooks and reading books in the Ruthenian language (345,000 copies, 80 authors and 140 translators), apart from a certain number of books that do not belong to that basic corpus. For the teaching process in the Ruthenian language grammar books and other handbook manuals written by Mikola Kočiš were of utmost importance for elementary school.

 Дюра Латяк:

ПЕТРО КУЗМЯК КЕРЕСТУРСКИ ШЛІДИ И ПАМЯТКИ НА НЬГО (Гу 200-рочніци його народзения)

Абстракт: О Петрови Кузмякови як першому школованому учительови у Руским Керестуре по нешка уж ест досц написаного, але його комплетна діялносц у тим валале, у котрим службовал скоро полни 38 роки, и надалей недосц ошвицена. Найподполнейшу студию о Петрови Кузмякови, кельо познате авторови тих шорикох, зробел наш познати культурно-друштвени діяч Дюра Варга и обявел ю у часопису „Шветлоц“ ч. 2. За 1983. рок (“Руске слово“, Нови Сад), на бокох 162-176. Але и вон у своєї студії поставел велї питаня на котри

ше од будующих вигледовачох ише вше чека одредзени одвити

Ключни слова: Петро Кузмяк, учитель, основна школа, керестурски школяре

Петро Кузмяк ше народзел у валале Фолварк (нешка Страняни) на Спишу, у восточней Словацкей 1816. року. Точни датум (дзень и мешац) його народзения у нам доступних документох не наведзени. Автор тих шорикох ише 1968. року нащивел Страняни, валал у котрим Кузмяк народзени, з намиру же би дознал з матичней кнїжки точни датум. Нажаль, там дознал же под час Другей шветовой войны стари матични кнїжки препадли, а потомки фамилии Кузмяк, котрих у тим валале ест значне число, Петра не запаметали. Прето точни датум и надалей за нас остава тайна.

Скорей як попрубуеме дац лем даедни одвити на ише вше отворени питаня, длужни зме указац на чешкосци з якими ше вигледоваче стретаю и буду стретац уж на самим початку своєї вигледовацкей роботи на ошвицованню діялносци Петра Кузмяка у Руским Керестуре.

Перше: кед Петро Кузмяк пришол до Бач-Керестура (так ше теди волали Руски Керестур) на службу за учителя-дзняка, школа припадала грекокатолїцкей церкви и, як напина Михайло Поливка, познейши учитель и управитель керестурскей школи, у своєї *Исторії народней школи у Руским Керестуре*¹, „школа до 1899. року своєї окремнои управи – а до 1905. року своєї канцеларии и архива не мала,

---

¹ Михайло Поливка, учит.-управитель у пензии, *История народней школи у Руским Керестуре*, Руски календар за 1933. рок, зложил Михайло Фирак, видало Руске народне просвитне друштво, Руски Керестур, Дяково, Владическа друкарня, 1932 (Надалей РК 1933), б. 105-114.

до 1916. року шк. літопис не водзела, словом сама школа зос давнейшого времена за историю потребни податки не зачувала, бо на то не мала ані способу ані места“.²

Друге: спрам паметаня найстарших Керестурцох, Петро Кузмяк мал седmero дзеци од двох женох. Перша жена му була Українка, котра му – як споминаю його сучасніки – умарла ище на Горніци. До Бач-Керестура пришол зоз другу жену, котра була Немица по националности. Дзивовцке презвиско ей було Кистер, а мено – Ида.³ Од першей жени му остали штvero дзеци: Петро, Михал, Ганча (була нема) и Павлина. Зоз другу жену мал: Александра (Шандора), Марию (Марчу) и Юстину.⁴ По здогадованю Меланії Чакановой (народз. Колошняйовой) зоз Руского Керестура, народзеной 13. юния 1888. року⁵, сии Петро ше нігда не оженел и робел як тишлїр у Керестуре, син Михал тиж не закончел школи и пошол з валалу. Дзівка Павлина ше одала до Нового Саду, а Ганча жила при оцовей аж по його шмерци. Син Шандор ше уж у Бачкей вишколовал за поштаря и учителя. После 1905. року преходзи на поштарску службу до Зомбора⁶ дзе ше му траци шлїд. Марча ше виучела за оводашку и одселела ше до Калочи. По оцовой шмерци и мац пошла гу ней и при ней умарла. И Юстина, котра не була школована, тиж пошла до Калочи, але ше по Марчовой шмерци врацела остаток живота препровадиц у Керестуре. Жила у оцовой хижі ведно зоз свою полшестру Ганчу. Тоту хижу Петро Кузмяк купел зоз материялну помоцу єдного числа подзековних Керестурцох, бо мушел ошлебодзиц учительски квартал друтому учительови. Под старосц ані Ганча, ані Юстина не мали з чога жиц. Витримовали ше зоз помоцу гуманих людзох з валалу. Прето о єден час Ганчу гу себе вжала власна шестра Павлина до Нового Саду, а у валале остала лем Юстина. Ту и умарла 11. децембра 1924. року. У „Руских новинох“, рок 1. число 3, од 18. децембра 1924. року так призначили ей шмерци:

„ЗОЗ НАШИХ ВАЛАЛОХ“

Децембра 11. умарла Юстина Кузмяк, дзівка славного Петра Кузмяка, котри вельо генерации руских школярох воспитал. Народ ше славному учительови так одлужел же приял його дзівку до себе, котра у вельким убожеству пришла зос Карпатох до Керестура по шмерци своєї шестри Маришки.“

То шицко цо о Кузмякових як фамилии остало явно зазначене. Але и зоз тей краткей информации мож заключиц же Маришка и Юстина не були

2 РК 1933, б. 106.

3 Информацию о тим дал Дюра Варга, а дошол до ней уж после обявеной студії о Кузмякови, препатраюци керестурску Кніжку родзених и умартих

4 Дюра Варга, *Петро Кузмяк, учитель, культурни роботник, поет (1816-1900)*, „Шветлосц“, часопис за литературу, культуру и дружтвени питаня, рок XXI, марец-април 1983, число 2, „Руске слово“, Нови Сад, 1983 (Надалей: ШВ 183), б. 165-166.

5 Призначел до Дюра Варга, котрому сом подзековни же ми го пожичел послужиц ше з нїм.

6 Утвердзене зоз призначкох Дюри Варги.

лем у Калочи, але и дзешка „на Карпатох“. Найвироятнейше у крайох дзе бул народзени їх оцек Петро.

Зоз казованя Меланії Чакановой (Колошняйовой) видно же Петро Кузмяк купел стару хижу (закриту з надом), але у строгим центру валала. По його шмерци спочатку у ней жил и Александер зоз супругу и двоїма дзецми (Пипо и Маришка), попри уж спомнутей Ганчи и Юстини. Кед ше Шандор премесцел зоз службу до Зомбора, неодлуга потим хижа була предана за 36.000 форинти, найвироятнейше прето же би ше Кузмяково дзеци дефинитивно подзелели зоз нашілдіством. Хижу купели Шимково и Мишково, керестурски жителе, але конечни власнік остал Шимко, потим як сплацел свойого партнера. Єден час купци допущели Юстини бивац у оцовой хижи (озда так було и поеднане у тарговини), але ше хижа почала розпадавац, та власц примушовала власніка же би збудовал нову хижу, або стару пооправял. Прето ше Юстина мушела з ней виселіц и пойсц жедляриц. Остатні часи живота прежила праве при Меланії Чакановой (Колошняйовой).

Чи то наисце була права причина Юстиного висельованя зоз обисца свойого оца, або лем повод же ше хижа почала розпадац, чежко твардо нешка вериц, окреме кед познате же Мелания Чаканова, котра тото у свой час споминала, од младосци та аж по конец свойого живота була у барз присних одношеньох зоз Шимковима. Скорей мож повесц же вона зоз таким толкованьом сцела зачувац чесп Шимкових, а же права причина висельованя не була интервенция власцох колко оправяня, але баржей факт же ше Шимково сцели преселіц на Вельки шор. Уж зме спомли же Кузмякова хижа була на барз добрим месце, а Шимкова, котри у предходней децениї змогли значни маєток, була оддаленша од центра валала. Не чудо, вец, же вони гледали способ же би Юстину цо скорей виселели, же би стару хижу звалели и на ей месце направели нову. Конечно, кед була збудована, Шимкова хижа була єдна з найвекших у валале.

За нас, при тим, не такє важне же прецо ше Юстина виселела, але важни факт же у Керестуре Кузмякова фамилия знікла и не охабела за собу ніяки грунт на котрим би ше нешка могло гледац даяки писани або други материални шлід. До таких шлідох не дошол ані Гавриїл Костельник (автор рукописней *Исторії грекокатолицкей рускей парохії у Руским Керестуре* коло 1918. року), ані Михайло А. Поливка.

Треце: ише вше не препатрени детально найстарши документи зоз нешкайшого архива о керестурскей школи. Потерашні вигледоваче, окрем др Янка Рамача, операю ше лем на тото цо обявел Михайло Поливка 1933. и 1934. року. Ту треба видзиц и причину же ше велі отворени питаня преноша през вецей по тераз написани роботи зоз исторії керестурскей школи. Нажаль, нам затераз доступна лем робота др Янка Рамача под насловом *Школа у Руским Керестуре (1753-1918)*, видата у Новим Садзе 1995. року, котру вон спомина у

своєї докторській дисертації на вецей заводи, але вона, як и други нам доступни його роботи на тоту тему, представя позитивни винїмок.

У керестурских памяток Петро Кузмяк остал як „особа з високим чувством и одвичательносту за вкупни прогрес свойого стредку и свойого народу“⁷. Тото чувство и одвичательност вон витворйовал – по шицким випатрунку – виключно през образовно-виховну роботу. По тєраз не пренайдзени ані єден документ або виява даєдного з його сучаснікох, котри би указовал и на Кузмякову политичну активност у Керестуре. Зоз того мож заключиц же – поучени зоз власним искуством зоз младших рокох док учительовал на Горніци, дзе бул у чаше угорскей револуції загарештовани и о два тижні випущени як невиновати – вон не жадал вецей приводзиц до питаня животну єгзистенцию своей досц численей фамилии пре даяки политични идеали.

През 38 роки учительованя у Руским Керестуре (теди Бач-Керестуре) Петро Кузмяк, а кус познейше и його син Шандор (Александр) виховали велї генерации керестурских школярох. Окреме Петро, як дзияк, на вецей заводи формовал церковни хор и дириговал му у церкви на векши швета. Таки хор ше теди водал „г а р м о н и я“.

После пензионованя Петро Кузмяк и надалей остал жиц у Керестуре. Мала пензия, и то не з дзеку давана, и нещєшлїва судьба векшини його дзецох примушовали го на скромни живот.⁸ Попри шицким тим, з часу на час бул и жертва себичних и негуманих калкулацийох Церковного одбору керестурскей грекокатолїцкей општини.⁹ У чаше кед робел як учитель-дзияк, уживал и почєсц з боку церковного одбору. Медзи иншим, були му дозелени безплатно на хаснованє столки у церкви – йому и супруги. Медзитим, на початку 1897. року, кед ше му супруга похорела, Церковни одбор принєс одлуку же би ше оглашєло на предай столок котри бул наменени Кузмяковей супруги, з обгрунтованьом же вона и так ридко ходзи до церкви. Старого и хорого Кузмяка то барз уквилєло, та поднєс скаргу владикови до Крижевцох. Судьба тей скарги и єй резултат нам затєраз ище не познати, але зоз ней барз добре видно же предаванє столка не єдина причина Кузмяковей уквилєности пре виражену неподзєковност и негуманост яку дзєпоєдни Керестурци, а особлїво Церковни одбор, указали спрам Кузмяка и його фамилии. Не помагали ані интервенції з боку пароха, котри високо ценєл Кузмяково заслуги.¹⁰ Прето Кузмяк мал подполне право кед написал же „не може человека знайсц векша горчина кед место добре заслужєного мира и почитованя, стрєтнє ше зоз неподзєковносту и увредлївосцу праве з боку тих за чийо духовнє

7 Любомир Медєши, *Чєсц Петрови Кузмякови*, статя обявена у новинох „Руске слово“ 12. мая 1986. року, Нови Сад, б. 12

8 О тим авторови того текста приповєдала його прабаба Мария Мадийова (народз. Рагаї) народзена 1858.

9 Кузмякова скарга крижевскому владикови Юлиjanови Дрогобецкому, датована зоз 22. фебруаром 1897. року. Архив Крижевскей епархии, ч. 343/1897 (надалей АКЕ и число).

10 Як видно зоз РК 1926 (б. 43-44) теди у Керестуре парох бул Андрей Лабош, старши, а капелан бул Никола Бадовинац (Горват по националности).

образованє и пестованє души децениями ше трудзел и борел“.¹¹ Бо, як далєй пише у своєй скарги, „така числена и богата вирска општина“ наисце „не спадла на тоти 100-150 форинти, котри ше наздава инкасовац за предаване места“.

Петро Кузмяк ше упокоєл 13. януара 1900. року, точно на Нови рок по старим клендаре, кед мал 84 роки. Поховани є на валалским теметове у Руским Керестуре, з лївого боку од главней капури. Нажаль, нешка ше його гробу страцел шлїд, але ше памятка на нього и нешка чува.

По Кузмяковой шмерци, и знікнуцу його потомкох з Руского Керестура, за нїм остали лем найкрасши памятки. Приповеда ше о нїм же бул над'звичайно интелігентни човек за свой час; же совершено бешедовал по мадярски, немецки, латински, сербски, церковно-руски, по „горняцки“ и по „керестурски“, а нам ше видзи же знал и по словацки ище од дзєцинства, док жил на Горніци. Вельо читал и своєю знанє преношел на своїх школярох. Учел их любїц своєю, учел их любїц кнїжку и читац, учел их шпивац не лем церковни, але и шветовни шпиванки и самостойно складац и власни своєю, у чим им давал и особни приклад. Же то наисце було так, як доказ нам служи и факт же Володимир Гнатюк, познати українски етнограф и науковец широкого дияпазону, под час своєїо перебуваня у Руским Керестуре у 1897. року, дзе ше ище мал можлївосц и стретнуц зоз старим Петром Кузмяком, праве од його школярох-вихованцох и записал найвєцей руски народни писнї и прозни записи.

Учительську карїєру у Руским Керестуре започал и Кузмяков син Александер (Шандор, як го людзе ту волали). Михайло А. Поливка зазначел же Шандор Кузмяк уж у 1884. року робел як учитель у Керестуре, а остатнї раз го спомина же ту робел 1905. року. Медзитим, у паметаню Керестурцом Шандор остал як особа контрадикторного справованя. Як учитель бул добри, але бул прихильни и гу напою. Найвироятнєше прето и пошол зоз учительскей служби за поштару до Зомбора.

О тим яка памятка остала после Кузмякових у Руским Керестуре, найлєпше описал Михайло Поливка у своєй *Исторїї народней школи у Руским Керестуре*, дзе, за поднасловом *Цо доказує остатня ище живуца генерация о конфесионалней школи*, пише:

„Вєцей члени тей живуцей генерациї, котри уж у остатнїх рокох конфесионалней школи були ученици тей школи знаю читац, писац, раховац, читаю новини, календари други поучни кнїжки. Приповедаю, же учели земљопис, историю, природопис и други предмети. Жию чисти, красни фамелийни живот, у газдовству иду за модернейшима системами, у дружтвеним живоце справую ше миролюбиво, интересую ше, робя, жертвую за общи народни дїла. Зоз нїх вєцей (хлопи и жени) представляю нешка елиту, предносц народа. Велї з нїх з туху приповедаю: 'я ходзел-ла до школи гу старому Кузмякови (Петро Кузмяк) учительови. Дапоєдни исто так споминаю и Шандора (Кузмяк, сина Петра

11 Кузмякова скарга, АКЕ, ч. 343/1897.

Кузмяка). З того можемо заключити же у тим времену Петро и Шандор Кузмяк були найобразованіиш учителя и вони ше трудзели найревнейше за просвіту народа. Вони – як дальши докази шведоча – своїх школярох учели и виститали не лєм за обични реални живот, але инспирвали, амбиционирвали их и за обще више образованє. Зос тей генерації вецей дзеци нашого народа прешли и до стредніх, – а дапоєдни и до найвиших школах. Постали зос ніх високо образовани людзе, у явним живоце занімаю виши и найвиши положаї, вони су нешка морални водьове нашого народа. Напр.: нешкашні наш крижевацки гр. кат. Преосвященіи владика Др Дионизий Няради, тедишні керстурски парох о. Михайло Мудри, коцурски пречасни Димитрий Надь, каноник у Крижевцу, Наталия Джуня, учителька, Осиф Фа, Михайло Няради, Дюра Пап инжеселер, Др Михал Гайнал, адвокат и вецей учени людзе, котри перше свойо темельне воспитанє достали у тей конфессионалней школи.¹²

Священіки и учителя у Руским Керестуре пред вецей як 100 роками, медзи хторима Петро Кузмяк (шедзи други з лівого боку) и Михайло Врбель (стої перши з правого боку)

Ми гу тому лєм доложиме же Керестурци и нешка чуваю памятку на Петра Кузмяка. Його мено уж вецей децениї ноши керстурска школа, пред котру недавно поставена и биста Петра Кузмяка (автор Силвестер Макаї, коцурски наставнік, маляр и скульптор). И єдна улїца у Руским Керестуре ноши Кузмяково мено. Тиж так, повойново виселенци з Руского Керестура у Новим Ораховє (при Бачкей Тополї) свойо культурно-просвітне дружтво наволали з меном Петра Кузмяка.

12 РК 1923, б. 113-114.

Зоз шицког спомнутаго можеме заключиц же діло Петра Кузмяка, народзеного у восточнословацким валале Фолварк (нешка Страняни) 1816. року, од оца Штефана и мацери Марії (родз. Чеконяк), по першим службованю у Шамброне (1838-1841), а потим у Якубянох (1841-1854), та од 1854-1892 у Руским Керестуре, постало значни фундаментни камень не лем керестурскей, але и общей култури Руснацох у бувшей Югославиї, бо праве його школяре винесли на своїх плецох їх национални и културни препород.

Ђура Лађяк

ПЕТРО КУЗМЈАК
Уз 200-годишњицу рођења

Резиме

Аутор даје приказ живота и рада истакнитог русинског учителя Петра Кузмјака (1816-1900) чија је 200-годишњица рођења обележена 2016. године.

Петро Кузмјак је рођен у месту Фолварк (Страњани) на Спишу, у данашњој Словачкој. У Руском Крстуру је као учитель радио 38 година и дао значајан допринос образовном и културном животу ове средине. Основна и средња школа и једна улица у Руском Крстуру, као и КУД у Новом Орахову носе његово име.

Djura Latjak

PETRO KUZMJAK
The 200th Birth Anniversary

Summary

The author writes about the life and work of the prominent Ruthenian teacher Petro Kuzmjak (1816-1900) whose 200th birth anniversary was marked in 2016.

Petro Kuzmjak was born in Folwark (Stranjani) at Spiš, in present-day Slovakia. He worked in Ruski Krstur as a teacher for 38 years and contributed significantly to the educational and cultural life of that place. The primary and secondary school and a street in Ruski Krstur, as well as a cultural and artistic club in Novo Orahovo bear his name.

Дюра Латяк

МИХАЙЛО ВРАБЕЛЬ

УЧИТЕЛЬ И КУЛТУРНИ ДІЯЧ МЕДЗИ БАЧВАНСКИМА РУСИНАМИ
(Ту 150-рочніци народзєня)

Абстракт: Културно-вирски вязи медзи Русинами у Бачкей и Русинами на „Горніци” у половки 19. вику були вельо интензивнейши як по законченю Першей шветовой войны. То и розумліве, бо ше до южных крайох тедишней Угорскей населєли худобни селяне и ту основали свойо општини, насампредз церковни. Своїх священїкох не мали, та их доставали зоз Горніци. Подобне було и зоз пивцоучителями медзи хторима бул и Михайло Врабель

Ключни слова: културни вязи, учитель, пивцоучитель, школски дзеци, руски предняк, редактор, фолклорист, културни живот

Перши школовани пивцоучитель, котрого 1854. року зоз Горніци послали до Руского Керестура, бул Петро Кузмяк зоз Фолварку (нешка Страняни) при Попраду у восточней Словацкей. Понеже школа у тедишнім чаше подпадала под церковну юрисдикцию, школярох учели священїки з помоцу приучених учительохла-селянох або майстрохла. На тото були примушени, бо ше число школских дзецохла каждого року звекшовало, а других учительохла не було.

У школским 1889/1890. року (од 1. октобра, кед школа уж пременована до комуналней) у школи робели учители: Василь (Владислав) Каменца (тиж зоз Горніци), Микола Будински и Михал Лікар.¹ Уж у новембру 1889. року споминаю ше и мена Михайла Врабєля и Александра Кота (тиж зоз Горніци)².

У своей *Исторії народней школи у Руским Керестуре*, обявєней у Руским калєдарє за 1934. рок, дакедишні учитель и управитель тей школи Михайло А. Поливка (тиж зоз Горніци) о Врабєльови зазначєл тото:

„При комуналней школи през 11 роки служєли слїдуєщи учители: Михал Врабєль (потим у Будимпєшту бул учитель и редактор рускей новини „Недзєля“, видавал руски калєндари, видал збирку руских писньохла под меном „Соловей“, написал руски „Буквар“ котри употребляла и керестурска школа“ (Ту Поливка додал гвиздочку и на сподку того боку призначєл же у тих роботохла Врабєльови главни сотрудиїки були: Иван Полївка, учитель у Свиднику, потим школски инспектор у Ужгородзе, и Михайло Радомски, учитель у Ракош сєнт Мигалю (при самим Будапєшту).³

1 Янко Рамач: *Школа у Руским Керестуре*, Грекокатолицка парохия св. Петра и Павла, Нови Сад, 1995, бок 105.

2 Исте, бок 105.

3 Михаил А Поливка, учитель-управитель у пензії: *История народней школи у Руским Керестуре*, Руски калєдар за 1934. рок; зложєл: Михайло Фирак. Видало Руске народне просвітне дружтво, Руски Керестур. Друковала Владичєска друкарня, Дяково, 1933, бок 139.

Надалей Полівка предлужує начишльовац других учительох: Василя Каменцу, Миколу Будинского, Александра Кота, Михала Лікара, Корнелия Олаха и Павлу (Павлину) Джуны (котра ше познейше одала за Михайла Врабеля).

То, кельо знаме, перши писани шлїд о перебуваню учителя Михайла Андрийовича Врабеля у Руским Керестуре.

Михайло Врабель ше народзел пред 150 роками у валале Вирава, срез Гумене, нешка восточнословацки край. Народзел ше 20. або 21. новембра 1866. року. Учительску диплому здобул 1. мая 1887. року у Ужгородзе, а перше место службованя му було Чемерно у восточней Словацкей. Затримал ше там лем еден рок, бо є од ешенї 1889. року уж у Руским Керестуре.

О тим як Михайло Врабель пришол до Руского Керестура (теди Бач-Керестур) податки не пренайдзени, але мож з вельку виродостойносцу вериц же значни вплив на його одлуку о приходу мали препарандисти з Бачкей, цо ше школовали у Ужгородзе, насампредз Микола Будински, котри лем кус скорей бул поставени за учителя у Керестуре.

Зоз потераз доступних писаних жридлох мож заключиц же Врабель бул штварти квалификовани руски учитель у керестурскей комуналней школи, котри заменел потедишнього приученого помоцного учителя Михала Виная.

Преход зоз конфесийней на комуналну школу у Керестуре не бул радикални. Державни школски власци були досц флексибилни кед слово о руских конфесийних школах и їх преходу на державни бюджет и под державну контролу. Прето през длуґши час цесно сотрудовали зоз Крижевским владичеством, у чиєй компетенци и далєй остали конфесийни школи у Коцуре, Вербаше, Новим Садзе и индзей. Тото сотрудицтво окреме приходзело до вираженя под час ришованя кадровских питаньох. При поставяню нових учительох до керестурскей комуналней школи одлучуюце слово през длуґши час мал тедишнї крижевски владика Юлий Дрогобецки, та вон бул тот цо Михайла Врабеля препоручел за учителя до Руского Керестура. Владичество ше старало о тим же би ше настава у каждой рускей школи одвивала под прибиљжно еднакими условиями, та, согласно потребом, не ридко на предлог церковно-школских одборох премесцовало учительох зоз єдней до другей школи, особливо тих цо не були поженєти. Єден з таких бул и 23-рочни леґинь Михайло Врабель.

У Керестуре Врабель на перши завод службовал лем еден школски рок⁴, бо од 5. октобра бул меновани за пивцоучителя до грекокатолїцкей парохиялней школи у Старим Вербаше и там робел полни три роки. Правди по дзеки, треба ту спомнуц же перше на длужносц учителя у Вербаше бул избрани тедишнї керестурски учитель Василь Каменца, але ше предумал и остал робиц у Керестуре⁵.

4 Янко Рамач, *Врабельово учительованє у Старим Вербаше*, Шветлосц ч. 6, Нови Сад, 1988, бок 690.

5 Янко Рамач, *Школа у Руским Керестуре*, Грекокатолїцка парохия св. Петра и Павла, Нови Сад, 1995, бок 105.

През три роки службованя у Старим Вербаше Врабель длуги час бул у зраженю зоз грекокатоліцким парохом Михайлом Трбоевичом, та по власним жаданю бул знова врацени до Керестура, дзе службує два роки, а од 20. августа 1895. року та по конец априла 1898. року дзиякує и учителное у Новим Садзе, дзе тиж прихподзи до зраженя зоз тедишнім новосадским грекокатоліцким парохом Йованом Храниловичом.⁶

У маю 1898. року Врабель одходзи до Будапешту, дзе бул поволани и меновани з боку Министерства польоділства тедишней угорскей держави за главного редактора господарскей новинки „Неділя“, але источасно предлужує робиц и як учитель. У вязи з тим, вон Гнатьюкови пише: „За редактора „Неділі“ я достался без жадной протекції. Просто поглядал мене правительственный комисар и позвал, ци хочу пріяти на себе составленье „Неділі“, ци ніт. Но самое місто редактора не забезпечує мою будучность, як учительство, прото хочу и надале остатися учителем.“⁷

Як видно з дотераз спомнутого, Михайло Врабель медзи бачванским Русинам службовал блізка дзешец роки. Ту ше 19. августа 1897. року и оженел зоз Павлу (Павлину) Джуньову, дзивку керестурского пивцоучителя Михала Джунї, тиж учительку, зоз котру познейше мал штверо дзеци.

Кельо нам по тераз познате, Михайло Врабель „Неділю“ ушорйовал полни 20 роки. У 1918. року новини були утаргнути, а Врабель остал без роботи аж по конец живота. Умар 4. януара 1923. року у Будапешту, дзе є и поховани. Од того часу шлїд його фамилии ше за бачванских Руснацох траци.

Причини Врабельових зраженьох зоз священством у Бачкей

Гледаючи причини Врабельовим зраженьом зоз священством и церковно-школским одборами, пришли зме до заключения же Врабель не бул правильно похопени у стредку до котрого пришол. Як млади учитель, полни енергии и дзеки за роботу не лем на образованю младих генерацийох, але и на просвищованю и национальным освидомйованю того малого конарчка руского народу. При школярох и при валалских жительох вон швидко здобул вельки угляд. То при дзепоедних його колегох спричинело вельку зависц и пробовали на вшелїяки способи загорчац му живот. Окреме ше у тим визначовал керестурски учитель Шандор Кузмяк, котри бул „незлюдни у обходзеню зоз колегами“. Так ше и Врабель нашол медзи подписніками скарги Школскому одбору против Кузмяка, котру 8. новембра 1889. року поднесиле учителе Микола Будински, Владислав Каменца и Александер Кот⁸.

6 Писмо Михайла Врабеля Володимирови Гнатьюкови, котре послал з Будапешту 2/14. августа 1898, обявене у статї автора Миколи Мушинки, под насловом *Зв'язки Болодимира Гнатьюка з югославськими русинами*, Шветлосц, ч. 3/1971, Нови Сад, 1971, бок 225-226.

7 Исте, бок 226.

8 Янко Рамач, *Школа у Руским Керестуре*; Грекокатоліцка парохия св. Петра и Павла, Нови Сад, 1995, бок 105.

Як друга причина Врabelьового зражованя було його незадовольтво зоз условиями за роботу и инертностцу школских и церковних власцох у ришованю проблемох на тим планє. Видзел вон же пенєжни фонди на тоти цїлї скромни и слабо ше полня, але видзел же ше то не одражує на приманя священїкох. Правє пре тоти причини Врabelь пришол до зражєня зоз грекокатолицким парохом Михайлом Трбоєвичом, углавним пре нерегуловану учительську и дзияцку плацу и невигодни школски просторїї. Зоз парохових препискох на релаций Стари Вербас – Крижевци – Нови Сад видно же то була основна – гоч и не єдина – причина Врabelьовому незадовольтву. Зоз Врabelьових писмох владикови Дрогобецкому видно же себе старовербаски парох перше обезпечовал полну плацу зоз парохиялних приходох, а пивцоучительови давал гевто цо преоставало, а то – у поровнаню зоз обєцану плацу и приманями других руских пивцоучительох – було пребарз мало и за елементарну єгзистенцию, окреме за младого Врabelя, котри мал пред собу вельки плани.

Же би даяк примирел младого Врabelя, чийо амбициї и резултати на планє културного просвищованя и национального освидомйованя руского народу були очевидни, крижевски владика Юлий Дрогобецки го з декретом 1893. року менує за дочасного дзияка у Керестуре и попри тим же ше депутация 12 керестурских гражданох тому процивела, виroyтно нагварена од других пивцоучительох. Озда владика прето гу декрету додал и провадзаци напомуца, з котрима Врabelя спозорює на послушносц, прикладне и чесне справованє и почитованє предпоставених.

Нажаль, и на тот завод Врabelь у Керестуре наишол на вельке одуперанє при тих истих колегох як и скорей, котри му подкладали велї интриги и на вшелїяки способи му загорчовали живот. Виroyтно то була причина Врabelьовой битки зоз Шандором Кузмяком, котру Керестурци аж и ошпивали, а украински етнограф Володимир Гнатюк писню записал 1897. року од керестурскей жительки Юли Молнарovej.

Од 20. августа 1895. року владика Дрогобецки дава остатню шансу Врabelьови зоз премесцєньом на службу пивцоучителя до Нового Саду. Новосадски парох и вицеархидиякон Бачкого владического административного уряду Йован Хранилович, до подробносцох упознати з Врabelьовим немирним духом и проблемами яки мал теди у Керестуре и Старим Вербаше, не з дзеку приял владиков декрет и послал пригварку, але го владика спозорел же кед ше на тото место не приме Врabelя, годно ше случиц же ше утаргнє цала учительска плаца грекокатолицкей парохїї, а же би то „була найвекша опасносц и зніщуюцє вдеренє за цалу парохию кед би ше школу утаргло, бо би у тим випадку худобни уряд мушел окремногo дзияка плациц и витримовац, а одкадз би вон то могол?“ Так Хранилович мушел попущиц, але до злагоди медзи нїм и Врabelьом не пришло. Тота незлагода медзи нїма кулминовала 1897. року кед Врabelь „самодзєчно“ напушел дзияцку длужносц у юлию под час школских

ферийох, а при тим „себе не обезпечел замену“, гоч то було условие за його одсуствоване. Було то праве у чаше кед у Керестуре и Коцуре, та и у Новим Садзе, перебувал познати українски науковец Володимир Гнатюк, котрому Врabelь вельо допомогнул при записованю нашого усного народного скарбу. Очевидне же Хранилович за тото не мал достаточне порозуменє.

После веліх скаргох, котри Хранилович послал до Крижевцох, випатра же владика Дрогобецки страцел сцерпенє и конечно приноши одлуку о Врabelьовой суспензії. Информовал о тим и тедишнього велького жупана у Новим Садзе Виктора Флата. Жупан такой послал городского совитніка Емила Бека же би започал дисциплински поступок процив Врabelя. Тот поступок и окончени, але з позитивним резултатом за Врabelя!

У писме В. Гнатюкови з Будапешту до Львова Врabelь, медзи иншим, пише:

„Моє діло с Граниловичом покончилося цілком добрі. Я достал полну сатисфакцію. Гранилович мусил назад тягати всі клеветы котры поднес проти мене. Виноватый был он, на остатку пришол до мене, что бы мы помирились. Но всетаки понеже я теперь нахожуся на позиції, откуда без претпятствія могу покончити с башами Крижевацкой епархії, то я их еще мало поучити наміряю.“⁹

Врabelь теди мал у себе вельо жовчу и не сцел же би ше процес на тим закончел и мал намиру вимагац оштрейши мири, але по шицким випатра же ше после одходу до Будапешту предумал.

После шицкого цо зме ту спомли мож ше опитац же цо була правдива причина Врabelьовому немирному духу и екстремному справованю под час службованя при Руснацох у трох бачванских местох. Одвит на тото може буц факт же вон жадал буц правдиви народни учитель не лем у школи, але и звонка ней. Жадал дійствовац и на просвищованю цалого руского народу и його националним освидомйованю у Бачкей, и у тим мал потримовку при простих людзох. Кед би не було так, вон би за свойого „Русского соловея“ при бачванских Русинох не достал н а п р е д о к на мено предплати пенєжи за 85 прикладніки! А предрахункова цена едного прикладніка була 60 коруни! Тельо ше доставало як плаца за три надніци! А Врabelь жадал будовац и нови школски будинки, жадал же би ше културному животу и стимулованю творчей діялносци з боку маєтнейших газдох пошведцовало векшу увагу, у чим мал потримовку при простих селянох, але не брал до огляду материялни обставини у фондох при парохиялних урядох. То була и главна причина його конфликтом зоз священіками.

На концу, треба одвитовац и на питанє же зоз чим Михайло Врabelь заслужел же би ше його мено споминало уж вецей як дзевец децениї, а вериме же ше и надалей будзе споминац. У першим шоре то його публцистична діялносц у

9 Писмо Михайла Врabelя Володимирови Гнатюкови, котре послал з Будапешту 2/14. августа 1898, обявене у статї автора Миколи Мушинки, под насловом *Зв'язки Болодимира Гнатюка з югославськими русинами*, Шветглосц, ч. 3/1971, Нови Сад, 1971, бок 226.

чаще док службовал при бачванских Русинох. Ту вон достал заслужене место и у нашей *Истории русской литературы* др Юлиана Тамаша.

Тамаш напомина же „Михайло Врабель як фолклорист, редактор, автор школьских учебников и писатель задлужел не лем культуру бачких Руснацох, але цалого Закарпат'я. На його нещесце, идея карпаторусинства, чий заступник бул, у новшей истории по 1989. рок була гашена, так же ше зоз Врабельового діла найживше видза його заслуги на обявйованю *Русского соловья*, як и на пестованю вязох Бачки зоз Закарпат'єм. Медзитим, факти вязани за Врабельово перебуванє у Керестуре за науку остали у цмоти“.¹⁰

Треба ту спомнуц же Тамашова кнїжка обявена 1997. року, а писана є пред вещей як 30 роками¹¹, и уж од теди ноши спомнуту констатацию. Але у медзичаше Врабельово перебуванє у Керестуре, Бачкей вообще, вещей не „у цмоти“. Ошвицене є у вещей наукових и науково-популярних публикацийох.

Але, др Юлиан Тамаш на полне право кед констатує слїдующе:

„З обявйованьом зборника *Рускїй соловей (Народная лира, Или цобраніе народныхъ пѣсней на разныхъ угрорусскихъ угрорусскихъ нарѣчіяхъ*, Унгвар, 1890), першей кнїжки у хторей обявени и писні Руснацох Бачки и источасно и перши зборник усней и писаней поезиї Бачки и Закарпатя, Врабель и нешка тирва як єден з перших діячох на початку росту литературы и культуры Русинох у Югославиї и на Закарпат'ю.“¹²

Тиж так зме подполно согласни зоз Тамашовим заключеньом, котре глаши:

„Литературно-историйна и культурно-историйна розвойна вредносц „*Русского соловья*“ не мала. Сам Михайло Врабель задлужел закарпатску культуру и як видавач другого зборника „*Угро-русских народных шпиванкох*“ (Будапешт, 1900), як и автор *Буквара* (Унгвар, 1898) яки ше хасновал у початних школах на Закарпатю и у комуналних школах у Бачки, як длугорочни редактор тижньових новинкох „*Недѣля*“ (1899-1918), хтори угорски власци друковали за Русинох, а чийо прикладніки з Будимпешти преїг читальных и приватно сцигую до рук и рускому жительству Бачки, Срима и Славонїї.“¹³

Праве пре тоту редакторску функцию после Другей шветовой войны Врабельова улога оценъована як негативна, же служел цудзому режиму. Медзитим, гоч перфектно бешедовал и писал по мадярски, вон нїгда не зневерел интереси свойого народу. Цо вещей, афирмовал го вшадзи там дзе му то було можлїве. Доказує то часта його преписка зоз Володимиром Гнатюком.¹⁴

10 Др Юлиан Тамаш: *История русской литературы*, Завод за уценике и наставна средства, Београд, 1997, бок 36-37.

11 Опять: Јулијан Тамаш: *Русинска књижевност*, Матица српска, 1984, Нови Сад, бок 45.

12 Др Юлиан Тамаш: *История русской литературы*, Завод за уценике и наставна средства, Београд, 1997, бок 37.

13 Исте, бок 38.

14 Писма Михайла Врабеля Володимирови Гнатюкови, обявени у статї автора Миколи Мушинки, под насловом *Зв'язки Боллодира Гнатюка з югославськими русинами*, Шветлосц, ч. 3/1971, Нови Сад, 1971, боки 221-231.

Ђура Лаћак:

МИХАЈЛО ВРАБЕЉ

Учитељ и културни прегалац међу бачванским Русинима
(150-годишњица рођења)

Резиме

Аутор пише о Михајлу Врабељу (1866-1923), који је рођен пре пре 150 година у месту Вишава, срез Хумене, сада источнословачки крај. После завршене Учитељске школе 1887. године у Ужгороду, радио је у месту Чемерно (Словачка), а затим је 1889. године дошао у Руски Крстур, где је био учитељ. Био је и познати публициста, уредник, аутор школских уџбеника и фолклориста.

Ђура Лаћак

MIHAJLO VRABELJ

Teacher and cultural enthusiast among the Ruthenians of Bačka
(150th anniversary of his birth)

Summary

The author writes about Mihajlo Vrabelj (1866-1923), who was born a 150 years ago in Virava, Humene County, which is today a region in Eastern Slovakia. After finishing the Teachers' School in Užgorod in 1887, he worked in the village Čemerno (Slovakia), and in 1889 he came to Ruski Krstur, where he worked as a teacher. He was a famous journalist, editor, author of school textbooks and folklorist.

Дюра Латяк:

ОСЕМДЗЕШАТ РОКИ КЕРЕСТУРСКОЙ ДРУКАРНІ КОТРЕЙ ВЕЦЕЙ НЕТ

Абстракт: Друкарня дакедишнього Руского народного просвитного дружтва у Руским Керестуре мала одлучуюче значене за розвой комплетней видавательней діялносци на нашим языку не лем у чаше медзи двома шветовима войнами, але и даскельо децениї после закончення Другей шветовой войны. Прето нешка значне упознац ше зоз ей историятом и конечну судьбу, котру ей „запечетовала“ держава кед ю себе присвоела и предала за туні пенеж

Ключни слова: друкарня, видаватльна діялносц, друкарски машини, новини, календари

Як знаме, Руске народне просвитне дружтво (РНПД) основане 2. юлия 1919. року у Новим Садзе, але за його шедзиско такой бул одредзени Руски Керестур. Єдна з найглавнейших задачох того дружтва була видавательна діялносц на языку бачванско-сримских Русинок.

Уж у першим поглавю Правилох РНПД, под меном „Мено и циль друштва“, у параграфу 2. наведзене:

„Циль друштва: выдавац и шириц популярним руским языком написани кньишки и брошури набожного, поучного и забавного содержания та выдавац руски народни новини.“¹

За реализацию того цияля була потребна и друкарня. Прето организована масовна акция збераня пенежних прилогох за вибудов Централного дому русской култури, у чийм составе би мала буц и власна друкарня. А же тота акция наишла на широку потримовку, видно уж и зоз звиту на Другей рочней схадзки РНПД 23. мая 1921. року. У тим звиту ше наводзи же РНПД мало 415 членох и 200.000 коруни власного пенежу, а „же ше нашол медзи нїма и таки член цо приобецал же вон сам купи типографию (друкарню) за дружтво“...² Спрам шведоченя Дюри Биндаса младшого, першого нашого висококвалифицированного друкарского роботніка (тераз уж покойного), котри руководзел з Друкарню од самого початку ей роботи, бул то Михал Колошняї, земледїлец з Руского Керестура. Але, Колошняї тоту обецунку не мог сполнїц, бо ше наступних рокох вше баржей почало чувствовац прибіжоване шветовой економскей кризи. Пре исту причину пенежни масток РНПД помали трацел свою першобутну вредносц, та до вибудови Дому култури з будинком друкарні ше мушело причекац вигоднейши час.

---

1 Правила РНПД, Руски календар за 1921. рок

2 Руски календар за 1922. рок, бок 23.

Покля новоосноване Руске народне просвітне дружтво свой власни капитал не мало, мушело гледац услугу даедней приватней друкарні. Спочатку (од 1920. року) то була Сербска монастирска друкарня у Сримских Карловцох. Там друковани перши нашо Календари и Костельникова Граматика. Але новини там не мож було друковац. Прето аж концом 1924. року найдзена одвитуюца друкарня за видаване „Руских новинох“. Була то Друкарня „Даничич“ у Новим Садзе. Нажаль, у тей друкарні видруковани лем даскельо числа. Причина тому, виројтно, бул мали тираж и друкарня не могла на нїм заробиц та новини друковала теди ке д не мала другей роботи. Прето Редакция ришела прејсц до друкарні Натошевич“ (тиж у Новим Садзе) и там „Руски новини“ друковани аж по 19. децембер 1930. року. Теди настала прерва у видаваню „Руских новинох“.

Гоч тота прерва настала пре одредзени кадрови пременки у Редакції, уж теди предняком у Руским народним просвітним дружтве було ясне же без власней друкарні ше не годно задоволиц вше векши потреби за новима публикациями. З оглядом на добри одношеня медзи Крижевским грекокатолицким и Дяковским римокатолицким владичеством, дочасне ришене найдзене у друкарні Дяковского владичества, з тим же оловни букви з українску азбуку купел и дал друкарні на хасноване наш крижевски владика др Дионизий Няради.

Акція збераня прилогох за вибудов Дому РНПД не преставала. Цо вецей, вона з часом и помоцньована. Так руководителе 1929. року вихасновали преславу Дзешецрочніци снованя РНПД и пущели до обтоку блоки на чиїх паперох було видруковане: „Цегла на Културни дом и Друкарню“. Тоти паперики предавали члени Читальні и члени Союзу руских школярохх. По здогадованю спомнутого Дюри Биндаса, окремени акції організовані и под час кирбайох по наших местох. Теди ше до зберацкей акції уключовали и церковни одбори. Пенез ше зберало до „дзвончка“. Попри тим, за тот циль ше укладало и пенез назберани за уходни карти з рижних приредбох итд.³

Як познате, до вибудови Дому РНПД медзи двома войнами не пришло. Место того РНПД 1933. року одкупело такволану „паньску карчму“ од гдовици Миколи Павловича, котри за живота и сам бул вельки дарователь (нешка бизме поведли – спонзор!) до фонду РНПД. Часц панезу не доставала, але до помощи прискочела керестурска Парохия и пожичела тельо кельо хибело. Акція збераня пенезу на вибудов Друкарні предлужена аж по 1937. рок, тераз под паролю „За руску друкарню и за Дом друкарні“. Мена шицких даровательоох друковани у рочних календарох, а з часу на час и у „Руских новинох.“⁴

Будинок (Дом) Друкарні вибудовани у дворе будинку РНПД (бувшеј „паньскеј карчми“, адаптованей за потреби РНПД) у Руским Керестуре. Состоял ше з двох векших и едней меншеј просторії. Єдна з векших просторийох була маненена за друкарску машину, друга за буквосладальню и за кнїжковязачки

3 Наведзене спрам статї Дюри Биндаса (мл.) *Друкарня у Руским Керестуре*, обявеней у Висніку култури, гласніку Дому култури у Руским Керестуре, число 1, рок 1. (1976), бок 39.

4 Исте, бок 39.

роботи, а треца, менша, за редактора и администратора. Докончени є вешенї 1936. року.

Друкарски машини, як спомина Дюра Биндас младши, купени у Дякове од *приватного власніка*⁵ за 110.000 динари. За тот пенеж, як пише Биндас, мож було купиц 110 тони кукурици. З машинами достати и други потребни инвентар як цо то регали за оловни букви и др. Оловни букви не було потребне куповац, бо их дяковска друкарня мала лем на позичку. Тераз их Владика подаровал новой друкарні.

Учашніки рочней схадзки Руского народного просвітнього дружтва (РНПД) у дворе лакедишней Друкарні у Руским Керестуре (1937)

Прекупена друкарня у своїм составе мала:

1. Єдну друкарску флах машину („шнел-пресу“ – франкенталку, випродуковану 1899. року) формату Б-1, на котрей мож було друковац штири боки новинох векшого формату нараз, и то коло 1000 прикладніки на godzину;
2. Єдну друкарску машину на ножни погон („тигл“), за друковане малих форматох (25x35 цм);
3. Два орманчики (регали) векши, зоз 24-ома фийовками за оловни букви;
4. Єдну перфорир (дзиркавяцу) ножну машину;
5. Єдну хефт-машину (за капчане з дротом) за кніжки и блоки, и
6. Єден нож за резане паперу и обрезавање готових продуктох, на ручни погон.

5 У кус скорей цитованей статї Дю. Биндас не спомина мено и презвиско „приватного“ власніка, та заключуєме же то виројатно була „Бискупийска тискара“, у котрей по теди друковани „Руски новини“. Виројатно ше вона модернизовала и набавела модернейшу машину за векши тиражи, а тоту предала РНПД, виројатно на препоруку владика Дионизия.

Шицко ше тото змесцелио до спомнутих двох векших просторийох у новим будинку.

Интересантне будзе спомнуц же друкарски машини под час купованя були у погону. Було их потребне демонтировац, преселїц до Керестура и знова поставиц и пушиц до погону. Таки одвичательни роботи звичайно окончую окреми фаховци, яких у нашим народзе теди не було. Тей роботи ше поднял теди млади керестурски машински инженер Юлиан Малацко (котри у вещей войнових роках робел у керестурскей гимназиї як наставник математики, а вец ше преселел до Загребу). Вон шицки спомнути машини у Дякове демонтировал и у Керестуре знова поскладал и пушел до погону.

Шицки роботи у новей друкарнї не мог окончовац лем еден роботник. Попри єдного кваліфікованого друкарского роботника такой од початку 1937. року ше почал приучовац и помагац у роботи теди еден з активних членох керестурскей Читальнї Янко Будински (оец нашого писателя профессора Мирона Будинского), котри швидко овладал зоз друкарску технологию и робел аж по 1941. рок, а вец предлужел од 1945. по 1958. рок, кед пре хороту мушел пойсц до пензиї (умар 1959. року). Гу нїм ше приключел и Янко Мученски, тиж и дзяк. Вон як самоуки кнїжковязач, помагал коло експедиция новинох, повязовал календари и други кнїжки, а и шицко друге цо було потребне.

Рок познейше, пре звекшани обсяг роботи у Друкарнї, прияти ише двома кваліфіковани друкарски роботники. Були то Илько Цупер и Н. Гембаровски. Гу нїм ше як шегерт приключел и Дюра Дудаш. То бул цали кадрови состав Друкарнї, у котрей каждого тижня друковани „Руски новини“, потим „Рідне слово“ (на українским язичу), часопис за дзеци „Наша заградка“, литературни младежски часопис „Думка“, рочни календари и ише по даскельо публикациї рижного змісту рочне. Так то тирвало аж по 1941. рок, по окупацию валала з боку мадарского фашистичного войска.

Як остатня публикация беспостредно пред окупацию була видруковане майске число дзединского часопису „Наша заградка“. Теди шегерт Дюра Дудаш вжал ключи од друкарнї, а сушед Янко Тимко скрил на пойд ременї од машинох.⁶ Так ше закончел медзивойнови период друкарнї Руского народного просвитного дружтва.

Повойнови розвой и ликвидация керестурскей друкарнї

Под час скоро штиророчней окупациї нашей жеми Друкарня стала замкнута. Машини прикрил прах и павучина. Приведзена є до функциї аж у маю 1945. року кед почали пририхтованя за видаванє нових новинох у ошлєбодзеной жеми. Мушело ше знова починац од початку. Щєшлїва околносц була у тим

6 Дюра Биндас: Друкарня у Руским Керестуре, Висник култури, гласник Дому култури у Руским Керестуре, число 1, рок I (1976), бок 40.

же Дюра Биндас пережив войну и же ше у маю 1945. року врацел з войска до валалу. Предвойнове искусство му помогло легчеше организовац роботу у друкарні, тераз под нову народну власцу. Неодлуга ше зоз рабства врацел и Янко Будински. Вони двома у наступней децениї були два главни слупи на котрих стала цала робота у друкарні. Помагали им и нови работніки Дюра Джуња, Любомир Малацко и Владимир Дудаш. Вони ше швидко научели робиц тоти работи котри им давали Биндас и Будински. Але, друкарня не могла робиц з полним капацитетом, бо не було друкарского материялу. Доставало ше го лем зоз дознаку, котру видавали нови народни власци у Покраїни. Та и з тоту дознаку достати материял не було легко з Нового Саду превезц до Руского Керестура. Превозело ше го найчастейше на кочох зоз железницькей станци у Кули.

Спочатку друкарня робела под фирму „Друкарня Народного фронта“, а на дзепоедних виданьох писало же то „Друкарня Рускей матки“, а вец як „Друкарня Народного фронта Руски Керестур“. Од початку 1948. року Друкарня поставала филияла новооснованого друкарского підприємства Покраїнского одбору Народного фронта Сербії за Войводину под назву „Братство–єдинство“ зоз централу у Новим Садзе. У рамикох того підприємства шицки друкарні цо друковали публикації на языках национальних заєднїцох, представляли єдну організаційну єдинку под назву „Звезда“.

Аж на початку 1951. року Дирекция привредних підприємствох Покраїнского одбору Народного фронта Сербії за Войводину принесла ришене з котрим основане Видавательно-друкарске підприємство „Руске слово“ зоз шедзиском у Руским Керестуре. Од того часу друкарня постала состояйна часц того підприємства аж по 1968. рок, кед ше редакциї преселели до Нового Саду як нове підприємство, а друкарня остава у Руским Керестуре, тиж як нове підприємство.

Период од 1951. по 1970. рок представля ренесансу у розвою керестурскей друкарні. Попри публикаційох на руским языку, друкарня у тим чаще окончує и комерциални услуги рижним підприємством и з тим звекшує свой финансийни фонд. На тот способ у ней достали роботу 94 работніки. Вибудовани нови просторії, купени и нови графични машини, з чим злепшани и гигиенско-технічни условия за роботу.

Нажаль, од другей половки осемдзешатих роках прешлого вику почина период стагнації у розвою Друкарні. Поступно ше зменшує число занятых, а тиж так и обсяг продукції. Але вона ище вше позитивно ділує, гоч и у зменшаным обсягу, дзекуюци добре организованей комерциалней служби и конкурентней способноци на графичним тарговищу. З тим вона доказала свою виталносц и релативно добру перспективу, гоч и без графичних инженерох.

У таких обставиных керестурска друкарня дочекала период приватизації. Зоз дружтвеной власносци прешла до статуса приватней власносци. Нови власник ше дотримовал законскей обовязки и одредзени период друкарня

предлужела з роботу. Але, кед тот период прешол, нови власнік нашол иншаку рахунку. Розпредал основни средства и пременел намену просторийом. Видал их под кирию и на тот способ себе обезпечел чисти заробок без ризика.

Новому власнікови нет цо пригвариц. Вон на таки крочай ма подполне право. Але ест цо пригвариц руководзацим людзом у Друкарні скорей як цо вона виложена приватизациї. По Законе о реституциї Друкарня могла буц врацена Крижевскому владичеству, то ест його егзархату. У Правилох Руского народного просвитного дружтва записане же у случаю його преставаня з діялносцу, шицок його рухоми и нерухоми мастох ма припаднуц грекокатолїцкому владичеству у Крижевцох, бо теди егзархата ище не було. Правила доступни явносци, бо су обявени у Календаре за 1921. рок, та правніком легко було доказац право на власносц. На вельки жаль, до того не пришло и Друкарня, на котру ше динар по динар складала цала руска национална заедніца, прешла до приватних рукох и дефинитивно є ликвидована.

Ђура Лаћак

ОСЕМДЕСЕТ ГОДИНА КРСТУРСКЕ ШТАМПАРИЈЕ КОЈЕ ВИШЕ НЕМА

Резиме

Аутор у раду наглашава да је пре 80 година основана Штампарија некадашњег Русинског народног просветног друштва у Руском Крстуру имала веома значајну улогу у развоју издавачке делатности на русинском језику, не само измађу два светска рата, већ и неколико деценија после Другог светског рата. Због тога је потребно упознати се са историјатом њеног настајања, а исто тако и са неславним завршетком и престанком рада.

Ђура Лаћак

80 YEARS OF THE PRINTING HOUSE IN RUSKI KRSTUR THAT NO LONGER EXISTS

Summary

In this report, the author writes that the Printing House of the former Ruthenian Cultural and Educational Society, founded 80 years ago in Ruski Krstur, had a very significant role in the development of publishing in the Ruthenian language, not only between the two world wars, but a few decades after the Second World War as well. Therefore it is necessary to become familiar with the history of its origin, as well as with its shameful ending and termination of work.

ЗДОГАДОВАНЄ – ЄФРЕМ КОЛЄСАР

дїловни менаджер, культурни дїяч и спортски активиста
(1922 – 1996)

Абстракт: Здогадованє на Єфрема Колесара зоз Руского Керестура як на інтелектуалца з интегритетом, удатного привредніка у друкарскей діялносци у Руским Керестуре, культурного діяча и спортского активисту (тренера), и як на доброго родителя

Ключни слова: Єфрем Колесар, Руски Керестур, „Руске слово“, друкарня, менаджер, графични напрям, фодбал, фамелия

Єфрем Колесар, мой оцц, пожил 74 роки а, ниа, прелецели и 20 роки од хвилькох кед пошол занавше од своїх найблїзших. Як особа, вон ше формовал у досц чежким периодзе, пред Другу шветову войну, под час войны и у чежких, зложених повойнових часох, же би дзешка од початку 1950-их рокох та надалей словел у Руским Керестуре за єдного од правдивих руских інтелектуалцох хтори ше операл на найлєпши традиції рускей предвойнової інтелектуалней елити але, як розумни человек, похопйовал повойнову реалносц и нашол своєю место у єй контексту. По даєдних прикметох спадал до шора тих ридших інтелектуалцох хтори зоз своїма явними поступками и справованьом вше були за угляд и будзели почитованє спрам себе. Його живот бул єдна блага буря, преткани зоз єдинственима змістами, з епізодами хтори би, верим, за каждого романописателя були драгоцина градза за творене романа хтори би бул, можебуц, и єдна файта бестселера. И ту праве єдна з моїх особних дилемох, а то тото же о нїм, як о явней особи або привреднікови, нігда не бул написани даяки зложенши текст або направени комплекснейши интервю дзе би були винєшени даєдни факти з його живота и роботи хтори то, напевно, заслужовали. Тото ме опредзелело же бим, як його син, у єдним здогадованю о нїм винєсол податки хтори руска явносц не богзна як добре знала и упознала. Най ми, прето, будзе пребачене же у даєдних подїйох дацо будзем видзиц и описовац „през своєю очи“.

Єфрем Колесар народзени 8. октобра 1922. року у фамелиї Єфрема и Ани Колесарових у Руским Керестуре. Интересанте же його оцц Єфрем бул народзени 1883. року у Коцура, а його младши брат Дюра бул народзени 1901. року але у Руским Керестуре, бо ше їх оцц Шимко Колесар зоз фамелию преселел концом XIX вику з Коцура до Руского Керестура. Єфрем бул наймладши од штверих дзецох, мал шестру Ану, брата Владимира и шестру Амалку хтора умрла як

6-рочне дзецко. Фамелия Єфрема и Ани Колесар бивала на Капуцаним шоре (ул. Бориса Кидрича, була то Планчакова хижа, Єфрем бул присташ), такой за Нову школу (Замком), але їх хижи нешка нет понеже є поваляна пре потреби вибудови новей сучасней спорткей гали у валале. Колесарово мали два салаша и надосц жеми на Билей дзе ше од яри по єшень жило и робело. Єфрем Колесар вироснул на Билей, на салашу.

Єфрем Колесар (у штредку) зоз братом Владом и шестру Ану

Єфрем закончел основне образоване у валале, а родичи го штредком 30-их рокох послали на дальше школоване до гимназиї у Зомборе дзе закончел нїзши класи и предлужел у висших класох, але остатні рок або два у гимназиї прешол до Београду на школоване бо му брат Владо там студирал. Война, хтора почала у априлу 1941. року, претаргла його школоване у 7. класи гимназиї. Случай сцел же Єфрем, лем пар дні пред бомбардованьом Београду, одпутовал до Руского Керестура и там и остал бо пошвидко наступела окупация Югославии. Потим ше врацел до Београду и закончел 7. класу. До 8. класи гимназиї ходзел под Мадярами, але матуру не покладал.

Єфрем Колесар (ліво) як тренер ФК „Русин“, 1953. рок

Як гимназиялец Єфрем бул у групи младей рускей интеллигенциї У Руским Керестуре, хтору творели стредньошколци и студенти и хтора була у

цеку рока, а окреме през лето, активна на вещей планах – у культуры, литературы, организованно сходах младежи, у спортским живоце валалу... Менеј познате же Єфрем були и фодбалер ФК „Русин“. У монографіі того фодбалского клубу находзиме таки податок „През лето, под час ферийох, у тиме наступали и Єфрем Колесар, Янко Виславски и Звонко Сегеди, як цо и ише даєдни школяре и студенти“. По войны, на початку 1950-их, Єфрем Колесар постал тренер ФК „Русин“. Кед зме уж при тей спортскей теми та ту дам и тоти податки з монографіі: Такой после преславйованя 30-рочніці СД „Русин“ 1953. року фодбалски тим, под руководством тренера Єфрема Колесара, поставал вше мощнєши и компактнєши. Року 1954. Русин ше пласовал до Зомборского подсоюзу, 1 класа. У ешеньскей часци першенства „Русин“ завжал треце место, а у ярней часци, 1955. року, „Русин“ бул други и пласовал ше до Сивернобачкей лиги. Бул то найвєкши успех у потедишней исторіі СД „Русин“. Же би ше то даяк означело, направени окремени табло зоз фотографіями бавячох и управи клубу хтори и нєшка ма свойо почесне место у клубских просторийох. Була то мощна лига але ше ФК „Русин“ у ней затрима, з пар прервами, аж по 1958. рок кед, после реорганизациі лигох, вон постал член Бачкей лиги.

Року 1983. Организацијни одбор за преславу 60-рочніці СД „Русин“ принесол одлуку о додзельованю припознаньох найзаслужнєшим и найлєпшим членом. Теди додзелени и Плакети СД „Русин“, як найвисше клубске припознане, и медзи 16 добитніками бул и Єфрем Колесар.

У войнових рокох спортски живот у валале не бул на даяким високим уровню. ФК „Русин“ бул вше єдно з местох призберованя руски ориентованих младих людзох. Мадярски власци основали фодбалски клуб „Левенте“ же би даяк парировали ФК „Русин“. На єдним танцу були присутни два групи бавячох, єдни зоз ФК „Русин“, а други зоз ФК „Левенте“. У єдней хвильки Єфрем приступел гу гудацом и поручел єдни руску писню, але вони почали грац даяку мадыарску хтору сцели противніцки бавяче. Єфрем и його дружтво предлужело гласно шпивац нашу, руску писню, так гласно же просто заглушели гранє гудацох. Ютредзень Єфрем дознал же против нього придата приява „же плювнул кед гудаци почали грац мадыарску шпиванку и з тим увредзел мадыарску культуру и Мадярох“. Од тей хвильки Єфрем мал вещей як рок и пол вельки бриги пре того, мал судзеня у Мадярскей, и теди 20-рочни легињ поцерпал же пойдзе або до цемніци або на Восточни фронт. Його родичи якошик пренашли єдного способного мадыарского адвоката хторому ше, за добре викармену швиню, удало одбраніц и ублажиц таки нерозумни и фалшиви обвини хтори приквачени Єфремови Колесарови. Обвини, розуми ше, подруцели Руснаци, не Мадяре.

У цеку 1943/44. року Єфрем бул, у вєкшей групи младих Керестурцох, на предвояцкей обуки и теди ше приявел за курс за больнічара та так ише єден час оддрільовал одход дагдзе на фронт. У другей половки 1944. року, кед их уж рихтали послац на фронт, Єфрем Колесар и ише даскелі його пайташе сцекли

зоз касарні. Роздвоєли ше же би не прицаговали увагу. Преноцовал у єдного пайташа у Зомборе у вельким страху, у корчу, бо патрули ходзели по варошу цалу ноц и лапали дезертерох... Єфрем уж теди начул же партизане и Руси рушели на Београд и наздвал ше же неодлуга сцигну и тадзи, по Вербас, Кулу, Зомбор... Так и було, кед рушел ютрედзень спрам Керестура та наишол на Русох хтори го обрали, побрали му шицко, памета, аж и годзинку з руки. Сцигнул до Керестура и крил ше. Неодлуга тоти часци Бачкей були ошлебодзени але их, младих и неискусних хлапцох, без воєного знаня и даякей правдивей обуки, чекала мобилизация до тєраз уж народноошлебодительного войска. Ту ше векшина одозвали бо ше ту рушало до борби процив фашизма хтори теди уж бул у дефанзиви, на колєнох у цалєй Европи. Єфрем бул з групу Руснацох, приявел ше же ма закончен курс за больнїчара и потим були упутени на фронт. Сцигли до Билого Манастира и ишли далєй, по Дарду, дзе Єфрем бул розпорєдзени у бригадней амбулантї та остал у позадини и так, о єден час, дошол по Дравоград у Словєнїї, по гранїцу з Австрию.

По законченю войни, а по демобилизацию, Єфрем Колесар бул на рижних длужносцох по штабах НОВ у Шумадиї дзе були потребни образованши, писмени млади особи. Предпоставени го замерковали и бул предложени до Партиї. Прилапел, понєже ше з векшину цильох новей власци злагодзел. Кед пришол до валалу и кед бул поволани на першу схадзку партийней организациї вон, кед видзел хто у валалє у Партиї, а познаваюци добре людзох, станул, винял партийну кнїжочку и положел ю на стол та гварел, указуюци на даєдни особи: „Тоту кнїжочку вежнем ознова док тот, и тот, и тот, а и тот (указал на особи) не буду ту як члєни партийней организациї у валалє!“. Обрацел ше и вишол. Так себе створел злу крєв, а партийну кнїжочку нїгда вецєй не превжал понєже тоти особи остали ище роками у Партиї и робєли по валалє тото цо робєли, а цо ше нєшка осудзує. Розвласцовали маєтнєйших парастох теди наволованих кулаки, заметали пойдї по остатнє зарєнко жита, наганяли людзох до новоформованих селянских роботних задругох хтори сновани по углядзє на советски колгози, хасновали велї бєнефициї хтори обични людзє не мали итд.

Єфрем Колесар почал робиц у админстрациї Фабрики за прєробок конопи у валалє. У тим чаше дал позарядово испити у гимназиї у Вербаше и закончєл и остатню класу гимназиї. Неодлуга прєшол за шєфа рахунководства до теди новоформованого подпрїємства за видаванє новинох „Рускє слово“ з друкарню. То бул амбиєнт у хторим вон лєгчєйше дихал, ту ше розправяло о велїм цо було од значносци за Руснацох и їх культуру, информованє, образованє, ту часто приходзєли руски интелектуалци зоз других местох спомєдзи хторих и вон велїх познал.

Дзєшка 1954/55. року вон пришол знова до незавиднєй ситуациї: послє шицкогo цо ше збувало у цєку Информбироа, югославянскє руководство одустало од дальшого розвою селянских роботних задругох. Людзє хтори до

ніх вошли, часто и примушени на то, могли висц зоз такей задруги и зоз собу винесц и жем и статок, машини, значи шицко цо унесли. Требало лем написац молбу власцом у хторей ше обгрунтуе шицко и начишлі то цо человек мал право винац. Людзе, векшина, не були валушни зложиц, написац таку молбу та ше хтошка обрацел за помоц Єфремови. И так рушело, приходзели людзе з валалу гу ньому, вон им на писацей машинки раз-два написал молбу и одходзели задовольни та го препоручовали другим... але, УДБА не спала, було обачене же Керестурци масовно виходза зоз задругох и винімаю шицко своей, а власцом то не бул цель. УДБА раз-два утвердзела же на хторей писацей машинки у валале були писани тоти молби (теди було лем 3-4 писаци машинки у цалим валале) и Єфрем Колесар постал подозрива особа. Паметам, єдней недзелі му явене же з нїм будзе розгварка на тоту тему. Вон нарихтал свою супругу же би ше з нами двома (брат бул у кочику ище, а я ше тримал за кочик и так ходзел) шейтала коло валалскей хижи и була му шведок кед же би агенти УДБИ применели силу. И наисце, паметам, приступели гу ньому двома у скоряних мантилох и после пар словох одведли го до Валалскей хижи. Мац ше з нами нервозно шейтала добри 40 минути кед ше вон заявел з благом ошмихом на твари. Гварел лем кратко же му ніч не могли напаковац, вон писал молби, але прето же го людзе замодлели за помоц, но, ні од кого не вжал ніяку награду за услугу. Понеже закон допушчовал виход зоз задруги, друге му ніч не могли пригвариц. Иншак, раз, случайно, єдному з бавячох ФК „Русин“ на тренингу вишло, нездобачки (бешедовало ше о УДБИ, досиеох у Кули и подобним) же „бачи Єфрем, а да знаце яки ваш досие грубии...” и ту исти претаргул, але Єфремови у истей хвилки було ясне же и тот бавяч бул єден з велїх доушнікох УДБИ з валалу, иншак би не могол знац яки груби його досие, мушел го видзиц под час нащиви УДБИ у Кули...

Паметам же нам теди, после тей розгварки з удбашами, поднапити партийци, после їх схадзки, лупкали моцно до облакох и волали Єфрема най видзе та му вони пресудза. Вон не бул дома. Мац, сама з нами двома, дробнима хлапцами, була престащена, тримала ролетну и пробовала их змириц, одогнац... Брат ше нарату дар, а мне ноги однімало од страху пре лопот до ролетнох, пре пияни крики, гроженя...

Єфрем Колесар предлужел робиц як шеф рахунководства у НВП „Руске слово“. У половки 50-их його супруга Цецилия ше похорела од невилічивей хороти. Пробовали шицко, и у Београдзе, и у Загребе, поручовало ше ліки зоз Швайцарскей, але помоци не було. У августу 1958. року наша мац умарла, а оцц остал гдовец у 36. року живота. Як особа, вон барз любел дзеци, бул им вше пошвечени, та так и нам двом, братови Звонкови и мне, у идуцих 4-5 рокох обезпечовал шицки условия же бизме утрату мацери цо меней чувствовали. Року 1963. ше оженел зоз Наталию Колбас. Фамелия ше преширела з родзеньом двох дзивчаткох, Даниели (1964) и Андреї (1969).

Єфрем Колесар зоз фамелию 1966. року – синове Гавриїл и Звонимир, дворочна Даниелка и супруга Наталка

Вешенї 1963. року Єфрем Колесар прешол на роботу до Польопривредней задруги „1 май“. Иницијатива за то пришла зоз Кули, бо ше у Задруги навелько крадло на одкупу житаркох, руменцу, курох, вайцох, швиньох, буячкох... Систем бул добре розробени: барз ше одбивало на кало, потим ше при одкупу статку не писали фалати одкупеного статку але лем вкупна чежина итд. Кед кляльня шорово виплацела випоручену чежину статку, розлику пенезу магазионере дзелели медзи собу и з тима над собу хтори тото допушовали робиц. Такой на початку Єфрем гу магазионером намесцел и службенїкох хтори записовали число буякох, проценти калираня и кельо кили Задруга випоручела. Вецей ше не могло краднуц. Магазионере почали масовно питац премесцене з тих роботох (а пред тим ше однімали за таке роботне место), цо було тиж индикативне. Зоз жаданьом же би го даяк склонели оталь, почали му пакосиц. Поединци, нароком, барз пожнели зоз кнїженьом, та Єфрем и його екипа мушели робиц по цали ноци пред придаваньом билансу. Єдно таке пожнене пре саботерох вихасноване же би го тужели и суспендовали з роботи, забранели му уход до Задруги, виганяли го з фамелию зоз кварталю... Єфрем поднесол тужбу пре суспензию без основи и судзене тирвало добри рок. Єфрем Колесар достал спор на суду, розказане Задруги же го муша врациц на роботу, суд потвердзел його кварталюшке право. После задоволеня на суду Єфрем дал одказ у Задруги и пошол назад до НВП „Руске слово“. Конечне задоволене Єфрем Колесар достал даскельо роки познейше од ключней особи у тим шицким, а то бул директор Задруги Симеон Рамач хтори на отвераню будинку оводи у валале (истого дня

була и моя и Геленкова свадзба) пришол гу Ёфремови, понукнул му руку и гварел, дословно, наглас, цо шицки доокола ясно чули: „Ёфрем, плювнї ми до оч, поведз ми цо сцеш, заслужел сом, але ми дай руку и пребач ми!“ Ёфрем Колесар му, насправди, мал вельо того повесц, але му, у цихосци дал достоїнствено руку и пребачел.

Делегация КСУТ и УНТ зоз Прешова у нашиви НВП „Руске слово“ и Друкарні у Руским Керестуре, 1967. рок

У складзе з иницијативу з Покраїни, 1967. року пришло до роздвойованя НВП „Руске слово“ хторе ше преселело до Нового Саду, а Друкарня „Руске слово“ остала у валале. За директора Друкарні избрани Ёфрем Колесар. И ту починал еден з найуспишнейших периодох мойого оца як привредніка и организатора продукції. Друкарня у наступних роках дожила свойофайтови бум у звекшаню продукції, у преширеню числа занятих, яки у просторним преширюваню. Ёфрем Колесар розробел систему прицагованя роботох до Друкарні, звекшал число занятих, уведем трецу змену, Друкарня перша у валале (а можебуц и у општини) почала давац цепли оброк роботніком, та инсистовал на почитованю терминох и квалитету роботи, цо задовольовало купцох. Комерциялисти приношели до Друкарні велї роботи та ше не сциговало поробиц и Ёфрем, вец, давал часц того и друкарньом у Кули и Оджаку хтори ше и сами, так, змогли на експанзиї керестурскей друкарні. На таки способ ше у наступних 5 роках акумуловало средства же ше плани вибудови новей продукційней гали и управного будинку могло почач витворїовац. Шицко робене зоз пораду з представніками НВП „Руске слово“ з Нового Саду и обрацаюци средства обидвох подприємствох були

ангажовани на найлепши можліви способ, а на хасен овидвох колективох. Року 1971. почала вибудов продукційней гали, а потим и вибудов управного будинку Друкарні, дзе даскельо просторіи и магазин за своіо виданя мало у власніцтве и НВУ „Руске слово“ з Нового Саду. Управни будинок закончени 1978. року, 10 роки од роздвойованя двох роботних організаційох.

Єфрем Колесар ше ангажовал же би ше у Машинскей школи у Кули отворело графичарски напрям, та так доставал квалификованих графичарох. У валале, у рамикох вечарших школах, организовал курси за кнїжководительство и други административни роботи.

Друкарня обезпечовала сигурну егзистенцію вецей як 100 фамелийом у валале. У єдним периодзе плаци занятих у Друкарні були найвисши у окруженю цо, покус, джобало очи завидним у валале и ОК СКВ у Кули. Бо, Єфрем Колесар бул єдини директор у кулскей општини хтори не бул и член Партиї. И з постредством Партиї Єфрем Колесар премесцени на место совитніка директора але робел, углавним, комерциялни роботи бо мал широки круг познанствох у бранши, а на чоло Друкарні пришли особи з потримовку партийних структурох. Но, криза у привреди була вше моцнейша и вецей ше не могло повториц таке удавне діловане яке було зазначене у периодзе од 1967. по 1975. рок. Єфрем Колесар пошол до пензиї 1981. року.

Керестурци провадзели госцох зоз ПУНА и Театру зоз Прешова аж по Горгош, дзе ше фотографовали за памятку и одпитовали єдни од других Єфрем Колесар у горнім шоре други з права

Кед слово о ангажованю Єфрема Колесара на культурним полю, о тим мож повесц тельо же брал учасц у культурних рушаньох там дзе чувствовал же може допринесц. У другой половки 1960-их бул председатель Совиту Дома культури у Руским Керестуре так же бул у ситуациі утвердзовац и преширйовац сотрудніцтво и приятельства зоз членами ансамблю ПУНА и Театру „А. Духновича“ зоз Прешова хтори теди частейше нацивйовали Войводину, але и нашо ансамбли и театар нацивйовали Прешовщину. Андрей и Йозефина Гнатово зоз ПУНИ вше були змесцени у його фамелиі, та постали и кумово Єфремовей и Наталковей младшей дзивочки Андрейки. Кед госцовал Театар А. Духновича, вец глумец Виктор Гайни або фризерка Настя Андеркова були госци у Колесарових. Шицки спомнути були госци и у кварталю Колесарових у Старим Граду на Хвару кед там пошли на летоване. Кажде госцоване ансамблех зоз Прешова у Руским Керестуре було так закончоване же Єфрем организовац 2-3 авта же би провадзели автобус зоз госцами по Горгош и аж там ше єдни од других одпитовали.

Бул Єфрем Колесар тиж и член Управного одбору Фестивала „Червена ружа“, як и даєдних його комисийох.

Паметам кед, буквално, зоз себе зоблекол реклу и дал ю, як реквизиц, Михалови Канюхови за потреби єдного фалата хтори на початку 60-их режирал Петро Ризнич Дядя у валале. Давал барз вельку потримовку своей супруги Наталіи хтора у театралним фалаце „Женїдба“ од Н. В. Гоголя брилянтно одглумела ношацу улогу. З тим фалатом ше барз успишно госцовало и у Прешове, у тедишней Чехословацкей.

Закончуєм тоти свойо поєдинечни здогадованя на свойого оца Єфрема Колесара, а таки здогадованя би було на дзешатки и дзешатки кед би простор допушовал. Паметам оца як окремну особу, як особу хтора у своїм дружтве була тримана за лафа (а цо ше мне нігда не удало же бим бул, же бим бул голем єдну минуту у живоце лаф як цо вон бул), як оца хтори на свойо або було чийо дзецко нігда не дзвигнул руку, хтори за людзох цо били свойо дзеци гуторел же су „дзиви людзе“. Паметам го як особу гу хторей, кед ишол на роботу або з работи, людзе з валалу преходзели з другого боку улїчки же би го поздравели. Я свойого оца нігда не видзел пияного, а любел попиц зоз приятелями, мал и вон свойо мали пороки, вироятно, але шицко тото знал барз добре контроловац. Любел бавиц шах або ше покартац у просторийох СД „Русин“, одбавиц столни тенис у школи, любел лапац риби на бегелю и так ше одпочинуц. Нова габа радосци го заплюсла кед пришол час же могол уживац у шесцерих унукох.

Пензионерски дні му загорчала война на початку 90-их, розпадоване Югославії, гиперинфляция, а саме здраве му було начате кед му одстранета єдна покрукта. Шерцо му ослабело, а 29. септембра 1996. року цалком одказало послушносц. На ховане пришло тельо людзох, його приятельох и почитовательох, же ше одправа мушела отримац на площи пред Огньогасним домом.

Хавријил Кољесар

**СЕЊАЊЕ – ЈЕФРЕМ КОЉЕСАР
(1922 – 1996)**

Резиме

Сењање на Јефрема Кољесара из Руског Крстура, врсног интелектуалца, успешног привредника у штампарској делатности, посвећеног делатника у култури и спортисту, играча и тренера ФК „Русин“, као и доброг родитеља-педагога. Јефрем Кољесар се, као личност, формирао на најбољим традицијама русинске предратне елите крајем 30-их година, стекао је углед и поштовање својом доследношћу, а као врстан стручњак у области рачуноводства и, касније, као успешан директор Штампарије „Руске слово“ у Руском Крстуру те културни делатник који је допринео јачању веза између русинских заједница у Војводини и у источној Чехословачкој остао је запамћен од многих са којима је сарађивао.

Navrijil Koljesar

**REMEMBRANCE OF JEFREM KOLJESAR
(1922 – 1996)**

Summary

Remembrance of Jefrem Koljesar from Ruski Krstur who was a respected intellectual, successful manager in printing industry, dedicated activist in cultural and sports fields, soccer player and coach of FC „Rusin“, and also a good parent. Jefrem Koljesar grew up before WWII and was influenced by many Rusyn traditions and customs. He was well respected in the community. Initially he worked as an accountant and was quite an expert, and later he was a successful director and manager of the Printing company „Ruske slovo“ in Ruski Krstur. He was also an activist in the cultural field who contributed to strengthening relations between Rusyn communities in Vojvodina and East Czechoslovakia and because of that he was remembered by many people he collaborated with.

 Юлиан Пап

ЗДОГАДОВАННЯ: ДНЬОВНІК ЗОЗ ЛАГРУ ЙОВГЕН ПАПГАРГАЇ (1922-2002)

Абстракт: Тота робота виривок з автентичного дньовніку з лагру Йовгена Папгаргая, хтори як вояк тедишнього мадярського войска бул два роки у лагре у Русії (*Гусь Хрустальній*, на коло 60 км од *Владимиру*, городу у Владимирской обласци, и коло 170 км од *Москви*). Дньовнік зачувал и пририхтал за обявйоване його син Юлиан Пап

Ключни слова: чежки живот логорашох у лагре; логорашска норма

При концу Другей шветовой войны, *Йовген Папгаргаї* з Руского Керестура (1922-2002), як и други млади хлопци з подруча тедишней Мадярскей, бул у мадярским войску. Як советски воєни моци напредовали, велі вояци прешли на їх бок – придали ше або були зарабровани. Так ше Йовген нашол далеко, глібоко у Русії те. Советским Союзу. Неполни два роки бул у роботним лагре у месце *Гусь Хрустальній*, на коло 60 км од *Владимиру*, городу у Владимирской обласци, и коло 170 км од *Москви*. То виривки з його дньовніку котри там записовал.

7. октобер 1944. Єшеньски жимни диждж падал цалу ноц. Не мал сом покровец, лем плащ [мантлу од дижджу]. Було ми жимно, але сом витримал. Бункер у хторим сом бул скрити находзел ше на брегу, добре замаскирани. Вчера сом з кухні достал єдзєня на два дні.

8. октобер 1944. Вишол сом з бункеру и ришел додня пойсц на першу линию. Було ми опасно далєй ту оставац. Ніби страцєни, пришол сом на першу линию, дзе сом нашол єдного зоз своєй чєти. Од нього сом чул же наш батальон розбити и же людзе розшати по шицких часцох. Зоз нашєй чєти остали 40 хлапци. Мнє дали пушкомитралєз и поставєли мє на сам предок. Пришол чєтни официр и питал ше ми одкєди сом ту, але мє нє рушал.

Пополадню Руси били зоз моцним огньом по нашим декунку, так точно як кєд би нас шицких видзєли. Забити дзєвєцмє хлапци. Я сцєл пойсц до бункеру, але єдєн официр мє вигнал и грожел же мє заштрєлї кєд ищє раз войдзєм. Повиновал сом ше. Пред вєчаром, уж при змєрку, бул розказ цалому 20. полку зобрац ше. Я ше рушел, але сом нє пошол на зборнє мєсто. Скриваюци ше, прєшол сом на процивну страну, до валалу дзє, по моїм, була руска патрола. Нє нашол сом там нікого и до рана прєноцовал.

9. октобер 1944. На концу малого валалу, зоз 25 хижами, розпитал сом ше од єдней жени же кадзи руски вояци и вона ме упутела. После єдней годзини ходу, наишол сом на єдно дзело при котрому бул офицер. Там ме досц грубо прияли, обрали ме и одпровадзели до їх штабу. Спочатку ми не верели, але потим ме вислухали, прияли мойо вияви и дали записку, „справку“ [упут], яку и нешка носим зоз собу як „требащик“ [особни документ]. Там сом побул пейц дні и ходзел ведно зоз чету.

15. октобер 1944. Ту ше назбєрали коло 20 зарабровани. Шицких нас одпровадзели до Нижное Верецкие, дзе бул цали батальон мадярских зараброваних. Того дня нас 200 хлопох одведли, за два дні ходу, до варошу Самбор, у Галиції. Там сом ше нашол з Якимом Гаргаїом.¹

У Самборе сом на свою „справку“ доставал 70 деки хлеба на дзєнь и два раз на дзєнь води. Ніч зме не робєли, спали зме у хліве на бетону.

Ище у Верецким ми вжали мантлу и було ми жимно. Познейше сом набавєл нову мантлу. Кошуля масна, так же ше приліпла гу целу. Райбац не було дзе, анї з чим. Ту сом побул до 5. новембра.

6. новембер 1944. Построєли нас шицких и дали єсц на два дні. Яким Гаргаї бул у другей чети и мушєли зме ше розисц. Змесцєли нас до вагонох и пуговали зме 12 дні! Раз на дзєнь достали зме єсц, хлеба и води.

18. новембер 1944. Пришли зме до Гусу. На станїци шніг. Шицки зме були попрємарзани. Змесцєли нас до цеплей сали и помарзнути людзе ше розхорєли. Я бул досц добре облєчени и, слава Богу, витримал сом жиму и не бул хори.

21. новембер 1944. Вишол сом на роботу до леса, а потим пошол на охрану, дзе сом робєл з бригаду през 4 мешаци на ношеню торфу [трєсету].

25. фебруар 1945. По препоруки начальніка лагру, вжали ме до кондзеларїї за помоцніка и толмача. На тей роботѣ сом бул до 5. юнѣя.

5. юнѣй 1945. Пре неточносц у роботѣ (?), заварли ме на 6 дні до гарєшту. Не повиновал сом ше на таку роботу яку ми давали и зато сом нацагнул гнїв командира.

11. юнѣй 1945. Вишол сом знова на роботу, тєраз до „Заводу на хрустальни“ [фабрики скла – кришталю].

19. юнѣй 1945. Знова ме заварли на 3 дні до гарєшту, же бим ше повипитовал єдному Немцови о його прєшлосци.

22. юнѣй 1945. Вишол сом на роботу до фабрики, на „хрустальни завод“. Норму сом випольновал зоз 150 проценти и кажди дзєнь доставал хлеба, талони и инше.

11. юлѣй 1945. Машина на котрей сом робєл подрєзала ми палец, та сом пар дні не ишол на роботу.

¹ Яким Гаргаї з Дюрдьова (1922 – 2006), тарговец, познейше економиста, робєл у дюрдьовскєй землєдїлскєй задругѣ. Його син Владимир (1947) наводзи же Яким прєбувал у роботним лагру у Владимиру при Москви. Там робєл у фабрики металних виробкох, а понеже знал по нємецки и по мадярски, прєважно бул писар и толмач тє. прєкладатель.

15. юлий 1945. Я и ище троме цо знаю по руски [русийски] пошли на 'болото' [до мочару] як толмаче на пар дні.

19. юлий 1945. Пайташе пошли дому, а я остал робиц у тим лагру.

8. октобер 1945. Падал перши шніг, моцно охладло.

20. октобер 1945. Здал сом роботу двом Немцом, а я ходзим кажди дзень по одзеленьох дзе нашо робя.

25. октобер 1945. Приблїжно теди ше одправели Румуне, Чехи, Югославяне, Французи и други. Не знам чом, мнє начальнік охабел. Гварел: „Ти пойдзеш зоз другим транспортом!“

20–25. новембер 1945. Бул сом зоз експедитором у Москви привезц продукти.

[Нащива]: Третьковска галерия сликох у Москви, руски уметніки – Брюлов, Иванов, Петров, Флавицки, Пукирев, Максимов, Корзихин, Шишкин, Васнецов, Верещагин, Суриков, Репин, Поленов, Виноградов.

26. новембер – 20. децембер 1945. Цали шлебодни час читам: Гоголь (Тарас Бульба, Ноц пред Рождеством, Сорочински ярмарок, Страшни места, итд.), Тургенев, Мирлински...

20. децембер 1945. Знова сом бул у Москви. Там скоро нет продукти. Робел сом у кухні як маляр и електричар, цали час док зме чекали вагон. Ту сом мал надосц едзєня.

31. децембер 1945. На драги з Москви зашол сом до главного лагру у Владимиру, дзе сом достал приказ [розпорядок] за транспорт иножемцох. Ослабнул сом, вельо ше старам и задумуєм о доме.

15. януар 1946. О мосей одправки дому нет ніч. Зоз начальніком Шутниковим пошол сом до Вязникох купиц кромплї. Там зме пребули до 26. януара. Упознал сом ше зоз „деревенску жизнью“ [валалским животом]. Читам и далєй.

26. януар 1946. После драги на отвореним авту, премарзнути сом пришол до лагру. Ту уж оправели купальню, омальовали едальню и заведзени шор. О доме ище ніч. Страцел сом дзеку за шицку роботу. Пишем писма дому.

28. януар 1946. Дознал сом же транспорт уж вишол зоз Гусу и начальнік ме одпушує дому.

30. януар 1946. Пришол сом з дежурним до Владимиру. Ту транспорт уж приготовени, так же ми треба чекац до слїдующого.

13. фебруар 1946. Порихтани сом за конвой. По два раз сом бул при комесарови, гвари же мойо дела [роботи] у шоре и зоз слїдующу групу пойдзем дому. Кеди, не знам. Вишол сом на „Спецторг“ з ремесельніками, купуєм догану и инше.

15. фебруар 1946. Прехладзени сом, кашлем, у горучки. Уж други дзень не виходзим на роботу. Доставам 100 гр хлеба и каши [на дзень]. Черам

цигари за хлеб. На пияцу вше тельо заробим [купим-предам] же ше можем сам прекостирац. Мам ище 150 рублі.

24. фебруар 1946. Недзеля. Не виходзим на роботу. Купал сом ше, штригал, керпел, райбал. Сцел сом пойсц до церкви, не дали ми. Не мам мира, вше ми розум дома.

28. фебруар 1946. Накупел сом догану, цигари и инше. Влапела ме контрола, приведла до лагру.

1. марец 1946. Начальнік Попов одлучел превесц ме до чети на роботу. Пошол сом гу ньому и достал помиловане. Ходзим на змену чувац вагон.

10 – 11. марец 1946. Бул сом у леше и направел метли, котри сом предал у лагру за миску юхи.

15. марец 1946. Нове роботне место – поставени сом за командира над конвоями, мам 10 хлопих. О доме не мам ніякого гласу.

27. марец 1946. Заварли ме на 4 дні, бо сом не сцел „сотрудзовац“. Доставал сом на дзень 40 деки хлеба и три раз на дзень юху. Спочатку сом бул сам, а потим нас було 23.

31. марец 1946. Вишол сом з гарешту. Розпоредзели ме до штраф групи.

Подзековал сом Пресвятей Богородици же сом вишол и модлім ше най ме вежне под свой покров и допровадзи до дому, да можем ведно зоз свою фамелию препровадзиц живот у любви и благослову, Богу на славу, себе на радосц, а людзом на приклад.

23. април 1946. Велька ноц. Достали зме кафи. Цепло, шніг ше пуца, благо.

7. май 1946. Пописую иножемцох на одправку. Я ше наздавам, але поцерпам. Поляк хтори бул командир групи одпущени, а я остал на його месце. Вельо ше бригуем.

11. май 1946. Зобрали Полякох, Чехох, Югославянох, не послали нас на роботу. Нешка-ютре идземе. Предал сом шмати хтори ми не треба, купел догану. Позберани зме и порихтани на драгу.

13. май 1946. Ище вше зме у лагру. Жимно, диждж. Гваря же наютре идземе. Модлім ше да не останем.

14. май 1946. Пополадню зме вишли на штацию и порозмесцали ше по вагонох. Було нас коло 300. Мушиме чекац док придзе ешалон з Горкого, котри ше ма приключиц гу нам.

15 – 17. май 1946. Три дні зме були на штациї, чекаюци гайзибан з Горкого.

18. май 1946. През ноц зме вишли зоз Владимиру и коло поладня пришли под Москву. Ту нас розпоредзую: Чехох и других на юг, а Полякох на заход. Хвиля тепла.

19. май 1946. Цали дзень зме стали у Москви. Полякох одпавели, а ми и Чехи остали.

20 – 21. май 1946. Путовали зме цали дзень и цалу ноц. Потим цали дзень стали. Резерви поживи з лагру уж нет. Гладни зме. Нашли зме ше з Югославянами котри ишли зоз Ленінграду. Приходзи ми на розум дом. Там уж дочекую госцох [за Кирбай], а мнє нет.

22 – 31. май 1946. [Путованє и ставанє]: Киев, Чернівци, Сигет.

2 – 6. юний 1946. Чехи вишли, остали ми, 24-ме з Югославиї. Хуст, Сату Маре. У Дебрецену зме зоз Червеного крижу достали юху и хлеба.

8 – 10. юний 1946. Будапешт, Келебия. През Мадярску вишли 120-ме. Суботица. [Цале путованє дому тирвало 24 дні.]

[По шицких тих збуваньох, у новей Югославиї Йовген мушел пойсц на дослуженє воєного року. Служел у Титовим Велесу, у Македонії. Врацел ше дому вшєнї 1948. року. Як гуторел, „под опасачом“ бул през 6 роки!]

Йовген Папгаргаї у ЮНА 1948/49. року

Јулијан Пап

СЕЋАЊА: ДНЕВНИК ИЗ ЛОГОРА

Јовген Папхархаји (1922-2002)

Резиме

Ово је одломак из аутентичног дневника из логора Јовгена Папхархаја, који је као војник тадашње мађарске војске провео две године у логору у Русији (*Гусь Хрустальный*, на око 60 км од *Владимира*, града у Владимирској области, и око 170 км од *Москве*). Дневник је сачувао и припремио за објављивање његов син Јулијан Пап.

Јулијан Пап

MEMORIES: A DIARY FROM A CONCENTRATION CAMP

Jovgen Papharhaji (1922-2002)

Summary

This is an extract from the authentic diary from a concentration camp in Russia, in which Jovgen Papharhaji, as a former soldier of the Hungarian Army, spent two years (*Гусь Хрустальный*, located about 60km from *Vladimir*, a town in the Vladimirskia Region, and about 170 km from *Moscow*). The diary was preserved and prepared for publishing by his son Julijan Pap.

ФОТОГРАФІЇ ЗОЗ СКАРБНІЦИ БУДИНСКОВИХ ЯК ИСТОРИЙНЕ ЖРИДЛО

Абстракт: У рамках програмней діялносци Заводу за культуру войводянских Руснацох ше уж даскельо роки роби на идентификованю, зазберованю и чуваню скарбу Руснацох. Фаховци зоз Покраїнского заводу за защиту памятникох култури и Музею Войводини уж два роки робя на дигитализованю скленаних негатив-плочох, котри настали у ателеу керестурских фотографох – Осифа и Йовгена Будинскових. О тим же кельо фотография значна як историйне жридло и цо нам одкрива зоз нашей прешлосци, голем часточку одкриє тота робота

Ключни слова: фотография, Керестур, перши руски фотографове, Будинсково

УВОД

Завод за культуру войводянских Руснацох, после даскеліх рокох паузи, 2015. року обновел активносци розпочати 2008. року; дефиновал свой план на идентификованю, зазберованю и чуваню културного скарбу Руснацох. Ведно зоз фаховцами Заводу за защиту памятникох култури Войводини и Музею Войводини, почала робота на дигитализованю скленяних негатив-плочох котри ше чува на Парохії грекокатолицкей церкви у Руским Керестуре. Сklenяни негатив-плочи настали у фотографским ателеу першого по тераз познатого стаємного фотографа у Руским Керестуре – Осифа Будинского и познейше його сина Йовгена. Цали тот фонд зачувала и придала на Парохию Йовгенова дзивка Ирина Химелсбах. По тераз евидентовани и дигитализовани коло 600 негативи, а векша часц и идентификована: кеди настали, хтори особи або події на знімках. Вельку помоц у тим смислу дали нам старши жителе Керестура, а тиж так и читателе *Руского слова*, дзе ше од новембра 2015. року обявюю Будинсково знімки под назву „Погляд до прешлосци“.

О тим же яку тот материял ма значносц за наш народ, а насампредз за Руснацох у Руским Керестуре, не треба окреме бешедовац. Але о тим же цо сама фотография як историйне жридло значи за вигледовачох и яки змисти ноши у себе за будуци генерациї, повеме даскельо слова.

Фотографія як музейни предмет и историйне жридо

Нешка, кед фотографски записи поставаю недвосмыслово музейни предмет и кед су вше частейше тема фахових и наукових розправах, сами од себе ше поставяю велі питаня вязани за фотографію. Єдно з нїх вшелїяк и того же за яки критеріюм ше определїлїц при збераню фотографійох, при формованю окремих збиркох або оддзеленюх у дзепоедних музейних установох, або аж снованє окремих інституційох у котрих би ше чувало фотографски записи. Гоч скоро шицки тоти питаня ище вше углавним оставаю на уровню теорії, у чаше кед ше фотографію швидко престава хасновац, тот теорійни проблем постава и практични, бо ше стретає з фактом ратованя єдней значней часци культурно-историйного скарбу не лем при Руснацох, але и при векшини етнічних групох на тим просторе. Водзени зоз тима фактами, як и зоз свідомосцу же ше тот скарб муши цо скорей захищиц и фахово зачувац, з вельким ентузіазмом зме розпочали проект ідентифікації, дигіталізованя и обезпечованя адекватних условійох за його чуванє. Тримаме же зоз ратованьом фотографії на тот способ доприношиме ратованю шлїдох не лем материялней, але и духовней культури Руснацох. Фотографія окреме значна за виучованє материялней апартури, бо шицко цо спада до єй рамикох мож зазначиц зоз фотографским апаратом: архітектуру, шицки фази технологійного процесу, ентериєр, облєчиво итд. Шицко того записане зоз шветлосцу, бо ше у основи слова *фотографія* находза праве два слова: *фото* – шветлосц, и *графія* – писанє. Прето би ше слово *фотографія* описно могло прєложити и як *шветлопис*.

Фотографія як епохалне одкрице урядово обявене 19. августа 1839. року на Акедемії наукох у Паризу, а наволане є *датеротипія*, по його пренаходзачови хтори ше волає Луй Дагер. Од половки 19. вику, точнєйше: од 1854. року, кед отворени перши фотографски ателеи у Войводици, од теди ше фотографска діялносц почала швидко розвивац у шицких наших векших местох. Вона постала своєродни статусни символ нового пасма дружтва, а то гражданство. За розлику од варошох, чийо жительство прилапело фотографію уж шейдзешатих рокох 19. вику, у валалох ше вона почала хасновац даскельо децениї познєйше, цо и розумлїве кед знаме же у яких материялних обставинох жило валалске жительство. Так ше случовало и зоз Руснацами котри жили у малих местох. Ми перши фотографії находзиме остатнїх децениїох 19 вику. Маме барз мало податки о фотографох котри теди робели у руских валалох, але дзепоедни зазначени. Так, наприклад, маме податки о фотографох у Коцуре, на основи котрих можеме заключити же тота файта діялносци у тим месце була барз розвита и при Руснацох. Пред Першу шветову войну там робел Янко Колесар, а под час войны и такой по ошлєбодзеню тоту діялносц превжал Микола Вадаски. У медзивойновим периодзе у Коцуре робели и фотографове Петро Губаш и Янко Орос, котри робел и под час Другей шветовой войны. Од 1945. року була и

єдна жена фотограф – Драгица Орос, познейше Биндас, а потим и Дюра Губаш.¹ У векших местох як цо то Сримска Митровица, Руснаци котри там жили, сликовали ше у ателеох Даненбаума, Сигетия, Молдована, Брашована и других, у Вербаше их фотографовал Йозеф Пехан, а у Новим Садзе Кнежевич, Сингер, Рехницер, Вайда и други.

Понеже нам єдна фотография посила найрижнороднейши информации зоз прешлосци вязани за материалну культуру як цо то, наприклад, ентериєр валалского або варошского обисца, випатрунок хижох, а спрам файти и квалитету облечива мож утвердиц хторому статусу припада одредзена особа або цала фамелия, ясне нам же фотография може буц барз важне жридли за виучоване историйних, социологийних и велїх других процесох у розвою дружтва. Прето ше трудзиме зачувац стару добру пожовкнуту фотографию, до хторей уткани найкрасши нїтки животох наших предкох: радосц и ошмих, родзєне нового живота, боль и жалосц, слизи, брига, надїя, жаданє... Прето зме з таким ентузіазмом отворели „скарбнїцу“ фамелиї Будински.

Оец и синове – керестурски шветлописателе

Осиф Будински перши керестурски руски фотограф, народзени 15. януара 1893. у Руским Керестуре. По професии бул байбер. У Першей шветовой войны ранети є до руки: остал тирвацо инвалид, цо го онеможлївело занїмац ше по войны зоз своїм ремеслом. Самоиницијативно, лебо на дачийо нагваряє, почал ше аматерски занїмац зоз фотографию. За тото нове ремесло нїгдзе ше окреме не школовал, анї не учел од даєдного професийного фотографа. Прето цалком розумлїве же прецо його перши фотографії не барз квалитетни. Медзитим, з часом вон постал барз добри фотограф. Маюци у оглядзе же повойново роки не були окреме вигодни за розвой фотографского ремесла, понеже ше народ поступне окрипйовал од пошлїдкох войны, а окрем того, фотографованє ище вше не було такє звичайне як у варошох и людзе ше сликовали лем у окремних нагодох, тота робота Осифови не могла обезпечиц потребни средства за живот. Прето вон на початку своєй фотографскей діялносци окончовал и дзепоедни други роботи як наприклад одкуп жита, а занїмал ше и з винїцарством. Осиф бул активни член ремеселнїцкого здруженя у Керестуре, а познейше и його председатель.

Як час преходзел, фотографованє постало Осифово основне занїманє и солидне жридли приходох. Хижа у хторей жил и дзе мал свой ателе находзела ше блїзко при карчми дзе ше теди отримовало свадзби², цо за його роботу мало окремну значносц. Млодыта, або часц свадзби могла ше швидко висликовац у його ателеу, котри ше находзел з правого боку кед ше вошло до його двора.

1 Податки за коцурских фотографох дал Микола М. Цап з Коцура.

2 Нешка то обект познати як „Менза“.

Зачувани фотографії нам гуторя же Осиф не мал у своїм ателеу намальовани пейзажи котри би мали створиц окреми амбиент, як цо то робели углавним шицки войволянски фотографове од другой половки 19. вику та надалей. Медзитим, по углядзе на ніх, мал у дворе, на муре сушедней хижи, єден барз красни мурал. Вон ше зявює на вельким чишле його фотографийох.³ Тиж так, по углядзе на уж реномованих варошских фотографох, у його ателеу ше находзели дзепоедни реквизити з котрих нешка зачувани: комода, стол, карсцель з нїзким операчом шиво-белавей фарби (такволани *тонет* карсцель), а часто ту була гокла лебо лавка, стол закрити найчастейше зоз руским партком, столїк за квецє и подобне. Зачувани негатив-плочи на склу шведоча о тим же Осиф найчастейше правел портретни фотографії, як дзєцох так и младих парох, людзох у позних рокох, и то окреме на початку своєї діялносци. Медзитим, у медзивойновим периодзе, кед постал плодни, прави майстор svojого ремесла и познати не лем у своїм валале але и у околїску, Осиф наисце фотографовал шицко: прадки, забави, рижни вешеля, свадзби, косидби, валяне и будоване дзепоедних хижох у валале, хованя. Цали його опус котри по тераз обробени, а то ведно 600 скленани негатив-плочи, мож систематизовац до двох вельких групох – на портретну и на групну фотографію. Портретну мож далей дзелїц на: 1. портрети млодытох; 2. портрети дзєцох и мацєрох з дзєцми; 3. портрети младих парох; 4. портрети людзох у позних рокох. Групну фотографію мож подзелїц на: 1. школски фотографії; 2. фотографії зоз дружтвеного живота (прадки, карчми, гудаци); 3. фотографії обичайох (свадзба, облїване, пошвецане жита, пошвецане паски, хованя); 4. роботи на полю.

През тоти негативи ясно мож спатрац Осифово напредоване у роботи и квалитет знімкох, але и иншаки приступ гу самому обекту котри зніма. То ше окреме видзи на портретней фотографії, бо на початку його роботи особи котри фотографовал мали строги вираз твари, озбільносц, часто страх од камери або од самей хвильки кед их шветлосц камери тирвацо зазначи. Тото мож толковац и зоз етичного аспекту, и то окреме при младих парох и млодытох. Їх пози гуторя вецей як тисяч слова: сциснути су и строга стоя єдно коло другого, без триманя за руки, облапяня, а барз ридко на їх тварох мож видзиц ошмих. Чи то пре морални правила справованя часу у котрим жили, чи прето же не дзєчне ступали єдни з другима до малженства, чи пре страх од нового живота – остава же бизме лем нагадали. Же на таки стан у фотографским опусу мал вельки уплїв час у котрим фотографовани особи жили, потвердзую фотографії хтори настали двацєтих и трицєтих рокох 20. вику, кед наиходзимє на дакус шлєбоднейши пози при фотографованю. Вєкши прєменки у позированю пред фотообективом наступя аж коло половки 20. вику.

3 По думаню Дюри Латака, тот мурал намальовал Петро Ризнич, але аж после 1945. року, кед пришол до Руского Керестура, дзе преподавал подобове воспитанє. По нашим думаню, то би мушело буц заш лем скорей, бо уж по Другей шветовой войны Осиф не робел на скленаних плочох.

Осиф Будински, популярни „сликер Бругош“, як го познали шицки Керестурци, але и околїско, бул барз комунікативни и інтелігентни человек, мирного обичаю, и як таки бул барз почитовани и облюбени и при жительох свойого валалу и при клиентели. Бул оженети з Юлу, зоз хтору мал тройо дзеци: сина Владимира (нар. 1913), дзивку Ану (нар. 1920) и сина Йовгена (нар. 1925).

Осиф Будински умар 1976. року. Його ателе по нешка не зачувани бо стара хижа звалена, а на истей порти справени два кварталньни обекти, повязани з айнфорт-капуру, у Фрушкогорскей улці число 53. У тей хижи нешка жие Осифова унука, а Йовгенова дзивка, Ирина Химелсбах зоз сином.

Старши Осифов син Владимир тиж бул фотограф, и то школовани, але його животна драга була далей од Керестура, по рижних местох дакедишней велькей держави. Найвекши шлїди своєї діялносци зохабел у Суботици.

По оцовим шлїду рушел и младши син Йовген Будински. За розлику од Осифа, вон ше тиж, як и брат Владо, школовал за фотографа. У Кули перше робел як шегерт и калфа, а 1948. року достал майсторске писмо, зоз хторим могол почац робиц як майстор фотограф. Єден час робел ведно з оцом, а познейше сам превжал фотографску роботу. Йовген не хасновал скленяни плочи за негативи, але робел лем на целулоїдней пантліки. Тот факт барз значни пре датироване дзепоедних фотографийох.

Йовген бул незвичайни майстор и валалски Руснак. Вон грал на гармоніки, єден час аж и тримал годзини музики, а робел и як матичар. Єдна часц його ателеу зачувана, та и нешка там мож пренайсц комоду, стол, карсцель з нїзким операчом офарбени зоз шиво-белаву фрабу, столїк за квецє (дакеди то обовязно бул аспарагус), полїчки, витрину з його документами и припознаннями.

Йовген бул оженети зоз Йозефину Монар, зоз хтору мал двойо дзеци: дзивку Ирину народзєну 1951. року, одату Химелсбах, котра нешка жие у оцовой хижи, и сина Славка, народзєного 1961. року, хтори трагично страдал 1978. року. Нешка нїхто не предлужел Йовгенову роботу у ателеу.

Руских фотографох було и у других валалох дзе жили Руснаци. Медзитим, з тей нагоди, тема нашого інтерсованя бул Руски Керестур, дзе найглібши шлїди у тей файти діялносци зохабелі фотографове зоз фамелії Будински. Медзитим, мушимє з тей нагоди спомнуц ище двох фотографох хтори источашне робелі у Руским Керестуре, а були Руснаци. То Янко Арт и Михал и Янко Пап – Биркаш.

Янко Арт бул син Людевита Арта, котри бул у Керестуре познати як *Стари пекар*, а так ше оглашовал и у рускей периодики. Окрем же бул пекар, мал и предавальню мишаней роби. Бул оженети зоз Ему Чижмар, зоз хтору мал пецєро дзеци: штирох синых и єдну дзивку. Од Артових дзецох, Янко бул фотограф, а познейше и пекар. Народзєни є 1904. року у Керестуре, и од дзєцинства бул глухонєми. Школовал ше у Сєгєдинє на малярским язїку и єдино ше на нїм могол спорозумїовац. Коло 1927. року виучел фотографске ремєсло у Старим Вєрбашє, у фотографа котри ше волає Weissman Konrad. Як фотограф робел

у Руским Керестуре по 1935. рок. Кед предпоставиме же порядне водзел евиденцию о своїх клиентох, по датумох и зоз цену виробку фотографийох, вец тот податок можеме похопиц як точни. Його кніжку зоз тима податками и нешка чува син Дюра Арт. Иншак, по твердзеню його дзивки Марії и сина Дюри, вон тиж правел фотографії на скленаних плочох, але вони не зачувани.

Зна ше же Янко у медзичаше положел майсторски испит за пекара у Новим Садзе и же од 1935. робел як пекар з оцом, а зоз тим ремеслом ше предлужел занімац и по законченю Другей шветовой войны. Бул барз образовани человек и вельо читал. Оженети бул зоз Розалию Гарди з Руского Керестура, зоз хтору мал двойо дзеци: Дюру и Марию.⁴ Янко умар 1986. року у Новим Садзе.⁵

Други досц значни руски фотографове котри робели у истим чаше кед и Будинково, були Михал Пап – Биркаш и його син Янко. Михал (1910–1970) бул школовани фотограф и мал свой ателе у Руским Керестуре, але пре конкуренцию, праве Будинкових, фотографску роботню отворел и у Филіпове⁶, а досц робел и по других сушедних местох (Деспотово, Вепрочач⁷, Лалить). Окрем валалских кирбайох, свадзбох, хованьох, Михал Биркаш любел фотографовац сцени зоз каждодньового живота, а окреме польски роботи. Попри фотографії, занімац ше и зоз польпривреду, а окреме є значни як єден спомедзи образованших людзох свойого часу. Барз бул добри математичар, та аж тримал и годзини математики, а остал зазначени у *Руским календаре*, дзе писал *Мудри виреченя*. Оцову роботу предлужел син Янко (1931–1985), котри тиж бул школовани фотограф и робел у Филіпове. Його обсеся були салаши и збуваня коло нїх.⁸

Вирус дигиталней революції не заобишол ані фотографию. Грожи опасносц же вона єдного дня годна цалком скапац. Прето, того мушиме буц свидоми и зробиц шицко же бизме зачували добру стару пожовкнуту фотографию, а технологийне напредоване похопиц на прави способ и вихасновац сучасни досцигнуца у дигитализованю же би ше праве з добрим скенированьом и дигиталним зніманьом направело копії оригиналох и голем так их зачувало од умераня и траценя шветлосних записох з нашей прешлосци.

Фаховци зоз Заводу за защиту памятникох култури и Музею Войводини, а у сотрудніцтве зоз Законом за культуру войвовянских Руснацох, направели даскельо значни крочаї у тим напряме, а тоту роботу предлужую док конечно не зазнача занавше шліди прешлосци наших Руснацох.

4 Дюра народзени 1944. року и як економкси технічар, найвекшу часц роботногог вику препровадзел на Институту за польоділство Польопривредного факултету у Новим Садзе, а Мария, народзена 13.08.1931. року, одата Чурчич, по пензионоване робела як библиотекарка у Библиотеки Матици сербскей и написала значну публикацию Библиографија о Русинима. Нешка жиє у Тителю.

5 Податки о Арвових дал Дюра Арт зоз Нового Саду, син Янка Арта.

6 Нешка ше тот валал вола Бачки Грачац.

7 Нешка то место Крушич.

8 Син Янка Биркаша, Михал, котри нам и дал тоти податки, здогадає ше же зоз оцом часто вчас рано ставали и одходзели на салаши фотографовац их.

Љубица Отић

**ФОТОГРАФИЈЕ ИЗ ЗАОСТАВШТИНЕ БУДИНСКОВИХ
КАО ИСТОРИЈСКИ ИЗВОР**

Резиме

У оквиру програмске делатности Завода за културу вјвођанских Русина се већ неколико година ради на идентификацији, прикупљању и чувању баштине Русина. Стручњаци из Покрајинског завода за заштиту споменика културе и Музеја Војводине већ две године раде на дигитализацији стаклених негатив-плоча, које су настале у атељеу крстурских фотографа – Осифа и Јовгена Будински. У раду се говори о томе колико је фотографија значајна као историјски извор и шта нам открива из наше прошлости.

Ljubica Otić

**PHOTOGRAPHS FROM THE LEGACY OF THE BUDINSKI FAMILY
AS A HISTORICAL SOURCE**

Summary

The Institute for the Culture of the Ruthenians of Vojvodina has been for several years working on the identification, gathering and preserving the legacy of the Ruthenians. The experts from the Provincial Institution for the Protection of Cultural Monuments and the Museum of Vojvodina have been for two years working on the digitalization of glass-plate negatives which were created in the studio of the photographers from Ruski Krstur – Osif and Jovgen Budinski. The article is about the significance of the photography as a historical source and what it reveals to us from our past.

РУСНАЦИ ВЄДНО З ДРУГИМА ДР ЛЮБИВОС ЦЕРОВИЧ

Абстракт: На плодну войволянску жем виками ше насельовали рижни народи з европских и азийских пространствох. Даєдни приходзели як забераче, даєдни як вибеженци, а даєдни гледаючи лепши и легчейши живот. Затримовали ше длугши або кратши час, а поцаговали под прициском моцнейших, организованших и войнолюбивших народох, зохабяючи материялни шлїди о своїм присустве. Даєдни ше барз длуго отримали и їх потомки ту и нешка жию¹

Ключни слова: Руснаци, народи, селїдби, культура, история, язык

През длуги час, з велькими людскима и материялнима жертвами, народи розличного етнічного походзєня, вирскей припадносци и културного нашлїдства вицагли поуку же на тим просторе можлїви и витворлїви живот засновани лем на толеранциї и засєднїцтве, а Войводина на тим плане витворела найвисши цивилизацийни досцигнуца, хтори могу послужит як приклад другим европским регионом.

У таким духу Лубивоє Церович (*Индїя*, 13. септембер 1936 – *Нови Сад*, 19. марец 2015), доктор историйних наукох, университетски професор и длугорочни руководитель покраїнских музейних установох написал з фактами фундаментовану кнїжку *Народи на тлу Војводине*, операючи ше на податки з превєреных жридох, у хторей документовано презентовал мозаїк народох Войводини у прєшлосци и терашньосци.

Кнїжка подзелєна на пейц поглавля: праистория, стари вик, штреднї вик, нови вик и сучасна история, после хторих шлїдзи резиме, рецензия Радована Мичича, авторова библиография и некрологи др Драга Негована и Станета Рибича.

У першим поглавю автор провадзи розвой материялней култури у периодох праисторїи и указує на археологийни находзиска у Войводини, а у другим наводзи же найстарши жителе нашей покраїни були индоевропского походзєня, описує периоди панованя Риму и Византїи и затримує ше на розвою християнства. У трецим поглавю – о штреднїм вику – заслужєну увагу автор

1 Лубивоје Церовић, *Народи на тлу Војводине од праисторије до средине двадесетог века*, „Прометеј“ Нови Сад и Удружење Срба у Словачкој, Трнава 2015, б. 356

пошведує Велькей селідби народох и етногенези германских и монголских племенох, але и етногенези Славянох: їх новим державом, прилапйованю писменосци хтора ше розвила з приманьом християнства. Наглашуюци же Габзбургска монархия пановала з подручом Войводини од 1699. по 1918. рок, др Церович у поглавю *Нови вик* провадзи ключни историйни подїї у тим периодзе.

Учашніки промоції кнїжки „Руска традиция“:
др Любивое Церович стої треци з правого боку

Коло статистичних податкох хтори дал о националним составе жительствова, вон наглашує же у тим чаше Войводина постала нови завичай велїм народом хтори приходзели зоз заходноєвропейских и штредноєвропейских жемох. Поглаве *Сучасна история* др Церович почина з констатацію же Перша шветова война представляла одлучуючу крижну драгу у историй Войводини, а кед пише о розпадованю Австроугорскей 1918. року, наводзи розлични становиска Мадярох, Немцох, Румунох, Сербох, Буневцох, Шокцох, Горватох, Словацох и Руснацох о судьби Габзбургскей монархії. Описує пририхтоване и отримоване Збору висланїкох народних радох зоз Сриму у Руми и Велькей народней скупштини Сербох, Буневцох и других Славянох з Банату, Бачкей и Баранї у Новим Садзе, та наводзи одлуку о приклученю гу Кральовини Сербїї и Кральовини Сербох, Горватох и Словенцох. У окреммим оддзельку автор тей монографії розпатра утвердзоване новей власци у Войводини и Югославїї и обраца увагу на одлуку о приклученю Войводини гу Сербїї и приношене Статута АПВ, а у остатнїм оддзельку указує на вельки етнодемографски пременки до яких пришло по Другей шветовой войны.

Автор тей богатей и вецейністо хасновитей монографії обединел важни культурни, историйни, политични и статистични аспекти теми до етнодемографскей слики жительство Войводини од початку цивилизації по половку 20. вику. Дзекуючи такому приступу, кніжка *Народи на тлу Войводине* представля теорийно и егзактно фундаментоване діло хторе прицагне увагу культурней и науковей явности и шицких читательох хторих интересуе культурна история Войводини.

За нас, Руснацох, окреме интересантни запис на боку 232. дзе автор пише:

Руснаци ше опредзелели за живот у югославянскей заедніци. У часох кед ше Австроугорска находзела пред препацу, у руских населеньох ше тиж починаю формовац народни одбори з единственным становиском же не жадаю жици у Угорскей. Векшина того народу, медзитим, жила на території сиверовосточней Угорскей, та ше закладала приключици ше гу матичней України. Тото опредзелене потримали и руски интелектуалци з Бачкей и Сриму хтори ше школовали и робели у Будапешту. З оглядом на оддаленосц матичней жеми, Руснаци у Войводини заключели же своіо национални интереси буду успишнейше витворйовац у югославянскей державней заедніци. Тото и одрлучели на сходох у Бачкей, кед вибрали делегатах за Вельку народну скупшину цо отримана у Новим Садзе 25. новембра 1918. року, на хторей спомедзи 757 присутних посланікох було 578 Сербох, 84 Буневцох, 62 Словакох, 21 Руснак, 6 Немцох, 3 Шокцох, 2 Горватах и 1 Мадяр.

През вецей децений ангажованя на науковим, просвитним и культурним плане, проф. др Любивоє Церович витворел значни резултати у каждой з тих обласцох. Бул продуктивни писатель историографских роботох, о чим шведоча коло 20 монографії и вецей як 200 статї и други прилоги у часописох и инших периодичних публикацийох на сербским, румунским, мадярским, словацким, руским и українским язикау. Його кніжки позитивно оценьовали академик Славко Гаврилович, академик Чедомир Попов, проф. др Никола Гачеша, проф. др Бранислав Вранешевич, проф. др Миодраг Милин, др Душан Попов и велї други фаховци.

Любивоє Церович бул председатель Дружтва историчарох Войводини и вельки почитователь Руснацох, вше порихтани з добру раду помогнуц нашо культурни активности (єдно число Дружтва историчарох, обявене 1977. року, у цалосци пошвещене историй Руснацох). Бул и член Дружтва за руски язик, литературу и культуру. Ведно зоз проф. др Душаном Дрлячом и Михалом Горняком бул рецензент кніжки Любомира Медеша „Руска традиция“ (2007). Мне особне вше потримовал у культурней и педагогийней роботи, а окреме коло издаваня кніжки „Русинска гимназија Руска гимназија“ у Руским Керестуре, за хтору, ведно зоз проф. др Радмилом Достаничом и проф. Юлианом Рацом написал рецензию 2000. року.

Ирина Папуга

**РУСИНИ ЗАЈЕДНО СА ДРУГИМА
ДР ЉУБИВОЈЕ ЦЕРОВИЋ**

Резиме

На плодну војвођанску земљу вековима су се досељавали многи народи са европских и азијских пространа. Неки су долазили као освајачи, неки као избеглице, а понеки тражећи бољи и лакши живот. Задржавали су се дужи или краћи период или су се повлачили под притисцима јачих, организованијих народа, остављајући материјалне трагове о свом присуству. Понеки су се дуго одржали и њихови потомци и сада ту живе, а међу њима су и Русини што је и садржај књиге др Љубивоја Церовића, *Народи на тлу Војводине* од праисторије до средине двадесетог века.

Irina Papuga

**RUTHENIANS TOGETHER WITH OTHERS
DR LJUBIVOJE CERVIĆ**

Summary

For centuries the fertile soil of Vojvodina has been inhabited by many nations coming from Europe and Asia. Some came as conquerors, some as refugees, and others came looking for a better and easier life. They would remain for a longer or a shorter period of time or they would retreat under the pressure of stronger, better organized people, leaving material traces of their existence. Some remained for a long time and their descendents still live there, like Ruthenians. This is the content of the book *Nations on the Territory of Vojvodina from Prehistory to the Mid-20th Century* written by doctor Ljubivoje Cerović.

ЯНКО ШАНДОР

учитель, управитель основней школы у Руским Керестуре
(1884-1939)

Абстракт: По тераз отримани пейц науково-фахово сходи на хторих було слова и о просвитним живоце Руснацох: о руских школах и руских учительох у прешлосци. Роботи зоз тих сходов обявени у часопису *Studia Ruthenica* и ест их понад 100. Єден з учительох, о хторим по тераз мало писане, бул и учитель и управитель керестурскей школы Янко Шандор (1884-1939).

Ключни слова: руска просвита, учитель, управитель, школа, стари фотографії, руски предняки, Руски Керестур

На пейцох по тераз науково-фахових сходов отриманих у рамикох Дньох Миколи М. Кочиша, починаючи од першого хтори бул 1993. року (други отримани 1998, треци 2005, штварти 2010. и пяти 2014. року, роботи зоз спомнутих сходов обявени у Зборніку роботох Дружтва „*Studia Ruthenica*“ число 3, 7, 10, 15 и 20) та по тераз, попри темох зоз руского языка и литератури були анализовани и теми зоз просвитного живота Руснацох, хтори ше одношели на руски школи и руских учительох у прешлосци.

Так дати приказ школах у местох дзе жию Руснаци: у Руским Керестуре, Коцуре, Дюрдьове, Новим Садзе, Новим Орахове, Шидзе, Бачинцох, Беркасове, Бикичу, Сримскей Митровици, Господінцох и Миклошевцох, а писане и о понад 50 руских просвитних діячох: учительох, наставнікох, професорох хтори зохабели значни шлїд у каждам штредку у хторим робели (прилог: 1, б. 106-111).

Тиж було написи у хторих визначована улога руководителей – управительох, директорох школах, та так писане о Михаилови А. Поливкови, управительови школи у Руским Керестуре, хтори написал Буквар и Читанку за тедишні южно руски основни школи и зложил Историю народной школы у Руским Керестуре, о Дюрови Дудашови, директорови школи у Руским Керестуре, потим о Якимови Олеярови, директорови школи у Дюрдьове, о проф. Гавриїлови Г. Надьови, директорови Гимназії у Руским Керестуре, Йовгенови Саболови, директорови Гимназії у Шидзе, о Еуфемії Бересминьскей, директорки школи у Руским Керестуре итд. На тот завод повеме дацо вецей о Янкови Шандорови, хтори 30-рокох прешлого 20. вику бул управитель керестурскей школи.

Янко Шандор, бул по походзеню з Коцура, дзе ше и народзел 24. марца 1884. року. Мал три шестри: една була одата у Тимкових, друга у Фейсових у Коцуре, а треца у Малацкових у Руским Керестуре. Бул оженети зоз Магіју Stumpfögger, по походзеню Немицу зоз Брестовцу (тераз Бачки Брестовец). Мали двойо дзеци, дзивку Єлисавету (1916-1979), хтора була одата за о. Мирона Гириоватого (1914-1984) и сина Янка Шандора, народзеного 1927. року у Руским Керестуре.

Же би тот прилог о учительови Шандорови бул написали помогла нам зоз фотографіями и приповедку унука Мария Маруся Бабичова, нар. Гириоватого (1941) з Нового Саду, а преїг сучасного средства комуниковања (интернету) и унук Янко Шандор хтори жиє у Баварскей, у Немецкей. То було цалком случайно, бо кед ше на фейсбуку зявело мено Janko Schandor, авторови того напису асоцировало на мено и презвиско учителя Янка Шандора, о хторим слово, же би ше озвал праве його унук, хтори ше преїг поруки дзечне одволат написац даскельо шорики о дідови учительови Янкови Шандорови и о свойому оцови Янкови Шандорови, синови учителя Янка Шандора.

Вон послал и скенирану диплому зоз хторей видно же Янко Шандор закончел за учителя у Прешове и же бул оспособени за наставу на мадярским и руским языку у народних основних школах. Зоз дипломи мож замерковац же образованє тедишніх учительох тирвало штири наставни роки, як и же учитель Янко Шандор I школски рок ходзел до Ужгороду, а II-IV до краљ. грекокат. Учительскей школи у Прешове, хтору и закончел 1904. року (прилог: 2, б. 112-114).

Зоз допису (призначкох) унука Янка Шандора (Janka Schandora) дознаваме же учительово Шандорово у Керестуре бивали на Вельким шоре (хижа медзи Миячичову и Лацкову, дзе єден час була амбуланта, а 70-их рокох и интернат гимназиї) и же син Янко ходзел до Державней народней школи у Руским Керестуре, о чим шведочи його Свидоцтво зоз 1938. року (прилог: 3, б. 114), як и же после учительовей шмерци, 1939. року, пошол до школи и интернату до Травнику, а кед почала война, врацели го до Бачкей. Там пошол до немецкей гимназиї у Вербаше бо му мац Мария, як надпомнута, була Немица. Вона и єй мац 1944. року мушели шицко напущиц, та кед ше врацел до Керестура, у жижи була його шестра Єлисавета зоз мужом паноцом Мироном Гириоватим и їх дзеци, хторих 1946. року *вируцали* бо хижа була национализована.

Учительов син Янко *одвезени* до Сримскей Митровици, а познейше и на *примушуюоу роботу* дагдзе у Сербиї. Познейше пошол до Немецкей, а зоз свою мацеру ше не видзел 18 роки. Нажаль, и вона умарла и шицко цо остало од Шандорових зоз Бачкей, то стари фотографії, а ані того нет вельо. По писаню унука Янка Шандора, його дідо, учитель Янко Шандор умар 28. марца 1939. року у Руским Керестуре од туберкулози, а на хованю му шпивал хор зоз Карпатох.

На фотографіях хтори зачувани у рускей преси и периодики можеме видзиц же учитель Янко Шандор, як учитель и управитель школи, бул такповесц вше у дружтве зоз рускими церковними и просвітними предняками, медзи хторима у тот час були: др Гавриїл Костельник, учителье Дюра Манойла, Михаил Лікар, Константин Петригала, Осиф Фа, Михайло Няради, Дюра Дудаш, учителька Наталия Джуня, вихователька Ирина Джуня Рот, а тиж и церковни (священи) особи: владика др Дионизиє Няради, о. Михайло Мудри, о. Дюра Биндас, о. Михаил Черняк, о. Дюра Микловш, о. Янко Будински, о. Йоаким Сегеди, познейше владика крижевски итд.

Тиж, на зачуваней фотографії, хтору нам уступел Гавриїл Колесар зоз Канади, мож видзиц же Янко Шандор потримовал руски культурни рух тедишнього часу, цо мож замерковац и зоз його присутством на Рочней схадзки Руского народного просвітного дружтва (РНПД), отриманей 1937. року у Руским Керестуре (б. 70). То нам дава за право повесц же учитель Янко Шандор бул руски предняк и же му треба дац одвитующе место як рускому просвітному и культурному діячови, а окреме кед у питаню руководзене зоз таку значну институцию як цо то русокерестурска школа.

Слика учительского збора у 1933. року.

Янко Шандор шедзи у штредку треци з правого боку

Руски церковни и просвітни предняки зоз учительским збором 1933. року:
Янко Шандор стої горе други з лівого боку

Визначни Керестурци, учителе и священіки опрез Новей школи (теграз „Замку“):
Янко Шандор шедзи у штредку, коло нього о. Михаїл Черняк и други

Ирина Папуга

ЈАНКО ШАНДОР

учитељ, управник основне школе у Руском Крстуру (1884-1939)

Резиме

До сада је одржано пет научно-стручних скупова на којима је било речи о просветном животу Русина: о русинским школама и русинским учитељима у прошлости. Прилози са тих скупова су објављени у часопису „Studia Ruthenica“ и има их преко 100. Један од учитеља о којем је до сада мало писано био је и Јанко Шандор (1884-1939), учитељ и управник школе у Руском Крстуру.

Irina Papuga

JANKO ŠANDOR

Teacher, principal of the elementary school in Ruski Krstur (1884-1939)

Summary

So far, there have been five scholarly-professional meetings on education of the Ruthenians: on Ruthenian schools and Ruthenian teachers in the past. The reports from these meetings have been published in the journal „Studia Ruthenica“ and there are more than a hundred reports. One of the teachers whose name was rarely mentioned was Janko Šandor (1884-1939), teacher and principal of the elementary school in Ruski Krstur.

**ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ (3-22)
- НАПИСИ О РУСКИХ ШКОЛОХ И РУСКИХ УЧИТЕЛЬНОХ**

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“, 3 (16), 1992-1993

1. Мария Горняк: Кеди руски дзеци досталя свой перши Буквар?, 138
2. Др Мелания Микеш – мр Гелена Медеша: Розвиванє двоязизносци на предшкольским возросту, 147
3. Др Иштван Удвари (Ніредьгаза Мадярска): Школованє русинскей церковней интелігенції у XVIII вику (место, язык), 167
4. Др Иштван Удвари (Ніредьгаза Мадярска): Податки о маріаповчанских школах, 174
5. Микола М. Цап: Руска конфесійна школа у Коцуре 1765-1921, 182
6. Мирон Жирош: Дюрдьовска школа, учительє и школяре, 191
7. Василь Мудри – Янко Саламон: Прилоги гу исторії рускей школи у Шидзе, 208
8. Таг’яна Лікар: Историат розвою школства у Миклошевцох од самого початку по II шетову войну, 269
9. Ярослав и Звонко Сабол: Руска школа у Беркасове, 280
10. Василь Мудри: Историја школи Бикич Дол, 287
11. о. мр Роман Миз: Легат новосадского учителя Петра Поляка, 303
12. о. мр Роман Миз: Антон Параска – учитель и дзьяк, 304
13. Ксения Мичунович Стрибер: Михайло Стрибер, учитель зоз Коцура, 305
14. Леона Д. Бесермині: Учителка Наталия Цап Гандійова препровадзела цали роботни вик у Коцуре, 309
15. Иван Пап: Дюра Дудаш, учитель з Руского Керестура, 313
16. Иван Терлюк – Ирина Папуга: Животна драга и работа учителя Максима Давосира, 315
17. Дюра Варга: Михал Лікар – учитель и дзьяк, 325
18. Олена Папуга: Манойлова учительска фамелия, 330
19. Владимир Бесермині: Учителє фамелиї Бесермині зоз Шиду, 335
20. Ирина Папуга: Коцурски учителє – Мария и Микола Гарди, 341
21. Иван Пап: Учителска фамелия Медеша зоз Руского Керестура, 345
22. Ліляна Радуловачки: Янко Ерделі, професор исторії и географії зоз Сримскей Митровици, 351
23. Леона Гайдук: Запеметали го велі генерациї, професор Йовген Сабол зоз Шиду, 353
24. Янко Олеяр: Просвитни и културни вязи Руского Керестура (Бачка) зоз Закарпатіом, Праяшовщину и Галичину (Горніца), 358

-
25. Ирина Папуга: Значнось предлужних (недзельних) школах у образованию Руснацох, 369
  26. Ирина Папуга: Предшколске вихованє – 40 роки образования вихователькох, 381
  27. Симеон Сакач: Инициатива за снованє гимназиї Руским Керестуре, 387

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“, 5 (18), 1996-1997

28. Дюра Варга: Петро Кузмяк – 180 роки од народзєня, 113
29. Василь Мудри: 3 нагоди означованя 70-рочниці народзєня Владимира Рогая, 121
30. Штефан Гудак: Слово з нагоди 60 рокох живота Мирона Жироша, 124

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“, 7 (20), 1999-2000

31. Др Яков Кишногас: Методични ориєнтації у школских граматикох Миколи М. Кочиша, 13
32. Др Мария Йобадь – Жирош: Витайце у нас! перши университетски учебнік руского языка за мадярских студентох, 25
33. Др Александер Д. Дуличенко: Михайло Врабель и його *Искренное слово къ, Бачванскимъ, Русинамъ*, 31
34. Леона Гайдук: Буквар Мудри – Поливка зоз 1921. року и його значнось у описменьованю Руснацох, 36
35. Ирина Папуга: Михаил А. Поливка: История народной школы у Руским Керестуре, 46
36. Микола М. Цап: Прилоги за биографию трох коцурских учительох: Теодора Поляка, Миколи Будинского и Миколи Гардия, 52
37. Александра-Олеся и Владимира Тимко: Учителька и паніматка Ана Тимко, 58
38. Штефан Гудак: Розвой образования, культуры, уметности и спорта як животни кредо – Яким Олеяр, 60
39. Симеон Сакач: Наш познати просвитни, культурни и дружтвени работнік – Янко Олеяр, 66
40. Иван Пап: Витомир Бодянец, керестурски учитель и дружтвени работнік, 70
41. Ліляна Радуловачки: Просвитни живот Руснацох зоз Сримскей Митровици: – Наталия Абоді Пейович, Ана Ждиняк Кнежевич и Нада Колесар Адамович, 72
42. Мартица Тамаш: Марча Ракичова – наша руска учителька у Бачинцох, 77
43. Гавриїл Такач: Наймилша учителька велїх генерацийох школярох – Цецилия Цап Гаргаї, 81
44. Сенка Папуга Славчев: Руски учители у Новим Ораховє, 84

-
45. Штефан Гудак: Дюра Варга – організатор, аниматор и автор твореня учебнікох на руским язике, 109
  46. Штефан Гудак: 70 роки живота и 55 роки творчей культурно-уметніцкей роботи – Василь Мудри, 119
  47. Мелания Римар: 70 роки од народзенья писателя Янка Раца, 124
  48. Дюра Латяк: Портрет языкознавца – др Евгения Барич, 127
  49. Др Юлиан Рамач: Перши учебнік нашого язика по мадярски (др Мария Йобадь – Жирош: Витайце у нас, Ніредьгаза, 1998), 133
  50. Др Яков Кишоґас: Мадярско-руски мозаик словох (др Мария Йобадь – Жирош: Витайце у нас – 15 лекції бачванко-сримского руского язика, Ніредьгаза, 1998), 134
  51. Др Михайло Фейса: Моноґрафия о рускей гимназиї (Ирина Папуга: Русинска гимназия-Руска гимназия, Руски Керстур, Нови Сад, 2000), 140
  52. Гавриїл Колесар: Руска гимназия з аспекту двоязичносци (Ирина Папуга: Руска гимназия, 2000), 142

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“, 8 (21), 2001-2003

53. Мр Стеван Константинович: Реформа основного и штреднього образования, 11
54. о. Йоаким Холошняй: Настава виронауки у основних и штредніх школах на руским язике, 16
55. Др Юлиан Рамач: Нови проект Катедри за руски язик и литературу: Словнік руского народного язика, 19
56. Др Михайло Фейса: 30 роки Правописа Миколи М. Кочиша (1971) и работа на новым Правопису руского язика, 25
57. Ирина Папуга: Активносци Дружтва за руски язик, литературу и культуру на виучованю и пестованю руского язика, 30
58. Ирина Папуга: Виучованє руского язика, спатране резултатох у XX вику и предкладанє за наявену реформу школства, 61
59. Др Йован Єркович: Граматика руского язика др Юлиана Рамача 2002. року, 67
60. Ксения Варга: Граматика за руски язик, 70
61. Владимир Бесермині: Граматика руского язика, 72
62. Дюра Папгаргаї: Кнїжка паметаня о руским мену и язике (др Александер Д. Дуличенко: Кнїжка о руским язике), 75
63. Др Юлиан Рамач: Универзитетски проф. др Александер Д. Дуличенко, 79
64. Таґ'яна Таґасович (Винай): Мой оцц Мафтей Винай, 119
65. Михайло Зазуляк: Рочніци – здоґадованє на Витомира Бодянца, 154
66. Ирина Папуга: Сторочніца предшколского вихованя у Руским Керестуре, 156

-
67. Леона Гайдук: Др Яков Кишюгас *Черешньов квиток и Путуєм, видзим, чуєм, шнієм* рецензії учебнікох пестованя руского языка, 163
68. Славка Сабадош: Учебніки за пестованє руского языка з елементами националней култури, 166

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“, 9 (22), 2004

69. Микола М. Цап: 100-рочніца од народзєня Янка Фейси, 239
70. Штефан Гудак: 90 роки од народзєня Якіма Олеяра, 240
71. Светислав Ненадович: Саболини зоз Жумберку Йовген Сабол (1913–1985–2003), 242
72. Радио Нови Сад, Руска редакция: Мирон Роман – 70 роки од народзєня, 248
73. Леона Гайдук: Мария Чакан, наставніца и просвітни роботнік, 250
74. Ирина Папуга: In memoіam: Славка Сабадош (1967–2004), 274

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“, 10 (23), 2005

75. Богдан Горбаль, ЗАД: Учебніки карпатско-русинского языка
76. Михал Горняк: др Юлиан Рамач, Граматика руского языка, 2002.

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“, 11 (24), 2006.

77. Блаженка Хома Цветкович: Легат Гаврііла Г. Надя, 121
78. Ксенія Саламон: Учитель Янко Саламом, 133-134
79. Сенка Славчев: Василь Мудри – 75 роки од народзєня и 50 роки творчосци, 135
80. Ирина Папуга: Єлисавета Славка Рогаль, учителька, 138
81. Ирина Папуга: Леона Лабош Урошевич Гайдук – Цали роботни вик за особне усовершованє и унапредзованє воспитно-образовней роботи школи, 143
82. Ирина Папуга: Серафина Макаї – наставніца руского языка и литературы, 147
83. Янко Рац: 240 роки основней школи у Коцуре (1864-2005), 149
84. Владимир Салонски: Виучованє руского языка у Господінцох (1945-1995-2005), 150

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 12 (25), 2007.

85. Зденка Сегеди: Микола Сегеди: 80 роки од народзєня (1927-1988), 134
86. Мария Тот: Вира Гудак: Учителька и културни діяч, 136
87. Др Иштван Удвари (1950-2005), университетски професор, 152
88. Др Мелания Микеш (1924-2007), университетски професор, 153

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 13 (26), 2008.

89. Ксенія Саламон, учителька, культурни діяч, 201
90. Нагороди и припознання: Добитніки плакети проф. Гавриїла Г. Надя: Славка Сабадош, Златица Сивч Здравич, Марія Бесермині, Сенка Бенчик и Ксенія Варга, 303

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 14 (27), 2009.

91. Ирина Папуга: 140 роки од народзєня Михаїла А. Поливки (1868-1944), 81
92. Таг'яна Тагасович Винай: Мой оцєц ми приповедал, Здогадованє на др Мафтея Виная, 2009, 84
93. Владимир Бесермині: Янко Олеар – 80 роки од народзєня (1982-1994), 90

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 15 (28), 2010.

94. Ирина Папуга: 40 роки Гимназії у Руским Керестуре, 137
95. Владимир Бесермині: Еуфемия Бесерминьски (1921-2003) учителька, наставніца, директорка Основней школи у Руским Керестуре, 145
96. Нагороди и припознання: Добитніки плакети проф. Гавриїла Г. Надя: Славица Мали и Мелания Сабадош, 198

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 16 (29), 2011.

97. Любомир Медєши: Животна драга на руским небосклоне, Ѓу 65-рочніци живота Иринки Папуговой 92

ЗБОРНІКА РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 17 (30), 2012.

98. Ирина Папуга: 110 роки предшколского вихованя у Руским Керестуре (1902-2012), 911
99. Юлиан Пап: Живот опрез часу – сто роки од народзєня профєсора Елемира Папгаргая (1912-1995), 208
100. Ирина Папуга: 80 роки рускей *Просвити* у Бачинцох (1932-2012), 214

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 18 (31), 2013.

101. Дюра Латяк: Янко Рац, педагог, новинар, писатель за дзеци, редактор, 193
102. Др Михайло Фейса: проф. др Михал Тир, слависта-словакиста и познаватель руского языка, 199

-
103. Михайло Зазуляк: Владимир Бесермині: професор, писатель культурни творитель, 208

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 20 (33), 2015.

104. о. мр Дарко Рац: Виронаука и християнске вихованє дзецох, 115
105. Ирина Папуга: Цецилия Цап Гаргаї (1928-2015), 128
106. Ирина Папуга: Стретнуца руских школох – каталог (1994-2014), 153
107. Награди и припознання: Добитнік плакети проф. Гавриїла Г. Надя: Снежана Шанта, 171
108. Др Михайло Фейса добитнік награди Антоний Годинка, 174

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 22 (35), 2017.

109. Леона Лабош Гайдук, Микола М. Кочиш: Иновативни приступ гу педагогийно-учебніцкей діялносци, 15
110. Дюра Лятак: 200 роки од народзєня Петра Кузмяка (1816–1900), 54
111. Дюра Лятак: 150 роки од народзєня Михайла Врабеля (1866–1923), 61
112. Ирина Папуга: Янко Шандор (1984–1949), учитель и управитель Основней школи у Руским Керестуре, 101
113. Ирина Папуга: Руски язык у системи воспитаня и образования, 115
114. Награди и припознання: Мр Гелена Медеши, Ирина Папуга и Наталия Гнатко – доботніки припознання „Кирил и Методий“ (2015), Мария Самарджич – добитнік плакети-припознання „Проф. Гавриїл Г. Надь“ (2015), Златица Сивч Здравич – добитнік Святосавскей повелі Општини Шид (2016), 199-203

1. стр.

Господин Јанош Шандор
УЧИТЕЉСКА ДИПЛОМА ЗА НАРОДНУ ОСНОВНУ ШКОЛУ

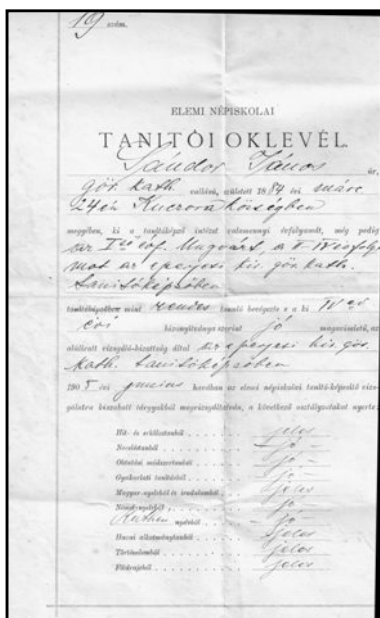

2. стр.

УЧИТЕЉСКА ДИПЛОМА ЗА НАРОДНУ ОСНОВНУ ШКОЛУ

Господин Јанош Шандор гркокат. вере, рођен 24. марта 1884. године у жупанији у месту Куцура који је завршио све наставне године установе, и то I школску годину у Ужгороду, а школске године II-IV у Прешову у краљ. гркокат. Учитељској школи

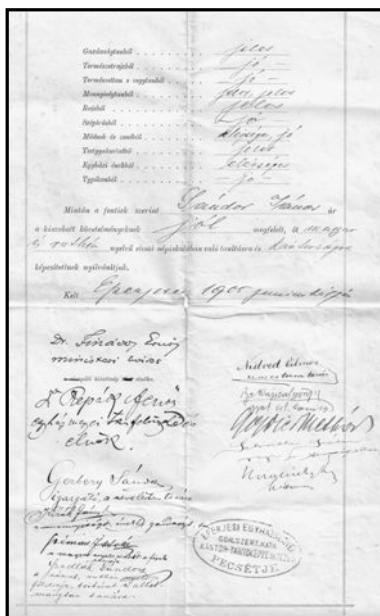
Школовање је завршио као редован ученик, а према његовом сведочанству за IV годину заслужио је оцену добар из владања од стране доле потписане испитне комисије краљев. Учитељске школе у Прешову 1905. године у јуну месецу испитан је из наставних

предмета предвиђених за учитеље у основним народним школама и постигао следећи успех:

Веронаука и етика	одличан
Педагогија	добар
Методологија наставе	добар
Практична настава	добар
Мађарски језик и књижевност	одличан
Немачки језик	добар
Русински језик	добар
Уставно уређење	одличан
Историја	одличан
Географија	одличан

3. стр.

Економија	одличан
Природопис	добар
Природне науке и хемија	добар
Математика	одличан
Ликовно васпитање	одличан
Краснопис	добар
Певање и музичко васпитање	довољан, добар
Физичко васпитање	одличан
Црквено певање	довољан
Типикон	добар

 Ирина Папуга

РУСКИ ЯЗИК У СИСТЕМИ ВОСПИТАНЯ И ОБРАЗОВАНЯ

ОБРАЗОВАЊЕ РУСКЕЈ НАЦИОНАЛНЕЈ МЕНШИНИ/ЗАЄДНІЦИ У АП ВОЙВОДИНИ, РЕПУБЛИКА СЕРБИЈА

Абстракт: Руски јазик еден з наставних јазикох на котрим ше отримуе наставу у основним и штреднім образованю и воспитаню, организуе воспитно-образовани активносци за дзеци предшколскогo возраста и наставу за студентох на факултетским ступню образованя у Войводини, Република Сербия

Кључни слова: настава, образоване, воспитане, школяре, учебніки, активи, националн меншини/заєднїци, национална култура, награди, припознаня

Јазик Руснацох у Сербии ше рахуе як најмладши литературни славянски јазик, а урядово е кодификовани 1923. року зоз *Граматику бачваньско-рускеј бешеди* др Габра Костелника Гомзового (1886-1984), потим з *Граматику рускогo јазика I (фонетика, морфологија, синтакса)* Миколи М. Кочиша (1928-1973) 1974. року, та з *Граматику рускогo јазика* др Јулијана Рамача 2002. року.

Припаднїком националних меншинох обезпечене право на образоване на мацеринским јазику на шицких ступњох образованя. Руски јазик еден з наставних јазикох на котрим ше, попри мађарскогo, словацкогo, румунскогo и горватскогo, отримуе порядна настава у основним и штреднім образованю и воспитаню у Войводини, Република Сербия, организују воспитно-образовани активносци за дзеци предшколскогo возраста и настава за студентох на факултетским ступню образованя. У местох дзе пре мале число школярох не мож организовац наставу на јазикох националних меншинох, школяре – припаднїки националних меншинох виучују мацерински јазик з елементима националнеј култури.

Воспитно-образовна работа зоз дзецми предшколскогo возраста организуе ше и на јазикох националних меншинох. На тот способ ше дзеци пририхтују за школоване на мацеринским јазику. Предшколске воспитане на руским јазику ма традицију длогу еден вик и у континуитету ше одвива у Руским Керестуре (од 1902), у Коцуре (од 1905) и Дюрдьове (од штредку XX вику). У штредкох дзе нет можливосци организовања порядних воспитних групох на руским јазику, руски јазик ше виучуе як виборна активносц. Тих рокох ше руски

язик на предшколским возросту виучуе лем у Новим Садзе (зоз коло 25 дзеци), а пред пар роками було орагнизоване и у Кули и Вербаше.

Основне воспитанє и образованє на руским язiku тиж ма длугу традицию. Руснаци ше на тоти простори почали насельовац 1745. року, а першу школу основали у Руским Керестуре 1753. року. У Коцуре школа почала робиц 1765. року, Новим Садзе 1823, Шидзе 1818, Бачинцох 1847, Дюрдьове 1880. року. Порядна настава на руским язiku од I-VIII класу отримує ше у трох населеньох: Руским Керестуре (општина Кула), Коцуре (Вербас) и Дюрдьове (Жабель). Настава ше у тих местох у цалосци одвива на руским язiku. Основни школи у Коцуре и Дюрдьове двоязични, односно, ест одделеня на руским и одделеня на сербским наставним язiku.

У других руских штредкох, дзе пре менше число школярох и територіялни принцип нет можлівосци за порядну наставу на руским язiku, организує ше виучоване руского язика як виборного предмету з елементами националней култури. То тоти штредки зоз найвекшим числом школох: Нови Сад (Ветерник, Сримска Каменїца – 20 основни школи), Вербас (3), Кула (2), Савине Село, Нове Орахово, Бачка Тополя, Суботица, Господїнци, Шид (2) зоз подручним одделенями у Бачинцох и Бикичу и Сримска Митровица, цо ведно виноши 14 населеня и понад 30 основни школи.

Штредне образованє и воспитанє ше одвива у Руским Керестуре, дзе 1970. року основана подполна штредня школа на руским язiku – гимназия – зоз интернатским змесценем за школярох зоз других руских штредкох. То єдина руска штредня школа у нас и у швецє (1945. року у Руским Керестуре була основана перша нїзша реална гимназия на руским язiku).

У Новим Садзе ше од 2006/2007. и у Шидзе од 2008/2009. школского року виучує руски язик як факултативни предмет на штредньошколским ступню.

За руски предшколски и школски дзеци компетентни институції видаваю учебнїки.

Образованє на факултетским ступню у Новим Садзе почало на Филозофским факултету у Новим Садзе 1972. року, кед зоз роботу почал Лекторат за руски язик, потим, 1981. року основана Студийна група, односно Катедра за руски язик и литературу, тераз Одсек за русинистику, дзе од того часу (1986) дипломовали понад 30 професоре руского язика и литератури, а одбранени и вецей мастерски роботи.

Шицко ше одвива у сотрудзованю зоз школами и предшколским установами, локалну самоуправу, покраїнским институциями и Министерством просвити, науки и технологийного розвою з Београду. О образованю и воспитаню Руснацох у АП Войводини стараю ше и институції и организациї Руснацох:

– Дружтво за руски язик, литературу, культуру, Нови Сад у рамикох хторого робя: Актив наставнїкох руского язика и Актив воспитачкох/вихователкох руского язика;

-
- Национални совет русской национальной меншины з Одбором за образование, Руски Керестур;
  - Завод за учебніки Республики Сербии Београд, Одделене у Новим Садзе;
  - Катедра за руски язык и литературу, Одсек за русинистику Филозофского факултету, Нови Сад; и
  - Завод за культуру войводянских Руснацох, Нови Сад, а ест и вельочислени культурни организации и здружения у шицких местах дзе жию Руснаци. Урядове хасноване русского языка и писма регулиоване у шейсцох општинах у АП, а то: Нови Сад, Вербас, Кула, Бачка Тополя, Жабель и Шид.

ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНА СИСТЕМА ПО РУСКИ:

(школска мрежа на початку 2016/2017. школского року)

1. Предшколске воспитане и образование:

Порядни воспитни групи:

Руски Керестур: яшелька, предложене перебуване дзецех и пририхтуюци воспитни групи до школи

Коцур: пририхтуюца воспитна групи до школи

Дюрдьов: пририхтуюца воспитна групи до школи

Виборни активносци:

Нови Сад: воспитни активносци раз до тижня по одну годину за дзеци зоз цалого городу

2. Основне воспитане и образование:

Порядна настава:

Руски Керестур, Коцур и Дюрдьов за школярох од I-VIII класу (по два, або едно одделене)

Виборна настава з елементами национальной культуры: Нови Сад (Ветерник, Сримска Каменїца) 20 школи, Кула (2), Вербас (3), Савине Село, Бачка Тополя, Нове Орахово, Суботица, Господїнци, Шид (2), Бачинци, Бикич и Сримска Митровица (ведно 14 населеня, понад 30 основни школи)

3. Штредне образование и воспитане:

Порядна настава: Руски Керестур: гимназия общего напряму по едно одделене од I-IV класу

Факултативна настава: Нови Сад и Шид за школярох од I-IV класу (зоз вещей штредних школах у Нови Садзе 7-8, Шидзе 3).

4. Образованє на факултетским ступню:

Нови Сад, Филозофски факултет, Одсек за русинистику

– професоре руского языка и литературы основни студії (осем семестри) и мастер-студії

– професоре класней настави зоз законченим Учительским факултетом (у Зомборе, Суботица) покладаю руски язык же би преподавали у нїзших класох порядней и виборней настави.

АКТИВИ У ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНЕЙ РОБОТИ ПО РУСКИ

Дружтво за руски язык, литературу и культуру невладова, добродзечна и фахова организация (здруженє) чийх членох повязує и интересує руски язык, литература и культура и їх дальши розвой. Обласц витворйованя цильох Дружтва културно-образовна. Дружтво основане 4. децембра 1970. року у Новим Садзе. Діялносц Дружтва, односно Статут Дружтва ускладзени зоз Законом о здруженьох (“Службени глашнік РС“, число 51/2009) 14. мая 2010. року, з дополненнями од 8. фебруара 2014. року.

Цилї и задатки Дружтва насампредз провадзене, координованє и потримованє активносцох у обласци руского языка, литературы и культуры. З тим у вязи, Дружтво провадзи проблематику языка и литературы, роби на поединих аспектох нормованя языка и його дальшим обробку, дава фахову помоц просвитним роботніком, водзи бригу о подзвигованю язичней культуры дзецох и школярох, организує програми, проекти и манифестациї у обласци руского языка, литературы, просвити и культуры, сотрудзує з компетентними институциями образованя и воспитаня на организованю настави руского языка, фаховим усовершованю наставнікох, организує стретнуца руских школох, змаганє у знаню руского языка и язичней культуры, сотрудзує на виробку наставних планох и програмох, програмох воспитно-образовней роботи наставнікох руского языка, на анализи школских учебнікох и приручнікох, календаре рочніцох итд. У Дружтве робя (стаємни и почасово) роботни цела, одбори, секциї, активи, комисії итд.

Актив воспитачкох/вихователькох руского языка постої вецей як 40 роки. Його найзначнейша активносц була вязана за период од 1974. по конєц 80-их рокох зоз потримовку просвитних совитніцох Педагогийного заводу Войводици у Новим Садзе: Мариї Чакан за руски язык и мр Милени Вучетич за предшколске воспитанє и образованє. Єден час його работа була меней обачліва, же би 1992. року (зоз потримовку др Меланії Микеш, Нови Сад) була обновена. Од теди отримани тоти схадзки:

-
- 02. октобра 1993. року, Нови Сад – обновена робота Активу после 20 рокох
  - 30. августа 1995. року, Нови Сад – вигледоване и вистава кнїжкох за дзеци
  - 02. априла 1996. року, Руски Керестур – практичне занїмане з руского языка
  - 10. новембра 2002. року, Руски Керестур – означоване 100-рочнїци пред. вихованя
  - 05. априла 2003. року, Коцур – промоция сликовнїцох за предшколски дзеци
  - 28. юния 2003. року, Руски Керестур – пририхтоване текстох за Ластовички 2
  - 28. фебруар 2004. року, Нови Сад
  - 04. септембра 2004. року, Руски Керестур
  - 12. фебруара 2005. року, Руски Керестур
  - 02. юлия 2005. року, Руски Керестур – промоция зборнїку текстох Ластовички 2
  - 25. марта 2006. року, Нове Орахово – семинар о рускей басни з Активом наставнїкох
  - 18. априла 2008. року, Кула – промоция учебнїкох: математика и природа коло нас
  - 31. януара 2009. року, Коцур – промоция учебнїка: руски язык и други виданя
  - 28. августа 2011. року, Коцур – заеднїцка схадзка Активу наставнїкох и вихователькох
  - 10. новембра 2012. року, Руски Керестур – означоване 110-рочнїци пред. вихованя
  - 21. августа 2015. року, Коцур – заеднїцка схадзка Активу наставнїкох и вихователькох

У остатнїм чаше Актив дїйствує на воспитно-образовних питаньох хтори ше одноша на: фахову помоц и усовершоване воспитачкох/вихователькох у обласци руского языка, литератури и култури, подзвиговане язичней култури предшколских дзецох и организоване програмах, литературних стретнуцох и манифестацийох у рамикох календара рочнїцох, издаване и популаризоване литератури хтора вязана за руски язык, дзецинску литературу (сликовнїци, приручнїки, зборнїки итд.) и на прешлосц предшколского воспитаня и образованя у руских штредкох, учасц зоз прилогами и у глашнїку Дружтва „Studia Ruthenica“.

Члени Активу воспитачкох/вихователькох воспитачки/виховательки хтори организую воспитно-образовну роботу у предшколских установах у Руским Керестуре, Коцуре и Дюрдьове, а тиж и воспитачки/виховательки хтори виучую руски язык як виборни предмет з елементами националней култури у Новим Садзе (єден час робели и у Кули, Вербаше и Суботици).

Схадзки Активу воспитачкох/вихователькох руского языка ше отримує з часу на час, односно по догварки або спрам потреби. Члени Активу воспитачкох/вихователькох участвую на фахових сходах хтори организую институцїй образованя и воспитаня и организациї националних меншинох – националних заеднїцох, як и на сходах и програмах чий организатор Дружтво за руски язык, литературу и културу як цо то „Днї Миколи М. Кочиша“, „Поетски нїтки Меланїй Павлович“, рочнїци руских писателькох итд.

Отримани и два заеднїцки схадзки Активу воспитачкох/вихователькох и Активу наставнїкох руского языка: 25. марта 2006. року у Новом Орахово

(семинар о русской басни) и 28. августа 2011. рок у Коцуре (прилог записник). У рамикох Активу воспитачкох/вихователькох обявени ведей кнїжки: приручнїки, зборнїки, сликовнїци за предшколски дзеци на руским язїку:

1. *Ластовички*, приручнїк за виховательки у дзецинских заградкох, Нови Сад, 1976. рок
2. *Ластовички 2*, зборнїк текстох за предшколски дзеци, Нови Сад, 2005. рок
3. Ксения Папуга, *Госц у нашим дворе* – сликовнїца, Нови Сад/Руски Керестур, 1997. рок
4. Ксения Папуга, *Моя хижа* – сликовнїца 2, Нови Сад/Руски Керестур, 1998. рок
5. Наталия Голуб, *Не мам злата, мила мамо*, зборнїк писных и рецитацийох за предшколски дзеци, Нови Сад/Дюрдьов, 2000. рок
6. Гелена Гафич Стойков, *Сни малей Иринки спод едней перинки* – сликовнїца, 2008. рок
7. Хелена Хафич Стойков, *Снови мале Иренице испод једне дуњице* – сликовница, 2008. рок
8. Мелания Павлович, *Белави лет/Плави лет*, вибор прози и поезиї, Нови Сад, 2009. рок

З нагоди означованя 110 рокох предшколского вихованя у Руским Керестуре (1902-2012) и Литературней манифестациї шестих „Поетских нїткох Меланиї Павлович“, у Предшколскей установи „Бамби“ у обекту „Цицибан“ у Руским Керестуре оранизовани сход на хторим представени прилоги з обласци предшколского воспитаня и образованя, а потим исти роботи обявени у Зборнїку роботох *Studia Ruthenica*, Нови Сад, 2012, 35-91. Прилоги пририхтали:

1. Оленка Русковски, Положенє дзеца у традицийней култури Руснацох у Руским Керестуре
2. Гелена Салаг, Християнске воспитанє у рускей фамелиї
3. Марина Будински, Обичаї и етно-амбиент Руснацох у Войводини як порив за подобово активносци предшколских дзецох
4. Гелена Сегеди Рац, Розвой двоязичносци през музични активносци зохаснованьом Орфового инструментариума
5. Наташа Макаї Мудрох, Народна медицина у ліченю дзецох
6. Ясмина Варга Пеячки, Музично талантовани дзеци
7. Ирина Папуга, 110 роки предшколского вихованя у Руским Керестуре (1902-2012)

Нови, 21. век и треци милениум барз важни кед у питаню статус и програмни активносци у обласци предшколского воспитаня и образованя у нашеї жеми: предшколске воспитанє за дзеци пред одходом до школи постало обовязне. У рамикох Активу представени и учебнїки и приручнїки за предшколски дзеци: *Швет коло нас* и *Математика* (преклад зохсербского язика, 2007), *Уж видзим школу*, Наталиї Зазуляк и Емилиї Костиц, по руски зохроботнима лістками (2008), др Мелания Микеш и мр Гелена Медеши: *Нашо пупчата* (2000) итд.

Актив наставнікох руского языка тиж постої вецей як 40 роки. Його найзначнейша активносц була вязана за период од 1974. по 1990. рок. Єден час його робота була меней обачліва, же би 2003. року була обновена, та у остатнім чаще дійствує на воспитно-образовних питаньох хтори ше одноша на:

– фахову помоц и фахове усвершоване наставнікох у обласци руского языка, литератури и култури, подзвиговане язичней култури предшколских дзецех и школярох основношколского и шредньошколского возросту, организоване стретнуцох руских школах, змагане з руского языка и язичней култури и на други школски програми, литературни стретнуца и манифестациї, видаване и популаризоване язичней и кнїжовней литератури хтора вязана за руски язык, дзединску литературу (сликовніци, збирки, зборніки итд.) и на прешлосц школах и образования у руских штредкох, а наставніки руского языка беру учасц зоз фаховима прилогами и у глашніку – рочней кнїжки Дружтва *Studia Ruthenica*.

У Активе наставнікох облапени професоре руского языка и литератури и професоре и наставніки класней настави хтори преподаваю руски язык у рамикох порядней настави у основних школах у Руским Керестуре, Коцуре и Дюрдьове и у Гимназії у Руским Керестуре, у основних школах у хторих ше руски язык виучує як виборни предмет з елементами националней култури у Новим Садзе, Ветернику, Сримскей Каменіци, Кули, Вербаше, Бачкей Тополї, Новим Орахове, Суботици, Савиним Селу, Господінцох, Сримскей Митровици, Шидзе, Бачинцох и Бикичу и як факултативни наставни предмет у школах штрედного ступня у Новим Садзе и Шидзе.

Сотрудніки Активу наставнікох и професоре и наставніки зоз Миклошевацох, Петровцох, Старих Янковцох и Вуковару хтори у Републики Горватскей преподаваю руски язык и културу, як и наставніци руского языка у Норт Бателфорду у Канади.

Схадзки Активу наставнікох руского языка ше отримує з часу на час, односно по догварки або спрам потреби, а состояйна су часц програми „Стретнуцох руских школах“, хтори ше отримує вецей як 20 роки (1994–2015) кажди рок у другим штредку, односно у местох дзе ше организує наставу руского языка (14–15 руски населєня зоз вецей як 30 основнима школами). Члени Актаву наставнікох участвую на фахових сходах хтори организує институції образования и воспитаня и организации националних меншинох – националних заедніцох, як и на сходах и програмах чий организатор Дружтво за руски язык, литературу и културу як цо то „Дні Миколи М. Кочиша“, „Поетски нїтки Меланїї Павлович“, „Стретнуце у Буднарова“ итд.

У рамикох видавательней діялносци Дружтва єст едициї як цо: образованє, словніки, катедра у рамикох хторей обявени тоти кнїжки, а хтори помагаю наставніком у воспитно-образовней роботі, або их информую о тей обласци:

Едиция *образоване*:

1. Ирина Папуга, Русинска гимназија – Ирина Папуга, Руска гимназија, 2000;
2. Юлиан Пап GOOD MORNING! *We learn English – ДОБРЕ РАНО!*
Учимо ше по англійски, 2008;
3. Гелена Медеши, Язык наш насущни, 2008
4. Ирина Папуга, Основна школа Бачинци, 2008
5. Мр Гелена Медеши, З червеним подцагнуте, 2012
6. Мр Гелена Медеши, З червеним прецагнуте, 2013
7. Мр Гелена Медеши, З червеним виправене, 2014
8. Стретнуца руских школох (1994-2014) фото-каталог, 2015

Едиция *словніки*:

1. Српско-русински речник – Србско-руски словнік I том 1995 и II том 1997, *совидаватель*;
2. Речник медицинске терминологије *српско-латинско-русински*
– Словнік медицинскей терминологиї, *србско-латинско-руски*, 2006;
3. Др Радмила Шовљански, Речник заштите биља и животне средине
– Др Радмила Шовљански, Словнік заштити рошлінох и животног штредку, 2010;

Едиция *катедра*:

1. Олена Папуга, Руске обисце – Олена Папуга, Русинска кућа (перше видане, Риека, 2009);
2. Олена Папуга, Руске обисце – Олена Папуга, Русинска кућа (друге видане, Нови Сад, 2012);
3. Мср. Сенка Бенчик, Гунгаризми у руским язiku, 2014. и у *Studia Ruthenici* 17. 2012;
– Мср. Андреа Медеши, Германизми у руским язiku у *Studia Ruthenici* 18 2013;
– Наташа Фа Холошній, Колесарске ремесло у часопису *Studia Ruthenica* 19, 2014.

Од 2003. року ше наставніком руского язика хтори посцигую замерковани резултати у воспитно-образовней роботі на руским язiku додзелює припознане „Проф. Гаврил Г. Надь“. Додзелени дзевец припознання, а добитніки: Славка Сабадош, Златица Сивч Здравич, Марія Бесерминї, Сенка Бенчик, Ксенія Варга, Славица Мали, Мелания Сабадош, Снежана Шанта и Марія Самарджич.

Руски просвітні активісти од 2012. року доставаю припознане „Учитель Осиф Фа“. Школяром хтори посцигую замерковани успех у ученю руского языка додзелює ше (од 2005. року) припознане „Славка Сабодош“ (додзелени вецей як 60 припознаня), а найлепшому школярови IV класи Гимназії у Руским Керестуре ше тиж од 2012. року додзелює припознане „Янко Олар“.

Шедзиско активох у Новим Садзе, з тим же ше схадзки отримую и у других местах, односно у руских школах и дзецинских заградкох.

Ирина Папуга

РУСИНСКИ ЈЕЗИК У СИСТЕМУ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

Резиме

Аутор истиче да је русински језик један од језика на којима се одржава настава у основним и средњим школама, организују васпитно-образоване активности за децу предшколског узраста и одржава настава за студенте на факултетском ступњу образовања у Новом Саду, АП Војводини, Република Србија. Све се одвија у сарадњи са школама и предшколским установама, локалну самоуправу и покрајинским и републичним институцијама. О образовању и васпитању Русина у АП Војводини брину и институције и организације Русина, међу којима је и Друштво за русински језик, књижевност и културу, Нови Сад.

Irina Papuga

RUTHENIAN LANGUAGE IN THE EDUCATIONAL SYSTEM

Summary

The author emphasizes that the Ruthenian language is one of the languages used in the teaching process in elementary and secondary schools, in educational activities for preschool children and in classes for students at the university level of education in Novi Sad, Autonomous Province of Vojvodina, the Republic of Serbia. Everything is done in cooperation with schools, preschool institutions, local government and provincial and national institutions. The education of the Ruthenians in the Autonomous Province of Vojvodina is taken care by the institutions and organizations of the Ruthenians, one of which is the Society for the Ruthenian Language, Literature and Culture, Novi Sad.

II

РУСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Др Михайло Фейса

КВАНТИТАТИВНЕ ЗВЕКШОВАНЄ ДВОВИДОВИХ ДІЄСЛОВОХ¹

Абстракт: Автор ше у роботі фокусує на странски дієслова, насампредз англійского походження (напр. *дайджестирац*, *даунлодовац*, *инсертовац*, *интервюовац*, *четовац*), хтори ше инкорпоровали до руского язика и звекшали малочислену групу такв. двовидових дієсловах. Тоти дієслова не означени морфологийно, але синтаксично и семантично

Ключни слова: руски язик, категория вида, двовидово дієслова, англійски уплів, язика у контакту

Генерално патраци, у русинистики ше дієсловному виду дава мала увага, без огляду на факт же тота категория, попри категорії дієсловного часу, єдна з найзначнейших дієсловних категорийох руского язика. Мала увага дата и групи двовидових дієсловах.

Док Гавриїл Костельник и Микола М. Кочиш групи двовидових дієсловах не пошведує увагу (Костельник, 1975; Кочиш, 1978), Юлиан Рамач тим дієсловом у пошведує окремну часц 61.7. (Рамач, 2002: 113-116). Гоч Кочиш не бешедує о двовидових дієсловах вон обачує же егзистую дієслова як цо *видзиц* и *чуц* хтори свою припадносц єдней або другей групи дієсловах одкриваю аж у виреченю або синтагми. Напр. дієслово *видзиц* законченого вида у прикладу *Накадзи го видзел, такой го познал*, а незаконченого вида у прикладу *Вон не видзи на єдно око* (Кочиш, 1977: 96).

Попри *видзиц* и *чуц*, Рамач наводзи и дієслова *буц*, *гуториц*, *познац* и *винчовац*, як и даскельо дієслова странского походження: *информовац*, *бетоновац*, *асфалтовац* и *телефоновац*. Так напр. дієслово *информовац* у *Пойдзем на схадзку, та вас наютре о шицким информуєм* законченого виду бо го мож заменїц зоз *дам вам информацию*, а у *Бул сом на схадзки, та вас тераз информуєм* незаконченого виду бо го мож заменїц зоз *тераз вам давам информацию* (Рамач, 2002: 115). Рамач обачує и же даєдни з тих дієсловах маю и форми за закончени вид: *поинформовац*, *вибетоновац*, *виасфалтовац*.

У рамикох студії о дієсловним часу и виду у руским и англійским язикау автор тих шорикох ше стретнул зоз значним числом двовидових дієсловах, у його терминології тотивного и аотивного модалитету, з оглядом же основу

---

¹ Робота настала як резултат просктох 187002 и 187017, хтори финансиє Министерство науки Републики Сербії.

категорії вида видзи у цілосним и нецілосним (структурним) спатраню реализації ситуації вираженей з одредзеним дієсловом. Векшина двовидових дієсловох странского походзєня (напр. *анализовац, интервьюовац, ликвидовац, матирац* и др.), але єст и менше число домашніх дієсловох (напр. *даровац, коруновац, меновац, одвитовац*) (Фейса, 2005: 246). Як и при жридлових двовидових дієсловох, при хторих видово модалитети на лексичним уровню не мож розликавац, видово модалитети ше на лексичним уровню не розликую ані при пожичєних дієсловох. То мож лєм на синтаксичним уровню, у контексту.

Видови модалитет у датим контексту мож утвердзиц преїг одредзєних синтаксичних тєстох. Так напр. аотивни (одн. имперфективни, незакончени) дієслова обовязни у конструкції *Вφ* (одн. у такв. презенту; напр. *Шедзим; Здогадуєм ше*) и у форми дієприсловніка терашнього (напр. *Шедзаци на лавочки, збачел ю; Читаюци кнїжку, здогадал ше свойого дзецинства*). Предраг Новаков визначує же тотивни (одн. перфективни, закончени) дієслова обовязни у часових вирєчєньох зоз *кед*, кед у главним вирєчєню будуци час (напр. *Кед зошиє кошулю, придзе*) и у случаю модификації зоз присловником *цалком* (напр. *Вон цалком преписал текст*) (Novakov, 1991: 74).

Зоз хаснованьом двовидових дієсловох, у неперменєней форми, у рамикох конструкції *В-φ* (Фейса, 2009), ситуації можу буц локализовани и до сегменту терашньосци, кед дієслова аотивни (*АТОТВ-φ*), и до сегменту будучносци, кед дієслова тотивни (*ТОТВ-φ*). Зоз локализованьом до сегменту будучносци стрєтаме ше у: *Фаулира го, увидзиш! Киднапує ю о тидзєнь-два*, а зоз локализованьом до сегменту терашньосци стрєтаме ше у: *Палє, фаулира го! Киднапує ю!* Кед форма, односно конструкція у хторей ше находзи дотичне дієслово, локализує реализації одредзєних дієсловних ситуаційох до сегменту терашньосц, стрєтаме ше зоз аотивними (одн. имперфективними, незаконченими) дієсловами, а кед форма, односно конструкція у хторей ше находзи дотичне дієслово, локализує реализації одредзєних дієсловних ситуаційох до сегменту будучносц, стрєтаме ше зоз тотивними (одн. перфективними, законченими) дієсловами. Лєм у сегментох будучносц и прєшлосц мож дієсловни ситуації спатриц у цілосци, а у хвильки бєшєдованя мож спатриц лєм єдну часц структури датєй реализації. Тоти два часово локализації означуєме зоз скрацєнями *тер.* и *буд.*

Як найчастєйши видово амбивалєнтни суфיקси при дієсловох странского походзєня видзєлюю ше шлїдуюци суфיקси:

-ова- : *гарєштовац, гєндикєповац, гарантовац, ємигровац, киднаповац, конфисковац, линчовац, лобовац, манифєстовац ше, организовац, рєгистровац, телеграфовац, телефоновцац;*

-ира- : *анулирац, базаирац ше, банкротирац, блиндирац, монтирац, камуфлирац ше, нокаутирац, паркирац, сервирац, скалтирац, сумирац, стопирац, фаулирац;* ані замєньованє суфיקса -ира- зоз суфиксом -ова- ані прєширївованє суфיקса -ира- на суфикс -ирова- (напр. *анулирац* на *ануловац* або

на *анулировац*, а *базирац ше* на *базовац ше* або на *базировац ше*) не уплївує на пременку двовидовосци при тих дієсловах;

-*изова-*: *анализовац*, *вулканизовац*, *компютеризовац*, *рандомизовац*, *стандардизовац*;

-*иса-* : *інтервюисац*, *оперисац*; заменьованє суфікса –*иса-* зоз суфіксом –*ова-* у стандардизованим руским (напр. *інтервюовац*, *операовац*) не уплївує же би ше реалізації ситуаційох и далєй не преношели и тотивно и аотивно.

Попри інтернаціоналізмох греческого и латинского походженя, значну часц забираю англицизми: *апдейтовац*, *блефирац* / *блефовац*, *бойкотовац*, *брендирац* / *брендовац*, *букирац*, *гендикепирац* / *гендикеповац*, *дигіталізовац*, *допінтовац*, *імплементац* / *імплементацац*, *інтервюирац* / *інтервюовац*, *клонирац* / *клоновац*, *компютеризовац*, *конвертовац*, *копирац*, *лобирац*, *лобовац*, *пролонтовац*, *протестовац*, *рейтинговац*, *рекетац* / *рекетацац*, *рекреирац* / *рекреиовац*, *рециклирац* / *рецикловац*, *сервирац* / *сервовац*, *скалпирац*, *скенирац*, *скрембловац*, *спонзоравац*, *стартовац*, *стопирац* / *стоповац*, *сторнирац* / *сторновац*, *тестирац*, *тетовирац*, *третирац* / *третовац*, *фаулирац* / *фауловац*, *чекирац*, *шутирац*.

Аналізуючи лексику у обласци мултимедіалней програми на руским язюку, Марина Рамач приходзи до заключеня же и у тей обласци ситуація подобна. Англицизми представляю значну часц позичкох, а найчастейши суфікс –*ова-* (Рамач, 2016: 29-30). Од прикладох на суфікс –*ова-* Рамачова наводзи напр. *бизнисовац*, *гакеровац*, *інтервюовац*, *логовац*, *меморовац*, *миксовац*, *промовацац*, *рецикловац*, *симуловац*, *скрембловац*, *скроловац*, *спонзоравац*, *сурфовац*, *титловац*, *четовац*, *чиповац*. Вона видзелела и суфікс –*а-*, хтори илюстровала зоз дієсловами *принтац* и *кликац*, и суфікс –*изова-*, хтори илюстровала зоз *дигіталізовац*.

Дзепоедни двовидово дієслова маю два або аж и три форми. Три форми, наприклад, маю шлїдуюци дієслова: *адаптовац*, *адаптирац*, *адаптировац*; *декодовац*, *декодирац*, *декодировац*. У нїх, попри суфікса –*ова-*, видзелює ше и суфікс –*ира-*, як и його преширена варіянта –*ирова-*. Без огляду на (не) прихильносц дзепоедних нормовачох гу формом на –*ира-* або на –*ирова-*, шицки три варіянти, кед слово о видових модалитетох – двовидови. Прето и *Вон адаптує*, и *Вон адаптира*, и *Вон адаптирує*, як и *Вона декодує*, и *Вона декодира*, и *Вона декодирує* маю означеня и *тер.* и *буд.* До хвилькох реалізованя адаптованя / адаптираня / адаптированя, односно декодованя / декодираня / декодированя може присц и у хвильки бешедованя и у даедней зоз хвилькох сегмента будучносц.

Понеже видово модалитети (аотивносц и тотивносц, чи имперфективносц / незаконченосц и перфективносц / незаконченосц) не означени морфологічно, за їх утврдзованє неохобни контекст. Пправе то случай

у шлїдуючих двох парох виреченьох у хторих видови модалитет мож утвердзиц лем преїг запровадзованя синтаксичней и семантичней анализи:

Праве ци *даунлодуєм* програму. (атот. / незак. / имперф.)
 Програму ци *даунлодуєм* наютре. (тот. / зак. / перф.)

Бойкотуєм их од шлїдуючого тижня. (тот. / зак. / перф.)
Бойкотуєм их. (атот. / незак. / имперф.)

Ест основи за предвидзоване же ше руски язык будзе одуперац англицизмом, як найобачлївшеї форми уплїву англійского языка, у тей мири у хторей то будзе робиц и сербски язык. Гу тому, ест вше вещей бешеднікох руского языка хтори бешедую по англійски цо тиж подпомага дальши уплїв англійского языка. Прето мож предпоставиц же придзе до звекшованя категорїї двоаспектових дієсловох, хтори ше годни устаємніц и з часом унесц значнейши премєнки у дієсловней системи руского языка. У тей хвилки двоаспектowo дієслова ше уклопюю до системи руского языка и здобуваю шицки дієсловни форми (напр. императивни форми и форми дієприкметніка односно дієприсловніка), хтори здобуваю и други, домашні, руски атотивни (незак. / имперф.) односно тотивни (зак. / перф.) дієслова. Треба визначиц и же дзепоедни двовидово дієслова, окреме тоти хтори у руским языку уж длугши час, здобули и одредзени префикси з чим преширюю групу тотивних (зак. / перф.) дієсловох (напр. *прелобовац*, *витренирац*, *оддаунлодовац* и др.). То случай и зоз: *Одспеловал цале слово без гришки. Натанкирал гориво. Викопавам ци я то*. Треба наглашиц же ше паралелно зоз на таки способ префиксованима, єдновидовима дієсловами предлужую хасновац и жридлово, непрефиксовани, двовидово дієслова. Двовидове дієслово, попри преношеня атотивно спатрених реализацийох дієсловних ситуацийох, предлужує преношиц и тотивно спатрених реализацийох дієсловних ситуацийох та префиксовани (*одспеловац* и *натанкирац*) и непрефиксовани (*спеловац* и *танкирац*) дієслова коєгзистую и у сущносци фунгую як синоними. Наприклад:

Прето же вон у цалосци *координовал* цалу акцию, акция була успишна. (тот. / зак.)

Прето же вон у цалосци *викоординовал* цалу акцию, акция була успишна. (тот. / зак.)

Камуфлираме их так же их нігда не найду. (тот. / зак.)
Закамуфлираме их так же их нігда не найду. (тот. / зак.)

Час укаже чи ше синонимия тотивного модалитету теї файти отрима. З другима словами, а) чи ше префиксовани дієслова (нпр. *викоординовац* и *закамуфлирац*) предлужа равноправно хасновац зоз непрефиксованима (нпр. *координовац* и *камуфлирац*), б) чи бешедніки буду тримац же префиксация редувантна и не буду чувствовац потребу за ню, в) або ше з часом руши у напярме преферования префиксациї, цо може привесц до зменшования або аж и траценя двовидових дієсловох, бо кед префиксовани дієслова преодною можлівосц преношеня тотивного модалитету двовидовим дієсловом вони постаню едновидово, т. є. атотивни (незак. / имперф.)

У теї хвильки мож твердиц же звекшованє числа двовидових дієсловох будзе у значней мири завишиц од англійского уплїву. Преберанє англицизмом директно уплївує на ширенє двовидових, морфологийно неозначених дієсловох. Англійски елементи, гоч су углавним превжати преїг сербского языка, а обачени и дзепоедни домашні адаптациї англійских елементох независно од сербского языка, зоз своїм стимулативним дійством уключени до немалого звекшаня числа двовидових дієсловох у руским языку. Генерално патраци, мож предпоставиц же ше предлужи тренд преширйованя лексичного фонда руского языка зоз англицизмами, насампредз у технїчней сфери, а самим тим и же ше число двовидових дієсловох предлужи звекшовац.

Литература

- Костельник, Гавриїл (1975). *Проза*. Нови Сад: Руске слово.
- Кочиш, Микола М. (1977). *Граматика руского языка: Фонетика – морфология – лексика*. I. Нови Сад: Покраїнски завод за видаванє учебнікох.
- Кочиш, Микола М. (1978). *Лингвистични роботи*. Нови Сад: Руске слово.
- Novakov, Predrag (1991). *Glagolski vid i akcionsart u engleskom i srpskohrvatskom jeziku*, neobjavljena doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Prčić, Tvrtko (2011). *Engleski u srpskom*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Рамач, Марина (2016). *Англицизми и мултимедийней програми по руски*, необявена дипломска робота. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Рамач, Юлиан (2002). *Граматика руского языка*. Београд: Завод за уцбенике и наставна средства.
- Фейса, Михайло (1990). *Англійски елементи у руским языку*. Нови Сад: Руске слово.
- Фейса, Михайло (2000). “Способи адаптованя / адаптираня / адаптированя дієсловох на суфикс –ира“, *Шветлосц*, 1-2. Нови Сад: НВУ Руске слово, 72-84.
- Фејса, Михајло (2005). *Време и вид у русинском и енглеском језику*. Нови Сад: ИК Прометеј – Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за русински језик и књижевност.
- Фейса, Михайло (2009). *Функционованє конструкциї / форми Вф у преношеною часовидових одношеньох у приповедкох Гавриїла Костельника*. Нови Сад: ИК Прометеј – Филозофски факултет, Одзелене за русинистику.

Др Михајло Фејса

КВАНТИТАТИВНО УВЕЋАЊЕ ДВОВИДСКИХ ГЛАГОЛА

Резиме

Аутор се у раду фокусира на двовидске глаголе, који су грчког, латинског и у последње време енглеског порекла (нпр. *андейтовац*, *брендирац*, *компјутеризовац*, *рандомизовац*, *чиповац*). Позајмљени англицизми су увећали малу групу глагола која је већ постојала у русинском језику (нпр. *одвитовац*, *даровац*, *коруновац*, *меновац*). Двовидски глаголи нису обележени морфолошки, него само синтаксички и семантички.

Кључне речи: русински језик, категорија вида, двовидски глаголи, енглески утицај, језици у контакту.

Dr Mihajlo Fejsa

THE QUANTITATIVE ENLARGEMENT OF THE BIASPECTUAL VERBS

Summary

In the paper the author focuses on the biaspectual verbs, which are of Greek, Latin and recently of English origin (for ex. *андейтовац*, *брендирац*, *компјутеризовац*, *рандомизовац*, *чиповац*). The borrowed anglicisms have enlarged a small group of verbs that has already existed in the Ruthenian language (for ex. *одвитовац*, *даровац*, *коруновац*, *меновац*). The biaspectual verbs are not marked morphologically, but only syntactically and semantically.

Key words: Ruthenian language, category of aspect, biaspectual verbs, English influence, languages in contact.

Мср. Александер Мудри

НАЗВИ ПОЛЬОДІЛСКИХ МАШИНОХ ПРИ РУСНАЦОХ У ВОЙВОДИНИ

Абстракт: У тей роботы представени назви зоз хторима ше у языку Руснацох у Войводини означуе польоділски машини. То лексеми хтори представляю еден сегмент векшого лексичного фонду польоділскей лексики. На основи тих лексемах мож спатрац язични контакти Руснацох у старим и новим краю, та заключуовац о заєдніцким славянским пасме словох

Ключни слова: руски язык, польоділство, машини, лексеми, позички, нова лексика, стара лексика

Под польоділскима машинама подрозумюем справи з механізмом хтори порушуе человек, животині, пара або гориво. Факултативно буду представени и даскельо лексеми з хторима ше менуе часци одредзеных машинох.

Тоти лексеми мож групувац до шлідующих семантичних микропольох: 1. Машини (общи назви); 2. Машини хтори порушуе конь; 3. Машини хтори порушуе мотор; 4. Машини за шаце; 5. Машини за кошене; 6. Машини за зберане урожаю; 7. Машина за тлачене.

У рамикох семантичного поля Машини (общи назви) представени общи назви машинох. То шлідуючи лексеми: *техника, машина, приключна машина*. Далей представени назви конкретних машинох хтори творя два групи спрам дистинктивного одредзеня *способ порушования* односно з розлику чи одредзену машину порушуе конь (або и вол) або ю порушуе пара, гориво. То семантични групи: Назви машинох хтори порушуе конь: *коньска машина, медведз, яргань, тепла, доронга* и Назви машинох хтори порушуе мотор: *моторчок, трактор, дайц, ланцбулдог, унров, локомобил, чежки трактор, джобак, тракторска машина, тракторски плуг, приключни*.

Остатні штири групи формовани по наменки, односно роботы хтору окончую. То шлідуючи семантични групи: Машини за шаце (*шеячка, шеяча машина, двацецицова машина, осемнацицова машина, шеснацицова машина, мелихарка, сецер, гурки*), Машини за кошене (*косачка / косача машина, аплетерка, аплетер, аплитерка, гарсцачка, гарсцача машина, вязачка*), Машини за зберане урожаю (*грабачка, комбайн / комбай / комбайна, ламач, берач, преса, слунко*), Машина за тлачене (*тлачарка, тлачаца машина, трешка, елеватор*).

Опис машинох огранічени зоз позбераним материялом, односно описуе ше гевти часци хтори достати од информаторох.

У описованю лексемох розликує ше проста од зложеної лексеми. Кед исную, представени и синонимни, вариянтни та ареално ограничені форми.

Класификоване рускеї лексикї зоз становиска походзеня як важни историйни момент, хтори одредзел дальши розвой руского языка, бере досельоване Руснацох до Бачкеї, односно пременку язичней території и ситуациї хтора ше одбула стредком XVIII вику [25, с. 400]. З оглядом на тоту историйну подію, лексикю войволянских Руснацох ше дзелі на: 1. карпатську лексикю, односно лексикю хтора прията у старим краю. То и немецки та мадярски пожички зоз старого краю; и нову лексикю, хтора може буц створена або прията по присельованю.

Спрам того, позберани лексеми ше представляю у контексту бешедох карпатского ареалу, а на тот способ ше одредзує їх припадносц старому або новому пасму рускеї лексикї. При одредзованю припадносци одредженої лексеми старому або новому пасму та пожичком або славянскеї и общеславянскеї лексикї, хасную ше, у першим шоре, етимологийни та диялектологийни словніки языкох карпатского ареалу, але и доступна литература по сербски хтора дава информаций о язичних контактах Руснацох у новим краю.

Присутносц лексемох у диялектах карпатского ареала, заш лем, не муши гуториц о припадносци истому фонду бо ше добра часц тих машинох почала хасновац по досельованю Руснацох до Войводини.

МАШИНИ (ОБЩИ НАЗВИ)

Як обща назва за польоділски направи з механізмом, односно за механізацію у польоділстве при войволянских Руснацох ше хаснує назва *техника* (лит. *техніка*).

Предпоставям же тота лексема германизем хтори ше у руским языку нашол з постредством сербского языка, понеже ше у бешеди хаснує у форми яка присутна и у сербским языку, односно *техника* “исте“ [5, с. 1316]. Тота лексема присутна и у других славянских языках, напр. украинским, тиж так, як пожичка зоз немецкого *Téchnik* [18, т. V, с. 563].

За означоване окремих машинох, напр. *трешки*, *тлачарки*, *гарсцачки*, *косачки* хаснує ше лексема *машина*. У бешеди, полне значенє постава ясне зоз контекста, односно зоз детерминованьом роботи хтора ше роби, напр. *шеє зоз машину* (шеячка), *з машину ше витлачело* (тлачарка). Слово *машина* ше хаснує и зоз описом, конкретизацію зоз хтору ше бліжей информує о порушовачу, материялу або наменки машини, напр. *тракторска* ~, *коньска* ~, *ручна* ~, *железна* ~, ~ *шеячка* / *шеяча* ~, *парна* ~, *шеснацицова* (*двацецицова*) ~, *гарсцача* ~, ~ *косача*, ~ *мелихарка*.

Лексема *машина* пожичка у вецей славянских языках, напр. у укр. *машина* [1, IV, с. 657], зоз французского *machine* од хторого и немецке *Maschine*

та англійське *machine* [18, III, с. 424]. Тоту форму находзимо и при Фасмерови *машина* [33, II, с. 586], тиж так, и у сербским языку *машина* (за жито, кукуруз) [9, с. 22, 31]. У тих словнікох вона ма обще значене.

Лем ше у заходноукраїнским буковинским лексема *машина* хаснуе зоз блізким значеньом “сепаратор, паровоз, молотарка” [14, с. 67]. З другого боку, у закарпатской и гуцулской бешеди ше зоз тоту лексему означуе “воз, наскладане шено на кочу” [29, с. 169], [21, с. 100]. Зоз значеньом “машина за млацене жита” ше у восточнословацких бешедох зявюе лексема *mašina* [34, с. 415], [3, с. 158]. Заш лем, пре час зявйованя перших машинох, кед Руснаци уж були у нових крайох, тримам же тота лексема часц новей лексики.

Машины хтори ше приключую на трактор означуе ше зоз зложену лексему *приключни машини* цо тримам за адаптовани сербизем понеже ше при Руснацох частейше хаснуе дієслово капчац зоз значеньом “зединіц два незединени боки”.

МАШИНИ ХТОРИ ПОРУШУЄ КОНЬ

Машина за тлачене чий механізем порушує конь наволуе ше *коньска машина*. Зложена лексема формована зоз прикметніка *коньски* (-а, -е) з хторим ше упутює на порушовача, и зоз лексему *машина* хтора зоз тим прикметніком конкретизована, детерминована.

Медведз, яргань и гепла назви подобних машинох хтори ше хасновали за цагане води зоз студні або бегеля.

Лексема *медведз* у одвитующей форми зоз значеньом “дзива животиня” або “инсект” присутна и у других славянских языкох, напр. укр. *медвідь* [1, IV, с. 663], и зоз значеньом “колесо у воденіци” [18, I, с. 343], рсй. *медведка, медведь* [33, II, с. 589], слц. *medved'* [17, с. 357], поль. *niedźwiedź* [2, с. 361], [4, с. 360], серб. *медвед* [31, с. 398]. Шицко од праславянской форми *medvĕdъ.

У заходноукраїнских диялектох ше попри форми *ведмідь* зявюю и форми: *медвідь* “файта ритуального бависка, обичаю при умаргому”, у бойк. [20 I, с. 435], *медвѣдик* “*Gryllotalpa vulgaris*”, у бук. [14, II, с. 69], закарп. *медвѣдик* “*Gryllotalpa vulgaris*” [29, с. 170]. Подобну ситуацію маме и у восточнословацких бешедох. Форми *medzvedzik* [34, с. 419], або *medzvedz, medvedz* [3, с. 158], ше хасную зоз общим значеньом або зоз значеньом инсекта “*Gryllotalpa vulgaris*”.

З оглядом на значене хторе у *Етимологичному словніку української мови* находзимо за форму *медвѣдик* могло би ше заключиц же и при Руснацох подобна форма мушела мац блізде значене хторе ше през час спеціалізовало и почало значиц лем механізем хтори порушую коні.

Синонимни лексеми *медведз*, лексема *яргань*, хтора у языку Руснацох у Войводини мадаризем од форми *járgánu*, а хтора у мадарским языку, можліво, сербизем [27, с. 913].

Лексема *тепла* заначена при єдному информаторови у валале Коцур зоз значеньом хторе маю и лексеми *медведз* и *яргань*, односно “машина за тлачене, шечкане, цагане води итд. чий механізем порушує конь. Тота лексема у форми *гепл* и *гепли*, а зоз значеньом “сувача“, односно “млїн чий механізем порушую конї“ присутна и у сербским языку у Войводини [6, с. 131]. Вона пожичка зоз немецкого, од лексеми *Gerla – Görel* “чига, колесо“ [7, с. 244].

Друк у сувачу або на *коньскей машини*, *медведзу*, *ярганю*, *гепли* за хтори бул прикапчани конь вола ше *доронга*. У руским языку од малярского *dorong* “друк“ [31, I, с. 524], хторе у малярским од праславянского *drqgъ [27, с. 220]. У руским од истого кореня присутне слово *друж* “полуга заглобена до предней осовини коча“. Лексема прилапена по досельованю до Бачкей. Тото потвердзує и одсуство паралелох у бешедох карпатского ареалу.

Таки цек прилапйованя лексемох части. Так напр. слова *доронга*, *коцка*, *газда*, *пайта* и други у руским, и у других славянских языхох, маляризми хтори Мадыре прияли од Южных Славянох, напр. *пайта* од мадь. *rajta*, а тото од славянского *rojata* “амбар, польодїлски будинок“.

МАШИНИ ХТОРИ ПОРУШУЄ МОТОР

Зложени механізем хтори порушує рижни польодїлски наприви, напр. лупачку, пумпу за воду и др. означує ше зоз лексему *моторчок*. То деминутивна форма меновника *мотор* хтори у руским языку пожичка зоз нем. *Mótor*, або англ. *motor* чи франц. *moteur*, а то од лат. *motor* “тот хтори порушує“. Лексема ше у руским языку нашла постредством сербского язика. У подобней форми є присутна и у українским языку *моторчик* [1, IV, с. 813], од *мотор* [18, III, с. 522].

Моторна польодїлска машина з хтору ше цага други приключни машини означує ше зоз просту лексему *трактор*. Постредством сербского *трактор* [5, с. 1329] зоз немецкого, або англійского *Tractor*, а тото од латинского *tractor*, *trahere* “цагац“ [15, с. 1329].

Познати шлїдоючи назви файтох тракторох *дайц*, *ланцбулдог*, *унров*. Тоти лексеми часц лексичного пасма формованого по присельованю. Перши два назви (*дайц*, *ланцбулдог*) представляю марки, назви продуковательох тих тракторох. *Дайц* од немецкого *Deutz*. Можлїве постредно зоз сербского, з оглядом же у сербским присутна форма *дајц*, *даиц*. Назва *ланцбулдог* од немецкого *Lanz Bulldog* “назва за тип трактора випродукованого у немецкей фабрики *Heinrich Lanz AG*. Остатня назва од сербского акронима *УНРА* “Уједињене нације за развој и обнову“, а то, преложена назва з англійского *UNRRA* “United Nations Relief and Rehabilitation Administration“.

Перши трактори мали парни машини. Наша стара назва за парну машину *огнянка*, *огняна машина* и *локобил*. Перши два лексеми формовани зоз

детерминованьом – меновніка *машина*, та зоз суфіксом –анка формованого слова.

Лексема *локобил* присутна и у сербским язиком у формах *локобил* и *локобила* [15, с. 723], [32, II, с. 314]. То зложено слово зоз латинских формах *loco* “на месце“ и *mobilis* “рухоми“ [15, с. 723].

Дакедишні трактори хтори порушувала пара були вельки и чежки, та ше их описує и зоз зложеноу форму *чежки трактор*. Тоти трактори мали железни колеса, а на ніх, же би могли исц по легкой жеми або блаце, були крампони хтори ше наволую *джобак* (мн. *джобаки*).

МАШИНИ ЗА ШАЦЕ

Машина за шаце означує ше зоз просту лексему *шеячка* або зложеноу *шеяча машина*. Перша, проста лексема, можліво калк сербского слова *сејачица* “исте“ [9, с. 22], гоч не мож виключиц и можлівосц же би то було нашо власне слово формоване без уплїву других язикох.

Друга, зложена лексема, формована по уж видзеним образцу зоз меновніка *машина* и прикметніка *шеячи* -а -е, з хторим ше детерминує основна лексема з общим значеньом.

Дистинктивне означене число цивох на *шеячки* преноши ше зоз шлїдуюцима зложенима лексемами: *двацецицивова машина*, *осемнацицивова машина*, *шеснацицивова машина*.

Як назва за шеячу машину хаснує ше и слово *мелихарка*. Не цалком ясно походзене тей назви, але можліве же то, так як при тракторах *дайц*, *ланцбулдог*, назва хтора настала з марки продукователя. У роботі “История розвою польоділских машинох у Банату од 1718. по 1918. рок“, автора Сабо Йожефа, находзиме шлїдуюче: “*Америцки компанії Мек Кормик и Бехер-Мелихар прилапели подмирйованє и увоз машинох под час штрайку и за 200 велькомаєтнікох випоручели 500 машини* [за кошене жита], *цо не було достаточне, але було хасновите*“ (преклад зоз серб. автор) [30]. Далей автор наводзи же продукователе польоділских машинох преплавели банатски поля зоз своїма продуктами. Можліве же тоти машини були присутни и на терену Бачкей, праве при Руснацох.

Руснаци садзели зоз машину хтору волаю *сецер*, а хтора виroyотно пожичка зоз немецкого язика, од форми *setzen* “садзене“ [22, с. 46]. Не зазначени паралели у других славянских язикох або диялектох та заключуєм же тота лексема часц нового пасма лексики хтори зме могли прилапиц директно зоз немецкого язика. Часц хтора злучує ладу и циви на шеячей машини або мелихарки, сецеру, означує ше зоз лексему *гурки* мн, по асоцияції на *гурки* “черева, органи“. Лексема ше хаснує и зоз значенями “колбаса з швиньских нукашніх органах“, “цива за одвод диму на пецу, шпоргету“, “череву за полїване“ та “видлужене запухнуце на целу

од вдереня з батогом“ [27, с. 57]. Найфреквентнейше з нїх значене “колбаса з швиньских нукашнїх органах“.

До Руснацох у Войводици тото слово пришло од Мадярох, *hurka* [31, I, с. 1518]. Тот мадяризем зоз значеньом “колбаса“ присутни у языкох и диялектох карпатского ареалу, напр.: українське *гурка* [18, I, с. 623], [29, с. 54] и словацке *húrka*, *hurka* [34, с. 294], [3, с. 100].

МАШИНИ ЗА КОШЕНЄ

Польодїлска машина з хтору ше кошело житарки означує ше зоз просту лексему *косачка* и зложену *косача машина*. У Коцуре ше иста машина означує зоз лексему *аплетерка* ж. або *аплетер* х. У єдного информатора зазначена и форма *аплетерка*.

Лексема зазначена лем при информаторох у Коцуре. Предпостваям же тот лексема немецкого походзеня од немецкого слова *ableger* [10, с. 90]. З оглядом же не пренайдзени паралели у карпатских бешедох, заклочуєм же тот лексема часц пасма формованого по досельованю.

Машина хтора коши и вируцує по єдну гарсц покошеного жита означує ше зоз просту лексему *гарсцачка* и зложену *гарсцача машина*. Знова маме детерминоване лексеми *машина* як общей назви. Зоз часцу *гарсцача* ше упутує на функцию тей машини, односно кошачки хтора, окрем же коши, покошене склада (руца) до гарсцох так як пред тим складали людзе без помоци машинох.

Польодїлска машина хтора коши и вяже житарку до снопа наволує ше *вязачка*. Одвитуюци еквивалент находзимо у українским языку *снопов'язалка* “вязачка“ [1, IX, с. 427, 428]. Руска форма вироятно калк сербского *везачица* “исте“ [5, с. 135]. Не мож виключиц можлівосц же то заш лем руске слово.

Машина з хтору ше кошело траву вола ше *траварка*. У сербским языку иснує форма *травокосачица*. По тим наша форма може буц формована без уплївох других языкох.

МАШИНИ ЗА ЗБЕРАНЄ УРОЖАЮ

Запрагна направа за грабанє покошеной трави або житарки означує ше зоз лексему *грабачка*. З исту лексему менує ше и жена хтора збера урожай або остатки урожаю зоз граблями.

У восточнословацких бешедох форма *hrabačka* значи “процес грабаня“ и “особа хтора збера покошене“ [34, с. 284], [3, с. 97].

Комбинована польодїлска машина хтора источасно коши, тлачи, балира сламу, та бере и лупе кукурицу, лексично ше реализує зоз словом *комбайн* х. (и *комбай*). Ареално огранїчена на Коцур варианты *комбайна* ж.

Лексема *комбайн* / *комбай* / *комбайна* ше у руским языку нашла постредством сербского, од *комбайн*, зоз англійского, од форми *combine* [15, с. 636].

Комбайн хтори лем ламе кукурицу вола ше *ламач* и, частейше, *берач*. Лексеми *ламач* и *берач* формовани од дієсловох *ламац* и *брац* та суфикса –ач зоз значеньом особи або справи хлопского роду хтора значи окончователя роботи [25, с. 56-57].

Приклучна машина за пресованє слами, шена до балох вола ше *преса*. Тот интернаціоналізм ше стрета и у укр. *прес* [1, VII, с. 541], од франц. *presse* [18, с. 565], рсй. *пресс* [33, III, с. 361], слц. *pres* [17, с. 483], поль. *prasa* [2, с. 434], [4, с. 479], серб. *преса* [5, с. 1023]. Тиж, и у восточнословацким диялекту *преса* [34, с. 785]. З оглядом на ідентични форми хтори ше стретаю у сербским и восточнословацким, не мож зоз вельку сигурносцу повесц чи зме тото слово, у такей форми, хасновали уж у старим краю.

Машина за зберанє слами и шена, хтора вируцене шено склада до шора и превраца же би ше осушело, означає ше зоз лексему *слунка* мн. або и *слунко* єд. Назва формована по асоціяції часцох машини хтори маю форму круга зоз железнима краками прецо тоти часци здабу на слунко. Часц є новей лексики формованей по присельованю. Не зазначена еквівалентна лексема у сербским языку.

МАШИНА ЗА ТЛАЧЕНЄ

Машина за тлаченє житаркох означає ше зоз просту лексему *тларчка* або зложену *тлачаца машина*. Зоз истим значеньом хаснує ше и лексема *трешка*.

Не пренайдзени одвитуюци еквіваленти лексеми *тларчка* або *тлачаца машина* у сербским языку або языкох и диялектох карпатского ареалу.

З другого боку, лексема *трешка* пожичка зоз немецкого, од форми *Dreschmaschine*; *dreschen* = тлациц [22, с. 46]. У сербским языку у Войводини присутна форма *дреш* зоз истим значеньом [9, с. 31]. Тот факт, заш лем, не муши гуториц о прилапйованю лексеми постредством сербского але о заєдніцким фонду пожичкох зоз немецкого языка хтори заєднічки за вецей языки у Войводини.

Состойна часц трешки хтора вируцує, подзвигує сламу зоз трешки на место дзе ше кладзе брадло означає ше зоз лексему *елеватор*. Зоз лексему *елеватор* означає ше и самостойна машина за подзвигованє терхи.

То интернаціоналізм хтори ше у руским языку вировятно почал хасновац зоз зявеньом трешки чия состойна часц и елеватор. Руснаци тоту лексему могли прилапиц од Немцох, Мадярох або Сербох (з оглядом на неприменену форму у тих языкох). Праве тота неприменена форма не дава інформації на основи хторих би могло заключовац о драги прилапйованя але, з другого боку, видзи

ми ше же би було оправдано понукнуц шлїдующе толковане. Кед лексема *треиш*, у язику Руснацох у Войводини, германизем вец би и лексему *елеватор* требало тримац за германизем понеже ше Руснаци зоз ню стретли праве кеди и зоз *треишку* хтора ей состойна часц.

Елеватор як окремна машина ше зявела познейше и могла буц уплїв англійского постредством сербского языка *elevator* [22, с. 58]. Зоз познейшим зявїованьом самостойней машини, лексема *елеватор* преширела польо значеня, односно зоз ню ше почало меновац и машину, не лем єдну часц *треишки*.

ЗАКЛЮЧЕНЄ

У рамикох тей семантичной групи представени 46 лексеми, з хторих 30 прости лексеми, а 13 зложени. Як дублетни форми проста / зложена лексема ше хаснує 3 пари, то лексеми: *гарсцачка / гарсцача машина, косачка / косача машина, огнянка / огняна машина*. З лексему *елеватор* ше означує часц дакедишней *треишки* и самостойна машина елеватор.

Присутни даскельо синонимни форми при хторих єдно руске слово, а друге мадярске або мадярске и немецке. Напр. руске / мадярске слово *медведз* : *яргань*, руске / немецке *тлачаца машина / тлачарка / треишка*, рус.-мадяр.-нем. *медведз, яргань* и *тепла*.

По питаню походзеня, найвекша часц лексемах славянского походзеня хтори тримаю за руски слова без характеристикох других (19): *грабачка, косачка, траварка, коньска машина, медведз, огнянка / огняна машина, чежки трактор, джобак, шеяча машина, косача машина, гарсцачка / гарсцача машина, вязачка, шеячка, слунка, тлачарка / тлачаца машина*. Потим найчисленши германизми (12): *техника, сецер, машина, тепла, моторчок, трактор, дайц, ланцбулдог, сецер, аплетерка / аплетер / аплигерка, треишка, елеватор*. Сербски слова єст 4: *прикључни машини, унров, ламач, берач*. Мадярски 3: *яргань, доронга, гурки* од хторих од славянскей основи: *яргань, доронга*.

Слова хтори би могли буц означени як германизми або интернационални: *локомобил, преса*. Єдно слово тримаю за пожичку зоз англійского: *комбайн / комбай* / *комбайна*.

При даскелїх лексемах чежко одредзиц язик з хторого су прилапени. Нарп. при лексеми *машина* не мож твардо тврдзиц з хторого языка прилапена лексема бо одвитуоци форми находзиме у француским *machine*, немецким *Maschine* та англійским язику *machine*. Подобно ствар стої и зоз лексему *трактор* хтора постредством сербского або и мадярского могла присц зоз немецкого або англійского языка.

Хаснуо ше штири назви машинох хтори настали зоз презвиска або назви продукователя.: *дайц, ланцбулдог, унров, мелихарка*.

Позберани материял гутори же найвекша часц лексики представеней у той работи спада гу новей лексики формованей по присельованю. То обчековане пре час зявйованя тих машинох. Векше число руских словох гутори же ше Руснацом удавало обдумач нови назви, меновац нови реалиї з хторима ше стретали зоз зявйованьом нових машинох. Релативно вельке число германизмох обчековане. Сербски язык по присельованю ма вельки уплїв на руски язык, а попри тим предства язык постредник преїг хторого Руснаци прилапою нови интернационални слова.

У перспективи мож обчековац пременки теї часци польодїлскеї лексики, насампредз, пре динамични розвой механїзації у польодїлстве. Реално предпоставиц же ше у теї часци рускеї лексики будзе хасновац вше векше число пожичкох.

Литература

- [1] Білодід, І. К. et. al. (1970-1980), *Словник української мови*, Академія наук української РСР, Наукова думка, Київ.
  - [2] Bruckner, A. (1985), *Etymologiczny słownik języka polskiego*, Wiedza Powszechna, Warszawa.
  - [3] Buffa, F. (2004), *Slovník šarišských nářečí*, Vydavatelstvo Nauka, Prešov.
  - [4] Boryś, W. (2005), *Slovník Etymologiczny języka polskiego*, Wydawnictwo literackie, Kraków.
  - [5] Вујанић, М. et al (2007), *Речник српскога језика*, Матица српска, Нови Сад.
  - [6] Вуковић, Г. (1988), *Терминологија куће и покућства у Војводини*, Филозофски факултет, Институт за јужнословенске језике, 2, Нови Сад.
  - [7] Golubović, B. (2007), *Germanismen im Serbischen und Kroatischen*, O. Sagner, München.
  - [8] Дзендзелівський, Й. О. (1964) “Сільськогосподарська лексика говорів Закарпаття“, *Studia slavica*, Budapest, 33-97.
  - [9] Драгин, Г. (1991), “Ратарска и повртарска терминологија Шаякашке“, *Српски дијалектолошки зборник*, XXXVI, 621-708.
  - [10] Duden, K. (1983), *Deutsches Universalwörterbuch nastav*, Bibliographisches Institut : Dudenverlag, Mannheim.
  - [11] Дуличенко, А. Д. (1995), *Jugoslavo Ruthenica*, Руске слово, Нови Сад.
  - [12] Дуличенко, А. Д. (2009), *Jugoslavo Ruthenica, роботи з рускеї филології и исторії*, II, Одсек за русинистику, Нови Сад.
  - [13] Закревська, Я. (1997), *Гуцульськи говірки-короткий словник*, Національна академія наук України, Львів.
  - [14] Карпенко, Ю. О. (1971), *Матеріали до словника буковинських говірок I, II, III, V, VI*, Міністерство вищої и середньої спеціальної освіти, Чернівці.
  - [15] Клајн, І. и Шипка, М. (2008), *Велики речник страних речи и изрази*, Прометеј, Нови Сад.
  - [16] Кочиш, М. М. (1978), *Лингвистични роботи*, Руске Слово, Нови Сад.
- Литература
- [17] Machek, V. (1971), *Etymologický slovník jazyka českého*, Československá academia věd, Praha.
  - [18] Мельничук, О. С. (1982 – 2006), *Етимологічний словник української мови*, у 7 томах. Наукова думка, Київ.

-
- [19] Mihaljević, M. (2002), *Poredbena gramatika slavenskih jezika -Fonetika-*, Školska knjiga, Zagreb.
- [20] Онешкевич, М. Й. (1984), *Словник бойківських говірок I-II*, Академія наук української РСР, Київ.
- [21] Піпаш, Ю. (2005), *Матеріали до словника гуцульських говірок*, Ужгородський національний університет, Ужгород.
- [22] Рамач, Ю. (1983) *Лексика руского языка*, Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Институт за педагогию, Катедра за Руски язык, Нови Сад.
- [23] Рамач, Ю., et al. (1997), *Сербско - руски словнік II*, Завод за учебніки и наставни средства, Београд.
- [24] Рамач, Ю., et al. (1995), *Сербско - руски словнік I*, Универзитет у Новим Садзе, Нови Сад.
- [25] Рамач, Ю. (2006), *Граматика руского языка*, Завод за учбенике и наставна средства, Београд.
- [26] Рамач, Ю., et al. (2010), *Руско-сербски словнік*, Филозофски факултет Нови Сад, Одсек за русинистику, Завод за культуру войводянских Руснацох, Нови Сад.
- [27] Рамач, Ю. et al., *Словнік народного языка*, (у рукопису).
- [28] Рамач, Я. (2007), *Руснаци у Южней Угорскей (1745-1918)*, Войводянска академия наукох и уметносцох, Нови Сад.
- [29] Сабадош, І. (2008), *Словник закарпатського села Сокирниця хустського району*, Ужгородський національний університет, Ужгород.
- [30] Sabo, J.(2012) "Istorija razvoja poljoprivrednih masina u Banatu od 1718 do 1918" (16), <http://www.jasatomic.org/istorija-razvoja-poljoprivrednih-masina-u-banatu-od-1718-do-1918-16/>, (03. 02. 2012.).
- [31] Szarvas, G. *Magyar Nyelvtörténeti szótár, I-III*, Kiadja Hornyánszky Viktor Akadémiai Könyvkereskedése, Budapest, 1890-1893.
- [32] Skok, P. (1971-1974), *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, T. 1-4, „JAZU, Zagreb.
- [33] Фасмер, М. (1986), *Этимологический словарь русского языка*, перевод с немецкого и дополнения члена-корресподента АН СССР О. Н. Трубачева, Прогресс, Москва.
- [34] Halaga, O. R. (2002), *Východoslovenský slovník*, Univerzum, Košice-Prešov.

Мср. Александер Мудри

**НАЗИВИ ПОЉОПРИВРЕДНИХ МАШИНА
КОД РУСИНА У ВОЈВОДИНИ**

Резиме

У овом раду аутор говори о називима пољопривредних машина који се користе у русинском језику Русина у Војводини. То су лексеми који представљају један сегмент већег лексичког фонда пољопривредне лексике. На основи ових лексема се могу сагледавати језички контакти Русина у старом и новом крају и тако закључивати о заједничком словенском корпусу речи.

Msr. Aleksander Mudri

**THE NAMES OF AGRICULTURAL MACHINERY
IN THE LANGUAGE OF THE RUTHENIANS IN VOJVODINA**

Summary

In this work the author writes about the names of agricultural machinery which are used in the Ruthenian language of the Ruthenians in Vojvodina. These are the lexemes which represent one segment of a larger agricultural lexical vocabulary. On the basis of these lexemes can be viewed language contacts of the Ruthenians in the old and the new country and made conclusions on the common corpus of Slavic words.

СЕМАНТИКА И ДИСТРИБУЦИЯ ДІЄСЛОВОХ ОСЦИЛАЦІЇ У ВОЙВОДЯНСКИМ РУСКИМ ЯЗИКУ¹

Абстракт: Тота робота пошвечена розпатранню семантики и дистрибуції дієсловах зоз значеньом осцилації у войводянским руским язика. Главни цель тей роботи то составяне семантичной анализи тих дієсловах и розяшнене релевантних семантичних параметрох за семантичне польо осцилації. Наша анализа применюе методи корпусней лингвистики з помоцу язичних материялох з публикацийох з интернету и сучасних литературних роботох на руским язика и тиж так, опера ше на податки з анкети хтору пополньовали жридлово бешедніки руского язика. Перша часц роботи розпатра класификацию семантичних параметрох за семантичне польо осцилації. У другой часци роботи ше анализуе семантика руских дієсловах осцилації. У трецей часци обращена увага на дистрибуцию тих дієсловах и организацию лексичней системи осцилації у руским язика. У заключеню представени сумировани резултати нашей анализи и перспективи за дальше вигледоване.

Ключни слова: семантика, лексикология, дієслова осцилації, дистрибуция, руски язык

1. Увод

У тей роботи ше розпатраю семантика и дистрибуция дієсловах хтори описую ситуацию осцилації у войводянским руским язика (далей – руски язык). Дієслова рушаня една зоз мало преучованих обласцох у русинистичней лингвистики и, цо ше дотика дієсловах осцилації, до тераз не постої студия о їх семантики и дистрибуції. Нашо вигледоване представя скромне доприношене у лексикології и лексикографії руского язика и источашне обезпечуе податки за дальше преучоване тих дієсловах у славянским и типологичним контексту. У роботи применени методи корпусовой анализи основаней на язичних материялох з интернету и литературних роботох, тиж так приступ гу теренскей лингвистики з помоцу анкети з бешедніками руского язика. Ніжей розпатримо подрбно

¹ Тота робота була першираз представена на Медзинародней науковей конференції „Динамични процеси у сучасней славистики“ хтора була отримана 3–4. новембра 2016. року на Универзитету у Прешове (Словацка) и була обявена у Зборніку роботох з тей конференції.

семантику кождей дієсловней лексеми зоз значеньом осцилації и представиме дистрибуцію руских дієсловох осцилації.

2. Семантичне польо осцилації

Преучоване дієсловох осцилації ма досц кратку историю у поровнанню зоз другима дієсловами рушаня и, у вязи з тим, число вигледованьох на тоту тему барз огранічене (оп. Solecka 1983; Прокофьева, Рахилина 2005; Дворникова 2010; Велейшикова 2010; Окано 2015; 2017). У рамикох рускей лингвистики тоти дієслова ище не розпатрени и очекуе ше составяне системного опису семантичней організації тей лексичней системи. Поняце „осциляция“ представя периферийни концепт у семантичним польо рушаня и ей прототипичне представяне мож дефиновац як „обект притвердзени на єдним зоз своїх концох ше руша з єдного боку на други або горе-долу пре якушик причину“ (Дворникова 2010: 1). По класифікації представеней у предходних роботох, семантичне польо осцилації ше дзелі на три подредзени зони: (1) зона осцилації твардого обекту пре нестабилносц (напр. *Кивадло ше гомба ритмично*), (2) зона осцилації гнучкого обекту пре нестабилносц (напр. *У полю ше коліше жито од вятру*) и (3) зона осцилації пре деформацію обекту (напр. *Мойо предні зуби ше киваю, треба їх вицагнуц*) (оп. Велейшикова 2010).

За зону *осцилації твардого обекту пре нестабилносц* найрелевантнейши семантични параметер „положене обекту“ хтори дзелі тоту зону ище на два часци, односно на зону обешеного обекту и зону обекту притвердзеного на єдним зоз своїх концох (оп. Слику 1.). У тей першей зони може буц релевантни семантични параметер „аниматносц“, а у другей зони одредзени уплїв на лексикализацию ма параметер „форма обекту“. Даседни язики, як цо польски, маю розлични лексеми хтори ше розликую по семантичним параметре „велькосц амплитуди“.

Слика 1. Зона осцилації твардого обекту пре нестабилносц

I. О. твардого обекту пре нестабилносц	I.1. О. обешеного обекту	I.1.1. О. аниматного обекту
	I.2. О. обекту притвердзеного на єдним зоз своїх концох	I.1.2. О. неживого обекту
		I.2.1. О. вертикального обекту
I.2.2. О. горизонталней поверхносци		
		I.2.3. О. на подперающей поверхносци

У другей семантичней зони, односно у зони *осцилації гнучкого обекту пре нестабилносц* обекти вше инаниматни. Як ше видзи на Слику 2., у тей зони релевантни параметер „форма обекту“ (вертикални або горизонтални). Интересантне замерковане же ше у веліх язикох швета лексикалізуе семантична

зона гнучкого об'єкту од витру з помоцу окремих лексемох и требало би третировац тоту семантичну зону як окрему подредзену зону (оп. Окано 2015; 2017).

Слика 2. Зона осцилації гнучкого об'єкту пре нестабільнось

II. О. гнучкого об'єкту пре нестабільнось	II.1. О. неживого об'єкту	II.1.1. О. вертикального об'єкту
		II.1.2. О. горизонтального об'єкту

Зона *осцилації пре деформацію об'єкту* ше дзелі на два часци на основі семантичного параметру „постояне прогресивного рушаня при осцилації“ як представене на Слика 3. У каждой подредзеной семантичної зони релевантни семантични параметер „аниматнось об'єкту“, а тиж так евентуелно маю уплїв на хасноване даєдних дієсловох параметри „велькось амплитуди“ и „типи осцилації“.

Слика 3. Зона осцилації пре деформацію об'єкту

III. О. пре деформацію об'єкту	III.1. О. без сущней пременки места	III.1.1. О. аниматного об'єкту
		III.1.2. О. неживого об'єкту
	III.2. О. зоз прогресивним рушаньом	III.2.1. О. аниматного об'єкту
		III.2.2. О. неживого об'єкту

3. Семантика руских дієсловох осцилації

Нїжей представиме найважнейши резултати нашей анализи. У руским язiku ше семантичне польо осцилації лексикалізує углавним зоз 10 лексемами: *гомбац ше, гимбац ше, колїмбац ше, гойсац ше, осциловац, кивац, махац, кивац ше, колїсац ше* и *тирхац*. При анализи тих лексичних єдинкох розпатрени приклади позберани зоз интернетней публикації (напр. „Заградка“, „МАК“, „Руске слово“ и др.) и сучасних литературних роботох, а тиж так податки з типологичней анкети запровадзеной зоз жридловима бешедніками войволянського руского язика².

Гомбац ше

Дієслово *гомбац ше* означує вецей-меней неутралнейшу осцилацію и може ше хасновац зоз широким спектром ситуацийох осцилації. Тото дієслово найчастейше виражує осцилацію об'єкту хтори способни або ше обчекує же ше може рушац з єдного боку на други и справує ше як синонимичне слово

2 Приклади за хтори не указани жридли позберани з нашей типологичней анкети. За виражоване ступня исправносьци прикладах хасновани у тей роботі шлідуючи знаки: * – неисправне виражене; ??~* – скоро неисправне виражене; ?? – скоро неисправне виражене без мощней контекстуелней потримовки; ? – можливе виражене зоз контекстуелну потримовку.

з дієсловами *кивац ше*, *колїмбац ше* и *гойсац ше* у велїх контекстох. Типична ситуація за тото дієслово представля осциляцію гомбалки або карсцеля за гомбане – напр. *Гомбалка ше гомба напредок-назадок*; *Карсцель за гомбане ше гомбал у празней просторїї*. Тото дієслово мож применїц гу аниматним субектом хтори способни хасновац таки предмети – напр. *Барз любим кед мойо зеби чвиринкаю и кед ше гомбаю на гомбалки* (ЗГ №5, 2013: 16); *На старим карсцелю ше гомбам, а нови ми улїва довриє* (МАК №7–8, 2015: 24). Понеже рушане хторе ше описує зоз лексему *гомбац ше* обчековане з боку бешедніка або розпатрача, саме рушане ше находзи под контролю субекту. Пре тото, рідко ше хаснує *гомбац ше* у контекстох у хторих ест осциляция гаотичного характеру або без контролю субекту – пор. *Чамец ше^{22-*}гомба на габох*; *Застава ше^{*}гомба на моцним витру*.

Гимбац ше

Дієслово *гимбац ше*, кельо нам познате зоз податкох зоз корпусних анализох и анкети запровадженей зоз информантами, ма досц нїзку фреквенцію у сучасним руским языку и досц чежко одредзиц точне значене того слова. Ситуації у хторих ше хаснує тот лексема ше скоро вше поклопною зоз ситуаціями у хторих ше хаснує предходне дієслово *гомбац ше* – напр. *Гомбалка ше гимба напредок-назадок*.

Колїмбац ше

Дієслово *колїмбац ше* представля синоним дієслова *гомбац ше* и тиж так ше хаснує зоз предметами хтори способни або ше обчекує же су способни рушац ше (колїмбачка и др.): напр. – *Дай, цагай тадзи баржей!* – кричи Юлин и цага мой паньваш цалком на бок, так же би ше на нїм могол баржей *колїмбац*, як *Тарзан* (Дю.П.,Гореутурні.). У поровнаню зоз дієсловом *гомбац ше*, дієслово *колїмбац ше* ма нїзшу фреквенцію у сучасним руским языку и обидва дієслова мож заменїц у велїх контекстох – пор. *Дзеци ше колїмбаю/гомбаю на гомбалки*. Треба замерковац же лексема *колїмбац ше* – як резултати нашей анкети указую – скоро ше не хаснує з обешенима предметами (кивадло, лампа и др.) и тиж так ше не хаснує за означоване осциляції зоз малу амплитуду у хторей ше скоро не видзи траектория рушаня, анї за означоване осциляції зоз неровномерним, гаотичним рушаньом – пор. *Дзвери ше^{22-*}колїмбаю/гомбаю од вдереня*; *Стол ше^{22-*}колїмба/гомба/кива, не можем писац нормалне*.

Гойсац ше

Дієслово *гойсац ше* виражує подобну осциляцію як при дієсловох *гомбац ше* и *колїмбац ше*, але осциляція хтора ше описує зоз тоту лексему вше спричинена зоз вонкашню моцу, а не зоз помоцу власней моци обекту – напр. *Древа скоро цалком остали без лісца, а голи конари ше гойсали на витре* (ЗГ №11, 2012: 17); *Язичок запалєних швичкох трепеци, гойса ше ліво-право на розбавеним витрику, олізує нагромадени смуток цо струї медзи каменєм на розбавчанім теметове* (Дю.П., Вовторок вечар). Прето того дієслово ше барз ридко хаснує за предмети хтори маю способносц рушац ше самостойно – пор. *Метроном ше гойсал док вона грала на пиянину*. За розлику од дієслова *кивац ше*, дієслово *гойсац ше* описує ситуацію у хторей нет деформації обекту и бешеднік розуми же обект у шоре, а лем ше руша з єдного боку на други.

Осциловац

Дієслово *осциловац* стилски маркировани член семантичного поля осциляції и описує механічне и ритмічне рушанє з єдного боку на други найчастейше у наукових контекстох (напр. *Шейталов осцилує ритмічно*). Семантика тей лексеми не допущує хаснованє того дієслова за означованє осциляції гаотичного характеру або без стилскей маркированосци (пор. *Обешена лампа осцилує на витре; Гомбалка осцилує напредок-назадок*). Тота лексема ше тиж так не хаснує зоз аниматним обектом и хаснує ше лем зоз неживим обектом у примарним значеню.

Кивац-махац

У зони осциляції твардого обекту пре нестабилносц постої узка, конкретна семантична подзона осциляції верхней часци обекту. У руским язiku ше тото значенє лексикалізує зоз дієсловами *кивац* и *махац*. При хаснованю тих дієсловох ма релевантносц семантични параметер „тип осциляції“, односно яки тип рушаня ма тота дія. *Кивац* звичайно описує рушанє верхней часци обекту горе-долу з одредзену намиру (поздравяне, согласносц, одобрєне и др.) або несвидоме рушанє глави – напр. *Вон ше имшикал и кивал зоз главу; Стари валалски дохтор кивал з главу. Видзел же то алергия, о хторей ше теди мало знало*. (ЗГ №2, 2013: 8); *Врацел ше дому вистати, тєраз дримє и кива зоз главу пред телевизором*. А дієслово *махац* ше хаснує за описованє рушаня з єдного боку на други и, за розлику од *кивац*, може ше злучиц зоз ширшим спектром меновнікох (зоз хвостом, руку, кридлами и др.) – напр. *Пишчок радосно маха зоз хвостом, чекаюци свойого газду*.

Кивац ше

Дієслово *кивац ше* єден зоз централних членох семантичного поля осцилації и ма досц високу фреквенцию медзи рускими дієсловами осцилації. Зоз тоту лексему мож описац розлични типи осцилації як рушанє предмету пре нестабилносц (*Обешена лампа ше кива на витре*), рушанє кивадла (*Кивадло ше кива ритмично*), нестабилни стан обекту (*Стол ше кива; Зуб ше кива*) итд. и обчекує ше же тото дієслово не ма вельке семантичне ограніченє. При хаснованю того слова найважнейшу улогу бави семантични параметер „велькосц амплитуди“: *кивац ше* виражує осцилацию зоз релативно вельку амплитуду хтора ше звичайно видзи визуално. Тот параметер оможлівує толкованє осцилації пре деформацию обекту и отже дієслово *кивац ше* мож хасновац не лем за описованє ситуцийох за рушанє предмету, але и за означованє розличних ситуцийох хтори спричинени пре траценє стабилного стану обекту, односно пре деформацию обекту – напр. *Стол ше кива, не можем писац нормалне; Мойо предні зуби ше киваю, треба их вицагнуц*. Треба замерковац же при хаснованю тей лексеми ше часто импліцує же обект не у шоре або у непорядним стану – пор. *Погубена патка ше кивала кед сом шедал на ню; Гомбалка ше кива (= тота гомбалка нестабилна)*. Осцилация хтора ше виражує зоз *кивац ше* звичайно неровномирна и неритмична. Окрем того, *кивац ше* покрива и подзону деформации обекту зоз прогресивним рушаньом, односно подзону ходзеня чловека зоз почежкосцу³ – напр. *Пияни ше кива притримуюци ше з руками за мур*.

Колісац ше

Дієслово *колісац ше* лексикалізує семантичну зону осцилації гнучкого обекту пре нестабилносц. Тота лексема описує немоцне и релативно спомалшенє рушанє обекту хтори звичайно еластични або гнучки (жито, класки и др.) – напр. *Витрик вше баржей подувує з облачка и ляни и цагача, мушкатли, кактуси ше вше баржей колішу (ИМ)*. Интересантне замеркованє же при хаснованю того дієслова релевантни семантични параметер „характер осцилації“: *колісац ше* не вклюкує гаотичну осцилацию або осцилацию зоз вельку швидкосцу до своєї семантики и барз ридко ше хаснує за означованє таких ситуцийох (пор. *Верхи тополі ше колішу помали; але – Грудка шнігу спадла зоз древа, а конар ше ище вше коліше; Зависа ше коліше од витрику*).

Пирхац

Дієслово *пирхац* тиж так виражує осцилацию гнучкого обекту пре нестабилносц, але, за розлику од синонимичного дієслова *колісац ше*, воно вше

3 Окремну подзону видзелює дієслово клягац ше хторе ше хаснує за описованє очежаного ходзеня животині – напр. Качочки ше клягали по дворе.

описує гаотичне (неровномірне) и швидке рушане ценкого обекту (застава, власи, папер и др.) – напр. *Подолки и брушліки пирхаю опрез облакох* (Дю.П., Купаня професора Фунтоша). Причину осциляції обекта найчастейше представя витор, односно рушане воздуху и треба замерковац же тот лексема ше не хаснуе кед обект способни рушац ше з помоцу власней сили. Цо ше дотика форми и особносни обектох, вони звичайно маю длогу або ценку форму и досц су легки ствари (пор. *Застава пирха на моцним витру; Сї длуги власи пирхаю на витре кед идзе по улїчки на бицигли*).

4. Дистрибуция руских дієсловох осциляції

Результати нашей анализи мож демонстровац у форми таблічки:

Таблічка 1. Дистрибуция руских дієсловох осциляції и їх основни контексти за хаснованя

1. Зона осциляції твардого обекту пре нестабилносц:

гомбац ше	Осциляция обекту хтори способни рушац ше (углавним за обешени або вертикални обекти, горизонталну поверхносц и обект на подперающей поверхносни)
гимбац ше	Релативно слаба осциляция обекту хтори способни рушац ше
колїмбац ше	Осциляция обекту хтори способни рушац ше
гойсац ше	Осциляция спричинена з вонкашню моцу
осциловац	Механїчне и ритмичне рушане з єдного боку на други
кивац ше	Осциляция зоз визуално перцептивну амплитуду
кивац	Рушане верхней часци обекту горе-долу з одредзену намиру (поздравяне, согласносц, одобрене, дримане и др.)
махац	Рушане часци обекту з єдного боку на други

2. Зона осциляції гнучкого обекту пре нестабилносц:

колїсац ше	Осциляция гнучкого обекту пре нестабилносц (углавним за вертикални и еластични обекти)
пирхац	Осциляция гнучкого обекту пре рушане воздуху (углавним за длуги або ценки обекти)

3. Зона осциляції пре деформацию обекту:

кивац ше	Осциляция пре деформацию обекту (без сушней пременки места/зоз прогресивним рушаньом)
----------	---

У руским язику ше семантичне польо осциляції лексикалізуе зоз 10 лексемами. Перша семантична зона ма достаточню вельо лексични єдинки хтори маю барз блїзки значеня – *гомбац ше, гимбац ше, колїмбац ше, гойсац ше, осциловац* и часточне *кивац ше*. Як зме уж замерковали горе, семантична организация тей семантичной зони досц компликована и чежко найсц семантичну гранїцу медзи даєдними дієсловами, але, з другого боку, тоти лексеми не абсолутни синоними и мож их заменьовац єдни з другима лем у одредзених

контекстох. Интересантне замерковане же у руским язике досц чежко одредзиц централне дієслово хторе ма меней семантични ограничєня и справує ше як замена других вецей конкретних дієсловох (пор. зоз сербским централним дієсловом осцилації *љубати се* и русийским централним дієсловом осцилації *качатся*). За руску систему осцилації не нательо важна форма обекту, але при даєдним лексемах ше обачує процивставєнось по тим семантичним параметру (оп. *гомбац ше* vs. *колїмбац ше*). У руским язике релевантни семантични параметер „причина осцилації“ (*гомбац ше* за самостойне рушанє vs. *гойсац ше* за рушанє спричинєне з вонкашною моцу). Зону осцилації верхней часци обекту ше лексикалізує зоз двома лексемами, односно *кивац* и *махац*, хтори ше розликую по семантичним параметре „тип осцилації“.

Друга семантична зона ше вербализує углавним зоз двома дієсловами – *колїсац ше* и *пирхац*. Дієслово *колїсац ше* виражує релативно благу або спомалшену осцилацію гнучкого – звичайно вертикального и еластичного – обекту, док дієслово *пирхац* ше хаснує за означованє интензивней осцилації длугокого або ценкого обекту. У руским язике ше семантична подзона осцилації горизонтального еластичного обекту не лексикалізує з помоцу дієсловох осцилації, тоту подзону покриваю дієслова зоз значєньом вибрації (напр. *Його вельки брux ше треше кед ходзи; Сї перши ше трешу док танцує при музики*).

Трєца семантична зона, односно зона пре деформацию обекту ма лєм єдну лексичну єдинку – дієслово *кивац ше*. Гоч узку подзону очежаного ходзєня животинї лексикалізує окремне дієслово *клягац ше*, скоро шицки подзони пре деформацию обекту покрива лексема *кивац ше* хтора имплицує же предмет або аниматни субект у непорядним стану.

5. Место заключения

У тей роботі представєни найважнейши резултати анализи семантики и дистрибуції дієсловох осцилації у войводянским руским язике. Пошведочєли зме же руска лексична система осцилації достаточнo компликована, але организована на системни способ з помоцу даєдних семантичних параметрох: „постоянє деформации обекту“ (*гомбац ше* и др. vs. *кивац ше*), „причина осцилації“ (*гомбац ше* vs. *гойсац ше*; *колїсац ше* vs. *пирхац*), „типи осцилації“ (*кивац* vs. *махац*) и „форма обекту“ (*гомбац ше* vs. *колїмбац ше*). Медзитим, не могли зме детально анализовац даєдни лексеми и оставаю ище даскельо загадки коло їх хаснованя и дистрибуції. Окрем того, треба розпатриц и метафорични хаснованя тих дієсловох же бизме поставєли цалосну анализу семантики и дистрибуції руских дієсловох осцилації. Дальше вигледованє будзе пошведченє тим питаньом.

ЖРИДЛА ПРИКЛАДОХ

- Дю.П.: Папгаргаї, Дю. (1999). *Запор: вибрана проза*. Нови Сад: Руске слово. Електронска верзија. URL: http://www.rusnaci.org/rusnaciorg/Knjizki/Zapor/zapor_2.htm [Приступене 30.06.2016.]
- ЗГ: *Заградка. Часопис за дзеци*. Нови Сад: Руске слово.
- ИМ:Медеша, И. (2011). *Шнацири по сподку дунца*. Нови Сад: Студентски културни центар.
- МАК: *МАК. Културно-политични часопис за младих*. Нови Сад: Руске слово.
- РС: *Руске слово*. Нови Сад: НБУ „Руске слово“. URL: <http://www.ruskeslovo.com/> [Приступене 30.06.2016.]

ЛИТЕРАТУРА

- Велейшикова, Т.В. (2010). Глаголы колебания: семантика и типология (на материале германских и славянских языков). *Вестник ТГПУ*(97):55–60.
- Дворникова, Л.В. (2010). Изучение глаголов колебательного движения в современной лингвистике. URL: <http://nkras.ru/nt/2010/Dvornikova.pdf> [Приступене 30.06.2016.]
- Окано, К.(2015). Глаголи за осцилация в българския език (в сравнение с руския и сръбския език). *Българска реч*21/2: 14–20.
- Окано, К.(2017, у штампи). Глаголи осцилације у македонском језику: уводна анализа. *Fiatal Szlavisták Budapesti Nemzetközi Konferenciája V*. Budapest: Szláv ésBaltiFilológiaiIntézet.
- Прокофьева, И.А., Рахилина Е.В. (2005). Русские и польские глаголы колебательного движения: семантика и типология. In: Топоров, В.Н. (ред.). *Язык, личность, текст: Сборник статей к 70-летию Т. М. Николаевой*. Москва: Языки славянских культур: 304–314.
- Sołecka, K.M. (1983). *Semantyka czasowników ruchu w języku macedońskim*. Katowice: Uniwersytet Śląski.

Мр Канапе Окано

СЕМАНТИКА И ДИСТРИБУЦИЈА ГЛАГОЛА ОСЦИЛАЦИЈЕ У ВОЈВОЂАНСКОМ РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ

Резиме

У раду се испитују семантика и дистрибуција глагола са значењем осцилаторног кретања у војвођанском русинском језику (нпр. *гомбац ше* „љуљати се“, *колџбац ше* „нихати се“, *кивац ше* „клатити се“ и др.). Главни циљ овог прилога представља састављање семантичке анализе датих глагола који су досада мало истражени у оквиру русинске лингвистике и разјашњење релевантних семантичких параметара за семантичко поље осцилације. У раду је примењена метода корпусне лингвистике помоћу језичких материјала са интернета и из савремених књижевних дела на русинском језику, као и приступ теренске лингвистике, помоћу података из анкете спроведене међу изворним говорницима русинског језика. Први део рада даје кратак преглед класификације

типолошки релевантних параметара за семантичко поље осцилације. У другом делу рада се детаљно анализира семантика глагола осцилаторног кретања у русинском језику. У трећем делу рада се скреће пажња на дистрибуцију анализираних глагола и организацију лексичког система осцилације у русинском језику. У закључку су представљени сумирани резултати нашег разматрања и перспективе за даље истраживање.

Mr Kaname Okano

SEMANTICS AND DISTRIBUTION OF OSCILLATION VERBS IN VOJVODINA RUTHENIAN LANGUAGE

Summary

This paper deals with the semantics and distribution of oscillation verbs in Vojvodina Ruthenian language (e.g. *hombac še* 'swing', *koljimbac še* 'waggle; sway', *kivacše* 'wobble; toddle' etc.). The aim of this paper is to provide a semantic analysis of the oscillation verbs which have been less studied so far in the framework of Ruthenian linguistics and to reveal relevant semantic parameters for the Ruthenian lexical system of oscillation. In this paper, we apply methods of corpus linguistics by using language materials gathered from the internet publications and some contemporary literary works in Ruthenian. In addition to that, some initial data from the informant questionnaires are also taken account into our analysis. The first part of the paper gives a brief review of a classification of typologically relevant parameters for the semantic field of oscillation. The second part of the paper provides a detailed semantic description of the verbs describing oscillatory motion in Ruthenian. The following part of the paper studies the distribution and semantic organization of the lexical system of the Ruthenian oscillation verbs. The conclusion presents summarized results of the analysis and some perspectives for further studies.

III

ЗДОГАДОВАННЯ

ГЕЛЕНА СИВЧ

професорка подобовей култури, академска малярка
(1922-2016)

ГЕЛЕНА (Яким) СИВЧ народжена 22. октобра 1922. року у Руским Керестуре, дзе закончила основну школу, а гимназию и учительску школу у Зомборе и Новим Садзе. Висшу педагогийну школу закончила у Новим Садзе. На Подобову академию уписала ше у Загребе, а дипломовала у Београдзе 1951. року у класи професора Неделька Гвозденовича 1951. року

Перше роботне место ей було у Руски Керестуре, дзе робела як учителька. Кратши час, 1946/1947. року робела як наставніца математики и рисованя у першей рускей Гимназії у Руским Керестуре, а по законченю Подобовей академії преподавала у Банялуки и Сараєве. До Нового Саду преходзи 1960. року, дзе робела як професорка подобовей култури, найвцей у Гимназії „Моша Пияде“, одкаль пошла и до пензії

Як професорка подобового вихованя була активна у Дружтве подобових педагогох Войводини у Новим Садзе и иницијаторка и организаторка веліх його акційох. Була член Здруженя подобових уметнікох Войводини и Новосадского салону. Под час службованя у Сараєве була прията до тедишнього Здруженя подобових уметнікох Босни и Герцеговини.

Мала вещей самостойни вистави: у Новим Садзе, Руским Керестуре, а участвовала на колективних виставах у Сараєве, Београдзе, Новим Садзе, Руским Керестуре, Коцуре, Дюрдьове. Мальовала и викладала насампредз акварели, а теми були валалски хижи (у Руским Керестуре), квеце итд. За свою педагогийно-подобову роботу є вещей раз наградзована, а як дружтвени роботнік достала Орден заслугох за народ зоз стриберну гвизду (1980).

Гелена Сивч була член Дружтва за руски язык, литературу и культуру и иницијаторка Округлого стола о подобовей творчосци Руснацох, хтори отримани 5. децембра 1995. року у КПЗ Войводини (роботи зоз сходу обявени у *Studia Ruthenici*“ 5, 1996/1997, 139-152), а тиж и една зоз сновательох и перша председателька Клубу подобових уметнікох, хтори у рамикох Дружтва основани 10. априла 1996. року у Новим Садзе. Заступена є у Монографії „Подобова творчосц Руснацох“ (б. 113), хтору видало Дружтво за руски язык, литературу и культуру у Новим Садзе 2003. року.

Гелена Сивч умарла 4. новембра 2016. року у Новим Садзе, а похована є 7. новембра 2016. року на Городским теметове у Новим Садзе.

И. П.

ЯНКО ЧИЖМАР

подобови уметнік, аматер
(1929-2016)

Янко Чижмар народзени 10. марца 1929. року у Руским Керестуре. Кед мал три роки преселел ше зоз оцом до Господінцох, дзе роснул и ходзел до школи. Потим жил и робел у Новим Садзе.

Роками бул присутни, насампредз у подобовим живоце як рускей националней заєдніци, так и ширше у подобових кругох Нового Саду, Войводини, Републики Сербії. Мал вецей самостойни вистави у Новим Садзе (коло 10), Господінцох (5), Руским Керестуре (2), Жаблю, Дюрдьове, Београдзе, Чачку, Суботици. Участвовав на вецей колективних виставах.

Бул член Здружєня подобових уметнікох аматерох Нового Саду и Клубу подобових уметнікох Дружтва за руски язык, литературу и культуру. За свою подобову творчосц достал вецей припознаня, медзи хторима и награда за *линорез* на рочней смотри подобових аматерох Сербії у Суботици. Заступени є у Монографийох „Подобова творчосц Руснацох“ (2003) и Подобова колония „Стретнуце у Боднарова“ (2015), хтори видало Дружтво за руски язык, литературу и культуру у Новим Садзе.

На чесц 80-рочніци народзєня Янка Чижмара, у децембре 2009. року у рамикох 19. манифєстациї „Дні Миколи М. Кочиша“ у Господінцох була отворена подобова вистава, на хторей були виложени 34 його подобово роботи, насампредз пейзажи, а 26. януара 2010. року иста вистава була и у Руским культурно-просвитним дружтве (тераз РКЦ) у Новим Садзе, познейше и у Дружтве Руснацох у Суботици итд.

Янко Чижмар умар 2. новембра 2016. року у Новим Садзе, а поховани є 4. новембра 2016. року у Господінцох.

И. П.

ВАСИЛЬ МУДРИ

наставнік, писатель и культурни творитель (1930-2016)

Василь Мудри (Дюрдьов, Сербия, 13. III 1930). Оцц Данил (1907-1974) и мац Мария, народзена Полдруги (1906-1993) мали двойо дзеци: сина Василя и дзивче Наталию (1936). Василь Мудри основну школу од I-VI класу закончел у Дюрдьове (1937-1943), два класи гражданскей школы у Новим Садзе (1943-1944), а трецу и штварту класу нїзшей гимназиї у Руским Керестуре (1945-1946). После положеней малей матури уписал ше до Учительскей школы у Сримских Карловцох (1946-1950). Познейше, попри роботы, закончел Висшу педагогийну школу - русийски язык у Шабцу (1968). Василь Мудри бул оженети зоз учительку Меланию нар. Планчак (Руски Керестур, 1933), зоз хтору мали двойо дзеци – дзивку Меланию (1958) и сина Бориса (1965). Жил и робел у Шидзе, дзе и умар 22. юлия 2016. року. Поховани є на Руским теметове у Шидзе.

Педагогийна и новинарска работа

После законченей учительскей школы Василь Мудри почал робиц у Редакциї новинох „Руске слово“ у Руским Керестуре як новинар и редактор дзединского часопису „Пионирска заградка“. Два роки познейше преподавал руски язык у Основней школы у Дюрдьове (1953-1955). После того ознова преходзи до „Руского слова“ у Руским Керестуре (1955-1960), же би ше 1960. року (зоз фамелию) преселел до Сриму, дзе од 1960. по 1962. рок перше робел як учитель у Дзединским (покраїнским) шпиталю за ТБЦ на Принциповцу, а потим як наставнік русийского и руского языка у Основней школы „Йован Йованович Змай“ у Соту (1962-1981), дзе штири роки бул и директор школы. Од 1981, по одход до пензиї 1991. року, робел у Основней школы „Сримски фронт“ у Шидзе як наставнік русийского языка. Источашне преподавал и руски язык як мацерински нашим руским школяром.

Активносци у рамикох Дружтва за руски язык, литературу и культуру

Василь Мудри бул єден зоз сновательох Дружтва за руски язык, литературу и культуру 1970. року у Новим Садзе и його перши подпредседатель и други по шоре, такой после шмерци Миколи М. Кочиша (1928-1973), председатель (1973-1974), а тиж и длугорочни председатель Подружнїци, тераз Секциї Дружтва у Шидзе. Окремну усилвносц у науковей діялносци Дружтва уложел

на прихтованю Сербско-руского словніка. У периодзе од 1973. по 1975. рок робел на збераню рускей лексики. За руски словнік обробел шейсц букви – Ж, З, И, Л, ЛЬ и М – ведно 12 000 одредніци, хтори обявени у I тому 1995 и II тому 1997. року.

Литературна робота

Василь Мудри свою першу писню под назву „Нашей гимназии“ обявел 21. децембра 1945. року у „Руским слове“ (Руски Керестур). Писал писні за дзеци, писні за одроснутих, як и литературни прикази и школски учебніки. Писні му обявйовани на вецей языкох: сербским, словацким, мадярским румунским, македонским и украинским языку. Обявени му коло 300 писні (стихи) за дзеци и вецей як 70 за одроснутих.

Заступени є у шлїдующих антологийох: Антология поезиї, *Руске слово*, Руски Керестур, 1963; Антология дзезинскей поезиї, *Руске слово*, Руски Керестур, 1964; Ирина Гарди Ковачевич, *Облак на верху тополї*, антология дзезинскей поезиї, *Руске слово*, Нови Сад, 1990 и Светислав Ненадович, *Међе певања*, антологија шидских песника, Шид 1994.

Василь Мудри автор двох кнїжкох писньох за дзеци „Подшнїжніки викукую“ (1973) и „Будзене яри“ (2014).

Василь Мудри писал и тексти на хтори му компоновани понад 20 композициї хтори виводзени на „Червеним пупчецу“ (у рамикох Фестивалу култури „Червена ружа“ у Руским Керестуре), потим на Фестивалу „Ружова заградка“ у Новом Садзе, радийских емисийох итд. У Шидзе на тим плане сотрудзовал зоз композитором Славком Загорянским (Бачинци, 1947).

Вшадзи дзе у школах робел як просвитни роботнік Василь Мудри порушовал роботу литературних секцийох у рамикох хторих ше зявйовали нови мена младих писательох.

Робота на учебнікох и наукова діялносц

Василь Мудри составел дзевец наслови читанкох, учебнікох и школских лектирох за наставу руского язика у основним образованю. Єдна читанка у коавторстве зоз др Яковом Кишногасом, як и други наслови од 1951. по 2005. рок дожили 21 виданє. Попри тим, бул рецензент 20 читанкох, учебнікох, лектирох, романох и референт 11 учебнікох, як и лектор числених руских виданьох.

Литературни огляднуца

У вязи зоз литературну роботу Василя Мудрого мож повесц же вон зоз своїм интресованьом за збуваня у руским литературним живоце дал значне доприношене розвиваню свідомости о потреби пестованя уметніцкогo слова у рускей литератури. Василь Мудри насампредз дзедински писатель чийо стихи разумліви широкому кругу читательох, полни полету и одушевия, окреме стихи обнови и вибудови у повойновим периодзе.

Тематика писньох за дзеци Василя Мудрого блізка и актуална каждой генерациі дзецох, окреме такволаного другого ступня возрасту, односно тим хтори прекрочели праг школских дзверох и хтори ше воспитую же би почитовали родичох, наставнікох, школу, природу. Стихи Василя Мудрого ше легко читаю бо им ритем чечни, а легки су и за рецитоване и паметане.

Стретнуце зоз Васильом Мудрого у Шидзе (6.11.2010)

Награди

Василь Мудри за свою педагогийну, литературну и културно-уметніцку роботу приял вецей награди медзи хторима: припознане у обласци образования и култури Републики Србиї „25 май“ (1970) и „Златна значка“ (1980), як и награда з обласци школства Войводини „Партизански учитель“ (1990).

Авторски кнїжки

Василь Мудри, *Подшнїжнїки викужую*, писнї за дзеци, *Руске слово*, Нови Сад, 1973;

Василь Мудри, *Будзене яри*, писнї за дзеци, *Руске слово*, Нови Сад, 2014.

О Васильови Мудрого писали

1. др Јулијан Тамаш, Русинска књижевност, Матица српска, Нови Сад, 1984, с. 188-189;
2. др Јулијан Тамаш, Поет Василь Мудри, Литературне слово, „Руске слова“, Нови Сад, VI 1979, б;
3. Јанко Рац, Приручник дзецинского живота, Шветлосц IX, Руске слово, Нови Сад, 1973, 4, б. 430-432;
4. Владимир Костелник, Подшніжнікі викукую - поезия за дзеци, Нова думка, III, Вуковар, 1774, б. 69-71;
5. Штефан Гудак, 70 роки живота и 55 роки творчей културно-уметніцкей работи - Василь Мудри (1930), „Studia ruthenica“ 7, Нови Сад, 1999-2000, б. 119-123;
6. Владимир Дітко, Шейсц децениї творчосци Василя Мудрого - учитель и писатель цали работни вик, Руске слово 32, Нови Сад, 12.08.2005, б. 9;
7. Сенка Славчев, 75 роки од народзения и 60 роки културно-уметніцкей работи Василя Мудрого, „Studia ruthenica“ 11, Нови Сад, 2006, б. 135-137; Библиография Руснацох у Югославиї 1918-1980, Матица сербска, Нови Сад, 1990, б. 380;

Василь Мудри - у Зборніку роботох „Studia ruthenica“ Дружтва за руски язык литературу и культуру, Нови Сад обявел тоти написи:

1. Василь Мудри и Јанко Саламон, Прилоги гу истории рускей школи у Шидзе, „Studia ruthenica“ 3, Нови Сад, 1992-1993, б. 287-299;
2. Василь Мудри, О работи на Сербско-руским словніку, „Studia ruthenica“ 5, Нови Сад, 1996-1997, б. 56-59;
3. Василь Мудри, Скравец земледілец и поета - 3 нагоди означованя 100-рочніци народзения Митра Надя (1896-1962-1996), „Studia ruthenica“ 5, Нови Сад, 1996-1997, б. 118-120;
4. Василь Мудри, 3 нагоди означованя 70-рочніци народзения Владимира Роголя (1925-1984-1995), „Studia ruthenica“ 5, Нови Сад, 1996-1997, б. 118-120;
5. Василь Мудри, Дацо о литературних початкох Ангели Прокоп, „Studia ruthenica“ 8, Нови Сад, 2001-2003, б. 91-92;
6. Василь Мудри, Яр др Мафтея Виная у Суботици 2002. року, „Studia ruthenica“ 8, Нови Сад, 2001-2003, б. 123-130;
7. Василь Мудри, 90 роки од народзения о. Силвестера Саламона, „Studia ruthenica“ 8, Нови Сад, 2001-2003, б. 145-149;

И. П.

МАРИЯ КОЧИШ ГАРГАЇ

учителька, наставни́ца класней настави (1931–2017)

Мария Марча Гаргаї, народжена 5. септембра 1931. року у фамелиї Кочишових у Дюрдьове. Кочишово родичи Михал и Юлия мали дзешецеро дзеци. До Нового Саду ше зоз Дюрдьова приселели 1935. року кед Марча мала три роки. Спомедзи дзешецерих Кочишових дзецох (Марча була наймладша) штvero пофришко поумерали од дзезинских хоротох, а виховали ше шесцero. Марчов найстарши брат бул Евгений Кочиш (1910–1984), редактор и писатель, потим шестра Юстина (1914) и браца Андри Кочиш (1924), Данил Кочиш (1927–1944) и Микола М. Кочиш (1928–1973), руски визначни лингвиста, писатель и педагог.

Марча перше була учителька, а познейше (по законченю Педагогийней академii) робела як наставни́ца класней настави и ведно зоз супругом Миколом Гаргайом, тиж учительом, учели дзеци у Новим Садзе. Цешела ше же є шестра руских писательох Евгения и Миколи Кочиша. Була член Дружтава за руски язык, литературу и культуру, приходзела на схадзки и науково-фахово сходи хтори були пошвещени творчосци Миколи М. Кочиша и вше була порихтана и розположена помогнуц там дзе ше од ней обчековало. Зоз членми Кочишовой фамелиї и Меморияльного одбору „Микола М. Кочиш“ нацивийовала його гроб на Городским теметове у Новим Садзе (написала и призначку о членох Кочишовой фамелиї).

На схадзе пошвещеним творчосци Миколи М. Кочиша
Марча Кочишова Гаргайова стої треца з лївого боку (2010)

Мария Марча Гаргайова умарла 25. януара 2017. року у Новим Садзе, дзе є и похована (28. 01. 2017) на Городским теметове. Най ей будзе вична слава и подзекованє

И. П.

МАРИЯ ГОРНЯК ПУШКАШ

новинарка, редакторка, культурни творитель (1931-2017)

Дня 20. фебруара 2017. року у Новим Садзе, после длугой и чежкой хороти, у 87. року живота умарла наша длугорочна новинарка у пензиї Мария Горнякова. Цали свой роботни вик препровадзела у Радио Новим Садзе и оталь пошла до заслуженой пензиї.

Мария Горнякова ше народзела у Дюрдьове 16. августа 1931. року. Там закончила основну школу, а нїзшу гимназию зоз малу матуру у Руским Керестуре 1946. Стредню економску школу закончила у Новим Садзе 1950. року и такой є ангажована до Рускей редакциї Радио Нового Саду. Там найдлужей робела як редакторка емисийох за дзеци, але окончовала и други новинарски роботи. Єден час пейдзешатих рокох пририхтовала и музични емисии на руским язике. Було то у чаше кед не було магнетофони и емитовало ше на живо. Було потребне пренайц и ангажовац шпивачох же би у предвидзеним термине наступели на живо з тамбуровим оркестром Радио Нового Саду, а то не було легко обезпечит.

Потреби роботних местох на котрих робела вимагали єй дальше усовершоване, та вона попри роботи уписує студиї и 1956. року закончує висшу педагогийну школу, а 1967. дипломує и на Филозофским факултету у Новим Садзе, на Групи югославянски язика и обща лингвистика. Та и теди кед 1955. року утаргнути нашо бешедни емисии, Мария Горняк-Пушкаш (з преширеним презвиском пре одаванку) остала робиц у Радио. И надалей водзела нашо музични емисии, а остаток роботних обовязкох окончовала у новинарскей документациї. Кед 1966. року обновени нашо бешедни емисии на габох Радио Нового Саду, Мария Горнякова знова преходзи до обновеной Рускей редакциї и пририхтує емисии за дзеци, але по потреби участвує у пририхтованю и других информативних емисийох на руским язике аж по пенсионоване.

Попри роботи у Рускей редакциї Радио Нового Саду, Мария Горнякова ше занїмала и зоз литературну и театралну дїялносцу на руским язике. Обявела збирку приповедкох за дзеци под назву „На рукох мацериних“, спомедзи котрих значна часц у емисийох за дзеци емитована у форми кратких драмских сличкох. Перши свойо театрални улоги одбавела у Дюрдьове, а од 1950. року предлужела у рамикох Културно-просвитного дружтва „Максим Горки“ у Новим Садзе. Мария Горнякова була єдна зоз сновательох Дружтва за руски язик, литературу и културу 4. децембра 1970. року у Нови Садзе (у Матичнеї кнїжки членох Дружтва уписана є под числом 4), а була и перши секретар Дружтва од 1970. по 1973. рок.

Дюра Латяк

МИРОН ЖИРОШ

новинар, публициста, културни творитель (1936-2016)

Мирон Жирош народзени 1. юния 1936. року у Руским Керестуре, дзе закончел и основну школу. До учительской школи ходзел у Суботици и Зомборе од 1949. по 1953. рок. Як учитель робел у Дюрдьове и Руским Керестуре. Студирал на Висшей управней школи у Новим Садзе (1960-1962) и позарядово на Правним факултету у Београдзе (1964-1969). Як правник робел у Руским Керестуре, а после того як новинар у Редакції програми на руским язике Радио Нового Саду и на Телевизії Нови Сад.

Як просвітни роботник активно бул уключени до роботи КПД „Тарас Шевченко“ у Дюрдьове и КУД „Максим Горки“ у Новим Садзе. У Радио Новим Садзе робел 25 роки, по одход до пензії 1992. року. Писал прилоги и редаговал информативну емисию „Радио-новини“, потим „Емисию за валал“, як и емисії з нашей прешлосци „Давно, давно то було“ и „Драги нашого живота“. Вельо путовав по наших местох и цалей бывшей СФРЮ, а тиж и по рускей Горніци пририхтуюци материяли за радио и нашу пресу. „Емисия за валал“ автора Мирона Жироша на югославянским змаганю „Охрид 1984“ була преглашена за найлепшу у информативней функції.

Мирон Жирош ношитель вецей припознањох и перших наградох за новинарски прилоги. Добитник є награди часопису „Шветлосц“ НВУ „Руске слово“ Нови Сад, Дружтва новинарох Войводини, „Искри култури“ Културно-просвітней заснїци Войводини, Ордену роботи зоз стрибернима заряма итд. Року 1998. избрани є за порядного члена Наукового дружтва „Тарас Шевченко“, котрому шедзиско у Французкей.

У чаше единственей радио и телевизийней редакції 1976–1980, а и познейше, Мирон Жирош пририхтовал замерковани документарни прилоги и авторски телевизийни филми, медзи хторима: „225 роки школи у Руским Керестуре“, „Горніца и Руснаци“, „Руснаци у Шайкашскей“ и други. Попри каждодньовой роботи радио и телевизийного новинара, Мирон Жирош обявївал свойо новинарски, публицистични и науково роботи у Народним и Руским календаре, „Шветлосци“, „Новей думки“, „Карпатским краю“, новионох „Руске слово“, часопису „Studia Ruthenica“ и других виданьох.

По 2004. рок му обявени вецей як 200 науково-популярни и фахово написи и видати дзешец кнїжки зоз живота Руснацох у Сербїї (*скорей Югославїї*), Мадярскей, Словацкей, України и швета. После одходу до пензїї, односно од 1994. року, Мирон Жирош жил у Казинцбарцики, у Мадярскей, дзе и умар 29. новембра 2016. року.

Обявени кніжки:

1. „Погляди до прешлости“, Грекокатолицка парохија св. Петра и Павла, Нови Сад, 1995. р.
2. „Жива Горница I“, ОРУМЕ, Будапешт, 1996.
3. „Надја под чудзим небом“, поема-хроника, Висша педагогична школа „Дердъ Бешенеи“, Катедра украинскей и рускей филологије Пиредьгаза, Мишколц, 1997.
4. I том „Бачванско-сримски Руснаци дома и у швецѣ“ (1745–1991), под назву „Досельоване, природни прирост и розсельоване Руснацох“, Грекокатолицка парохија св. Петра и Павла, Нови Сад, 1997.
5. II том „Бачванско-сримски Руснаци дома и у швецѣ“ (1745–1991), под назву „Материялна и духовна култура Руснацох“ и „Як зме ше отримали“, Грекокатолицка парохија св. Петра и Павла, Нови Сад, 1998.
6. „Милицини мой“, НВУ „Руске слово“ и Грекокатолицка парохија св. Петра и Павла, Нови Сад 2002.
7. IV том „Бачванско-сримски Руснаци дома и у швецѣ“, под назву „Ремеселничтво, тарговина и погосцительство“ (1745–2001), НВУ „Руске слово“ и Грекокатолицка парохија св. Петра и Павла, Нови Сад 2004.
8. V том „Бачванско-сримски Руснаци дома и у швецѣ“ зоз меном „Живот Руснацох – з очми новинара“ (1745–2001) НВУ „Руске слово“ и Грекокатолицка парохија св. Петра и Павла, Нови Сад 2003.
9. Америцки мен, Правдиви приповедки о живоце Руснацох у Америки, Дружтво за руски јазик, литературу и културу, Нови Сад, 2015.

Написи Мирона Жироша (1936-2016) у Зборнику роботох „Studia Ruthenica“, обявене у виданьох, або у виданю Дружтва

I – Зборнику роботох „Studia Ruthenica“

„Studia Ruthenica“ 3, 1992-1993

1. Мирон Жирош: Презвиска и походзенє коцурских Руснацох, б. 119.
2. Мирон Жирош: Дюрдьовска школа, учителе и школяре, б. 191.

„Studia Ruthenica“ 7, 1999-2000

3. Мирон Жирош: Бачванско-сримски Руснаци дома и у швецѣ (1745-1991), б. 92.

„Studia Ruthenica“ 10, 2005

4. Мирон Жирош: Демографски и културни обставини при Руснацох у Сербии и Чарней Гори на початку нового милениуму, б. 113.

II – Русини у Сремској Митровици
Руснаци у Сремској Митровици, 2004

5. Мирон Жирош, Срем нови дом, Русини у Сремској Митровици, с. 71.
6. Мирон Жирош, Срем нови дом, Руснаци у Сремској Митровици, б. 88.
7. Мирон Жирош, Привредни живот Русина у Сремској Митровици, с. 129.
8. Мирон Жирош, Привредни живот Руснацох у Сремској Митровици, б. 138.
9. Мирон Жирош, Бурлак на Сави, Русини у Сремској Митровици, с. 216.
10. Мирон Жирош, Бурлак на Сави, Руснаци у Сремској Митровици, б. 219.
Мирон Жирош – биографија *на српском језику*, с. 243.
Мирон Жирош – биографија *по руски*, б. 250.

III – Русини у Новом Орахову / Ruszinok Zentagunaroson /
Руснаци у Новим Орахове, 2009 и 2014

11. Мирон Жирош, Колонизоване Руснацох до Новог Орахова, б. 23.

У рамикох 17. дњох Миколи М. Кочиша Дружтво за руски јазик, литературу и культуру, на предкладане Мирона Жириша, 11. децембра 2007. року придало Библиотеки у Руским Керестуре дарунок Жирошовой фамелиї: документацију Гелени Жирошовой, нар. Гарди (1937-1982) у Руским Керестуре.

Мирон Жирош добитник Припознаня Секциї Дружтва у Руским Керестуре зоз меном Владимир Мирко Гадњански за 2016. рок.

И. П.

IV

РОЧНІЦИ И ЮБИЛЕЇ

О. ЙОВАН ХРАНИЛОВИЧ

священік, писатель, публициста
160 роки од народзенья (1855-1924)

Священік Йован Хранилович народзени у Кричкох (Далмація) 18. децембра 1855. року (оцц Никола Хранилович и мац Сидония нар. Стручич). До школи ходзел у Сошицох, дзе му оцц бул священік. По оцовой шмерци одходзи до Крижевцох, одкаль му родом була мац. Дальше школованє предлужел у жумберкским Грекокатолицким семеніщу на Горнім Городзе у Загребе. После першого року теології одходзи на дальше школованє до Грекокатолицкого семеніща св. Барбари у Бечу.

По законченю студийох пошвечени є за священіка 1878. року и такой постал секретар бискупа Дюри Смичикласа. Свою священіцку службу предлужел у парохийох (жупох) у Кашту и Радатовичох. После того бул меновани за писара Духовного столу у Крижевцох, а вец ше враца до Жумберку, дзе є меновани за священіка у Сошицох. Под час свойого штирирочного перебуваня у Радатовичох (1882–1886) написал писні хтори позберани у далеко познатих „Жумберкских елегийох“. Шлїдуюца служба Йована Храниловича два роки була парохия у Коцуре, а потим у Новим Садзе, дзе приходзи 1889. року и ту як священік робел 35 роки.

Предшествовал з Вельку народну скупштину у Новим Садзе 25. новембра 1918. року, на хторей Бачка, Банат и Бараня прикључени гу Сербії, а предшествовал на схадзки и кед ше сновало Руске народне просвитне дружтво (РНПД) у Новим Садзе 2. юлия 1919. року. Упокоєл ше 5. августа 1924. року у Новим Садзе, дзе є у присустве велького числа почитовательох и углядних гражданох поховани на Руским теметове. Єдна улїчка у Новим Садзе ноши мено Йована Храниловича.

На церкви у Радатовичох ше находзи памятна плоча хтору му, з нагоди 10-рочніци шмерци, поставели парохияне Жумберку 1934. року, а истого, 1934. року, *Жумберкски новини* видали збирку його писньох. Познейше, з нагоди 130-рочніци його народзенья, 1986. року, Жумберкски викарият видал „Жумберкски елегії“ и други його писні.

Литературни твори:

Жумберачке елогије, Крижевци, 1886

Пјесме свакиданке, Крижевци, 1890

Изабрane пјесме. Загреб, 1893

Избор из Жумберачких елогија и осталих пјесама, Загреб, 1934

Писма Јована Храниловића Петру Марковићу, Загреб, 1952

Жумберачке елогије и друге изабране пјесме, Загреб, 1986

O. Jovan Hranilović

Žumberačke elegije I

*Kud te oko tamo nosi
Po vrletnoj gorskoj kosi,
Gledeh kako po visinah
Popadala srebrenina?
Dal su gorski lijeri bijeli,
Il golubi, il anđeli,
Svagdje brdu na vrhuncu
Na Božjem se grijuć suncu?
Nu pristupi pak se divi,
To golubi nisu sivi,
Već crkvice bijele, male
Po vrhuncih popadale*

Žumberačke elegije II

*Na omvonu sred kapele
Kraj trpeze male, bijele
Božji mirno čeka sluga,
Brada grud mu krije duga;
Trevnik drži on u ruci
Sa slavjanskim svetim zvuci,
S kojih zlatom slovo zvoni,
I u srce ljudem roni*

При гробе о. Ђована Храниловича на Руским теметове
у Новим Садзе (18.12.2016)

Гавриїл Колесар

ОЗНАЧЕНА 100-РОЧНІЦА ГРЕКОКАТОЛІЦКЕЙ ЦЕРКВИ СВЯТОГО МИКОЛАЯ У БАРБЕРТОНУ¹ У ОГАЮ (ЗАД)

ЦЕРКВУ БУДОВАЛИ „ГОРНЯЦИ“ И „БАЧМАНС“

Єдна з традиційно наймоцнейших русински орієнтованих парохійох на востоку Зєдинених Америцких Державох то парохія грекокатоліцкей церкви Св. Миколая у варошу Барбертон у Огаю. Внєдзелю, 10. юлія 2016. року, у тей церкви прєславаєна 100-рочніца єй пошвєцєня, од початку вибудови єй першобутного будинку.

Пририхтованя за тоту прєславу тирвали вєцєй мешаєцї, а спомнүтого дня су коруновани зоз вєлькү швєточнү Службу Божү хторү служєл, прєд полнү церквү вирних, владика Джон Кудрик и парох Мирон Каруль Кмєч, як ише даскєльє паноцєвє зоз сушєдних грекокатоліцких парохійох. У пополаднєвих годзинох була и панахида на хторєй запалєни вєцєй як 1200 швички за покой душох вирних тєй церкви хтори помарли у чашє од єй вибудови по нєшка.

Тиж так, у присуствє родичох и вєлькєго числа дзєцєх владика Джон Кудрик швєточнє отворєл новє мєсто коло церкви за рижни дзєєински бависка, зоз жаданьєм жє би наймладши на таки спосєб були прицаговани до шорєх вирних тєй церкви. Вєчєр, на концү швєточносєх, коло 450 вирни, вєдно з владикєм и паноцєми, мали швєточнү вєчєрү у трєх вєльких шатрєх при церкви, з чим закончєни активносєци означєваня того ювилєю – церкви Святого Миколая у Барбертєнү.

Цєрквє Святого Миколая у Барбертєнү, варошү хтори мєдзи нашима давнима висєлєнцєми на початку 20-го вїкү бул познати и под мєном „Америкєнски Керєстур“, прє вєлькє числє висєлєнцєх зоз Бачкєй, з Керєстурє и Коцурє, хтори ту жили и робєли, за своїх вирних оргєнїзує прєз рок рижни прєслави, добродзєчни акцїї, бали и дружтвєни стрєтнүца на хторих шє назбєра значни пєнєжни срдєдствє за роботу цєлєй парохїї.

З тєй нагоди спомнємє як пришло до вибудови церкви прєд 100 роками:

Сноватєлє церкви Святого Миколая були Русини хтори ємигровали зоз двєх розличних часцєх австрє-угорскєй импєрїї у чашє од 1880-их рокох та по Першү швєтовє вєйну, кєд шє габє ємиграцїї дакус змирєлє. Єдни пришли зоз прєшовскєй обласци або з подручє хторє булє познатє як русинска тєрїторїя у Вєстєчнєй Словєцкєй тєдишнєго часу. Їх у Барбертєнү навєловали „Горняци“,

---

¹ Вєцєй о рєчнїцї церкви у Барбертєнү мєжєцє дознає у тим вїдєо фєйлу на интєрнєтү: https://www.youtube.com/edit?o=U&video_id=QUYSMXdyApU або до YouTube унєщє (голєм часц) слєва: 100-ročnjica cerkvi „Sv. Mikolaja“ u Barbertonu

понеже то були людзе, Русини зоз Карпатох, зоз горох. Друга велька група сциговала зоз Бачкей у Войводини и у Барбертону були познати як „Бачмане“.

Зединени з ясным целью, вони перше zorganizовали филиялу Грекокатоліцкей унії у ЗАД число 425, а кед тото покончили, вец їх наступни крочай бул организовац ше у рамикох церковней заєдніци. Дня 26. юния 1916. року пейцме хлопи, як шведкове спред акционерского дружтва, подписали догварку. Були то Вилем Тотура, Вилем Шпрох, Джон Гудак, Штефан Планчак и Майк Ондерак. У чаше двох дньох шицко було покончене, уписане до кнїжкох и будущей церкви було дате мено Святого Миколая и була пошвещена 6. юлия 1916. року. О два мешаци дупла парцела на хторей мала буц вибудована церква одкупена, формално, од Штефана и Ирини Планчак за 1 долар. З того виходзи же Планчаково, Штефан и Ирина, по походзеню зоз Бачкей, з Керестура, подаровали зоз своего мастку у Барбертону два парцели же би церква за Русинох була там вибудована.

Перши священік у церкви Св. Миколая бул Петер Попович. Перши дзияк, пан Кормош, учел дзеци виронауки та, по преселеню до комплетованого будинку на яр 1918. року, вони прияли тайни Святей причасци.

Церква Святого Миколая напредовала и ей рост ше континуовано предлужел. Бул вибрани и Церковни одбор же би управял зоз шицкими активносцами у церкви. Неодлуга, дзвон хтори поволовал парохиянох до Служби идуци 50 роки, бул подзвигнути на його место на дзвоніци. Року 1935. були купени три гольти жеми у сушедним валалчику Клинтон, дзе формовани церковни теметов за ховане умартих членох парохії. Теметов бул пошвещени 6. септембра 1936. року.

Рост теј церковней заєдніци предлужени под час пароха Майкла Рапача хтори 1956. року организовац куповане 20 гольтох на хторих по 1958. рок вибудовани простор за пикники парохиянох, а тиж бул вибудовани и красни павильон. Будинок новой церкви, на нешкайшей локації розпочати у маю 1965. року, а 1966. року було преславлене будоване новой церкви и означена 50-рочніца од ей снованя. У цеку 1970-тих рокох нукашньосц церкви була премоделована так же би по шицким одвитовала каноном яки важа за грекокатоліцки церкви. Теди церковни хор почал учиц числени русински народни шпиванки, а 1979. року основана и фолклорна група под назву „Карпатяне“, здогадујуци так на корені одкаля походзи векшина парохиянох.

Як мала интересантносц може послужиц и податок же перше кресцене дзецко у церкви Святого Миколая у Барбертону була Меланка Пап-Дюраньова. Вона ше, познейше, зоз мацеру врацела до Краю, у Дюрдьове купели салаш и жеми.

Двараз парохия мала чесц буц визитирана з боку владикох зоз Крижевского владичества у Югославії. Було то владичество шицких тих цо пришли з Бачкей до Барбертону и околини. Його екселенция владика Дионизий Няради нащивел тоту парохию 1926. року, а 1957. року у нащиви бул його екселенция владика Гавриїл Букатко.

Церква Святого Миколая у Барбертону (ЗАД)

Юлиан ПАП

ЄДИНИ РУСКИ БАСНОПИСАТЕЛЬ

Штефан Чакан (1922–1987)

95 роки од народзєня и 30 роки од законченя живота

Штефан Чакан познати у нашим народу як перши редактор виданьох „Руского слова“ после Другей шветовой войны, єден з першого тиму професорох нашей повойновой Гимназиї у Руским Керестуре, активни дружтвено-политични роботник, агроном, културни діяч, новинар, публициста и писатель – од штерцетих по осемдзешати роки прешлого вику.

Народзени є 10. априла 1922. року у Руским Керестуре у вельочисленей фамилиї. После основней и стредней школи. закончел студий на Високей польопривредней школи у Мадяровару (у Мадярскей) и Польопривредним факултету у Земуну дзе здобул диплому инженера агрономий (фот. єдна з остатних знімкох Штефана Чакана фото Гавриїл Рац)

ПИСАНЄ ЯК ЖИВОТ. Такої по ошлебодзєню 1945. року, як млади фаховец, добри бешедник и политични активиста „легкого пирка“, бул перши главни и одвичательни редактор новинох „Руске слово“ (перше число вишло 15. юния 1945. року у Руским Керестуре). У ошадних условийох за друкованє и видаванє кнїжкох, ведно з професором Гавриїлом Надьом и др Мафтейом Винайом, зложел перши повойнови Руски народни календар за 1946. рок. Потим бул перши главни и одвичательни редактор „Пионирскей заградки“ 1947. року, у редакциї першей Рочней кнїжки 1951. року, та активни порушовач часопису „Шветлосц“ чийо перше число вишло 1952. року. Тиж так бул у редакциї або главни редактор и других виданьох тедишнього „Руского слова“. Преложел на руски вецей учебнїки за потреби наших школох.

Оженети бул з учительку Елену (Єлену) Кишгедийову з Бачкого Петровцу, з хтору мал трох синох: Мирослава, Штефана (Стевана) и Ивана. Супруга Єлена вецей роки робела у Руским Керестуре як учителька, дзе остала запаметана як Ика.

По потреби служби, Штефан Чакан 1955. року пошол з фамелию до Београду, дзе робел єден час як редактор у видавнїцтве „Задружней кнїжки“, а потим як фаховец на руководзащих местох у привредних асоцияцийох городу Београду и Републики Сербий.

Шицки троме його хлапци закончели факултети. Син Штефан те. Стеван несподзивано умар 2011. року. Учителька Єлена попри роботи у Београдзе закончела за професорку дефектологий, та робела у тим фаху. Остатнї роки

препроводзела у Новим Садзе, при дзецех. Умарла 2. мая 2016. року, пожила 94 роки.

Од 1966. року Штефан Чакан робел у Рускей редакції Радио Нового Саду як редактор емисийох за валал. Потим, 1972. року прешол до „Руского слова“ у Новим Садзе на место редактора нукашней и вонкашней политики, дзе робел по 1976. рок, кед пошол до инвалидней пензії. Роботни вик практично закончел ту дзе го и започал.

После Нового Саду, еден час перебувал у Коцуре, потим у Бачинцох, же би ше на концу одселел до Нового Орахова, гу своїм людзом котрих там одведол у повойновим чаше. Тоти цо робели зоз нїм знаю же у роботи бул точни, а як руководитель енергични. Знал порадзиц и помогнуц. Вше бул порихтани за франту, та и на свой рахунок. Його школяре го волали „професор“, други найчастейше „товариш“ (“панох“ теди не було, анї вон то не сцел буц), а велї младши го едноставно ословйовали зоз „бачи Штефан“. Вон так сцел. Нігда не хасновал машину за писане, але писал з руку або дакому диктовал з глави. Свойо написи подписовал лем з меном и презвиском, єдино строго фахово прилоги зоз „инж.“, а даєдни твори як „Стемих“ (Стеван Михалов).

Цали свой роботни и животни вик Штефан Чакан, гоч дзе робел и перебувал, непреривно и невестато писал до шицких виданьох „Руского слова“. Кед би ше шицки його статї, прилоги, стретнуца з людзми и твори позберало, була би то груба кнїжка у даскельо томох. Мал всестране знане и интересоване, але найвещей писал о актуалних подїях з политичного, привредного и дружтвеного живота, валалскей проблематики, польопривреди, розвою газдовства, шветових збуваньох, наукових досягох. Облюбени теми му були з обласци статкарства, цо бул його узши фах. Мал духа за гуморески, а писал и приповедки, писнї. Але найвекши успех на литературним полю му вшелїяк б а с н и, з тим вецей же вон затераз наш єдини баснописатель. Почал их писац од 1947. року, та практично по конац свойого живота.

Обявени му два кнїжки баснох у виданю „Руского слова“. Перша кнїжка „Басни“ вишла 1971. року и за ню достал „Невенову“ награду. Друга кнїжка под назву „Басни 2“ вишла 1986. року.

О БАСНОХ. Басни Штефана Чакана характерую даскельо основни смуги: легки стил писаня, богатство описох пейзажу, ядровито виражени подїї, з благим присмаком гумору, та поука односно поручене читачови; до нїх уткани животне искусство писателя и народна мудросц.

Найчастейши амбиент баснох то: *гай, луг, лешик, мочар, стари дуб, гумно, хлїв*. У своїх баснох писатель пестує руски народни язик, хаснує велї слова и вирази котри нешка уж покус забути у каждодньовим словнїку, як: *гетка, гнетка, глїбка, доля, нурици, орубенец, розпинка, рошошки, стиржень, фарто, чеперки* и велї други. У другей кнїжки баснох, окрем животиньох и рошлїнох, „бешедую“ и ствари, машини, компютер, авион, та и оружие. По

препоруки професора Гавриїла Надя, за даєдни басни у другой кніжкы автор дава и згуснути „надпомнуца“, як коментар односно толковане. Даєдни басни у обидвох кніжках ше закончую жалосно, немилосердно, аж и сурово. Але, як їх писатель гуторел: „И живот таки, не вше гладки!“

(Праве пре специфични способ виражованя и богатство словніка, басни Штефана Чакана би ше могло анализовац як з литературного, так и з язичного боку; то би могла буц тема даєдней дипломскей або подобней роботи студентох нашого Одсеку за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе.)

О своїх баснох Штефан Чакан написал слово-два у вступних словах першей и другой кніжкы. А у чаше пририхтованя другой кніжкы, 4. октобра 1985. року, у писме авторови тих шорикох написал и тото:

“Я ше не сцем прировновац зоз баснописателями котрих не було вельо, бо сом при ніх дробенке нашенько – не маку але пипиня! Але, кед спомедзи моїх 250 баснох останю неодручени од часу, кед витримаю ход часу лем 20 або 30, вец уж тераз можем повесц же вредзело жиц. Кельо мне познате, на тим югославянским поднебю друковани потераз лем два кніжки баснох: една Доситея Обрадовича, а друга моя (не рахуем преклади). ... Я ше за своєю басни не ганьбим, а ані ше не теребечим! Я, заш лем, обични Руснак. ... Час котри я не дожиєм, бо сом вше слабиш и вше сом бліжжей гу гробу ту у Орахове, пове котра спомедзи баснох остане, а котра будзе згажена и забута. Час, як верховни арбитер, немилосердно одруцує плеву и тереку, а зохабя лем грамовите жито. Та и ліхи зарна немилосердно видува!“

Штефан Чакан роками хоровал, але теди уж бул чежко хори. Цукрова хорота го нательо обняла же после даскельо операцийох страцел ногу. З радосцу дочекал свою другу кніжку баснох, але бул свидоми, як гварел, „своей кончини“. Лем рок потим, 23. мая 1987. року, закончел живот у шпиталю у Суботици. Пожил 65 роки. По своїм жаданю, поховани є у Новим Орахове, у котрим єдна улїчка ноши його мено.

* * *

За свою роботу и твори Штефан Чакан достал вецей награди и припознання. Медзи нїма и тоти з „Руского слова“: два памятни плакети – з нагоди 20-рочнїци и 40-рочнїци новинох (1965. и 1985. року), награда „Шветлосци“ под назву „Микола Кочиш“ 1984. року, як и дипломи за кажди ювильей „Пионерскей заградки“ у хторей давал своєю творче доприношене.

ПОДІЯ У ЖЕЛЄНИМ ГАЮ

Роками радосни поточок понаглял з брещка до желеного гаю и жубротаюци прескаковал камене. Настред гаю стал сторочни дуб и з розширенима конарами пановал над розквитнутим гайом. Слунечко пригривало, птици ше уцагли до грубого хладку, медзи дубово конари. Прави летушнї дзень.

– Добри поточку - озвал ше дуб - скруц блїжей гу мне з бистру воду. Розхладз ми дакус корене и жили, видиш же нешка барз припека!

– Не старай ше, такой я там з воду, лем ти поведз, вельки дубе, цо жадаш одо мне. Такой я там!

Прескочел поточок даскельо каменя и уж ше нашол при дубе.

– Як приємно! Ноле и на други бок з бистру воду. Як приємно розхладзовац жили у бистрей води!

Лем ти поведз, дубе, дзе сцеш води, поведз! – радошне подскаковал поточок.

– Подпlockай ми дакус под тоту вельку жилу и виглоб тот камень, бо ме уж роками прициска – розказовал далей сторочни дуб. – А вец розлей тоту воду ширцом по розквитнутим лугу. Най випукою жалудзи, най ше розрастаю. Видиш, поточку, уж вихпали главки даскельо жалудзи, а зоз нїх вирошне красни дубов лешик. Розлей воду, не сануй воду!

– Такой идзем, дораз то будзе, лем ти гутор цо жадаш! – весело пригварял поточок.

Тоту розгварку слухал лукави витор. Причекал дакус и вец ше силовне, несподзивано вдерел до дуба.

Подпlockани корень не витримал. З вельким треском ше дуб вивалел и спаднул настред розквитнутого гаю.

– Га, га, га! Але сом ци, прекосни дубе, доскочел. Уж сто роки ме спераш и завадзаш ми же бим пановал над тим лугом як я сцем! Допил ши ми з твоїма

конарами з твоєю гордосцю! Тераз лежиш под моїма ногами! Нігда вецей ми не будзе ніхто стац на драги у тим гаю.

– Дубе! Мили дубе! – розплакал ше поточок. – Я не сцел, я ту не виновати! Цо мам зробиц? Стань, дубе, як ци поможем? Вельки дубе, стань! Я не виновати!

- Не будз застарани, мили поточку, то судьба сторочних дубох... Витор дострегнул кед сом го найменей обчековал. Але, ніч то! А ти, лукави витре, – обрацел ше гу витру – не победзел! Зоз дробних жалудзох, цо су розшати по лугу, вирошне густы дубов лешик, а потим зоз нього будзе дубов лес. А вец будзеш мушиц, дурни витре, тот гай лебо цалком керовац, лебо зохабиц. У дубовим леше будзе вше лагодно и цихо. През нього будзе жубротац поточок, а у нім буду шпивац лесово птички!

Вигварел тото сторочни дуб, скляпнул конари на котрих ше лісце зосхло и сушаци шептало слова покою гордому виваленому сторочному дубу.

Штефан Чакан, *Басни*, 1971.

МАЧКА И МАЧАТА

Осторожна мац стара мачка поодношела свойо мачата спод яшльох у хліве до плевніка, а кед мачатом и там загрожел веліки бундасти пес, однесла их по драбини горе на пойд. Ту у безпечносци уж одроснути мачата заскаковали коло олупаней чуточки як кед би то була швидка миша. Патраци задовольно на ніх, озвала ше мачка гу умилней билей мачички:

– Видзиш, мила моя, кельо ше я о вас старам. У пискох сом вас поодношела зоз хліва до плевніка, а отамадз аж на пойд... Кед одрошнеш и кед ше я случайно похорим, нонагей, здогаднеш ше на мою любов гу вам?

Била мачичка ше на хвильку застановела при чуточки и док ше рихтала ише раз скочиц, одвитовала з ошмихом:

– Здогаднем ше, мамочко, кед одрошнем, здогаднем! И я так будзем одношиц спод яшльох у хліве свойо мачата до плевніка, а кед им там пшиско будзе грожиц, однешем их по драбини на пойд.

Вислухала то мац мачка и надлуго ше запатрела до густей павучини розцагнудей медзи розпинку и рогом.

Штефан Чакан, *Басни 2*, 1986.

СЕРАФИНА МАКАЇ

Седемдзешат роки од народзенья

Серафина Макаї (дзивоцке Буила), писателька, поетеса за дзеци, подобова уметніца, народзена 21. септембра 1945. року Коцуре. Основну школу заочела у Коцуре, а Висшу педагогичну школу у Зренянину на групи за сербски язык и литературу.

Осем роки робела як библиотекарка у Читальні у Коцуре (1964/1972), а потим по одход до пензії (1972-1999) як наставніца сербского и руского мацеринского языка и литературы у Основней школи „Братство единство“ у Коцуре. Три роки робела гонорарно у штредней школи у Вербаше, дзе преподавала пестоване руского языка (1980-1983).

Як библиотекарка перша написала историю коцурскей Читальні од снованя. Податки за тоту значну хроніку достала од др Александра Дуличенка, хтори теди жил у Ашхабаду (скорейши СССР), а материял пренашол у московскей библиотеки. По Коцуре погледала и покупела стари руски кніжки, медзи хторима бул и „Псалтир“ (1776), як и даскельо Руски календари. Библиотечарски материял обьявовала у часопису „Библиотечар“ у Новим Садзе.

У школи у Коцуре велі роки водзела литературну секцию, а еден час робела и як библиотекарка у школскей библиотеки. Сотрудзовала зоз часописами за дзеци и участвовала зоз школярами на литературних конкурсах, дзе и школяре и вона достали велі припознаня и награди. По словох длугорочного редактора Янка Раца, у чаше кед вон бул редактор, Серафина Макайова до „Заградки“ послала вецей як 20.000 школярски роботи. Так ей школярка у Биелей на фестивале дзединскей прози достала другу награду, а на конкурсе Воздухоплівного союзу першу награду. Ведно зоз школярами сотрудзовала зоз телевизию и радийом, дзе ей зняти велі ТВ и радийски емисії. Порихтала веліх школярох за упис до штредней школи, цо и тераз роби.

Серафина Макайова пише од вчасней младосци – за младши и старши дзеци поезию и прозу, драми за дзеци, а тиж и монодрами. Обьявени ей вецей кніжки за дзеци: „Фестивал животиных“, „Вчера сом ше ошачовал“, „Бавме ше на бини и ми“, „Вера циркус правелі“ (4), а пририхтуе и пияту нову! Литературни роботи ей обьявени у Антології за дзеци „Хмара на верху тополі“ (Руске слово, 1984).

У Зборніку текстох за предшколски дзеци „Ластовички“ 2 (Дружтво за руски язык, литературу и културу, 2005) заступена є зоз 18 писньочками. Даєдни литературни твори (писні) и написи ей обьявени у „Studia Ruthenici“ (5) и у „Ерату над Куцуром/Коцуром“ (5).

Написала осем монодрами за Фестивал монодрами у Новим Садзе, з того два за Наташу Макаї Мудрох. Два монодрами зняти за ТВ Нови Сад и една наградзена. Два монодрами ей преложени на словацки язык и виведзени на бини у Новим Садзе и Пиньвиц.

Написала велї гумористични тексти, потим конференси и рецитали за коцурску „Жатву“ итд. Компоновани ей вецей як дваец писнї за дзеци и старших на „Червеним пипчецу“, „Червеной ружи“ и на „Ружовой заградки“. Зоз того три писнї ей наградзени зоз перши награду, една зоз другу и два зоз трецу.

Попри писаня, Серафина Макайова и малює на склу (подобова техніка олей на склу). Самостойни вистави мала у Коцуре, Новим Садзе, Вербаше, Кули, а у Руским Керестуре и ведно зоз дзивку Наташу Макаї Мудрох. Участвовала на заеднїцких виставах у Зомборе, Зренянину, Кикинди, Сримскей Митровици, Деспотове, Господїнцох, Шидзе, Петровцох итд. Окрем Сербїї, ей слики (малюнки) ше находза у Горватскей, Австриї, Немецкей, Швайцарскей, ЗАД, Канади, Австралиї. Учашнїк є вецей подобових колонийох: у Господїнцох (*Стретнуце у Боднарова*), Шидзе (*Руски двор*), Петровцох и Сримскей Митровици.

Заступена є у Подобовой монографїї: „Стретнуце у Боднарова“ (Нови Сад, 2015, б. 52). Ведно зоз свою фамелию: супругом Силвестером, познатим подобовим педагогом и уметнїком и дзецми сином Ромком и дзивку Наташу украсела мури зоз сликами (малюнками) амбулантох у Коцуре и Старим Вербаше. Каждей амбуланти подаровали по дзешец подобово роботи у рижних технїкох.

Серафина Макаї: Канчови, акрил на склу (40x29) зоз Подобовой колонїї „Стретнуце у Боднарова“, Господїнци, 2016. року

Седем роки водзела литературну секцию при Каритасу у Коцуре (волонтерски). За Радио Вербас зняла седемнац гумористични приповедки под меном „Нина Йоска Коцурова“. Велі роки була член редакції часопису за дзеци „Заградка“, сотрудник Рускей редакції Заводу за видаване учебнікох у Новим Садзе, за хтору преложела вецей учебніки и кніжки. Тиж була и главни и одвичателни редактор часопису „Ерато над Куцуром/Коцуром“, а тиж и редактор Зборніку писньох коцурских поетох „Дуга над валалом“.

Член є Дружтва за руски язык, литературу и культуру од 1974. року (у матичней кніжки Дружтва уписана є под числом 195). Була член Председательства Дружтва за руски язык, литературу и культуру, а тиж и Подружніци/Секції Дружтва у Коцуре. Тераз є председателька литературней секції Дружтва.

Намагала ше, а и тераз ше намага зоз велькими усиловносцами збогацовац змист и роботу Дружтва; окреме робела на омасовіованю членства у Коцуре. У Дружтве, у хторим тих рокох єст понад 1200 (1212) членох, уписани и 200 члени зоз Коцура. Найвецей их до Дружтва прияла праве наставніца Макайова кед преподавала руски язык у коцурскей основней школи (понад 100).

Достала велі припознання, а єдно з нїх и Октоберска награда Општини Вербас (1999). Член є Дружтва писательох Воводини, член Литературней секції у Коцуре и член Дружтва подобових уметнікох аматерох у Вербаше. Серафина Макаї жеє зоз фамелию и твори у Коцуре. Жичиме єй ище вельо здравя и успиху у роботы.

Призначки:

1. Studia Ruthenica 11, Нови Сад, 2006, 147-148
2. Пречитане на означиваню 70-рочніци народзєня Серафины Макаї, 21. 09. 2015. року у организиції Секції Дружтва за руски язык, литературу и культуру и Основней школи у Коцуре.

И. П.

V

НОВШИ ВИДАНЯ, ОГЛЯДНУЦА И РЕЦЕНЗИЇ

 Рецензії

МИРОН ЖИРОШ, АМЕРИЦКИ МЕН

правдиви приповідки о живоце Руснацох у Америки,
Нови Сад, 2015

Штефан Гудак

ЧАСЦ ПРАВДИ О СВОЊХ ПРЕДКОХ

Наиходзаци генерациї, котри уж по природи стредка у котрим егзистую, буду мац образованє, знаня зоз обласци компютерскей технїки, интернет и цо ише не шицко цо приноси нагли розвой комуникацийох, найду ше пред енигму, котра глаши: Одкаль вредни, роботни и образовани Руснак, Русин, Рутен, Українец, котри обробел свой и єдну часц сушєдних хотарох пошол шветом же би од своєй чесней роботи жил, розвивал ше и напредовал, а на концу вон анї не жил, але ше трапел, анї ше не розвивал але худобнєл, анї не напредовал але назадовал – пушчал ше вшадзи як шнїг на ярнїм слунку и капал гоч дзе ше нашол?

Зоз приповедкох Мирона Жироша „Америцки мен“ и других, котри вон, чувствуєци пражнїну и фалшивосц у информованню Руснацох о себе наводал „правдиви приповідки о живоце Руснака“ у стредку дзе го историйни бурї оддули же би жил, наиходзаци генерациї годни спознац часц правди о своїх предкох и, кед найду интелектуални моци же би зоз тей правди виведли *поуки цо, кеди и на яки способ далєй* Руснацох будзе, у процивним їх судьба запечатована. Єст даскельо аксиоми котри ше надрилюю зоз цалєй потерашней Жирошовей роботи:

1. аксиом: Конар одрезани од стебла спрес.
2. аксиом: Не мож зробиц свойо власне сигурне гнїздо у цудзим гнїзду,
3. аксиом: Нікого селїдби не ушєсцели.
4. аксиом: Ніхто ше на власней мотики не змогнул.
5. аксиом: Ѓазда дава лем тельо хлеба и тельо бочкори, кельо потрібно же би слуга могол за нього робиц.
6. аксиом: Слуга не на то же би писал, але же би копал.
7. аксиом: Народ котри з рока на рок ма векши морталитет як наталитет муши нестац зоз историйней сцени.

Вредноц Жирошових новинарских роботох у тим же вони одражую еден историйни час у котрим ше збули вельки економски, дружтвени, политични и историйни пременки и у стредку у котрим южнославянски Руснаци егзистую, а тиж так и у руским дружтве.

Тот час облапя привредно-економски и културно-цивилизацийни рост мерани зоз заходно-европским мерадлами, але тиж так и привредно-економски и културно-цивилизацийни пад мерани зоз мерадлами найнерозвитших жемох швета. Чкода же 5. и 6. том Жирошових роботох не предлужени по 2001. рок. Предлужена лем за 10-рочни период, робота би достала на значеню.

Думам же би була интересантна и за шветову организацию. Вона би ясно указала же як ше на едней малочисленей заедници одражую сущни, кореньово пременки єдного дружтва. Вона би указала и на нови селїдби (Канада, ЗАД, Австралия. Заходноевропски жемии...), на нове прерозподзельоване економскей основи дружтва и тому подобне. Окреме би була интересантна компарация же як малочислени етнични заедници преходза у прерозподзельованю материалних доброх.

Треба, медзитим, наглашиц же Жирошова робота и без того периода ма вредноц прето же дава документовано стан у периодзе, котри Жирош обробюе и на тот способ оможлїви познейше другим вигледовачом же би окончили потребни компарациї.

Др Дюра Гарди

ЗАПИСИ ЗДОГАДОВАНЬОХ РУСКИХ МИГРАНТОХ

Слїдующа цалосц, ефектно насловена Америцки мен, представя записи здогадованьох руских мигрантох и їх потомкох хтори концом XIX и на початку XX вику напущовали руски валали у Бачки и Срме же би пробовали найсц заробок преїг океану, у Америки. Резултат таких шмелих подняцох у najlepszych случайох бул здобуване пенєжу за хтори ше после врацаня до родного краю куповало жем и масток, але то ше не удавало шицким. Велї ше не змогли у „обецаней жемии“ лебо ше не знашли по врацаню дому, други заш остали

и по правилу ше затрацели после двох генераційох у новим швецѣ. Лѣм даѣдни з руских Американцох обезпечели красни заробок хтори им оможлѣвел чи дома чи у Америки материялну сигурносц.

Дзекуючи Жирошовим публикованим виглѣдованьом, односно „ланцу записаних американских судьбох“, у науки ше створела реална слика о релативно велькей розмири миграції бачко-сримских Руснацох до Америки, хтора була пошлѣдок чежких социјалних обставинох у руским земледѣлским микродружтве на преходу XIX и XX столѣтия, цо нам потвердзую и други паралелни историйни жридла. Драгу гу таким заключеньом могол, през свойо виглѣдованя на терену хтори вимагали витирвалу дзеку, час и труд, одкриц випатра лѣм Мирон Жирош.

Документи о тим историйним проблему важним за розумѣне историй Руснацох нешка розруцани, маргинални и недоступни, алѣ праве Жирошово „записи здогадованьох“, у хторих ше дошлѣдно приказую животописи поединцох, представляю наративне жридло на хторе буду раховац будуци науково работи пошвецени историй Руснацох у Войводини. Без того вредного виглѣдованя о америцкей миграції Руснацох у Войводини зачувало би ше, як час преходзи, вше блядше народне памѣтанѣ и шлѣд виражени у даскелѣх упечатлѣвих народних писньох.

Окремну вредносц у кнѣжки представляю фотографії хтори документую и обогацяю авторово викладанѣ. ...Богатство податкох и свидоцтвох о прешлосци Руснацох отвѣраю историйни проблеми хтори означели ѣх двоиполживову историю на простору Бачки, Сриму и Славонії. Мож тиж замерковац же би ше рядошлѣд поединечних обсервацийох и фактох могло генерализовац, вивесц общи заключения хтори би ше дошлѣднейше приблѣжели гу нормом методології историйней науки. Резултати тей кнѣжки буду представяц важни, часто и примарни материял за розумѣне прешлосци Руснацох и незаобиходне наративне жридло за будуци науково виглѣдованя.

На концу, мож констатовац же препознатлѣви стил историйней публицистики Мирона Жироша приблѣжи историю Руснацох ширшей читацкей публики и релативизуѣ поняцѣ часу наспрам общих и цикличних егзистенцијални преокупацийох витирвалей рускей заѣднѣци на югу Панонії.

ЗБОРНІК „РУСКИ НАРОДНИ ШПИВАНКИ“

Пририхтали др Юлиан Рамач, Михал Лікар и Ирина Олеяр
Нови Сад, 2016.

Нашо музичне видавательство уж длуґши час, шлебодно можеме повесц, заостава за литературу. Тото цо на розполаганю руководителюм музичних секцийох наших дружтвох и любителюм наших народних писньох то насампредз *Наша писня* Онуфрия Тимка (1953-54, друге видане 1989), зборнік хорских обробкох Винка Жганца *Pjesme jugoslavenskih Rusina* (1946, друге видане 1996), котри споминаю и авторе того зборніка, як и зборнік *Червени ружи*, у виданю Дома култури з 1984. року, та рукопис наступних виданьох *Червених ружох* истого видавателя, котри ніґда не надрукowani.

Шицки тоти жридла чежко доступни и шлебодно можеме повесц – преноша ше з колена на колено. Зборнік руских жридлових народних шпиванкох у виданю Дружтва за руски язык, литературу и културу облапя 226 шпиванки, те. мелодії. Точне число завиши од того чи ше ровнаме спрам тексту, чи спрам мелодії. Така дилема не чуде, бо за народни писні праве тото и характеристичне – зявюю ше у розличних словесних чи мелодийних вариантох. Авторе у писньох, дзе потребне, назначаю вязу медзи писнями.

Вшеліяк, вельки задаток пред авторами того обсяжного виданя, котре вимагало надосц вигледованя, було одредзиц критериюми котру писню уключиц до зборніка, а котру не. Редакция ше при виборе шпиванкох напевно стретала зоз веліма дилемами, бо гоч як основни критеріум вибору писньох наводзи же виберани мелодії котри зложел сам народ, значи жридлово мелодії, до зборніка не могли не уключиц и дзепоедни писні котри виходза споза тих рамикох. Так до виданя вошла подаедна авторска шпиванка (*На полю коні ору, Стало дзивче под ясином*), як и даедни писні котри принешени зоз Горніци и Галичини (*Ей, червена ружа трояка, Ой мешачку, мешачочку*). Таки приступ, вшеліяк, не зменшує квалитет и значносц того зборніка. Напроцив, вон могол буц збоґачени зоз додатком писньох котри ше шпиваю як народни, а авторского су походзєня (*В каліновим лєше, Дому шугай, дому*).

Анализуюци нотни текст не мож не обачиц же вельке число шпиванкох написане у тоналитетох котри невидогни за векшину шпивачох. По думанню авторки тих шорох, праве пре єдноставнейше хаснованє, тоналитети писньох у зборніку требало прилагодзиц гу вокалним можлівосцом просекового шпивача.

Цо ше дотика текстуалного ришенья, треба похваліц же перша строфа написана не лем под нотним текстом, але є надрукована и под нотами, цо вшеліяк згодне за хаснованє. Важне наглашиц же меней познати слова у шпиванкох потолковани у словніку, цо сигурно будзе драгоценна допомога младшим шпивачом, виховательом, наставніком. На концу зборніка дати азбучни змист у котрим написане одкаль писня превжата. Найвекше число писньох котри вошли до того виданя превжате зоз *Нашей тисні* Онуфрия Тимка и зборніка *Pjesme jugoslavenskih Rusina* котри гармонизовал и оборбел др Винко Жганец. По першираз, кельо нам познате, у тим зборніку надруковани писні котри записал Яким Олеяр и Яким Хома, а котри по тераз обявени лем фототипно у *Шветлосци*, односно у *Новой думки*.

Тиж так, редакция позберала и велі други писні котри по першираз надруковани. Медзи нїма єст и подаєдни котри по походзеню не руски писні. Заш лем, и вони заслужую буц записани бо су уж длуго зожити зоз нашим народом и представляю єден шлід у народней творчосци. Причина прецо таки писні не записани скорей вшеліяк повязана зоз намаганьом зазначич перше того цо автентичне – Володимир Гнатюк пред вецей як сто роками написал: „Под уплївом писньох сушедних народох руски писні ше вше меней чую.

Шицки млади тераз найвецей шпиваю сербски писні. Руски, окреме стародавни, знаю лем барз мало. Я их записал коло тристо пейдзешат: з нїх ше найбаржей увидзи же ше вони вше вецей забуваю. Єдни без початку, други през конца, треци вицагнути зоз стредку даєдней писні. Барз мало єст цали.“¹ Видзимо же и после велїх рокох тотя тематика ище вше актуална. Праве пре тото треба наглашиц вельку важносц того зборніка за нашу руску традицию – вон будзе велька помоц руководителюм шпивацких груп, дзецом и младим, учителюм и наставніком, як и шицким тим цо су не равнодушни гу нашей народней писні, особліво нешка, кед нашо руски народни писні так ридко чуєме.

Вредносц того виданя вшеліяк значна, бо з єдного боку облапя писні котри обявйовни у виданьох котри нешка чежко доступни, а зоз другого, цо окреме драгоцене, уключує по тераз необявйовани писні.

На основи направеней анализи, рукопис оценюєме позитивно и препоручуєме го за друкованє.

Лиция Пашо,
професор музичней култури и солфедя

1 Володимир Гнатюк: Етнографични материяли з Угорскей Руси, том V, б. 114, Нови Сад, Руске слово 1988. рок.

Пририхтали: др Юлиан Рамач, Михал Лікар и Ирина Олеяр
Нови Сад, 2016.

Наставане народней писні мало таки цек же ше родзела идея при анонимному, талантованому поединцови котри, у складзе зоз постояцу традицию, свою идею презентовал колективу. Преношаци ше „з колена на колено“, писня постала народна творчосц преткана зоз духом єдного народу, котри таку писню и прилапел.

Пред нами праве дух дакедишней уметніцкей припадносци и музичного опусу руского народу.

Писні, заступени у тим зборніку, маю рижнородну тематику и указую на цесну повязаносц литератури, музики и уметносци.

Анализуючи мелодії у тим зборніку, можеме замерковац рижнородносц и богатство архаїчних мотивох, окреме у писньох хтори нешка меней познати и хтори прецрпели найменши пременки од першобутного виводзєня.

Зоз музичного боку, у писньох превладую дурско-молски тоналитети типични за руски писні, але мож наисц и на мелодії котри мали уплїв других народох. То видно по даєдних алтерованих тонох и интервалах котри не нательо заступени у руских шпиванкох.

Народна писня путовала „од гарла до гарла“, часто меняюци на тей драги свою форму, змист, та аж и текст. Прето маме и даскельо варианты истей мелодії на розлични тексти и процивне.

Присутна и подаєдна мишана ритмика у склопе єдней истей писні, та маме чувство як кед би ше акценти у тексту не поклопйовали зоз законченьом у такту, односно з мелодию. Найскорей мелографи пре автентичносц таких мелодийох и пробовали пренайсц одвитующе ришене ускладзования тексту до мелодії (цо иншак часте зявене у швецє етномузикології), та отадз и нелогичносци у даєдних писньох.

Барз добра идея гармонизації каждой писні, котра може похасновац и за даяки файти вецейгласного шпиваня як и за розписоване аранжманох за хорске виводзєне.

Тексти углавним симетрични, але мож наисц и на асиметрию. Векшина текстох поставена силабично, односно на кажди стих идзе єдна нота, цо тиж так характеристичне за руски шпиванки. Понеже у зборніку находзиме и комплетно поставени строфи, мож дознац и у яких ше обставиных писні виводзело як и їх тематику (радосц, жаль, винчане, розход), та их можеме сортовац и до даяких векших подгрупох – легиньски, дзивоцки, свадзєбни, емигрантски... Тиж так,

---

прейг текстох можеме научиц и даєдни обичаї, вереня, та их мож похасновац як историйни факти и увид до збуваньох з историйї и прешлосци руского народу. Интересантне же и векшина народних писньох котри обстали у народзе маю и по нешка актуалну тематику.

Народни писні маю вельку драгоценосц, бо прешли през велї генерації, дожили рижни додатки и вименки, и як таки „викриштальовани материял“ нешка их маме у своєї найквалитетнейшей форми.

Руски народни шпиванки зазначени у тим зборніку можу вецейзначно похасновац у работи зоз дзецми у дзецинских заградкох, школах, у работи културно-уметніцких дружтвох, у обробкох за хори, оркестри и окреме у етномузикологийним виучованю.

У зборніку обединени велї писні котри тераз буду на єдним месце и то можеме повесц же найвекша заслуга тей работи – позберац и зачувац.

Дзекуюци записовачом народних писньох, и шицким цо участвовали у тей вигледовацко-мелографичней работи, нешка маме наисце красне число руских народних шпиванкох котри зачувани и требало би их и надалей пестовац и преношиц „з колена на колено“ и другим генераційом, бо народ без своєї традиції ані не може обстац и зачувац своєю коренї и идентитет.

Тот зборнік ма шицки квалитети хтори ше вимагаю од єдного етномузикологийного виданя. Прето найсердечнейше препоручуем же би го видаватель обявел.

Владимир Медеши,
професор музичного воспитаня

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“

20. ювілейне число, Нови Сад, 2015

Дружтво за руски язык, литературу и культуру (основане 1970. року у Новим Садзе) издава свой глашнік од 1975. року. Глашнік по 1987. рок ношел назву „Творчосц“, а од 1988. року виходзи як „Studia Rutnenica“. Обявени 13 числа „Творчосци“ и 20 числа часопису „Studia Rutnenica“ (ведно 33 глашніки). Од трецого числа „Studia Rutnenica“ виходзи як зборнік роботох

Змист зборніку роботох „Studia Rutnenica“ 20 (33) за 2015. рок шлідуюци: перша часц прилоги зоз 24. Дньох Миколи М. Кочиша у рамикох хторих 2. децембра 2014.

року у Нови Садзе отримани 5. науково-фахови сход под назву: „Руски язык и литература после Миколи М. Кочиша“. Перша часц сходу була пошвечена Творчосци Ирини Гарди Ковачевич у обласци рускей литературы и культуры о чий творчосци мали слово: Ирина Папуга: Ирина Гарди Ковачевич и Дружтво за руски язык, литературу и культуру, Дюра Латяк: Творчосц Ирини Гарди Ковачевич у литературы, новинарстве и театре, Мелания Римар: Ирина Гарди Ковачевич у литературы за дзеци, мр Гелена Медеши: Язични перли на керестурским небе (Ирина Гарди Ковачевич „Небо над Керестуром“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2012), Любомир Медеши: Воспитане зоз страхом у рускей традиції (Ирина Гарди Ковачевич, „Небо над Керестуром“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2012) и Олена Планчак Сакач: Памятнік у шерцу (Ирина Гарди Ковачевич, „Небо над Керестуром“ НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2012).

Друга часц сходу була пошвечена „Рускому языку, литературы и культуры“, а слово мали: др Юлиан Рамач: Народна поезия у настави мацеринского языка, др Оксана Тимко Дітко: Присловніки у руских граматикох, др Михайло Фейса: Русински язык и його варианты, мр Ксения Сегеди: Питане медзизиячней гомонимии и енантисемии у настави руского и русийского языка, мср. Александер Мудри: Ботанична терминология у руским языку, Гавриїл Колесар: Часц родичох прави проблеми мацеринскому языку, мр Гелена Медеши: Велька и мала буква слова *Бог/бог*, Ирина Гарди Ковачевич: Приповедки як надпомиане (Любомир Медеши „Часокрок“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2014), мр Гелена Медеши: Крок до прешлосци, чи до будучносци (Любомир Медеши „Часокрок“, НВУ „Руске слово“ Нови Сад, 2014), Желимир Пап: Дигитализация нашей творчосци, Юлиан Пап – Гелена Медеши: Нікому (так) не гутор (сербизми у нашим языку), Леона Гайдук, Штверо діяче у культури зоз Шиду зоз презвиском Лабош и др

Милош Зубац, Йован Йованович Змай и Габор Костелник, поетска паралела: „Булићи увеоци“ и „Умартей дзивочки“.

У другеј часци Руски јазик и виронаука обявени прилоги мр о. Дарка Раца: Виронаука и християнске виховане дзецех и мр Гелени Медеши, Руснацом у Бачинцох: Свой гу својому.

У трећеј часци *Здогадованя* написи: Дюра Латяк: Штефан Гудак (1931-2015), писатель, публициста, Ирина Папуга: Славко Пап Петраньов (1932-2014) и Цецилия Цап Гаргаї (1928-2015).

Штварта часц: *Рочниці и ювилеї* облапя прилоги мр о. Михайла Малацка: 140 роки народзена др Дионизия Нярадия (1874-1940), Кристини Малацко, Маријани Колошњаї и Татјани Говля: о. Михайло Мудри (1874-1936) и о. Михайла Шанти: 3 нагоди 110-рочниці народзена о. Максимилијана Буїли (1904-1993).

У пятај часци *Новиши виданя, огляднуца и рецензии* писали: др Михайло Фейса: *Правописна трилогия мр Гелени Медеши*, Благое Бакович, *Молитва за брамушку цо путує до Царгороду*, Юлијан Пап, *Памятки*, *Чи то бул сон?*, потим Рецензенти о кнїжки Зденка Лазора *Попатрунок*: Дюра Латяк: *Интересантна лирична споведз*, Серафина Макаї: *Любовни попатрунок Зденка Лазора* и Юлијан Пап: *Погляд младосци на живот, любов и швет*; Ирина Папуга, *Стретнуца руских школах* (1994-2014), Зборник роботох *Studia Ruthenica* 18 (31) 2013 и Зборник роботох *Studia Ruthenica* 19 (32) 2014

Шеста часц пошвецена *Поетским нїтком Меланиї Павлович* у чиїх рамикох обявени вибор зоз ей прози за дзеци, а тиж и писня Єлисавети Бульовчич Вучетич на двох јазикох *Длуго най ше чита* з нагоди 80. родзеного дня поетеси Меланиї Павлович.

Седма часц *Награди и припознаня* пошвецена награди проф. *Гавриїл Г. Надь* Снежани Шанта, припознаню Антоний Годинка др Михайлови Фейсови и подзекваню Владимирови Мученскови, дакедишному музичному виртуозови, автора Гавриїла Колесара под назву *Човек хторого гармоника слухала*.

Осма часц то *Хронїка Дружтва за руски јазик, литературу и културу* у рамикох хторей обявени Активносци Дружтва за руски јазик, литературу и културу у 2014. року, Програма Дружтва за руски јазик, литературу и културу за 2015. рок, Библиография Зборникох роботох „*Studia Ruthenica*“ од 10-20 число и список нових членох Дружтва за руски јазик, литературу и културу (2014-2015).

У „*Studia Ruthenica*“ 20 (33, 2015) обявени 40 написи. Пририхтали их 25 авторе: Ирина Папуга (8), мр Гелена Медеши (5), др Михайло Фейса (3), Юлијан Пап (3), Дюра Латяк (3), Гавриїл Колесар (2), по єдну роботу написи: Любомир Медеши, Мелания Римар, Олена Планчак Сакач, др Юлијан Рамач, др Оксана Тимко Дїтко, мр Ксения Сегеди, мср. Александер Мудри, Ирини Гарди Ковачевич, Желимир Пап, Леона Гайдук, др Милош Зубац, мр о. Дарко Рац, мр о. Михайло Малацко, о. Михайло Шанта, Серафина Макаї и Єлисавета Бульовчич Вучетич, а Кристина Малацко, Маријана Колошњаї и Татјана Говля пририхтали єдну роботу ведно.

ЗБОРНІК РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“

21. число, Нови Сад, 2016

Змист „Studia Rutnenica“ 21 (34) за 2016 Зборнік *Руски народни шпиванки* з нотами хтори пририхтали др Юлиян Рамач, Михал Лікар и Ирина Олеяр. Др Юлиян Рамач направел вибор шпиванкох, зредаговал їх тексти и унесол нотни запис, а Михал Лікар и Ирина Олеяр зредаговали нотну часц; члени Редакції: Татьяна Колесар Гвоїч, Мирон Сивч и Юлиян Рамач Чамо; рецензенти: Лидия Пашо и Владимир Медеши.

До зборніка вошли народни шпиванки з народними мелодиями зоз зборнікох др Винка Жганца и Онуфрия Тимка, зоз записох Якима Олеяра и Якима Хоми и даєдни шпиванки хтори од народних шпивачох записали пририхтоваче того виданя (у змисту їх скраценє *Ред.*) – 226 мелодиї, односно шпиванки (даєдни шпиванки записани з двома мелодиями одн. вариантами мелодийох).

На концу зборніка дати змист, у хторим ше за каждую шпиванку дава податок з хторого жридла є превжата або хто ю записал. Робота на рихтаню и редагованю того зборніка будзе приказана у окремної статї хтора будзе обявена на други завод.

Зборнік не представя шицку нашу жридлову народну поезию. На младших етномузикологох и фолклористох остава же би записали и други нашо шпиванки хтори ше ище шпиваю або паметаю у народзе и же би пририхтали ище комплетнейши зборнік.

Дружтво за руски язык, литературу и культуру будзе ше намагац видац и окремно таки зборнік наших народних шпиванкох.

VI

НАГРАДИ И ПРИПОЗНАНЯ

МЕДЄШОВА, ПАПУГОВА И ГНАТКОВА ДОБИТНІКИ НАГРАДИ „КИРИЛ И МЕТОДИЙ“, 2015. РОКУ

На Штвартим медзинародним конгресу русинского языка, хтори отримани од 23-25. септембер 2015. року у Прешове у Словацкей, на хтором участвовали и Руснаци зоз Сербиї и Горватскей, доделена и Награда за розвой русинского языка „Кирил и Методий”.

На предкладане Науковей ради Конгресу, Награду достали 15 поединци з вецей жемах, медзи нїма и фаховец за руски язык мр Гелена Медєши и вельорочна витирвала активистка Дружтва за руски язык, литературу и культуру Ирина Папуга з Нового Саду (Сербия) и Наталия Гнатко, наставница руского языка и культури з Петровцох (Горватска).

Попри наведзених, Награду за розвой русинского языка „Кирил и Методий” достали Павел Роберт Магочи, Рене Матлович, Генрик Фонтаньски, Юрий Панько, Кветослава Копорова, о. Франтишек Крайняк, Александер Зозуляк, Ана Кузмякова, Игор Керча, Валерий Падык, Ивета Мелничакова и Ана Плишкова. Др Юлиан Рамач награду „Кирил и Методий” достал 2008. року. Штварти Медзинародни конгрес русинского языка организовал Институт русинского языка Прешовского универзитету у Словацкей.

МАРИЯ САМАРДЖИЧ

професор руского языка и литературы у Дюрдьове добитник награди хтора ноши мено проф. Гавриїла Г. Надя за 2015. рок.

Мария Самарджич народзена 29. фебруара 1964. року у Дюрдьове, дзивоцке презвиско Дротаров (оцек Владимир, мац Ирина народзена Салонски зоз Дюрдьова). У Дюрдьове закончила основну школу, а штредню економску у Новим Садзе. На Катедру за руски язык и литературу Филозофского факултету у Новим Садзе ше уписала 1984. року, дзе дипломовала 1989. и достала зване професора руского языка и литературы и професора сербского языка як немацеринского. Назва дипломскей роботи ей була „Творене меновнікох у ділох

Михала Ковача и Мирона Канюха“ и обявена є (ведно зоз ище 11 роботами) у часопису „Studia Ruthenica“ 6, Нови Сад, 1998, б. 67-91.

После студийох достала роботу у Основней школи „Йован Йованович Змай“ у Дюрдьове як професор руского языка, у истей школи дзе и тераз роби. Окрем обовязней настави, опробовала ше и у рецитаторскей секції, дзе уж длушки час рихта дзеци на змагане у рецитованю, хтори посцигую замерковани резултати.

На Републичней смотри у Валеве 2014. року рецитаторка Валентина Михняк, чий ментор була наставніца Мария Самарджич, завжала осме место, а 2015. иста рецитаторка посцигла пласман на Републичну смотру. Дюрдьовски школяре кажди рок участвую на Стретнуцу руских школох, а и Школа у Дюрдьове була домашня 7. стретнуца 2001. року. Заш лем можеме повесц же Мария Самарджич посциговала и постигує найзначнейши резултати зоз школярами на змаганю з руского языка и язичней култури, дзе участвує од самого початку. Перших рокох пририховала школярох VII и VIII класох за Републичне змагане, а од 2010. року, попри школярох VII и VIII класох пририхтує и школярох V и VI класи за медзиокружне змагане.

Так наприклад: 2012. року у Дюрдьове на Медзиокружним змаганю ей школяре V класи освоєли едно II и едно III место, школяре VI класи едно I, едно II и едно III место, школяре VII класи два III места, а и школяре VIII класи по два III места, 2012. року на Републичним змаганю у Дюрдьове ей школяре VII класи освоєли едно I и едно III место, а школяре VIII класи два III места, 2015. року, тиж у Дюрдьове на Републичним школяре VIII класи завжали два II места итд.

Медзи найлепшима школярами хтори проф. Мария Самарджич рихтала за змагане и хтори посциговали найлепши резултати треба визначиц: Лидию Вереш, Катарину Гарди, Мирона Кухара, Бориса Рагая, Оливеру Пап, Тамару

Тиркайла, Константина Чордаша, Лидию Горняк, Марка Горняка, Дарю Хромиш, Ивану Киш, Ивану Цап, Николая Бесерминя, Кристину Горняк итд.

Марча длугорочни член Дружтва за руски язык, литературу и культуру, а тиж и член Активу наставнікох руского языка од самих початкох. Председателька є Секції Дружтва у Дюрдьове. У часопису „Studia Ruthenica“ 7 (Нови Сад, 1999-2000, 11-12) обявени єй напис о творчосци Миколи М. Кочиша (1928-1973), лингвистови и писательови, по походзеню з Дюрдьова. Стара ше о школских програмох, промоцийох кнїжкох, означованю рочніцох итд. Тих рокох, попри наставно руского языка и литератури у висших класох преподава и руски язык зоз елементами националне культуру у нїзших класох.

Шицки спомнути активносци и работа проф. Марчи Самарджичовой допринесли же би була дзевяти (9) добитнік награди хтора ноши мено проф. Гавриїла Г. Надя за 2015. рок. Жичиме Марчи вельо успиху у роботі, а Школи у Дюрдьове най будзе чещ же медзи єй наставніками роби професорка руского языка и литератури хторей додзелене припознане зоз меном и подобу проф. Гавриїла Надя, хтори тиж роками преподавал руски язык и литературу у основней школи. Була то Основна школа зоз руским наставним языком у Коцуре.

И. П.

Припознанє Марії Самарджич (2015)

ЗЛАТИЦА СИВЧ ЗДРАВИЧ

наставни́ца руского языка и литературы у Шидзе, Бачинцох и Бикичу добитни́к
Святосавскей повелі Општини Шид за 2016. рок

ЗЛАТИЦА СИВЧ ЗДРАВИЧ, наставни́к класней настави народзена 29. януара 1959. року у Руским Керестуре дзе закончала основну школу (1966-1974) и гимназию на руским языке (1974-1978), хтора теди припадала Гимназиї „Жарко Зренянин” зоз Вербасу (одзеленя у Руским Керестуре). Потим уписала Педагогийну академию у Зомборе дзе дипломовала 1980. року и здобула фахову назву наставни́ка класней настави у основней школи.

Року 1981. пошла до валалу Оснич село, коло Заечару, а потим до Сутраковцу, дзе робела два роки у комбинованим одделеню основней школи. После того штири роки робела у Табаковцу (валале при Неготине) у неподзеленей класи, а вец еден час жила (и кратши час - штири мешаца робела) у Сурдулици (Южна Сербия).

До Руского Керестура ше врацела 2000. року, дзе дзекуючи паніматки Ани Рацовой зоз Руского Керестура и професорки Иринки Папуговей зоз Дружтва за руски язык литературу и культуру чула за роботу у Срме на виучованю руского языка цо дзечне прилапела. Почала зоз роботу у Шидзе, Бачинцох, Беркасове

и Бикичу 2000/2001. школского року, а 2001/2002. року почала зоз роботу и у Сримскей Митровици. Наставни́ца Златка до Сримскей Митровици з початку ходзела до шицких пейцох школах (двараз до тижня), а под час 2002/2003. школского року школяре приходзели до ОШ „Йован Попович”. Од 2003/2004. шк. року у Сримскей Митровици роботу зоз дзецми превжала наставни́ца Драгана Ненадич, а тераз там, од 2014. року роби проф. Моника Абодї.

Наставни́ца Златка и тих рокох роби у двох основних школах у Шидзе: ОШ „Бранко Радичевич” зоз видвоеним оддзеленьом у Бачинцох и ОШ „Сримски фронт” зоз оддзеленьом у Бикичу. Участвовала и участвуе на Стретнуцох руских школах хтори основани у Бачинцох 1994. року, а тиж и на Змаганю з руского языка и язичней култури дзе ей школяре, окреме зоз Бачинцох посциговали замерковани резултати. Воспитно-образовна работа Златици Сивч Здравич замеркована у местох општини Шид, значно допринесла организованю 10. и 20. стретнуцох руских школах у Бачинцох и Шидзе, участвуе на смотрах рецитаторох итд.

Златица Сивч Здравич, други добитни́к (после Славки Сабадош) плакети зоз подобу проф. Гавриїла Г. Надя за 2004. рок Дружтва за руски язык, литературу и културу, Нови Сад, а достала и вецей други награди, припознаня, похвали и кнїжки. Святосавска повеля Општини Шид ей додзелена 27. януара 2016. року у рамикох Святосавскей школскей преслави.

Надпомнуче: добитни́ки Святосавскей повелї Општини Шид за 2014. рок були Ирина Папуга, професор педагогичке зоз Нового Сад (по походзеню зоз Бачинцох) и Светлана Жанплонг, професор класней настави у Основней школи у Бачинцох.

И. П.

VII

ХРОНІКА

ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

ЛИТЕРАТУРА – ПРЕКЛАДИ

Дюра Латјак:

ОСТАЛИ ЗМЕ ВЕДНО

*Мирославови Античови, на дзень
його шмерци 24.06.1986. року**

Бул сом ци шведок
як пишеш погар горчини
з ошмихом на твари,
у гайзибане „Олимпик“
до Сараєва зоз Войводини.

Ведно зоз тобу
занешено слушац
шум габох белавого Ядрана
я вше бул готови.

Чувствовавал сом чаривну радосц
кед ши подаровавал
гарсц мелкей жеми
нашому велькому колегови.

Остали зме ведно
и нешка, я и ти,
очи спрам очох,
з нукашню силу водзени,
як слунко гу слунку,
єден гу другому
до братского поцилунку.

Крегке ци цело,
як кед би тысячу роки прежило,
остатні искри живота,
ошмих на твари
и смак горчини
зоз сараєвского „Олимпика“
з гордосцу ношело.
Радовавал сом ше тей твоей радосци

Ђура Лаћак:

ОСТАСМО ЗАЈЕДНО

*Мирославу Антићу, на дан
његове смрти 24.06.1986. године**

Био сам сведок
како испијаш чашу горчине
са осмехом на лицу,
у возу „Олимпик“
до Сарајева из Војводине.

Да заједно с тобом
заносно слушац
шум таласа плавог Јадрана
бејаш увек спреман.

Осећао сам чаробну радост
када си поклоніо
прегршт ситне земље
нашем великом колеги.

Остасмо заједно и данас,
ја и ти,
очи у очи,
унутрашњом силом вођени,
као сунце ка сунцу,
један другоме
у целов братски.

Крхко ти тело,
као да је хиљаду година живело,
последње искре живота,
осмех на лицу
и укус горчине
из сарајевског „Олимпика“
гордо носило.
Радовах се твојој гордості

як кед биш бул
 моя найблізша родзина!
 Обавал сом ше,
 алє нє верел,
 же ше истого дня порадує
 и истого дня за тобу заплаче
 по стораз преклята,
 а горда,
 бетярска и салашарска,
 сербска, мадырска,
 румунска, словацка – алє и руска!
 – нешкайша Войводина!

*Обявене: Народни календар за 1987 рок,
 Руске слово, Нови Сад, 1986, 127-128

као да си ми
 род рођени!
 Стрепео сам,
 али не и веровао,
 да ће се истога дана радовати
 и истога дана заплакати
 по стопут проклета,
 а горда,
 бећарска и салашарска,
 српска, мађарска,
 румунска, словачка – али и русинска!
 – данашња Војводина!

*Прешпивал автор, 2017. року

Пречитане при бисти Мирослава Антича у Дунайским парку,
 у Новим Садзе (14. 03. 2017)

ШКОЛСКИ РОБОТИ

РУСКИ ЯЗИК, МОЙ МАЦЕРИНСКИ ЯЗИК

На тим вельким швецѣ ест коло пейц тисячи язики, а еден зоз нїх то и руски язык. Припада гу микроязиком и настал на території Горніци. Пред 270 роками, медзи жительством на тей території були и Руснаци. Пре одредзени причини, после даякого часу, Руснаци пришли до Войводини. Ту основали валал Руски Керестур, дзе познейше направили и руску школу.

Гоч сом народзена у Италиї и, правда, жила там даскельо роки, знала сом руски язык понеже мой родичи Руснаци. Спочатку було чежко, але язики ми „лежа“. Руски язык ше легко учи и зоз трудом го мож научиц.

Наш язык як язык ше не розликуе барз од даседних других славянских языкох, як цо то словацки, украински, польски, русийски, чески ... Правда, не зошицким су исти, але можеме ше згвариц и порозумиц.

Наш руски язык ше не хаснуе лем у Руским Керестуре. Ест валали у Сербїї дзе ше бешедуе на тим языку як цо то наприклад: Коцур, Дюрдьов, Шид, Сримска Митровица и други.

Та, гоч ест людзох цо нїгда не чули за тот язык, я го барз почитуем. Просто, то мой мацерински язык: бешедуем на нїм цали свой живот и вельо того сом посцигла зоз тим языком. През живот будзем учиц ище вельо язики, але свой мацерински нїгда не забудзем!

Даяна Рац, I класа

Технічна школа „Милева Марич Айнштайн“, Нови Сад

Школяре хтори виучую руски язык у Технічней школи „Милева Марич Айнштайн“ зоз наставніцу Ванесу Медешу

РУСКИ ЯЗИК, МОЙ МАЦЕРИНСКИ ЯЗИК

Чул сом велі шветово язики, але наш руски язык ми вше будзе наймилши. Найвироятнейше ми поведза же то прето же ми є мацерински, але мне є найкрасши. Ми, Руснаци, мали народ. Походзимо зоз Закарпатя, але нас нешка єст по цалим швецє. Нєт нас вельо, але вше будзе таких цо отворєно зошму повєсц: „Я Руснак“. Найвєцєй Руснацох єст у Сербїї, дзе зме и национална меншина. Єст нас у велїх местох: Новим Садзе, Бєоградзе, Вербаше и ище велїх местох, але маме и нашо валали Руски Керестур, Дюрдьов и Коцур. У тих валалох не жию лєм Руснаци, але нас єст найвєцєй.

Руснаци маю длугу традицию хтору ше намагаю отримовац през велї манифєстациї як цо „Червена ружа“, „Жатва“ и ище дзєпєдни. Руснаци маю свойо основни школи у даскелїх местох. Маме и штредню школу у Руским Керестуре, а маме аж и факултет на руским язiku. Попри школах, велї виучую руски язык як виборни предмет.

Руски язык то язык хтори „вимєра“ тє. руски слова єст вше менєй. То найбаржей прето же Руснаци не маю свою державу, та през вики були под моцним уплївом других язиков. То причина прецо ше место наших старих словох вше частєйше хасную позички з других язиков. Понєже жиєме у велїх розличних местох, наша бєшєда дакус иншака: не розлични слова, але розличне наглашенє. Причина тому тота же зме окружєни з розличними народами, та при спорозумїованю бєшєдуєме на їх язiku. Так нам и їх наглашки уходза до бєшєди.

Маме и свой напрям на Фолозофским факултєту зоз назву Одсєк за руски язык и литературу, лєбо популярно наволану „Катєдру“.

Иван Чижмар, I класа
Електротєхнїчна школа „Михайло Пупин“, Нови Сад

На програми 26. Дньох Миколи М. Кочиша у „Бранковим колу“ кєд читани школски роботи о руским язiku (05.12.2016)

МЕДЗИНАРОДНИ ДЗЕНЬ МАЦЕРИНСКОГО ЯЗИКА

Мой мацерински язык руски язык. На тим языке бешедују Руснаци. Гоч не маме свою державу, свой куцик за живот зме нашли у Войводини. Нет нас барз вельо, але зме розошати по цалим швецe, як би ше поведло: под каждую грудy. Але, Войводина заш лем место дзе ше Руснаци вше сходза гоч як далеко жию.

Наша прадідовщина Горніца; то часц Карпатох одкадз ше една часц Руснацох (чийо зме потомки) приселела ту до Войводини пред коло 270 роками. Вони ше ту приселели пре лепши условия живота, а ми ше тераз знова селіме и гледаме заш лепши условия за живот. Велі таки лепши условия за живот нашли у Канади, а други заш дагдзе индзей, та зме прето розселени по цалим швецe.

Заш лем, кед запахне даедно з наших едлох як цо пироги, бобальки, капуцаніки, горгелі, белюши и инше друге смачне едзене, шицки ше швидко позбераме до Руского Керестура, Коцура, Нового Саду, Дюрдьова и других местох по Войводини у котрих жию нашо Руснаци.

Цешим ше зоз тим же сом Руснак, бо Руснаци у своїм языке не маю ані едно лаце. Руснаци мирни, цихи и поцагнути народ хтори дзелі судьбу зоз шицкими народами цо жию у Войводини, як и у Словацкей, Україні итд. Гоч зме мирни и поцагнути народ, любиме ше и повешеліц, а то можеме на рижних збуваньох и фестивалох як цо то „Червена ружа“, „Жагва“ и велі други. З отримованьом таких фестивалох, попри вешеленя, ми тиж чуваме и свою традицию и культуру.

Же бизме и надалей очували свою культуру и традицию, треба же бизме ше и далей борели и намагали отримовац културни манифестациі и унапредзовац их.

Цешим ше же сом на руским мацеринским языке закончел основну школу у Руским Керестуре и же ту у Новим Садзе, дзе ходзим до штредней школи, можем виучовац руски язык як факултативни предмет.

Гоч не леко буц Руснак, я ше цешим же сом Руснак и пишни сом же ми руски язык мацерински язык.

Давид Шанта, III класа
Медицинска школа „7. април“, Нови Сад

АКТИВНОСТИ ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

2014. рок

Новембер:

- 04.11. – промоция кнѣжки Гавриїла Костельника *Проза и поезия* по сербски у Городскей библиотеки у Новим Садзе
- 22.11. – 5. виберанкова схадзка Скупштини Дружтва у Новим Садзе

Децембер:

- 01.12. – 24. манифестация „Дні Миколи М. Кочиша“ у Новим Садзе и других местох – кладзене квеца на гроби Миколи М. Кочиша, Меланїї Павлович, о. Максимилияна Буїли и Якима Олеяра на Городским теметове у Новим Садзе
- 02.12. – 5. науково-фахови сход у Новим Садзе тема: „Руски язык и литература после Миколи М. Кочиша“:
I часц – Творчосц Ирїни Гарди Ковачевич у обласци руского языка, литератури и култури
II часц – Руски язык, литература и култура, Завод за културу войводянских Руснацох, Нови Сад
- 06.12. – отверане вистави зоз 9. Подобовой колонїї *Стретнуце у Боднарова* и промоция фотомонографїї Дюри Лікара „Жвератко нашей младосци“ зоз програму КПД „Яким Говля“ з Миклошевцох у сотрудицтве зоз Руским културним центром у Новим Садзе
- 07.12. – Литературно-музичне стретнуце у Сримскей Митровици з нагоди означованя 70-рочнїци од народзєня Нади Колесар Адамович, музичного педагога и промоция виданьох Дружтва. Културни центр, Сримска Митровица зоз участвованьом дзецох хтори уча руски язык у ОШ „Йован Попович“ у Сримскей Митровици. Отримана и Служба Божа, хтору у нашей церкви служел за покойних членох Дружтва о. Владислав Варга
- 09.12. – означованє рочнїцох у Руским Керестуре: 140 рокох од народзєня о. Михаила Мудрого (1874-1936) и 140 рокох од народзєня о. др Дионизия Нярадия (1874-1940) и промоция виданьох Дружтва
- 10.12. – стретнуце школярох хтори виучую руски язык зоз писательку Ирину Гарди Ковачевич у ОШ „Бранко Радичевич“ у Савиним Селу и слово о виданьох Дружтва
- 11.12. – литературне стретнуце у Дюрдьове на хторим означени рочнїци: 100 роки од народзєня Якима Олеяра (1914-1998), 80 роки од народзєня Наталиї Наташи Голуб (1934-1994) и 70 роки Амалїї Балог Герлах (1944-1992) и додзелованє припознаньох зоз меном Якима Олеяра и Амалїї Хромиш и промоция виданьох Дружтва
- 12.12. – стретнуце школярох хтори виучую руски язык зоз писательку Ирину Гарди Ковачевич у ОШ „18. октобер“, у ОШ у Новим Ораховє и слово о виданьох Дружтва у 2014. року

- 14.12. – означованє рочніцох зоз панахиду у церкви и литературним стретнуцом у Коцуре: 110 роки од народзєня о. Максимилияна Буили (1904-1994) и 110 роки од народзєн Янка Фейси (1904-1983)
Плановани програми: промоция кнїжки Зденка Лазора „Попатрунок“ у Шидзе и Бачинцох и стретнуце школярох зоз писательку Ирину Гарди Ковачевич у Бачинцох отримани под час 2015. рока

2015. рок

Януар:

- 06.01. – вистава зоз 10. подобовой колонії „Стретнуце у Боднарова“ у Галерії у Господінцох (зоз каталогом)
13.01. – посиланє вимогах на конкурс и активносци коло виучованя руского языка у основних школах и пред. установох
17.01. – 8. шветочносци з нагоди означованя Национального швета Руснацох зоз культурно-уметніцку програму у Вербаше и други сходи (264 роки од подписованя Контракту о населованю Руснацох до Руского Керестура, 17.01.1751)
22.01. – почало виучованє руского языка у 2. полрочю у Предшколскей установи „Палчочка“ у Новим Садзе

Фебруар:

- 21.02. – Медзинародни *Дзень мацеринского языка* (UNESCO) и Дзень Координацийного одбору дружтвох за язики (1974-2015)
25.02. – 70 роки першей рускей гимназії (25.02.1945) и 45 роки другей терашней, основаней 07.09.1970. року у Руским Керестуре
25.02. – 140 роки Емилияна Губаша (1875-1919), учителя, руского предняка – означене у рамикох рочніци школи у Коцуре

Марец:

- 04.03. – преподаванє у ОШ у Дюрдьове о 70 роках першей и 45 роках другей гимназії у Руски Керестуре
08.03. – програми з нагоди 8. марца Дня жєнох у школах и пред. установох: у ОШ у Сримскей Митровици 7.03. 2015. року
15.03. – седем роки од шмерци Дюри Папгаргая (*Р. Керестур*, 11.11.1936-*Нови Сад*, 15.03.2008), квецє у Р. Керестуре положєне
13.03 на його гроб и на гроби Якима Сивча и Владимира Бєсерминя, а обидзени и гроби других руских преднякох
18.03. – рочніца народзєня др Мафтея Виная (*Р. Керестур*, 18.03.1898-*Суботица*, 8.12.1981), писателя „Яр Мафтея Виная“
19.03. – подписованє контракту у Општини Жабель коло фин. средствох Подобовой колонії у Господінцох за 2915. рок
21.03. – Шветови *Дзень поезії* (UNESCO), 27.03 – Шветови *Дзень театралней діялносци* – литературни сходи
21.03. – промоції кнїжки Зденка Лазора „Попатрунок“ у Руским дворе Владическей резиденції у Шидзе
28.03. – законченє школских змаганьох з руского языка и язичней култури у основним образованю (календар змаганьох МПНТР)

Април:

- 02.04. – 6. медзиокружне змагане з руского языка и язичней култури у Основней школи „Йован Йованович Змай“ у Дюрдьове, схадзка Активу наставнікох коло 15. Републичного змаганя и 21. стретнуца руских школах у Миклошевцох
- 10.04. – активносци Литературней секції „Штефан Чакан“ и Секції Дружтва у Новим Орахове
- 11.04. – означоване 250 рокох рускей школи у Коцуре отримане, а 110 роки предшколского вихованя у Коцуре (1905-2015) преложене за познейше
- 16.04. – дзень Миколи М. Кочиша – промоция виданьох Дружтва у рамикох роботних целох и секцийох Дружтва
- 17.04. – дзень народзена проф. Гавриїла Г. Надя (*Стари Вербас*, 17. 04. 1913. – *Коцур*, 15. 10. 1983)
- 18-25.04 – 21. салон кніжкох на Сайме у Новим Садзе зоз виставу и промоцию виданьох дружтвох на штанду 21. 04. 2015. року
- 23.04. – Схадзка у Основней школи у Миклошевцох коло 21. стретнуца руских школах за 06. 06. 2015. року
- 25.04. – дзень народзена Надї Волчко (1943-1983), таписеристкинї зоз здогадованьом у Беркасове
- 26.04. – 80 роки Якима Сивча (1935-1989), наставніка музики, композитора, Руски Керестур (13.03 положене квеце у Р. Керестуре)

Май:

- 13.05. – рочніца Руснацох у Новим Орахове (1946-2011) зоз програму КУД „Петро Кузмяк“ зоз Нового Орахова
- 16.05. – зоз потримовку Управи Технічней школи у Новим Садзе обновене виучоване руского языка за школярох штредніх школах, школяром будзе добродзечне преподавац Ванеса Медеши, абсолвент руского языка на Одсеку за русинистику Филозофского факултету у Нови Садзе
- 21.05. – 15. Републичне змагане зоз руского языка у Основней школи „Йован Йованович Змай“ у Дюрдьове
- 25.05. – 90 роки Дюри Варги (1925-2003), публицисти, руского предняка (24.05. положене квеце на його гроб у Н. Садзе)
- 25.05. – дзень Основней и штредней школи „Петро Кузмяк“ у Руским Керестуре зоз школску програму
- 27.05. – подписани дипломи зоз Републичне змагане зоз руского языка у Министерстве просвити у Београдзе
- 31.05. – 11 роки од шмерци Славки Сабадош (*Р. Керестур*, 13.06. 1967-*Нови Сад*, 31.05.2004), проф. руского языка – додзеловане припознаньох зоз Славковим меном у Миклошевцох, Новим Садзе и Руским Керестуре

Юний:

- 02.06. – придати (однешени) дипломи зоз Републичного змаганя зоз руского языка школом и наставніком: Коцур, Вербас, Кула итд.
- 06.06. – 21. стретнуце руских школах у Миклошевцох зоз схадзку Активу наставнікох руского языка и школскима роботнями, стретнуца по тераз отримани: Бачинци (1994. 2004 и 2014), Руски Керестур (1995, 1996 и 2003), Шид (1997), Нове

Орахово (1998), Коцур (2000), Дюрдьов (2001), Кула (2002), Руски Керестур (2003), Бачинци (2004), Господінци, (2005), Миклошевци (2006), Нови Сад (2007), Вербас (2008), Бачка Тополя и Нове Орахово (2009), Сримска Митровица (2010), Суботица (2011), Савино Село (2012), Крушич (2013), Бачинци (2014) а 2015 у Миклошевцох (Република Горватска)

- 13.06. – Фестивал дзезинскей творчосци – культурно-уметніцка програма „Веселинка“ у РКЦ, Нови Сад – придати припозаня „Славка Сабадош“ новосадским школяром: Дини Мудрох и Мариї и Миркови Венчельовски
- 17.06. – 90 роки народзєня Оскара Кочиша (Кула, 1925-Коцур, 1983), поети, посателя – здогадованє и квецє 21.08. у Коцуре
- 19.06. – схадзка Секциї Дружтва у Руским Керестуре коло заказованя схадзки УО и придаваня припознаньох школяром
- 22.06. – умарла учителька Цецилия Цила Цап Гаргай (Коцур, 1928-Дяково, 2015), робела у Бачинцох и Райовм Селу. Похована є 23.06. 2015. року у Петровцох

Юлій:

- 04.07. – 11. схадзка Управного одбору Дружтва, промоция нових виданьох: *Стретнуце у Боднарова* и Каталог о Стретнуцох руских школах
- 05.07. – промоция кнїжки Зденка Лазора „Попатрунок“ у Парохиялним доме у Бачинцох и слово о других видањох
- 20.07. – 90 роки Владимира Роголя (1925-1984), учителя, руского предняка, Шид, Сот
- 24-26.07. – 11. подобова колония „Стретнуце у Боднарова“ и 14. колония за школярох у Господінцох зоз промоцию Монографії

Август:

- 12.08. – 110 роки Стевана Боднарова (*Господінци, 1905-Београд, 1993*), скульптора, маляра, Господінци
- 21.08 – схадзка Активу вихователькох и наставнікох руского языка у Коцуре у вязи зоз початком шк. 2015/2016. рока на хторей учасц вжала и мр. Ядранка Коїч зоз Школскей управы у Зомборе/Суботици. Схадзка отримана у рамикох 250 рокох рускей школи у Коцуре, 110 рокох предшколского вихованя у Коцуре (1905-2015) и 90 рокох народзєня Оскара Кочиша на чий гроб однесене и положене квецє. О живоце и литературней творчосци Оскара Кочиша бешедовали Серафина и Силвестер Макаї зоз Коцура

Септембер:

- 01.09. – у поради зоз проф. Монику Абодї послати допис основним школом у Сримскей Митровици (6) коло анимирания шлколярох за виучованє руского языка. Привели ше 15. Виборна настава ше и далєй отримує суботами у ОШ „Йован Попович“
- 10.09. – Медзинародни *Дзєнь писменосци* (UNESCO) – активносци литературних секциїох „Микола М. Кочиш“ и „Бошко Урошевич“ у Бачинцох
- 19.09. – активносци на плане штреднього образованя, початок настави у Технічней школи „Милева Марич Айнштайн“, Нови Сад
- 21.09. – 70 роки Серафини Макаї (Коцур, 1945), писательки, литературне стретнуце зоз подобову виставу у ОШ у Коцуре

- 24.09. – на 4. Медзинародним конгресу русинского языка у Прешове (Словацка) доделени припознана „Св. Кирил и Методий“, медзи (15) добитнікама и Ирина Папуга, мр Гелена Медеши и Наталия Гнатко
- 28.09. – покладане испитох за лиценци руских наставнікох/професорох (7) зоз Руского Керестура (1), Коцура (2), Дюрдьова (2), Нового Саду (1) и Савиного Села (1) у Савиним Селу и Коцуре

Октобер:

- 02.10. – схадка Секції Дружтва у Руским Керестуре коло додзельованя припознанох просвитним и културним творительом
- 05.10. – Медзинародни *Дзень учительох*, просвити (UNESCO), школски роботні, схадки, совитованя
- 09.10-09.11 – 9. стретнуце „Поетски нїтки Меланії Павлович“ зоз придаваньом припознанох просвитним и културним творительом зоз менами учителя Осифа Фа, Владимира Гаднянского, Миколи Скубана и Витомира Бодянца и припознанох з меном Меланії Павлович, школяром-читачом кнїжкох у Библиотеки и Школи у Руским Керестуре
- 17.10. – година руского языка пошвечена 9. *Поетским нїтком Меланії Павлович* зоз школярами штредніх школах у ТШ у Новим Садзе и придаване припознанох
- 19.10. – виучоване руского языка зоз предшколским дзецима: у Управи Предшколскей установи „Радосне дзецинство“ у Новим Садзе порадзене же ше виучоване будзе и далей отримовац у рамикох проекту „Учиме руски язык“ у обекту „Палчочка“, а активносци зоз дзецима будзе организовац вихователька Александра Колбас
- 23.10. – литературне стретнуце зоз писательку Ирину Гарди Ковачевич з нагоди 9. *Поетских нїток Меланії Павлович* у ОШ у Бачинцох и контакти зоз школярами и родичами коло виучованя руского языка, у школским 2015/2016. року на руски язык од I-VIII класу ходза 11 школяре, од того пецера зоз I класи, а учи их Златица Сивч Здравич
- 28.10. – литературне стретнуце з нагоди 9. *Поетских нїток Меланії Павлович* и придаване припознанох школяром-читачом кнїжкох у Библиотеки Школи зоз школску програму у ОШ у Коцуре на хторей участвовали школяре од I-IV класу

Новембер:

- 01.11. – схадка зоз школярами хтори ходза до новосадских штредніх школах и перебуваю у Доме школярох „Бранково коло“ у Новим Садзе, евидентовани 15 школяре зоз 6 штредніх школах у Новим Садзе и Сримских Карловцох
- 09.11. – на drugiej години руского языка у *Бранковим колу* подзелени теки и клайбаси. Преподава наставніца Ванеса Медеши
- 15.11. – означоване 165. рочніци Руснацох у Миклошевцох (1850-2015), промоция Фотомонографії Дюру Лікара „Миклошевци под сримским небом“ и вистава ручних роботох и фотографийох у блїзшей прешлосци
- 16.11. – Медзинародни *Дзень толеранції* (UNESCO) – литературни сходи на тему толеранції
- 18.11. – у „Палчочки“ порадзене же ше активносци предшколских дзецох буду отримовац раз до тижня: стреду од 18-19 годзин

- 23.11. – 80 роки Леони Лабош (Урошевич) Гайдук (1935), педагога, просвітнього советника, Шид/Бачинци/Нови Сад

Децембер:

- Програми у рамках 25. манифестації „Дні Миколи М. Кочиша“ у Новим Садзе, Шидзе, Р. Керестуре и других руских штредкох
- 04.12. – 45 роки од снованя Дружтва 04.12. 1970. року у Новим Садзе
- 50 роки Заводу за видаванє учебнікох у Новим Садзе (1965)
- 05.12. – Схадзка Скупштини Дружтва у РКЦ зоз подобову виставу и промоцію Монографії *Стретнуце у Боднарова* (2005-2014), 40 роки Гласніка „Творчосц“ Дружтва (1975) од 1988. року „Studia Ruthenica“ промоция, 20. ювілейного числа „Studia Ruthenica“, Нови Сад (2015), 20 роки Сербско-русского словніка I том (1995) – II том обявени 1997. року, промоция нових виданьох: Леони Лабош Гайдук, Дюри Лікара, Мирона Жироша, Юліяна Папа итд; додзелованє награди плакети *проф. Гавриїл Г. Надя*
- 18.12. – 160 роки о. Йована Храниловича (1855-1924), священіка, публицисти, писателя, панахида на Руским теметове у Новим Садзе
- 20.12. – промоция монографії Дюри Лікара у Парохиялней сали нашей церкви у Бачинцох

РЕЗИМЕ

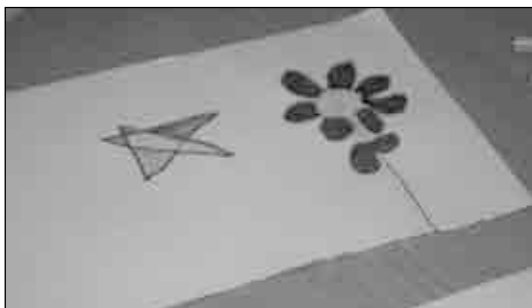
У 2015. року витворени значни програмни активносци Дружтва за руски язык, литературу и культуру (*препатрунок састойна часц звиту*), медзи хторима и шлїдуюци:

Виучованє и пестованє руского языка: отриманє 6. медзиокружне и 15. републичне змаганє з руского языка и язичней культури основного образования у Основней школи „Йован Йованович Змай“ у Дюрдьове. Отриманє 21. стретнуце руских школох у Миклошевцох, Основна школи у Чаковцох. Виучованє руского языка на штреднім ступню у Технічней школи „Милева Марич-Айнштайн“ у Новим Садзе почало зоз потримовку Управи школи у маю 2014. року, а предлуженє є и у школским 2015/2016. року. Преподава Ванеса Медеши. У Гимназії „Сава Шуманович“ у Шидзе тиж предлуженє виучованє и того школского року. Преподава мср. Зденко Лазор. У „Палчочки“ ПУ „Радосне дзединство“ зоз виховательку Александру Колбас предлуженє и предшколске вихованє по руски у Новим Садзе.

Видавательства діялносц и промоції: вишли два числа „Studia Ruthenica“ 19 (2014), у хторим обявена дипломска работа Наташи Фа Холошній *Колесарске ремесло* и 20 (2015) зоз прилогами з 5. науково-фахового сходу з обласци руского языка, литератури и просвити и Округлого стола о творчосци Ирини Гарди Ковачевич, поетеси, новинарки, театралного діяча. Видати и тоти кнїжки: Стретнуца руских школох (1994-2014), Подобова монографія *Стретнуце у Боднарова* (2005-2014), Подобови калатог зоз X вистави (2014), кнїжки Леони Лабош Гайдук, Юліяна Папа и Мирона Жироша.

Отримана 11. подобова колония *Стретнуце* у *Боднарова* и 14. дзецинска у *Господінцох* у рамикох хторей означени 110 роки од народзенья *Стевана Боднарова* (1905-1993), додзелени награди *Славка Сабадош* и *Янко Олеяр* за виучоване руского языка, припознаня *Мелания Павлович* у рамикох 9. *поетских ніткох*, як и вецей припознаня членом и почитовательом Дружтва. Нажаль, страцели зме и вецей наших членох и почитовательох, межи хторима *Цецилия Цап Гаргаї*, др *Младен Дражетин* итд. До Дружтва прияти 12 нови члени.

Отримани два схадзки Управного одбору, схадзка Скупштини Дружтва, схадзка Активу наставнікох руского языка, а тиж и вецей схадзки секційох и других роботних целох Дружтва у наших местох. Вжата учасц на схадзкох Координаційного одбору дружтвох за язики, литературу и культуру и других институційох и организацийох.

Рисунки предшколских дзедох зоз „Палочки“ у Новим Садзе (2016)

АКТИВНОСЦИ ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ

2015. рок

Децембер:

- 05.12. – Схадзка Скупштини Дружтва у РКЦ зоз подобову виставу и промоцию Монографіи *Стретнуце у Боднарова (2005-2014)* – промоция 20. ювильейного числа „*Studia Ruthenica*“, Нови Сад (2015)
- 08.12. – промоция нових виданьох: Леони Лабош Гайдук, Дюри Лікара, Мирона Жироша, Юлиана Папа итд
- 10.12. – стретнуце зоз Серафину и Силвестером Макайом у Основней школи у Новом Орахове
- 14.12. – додзеловане награди плакети *проф. Гавриіл Г. Надя* Мариї Самарджич, проф. ОШ у Дюрдьове
- 18.12. – 160 роки о. Йована Храниловича (1855-1924), священіка, публицисти, писателя, Нови Сад
- 20.12. – промоция монографіи Дюри Лікара у Парохиялней сали нашей церкви у Бачинцох

2016. рок

Януар:

- 04.01. – послане вимогах на конкурси и активносци коло виучованя руского языка у руских школах и пред. установох
- 06.01. – вистава зоз 11. подобовой колоніи „Стретнуце у Боднарова“ у Галеріи у Господінцох (зоз каталогом)
- 17- 01. – 9. шветочносц з нагоди означованя Национального швета Руснацох 265 роки од подписованя Контракту о населованю Руснацох до Руского Керестура (1751-2016) зоз културно-уметніцку програму у Кули (16.01.2016) и други сходи
- 27.01. – Златица Сивч Здравич, наставніца руского языка достала *Светосавску повелю* Општини Шид у Шидзе

Фебруар:

- 04.02. – година руского языка у ОШ „Васа Стаїч“ у Новом Садзе зоз проф. Ана Марию Рац зоз знімком ТВ рускей редакції 13. и 15.02. – стретнуце зоз школярами штредніх школах хтори зоз наст. Ванесу Медеши уча руски язык у ТШ и *Бранковим колу* у Н. Садзе
- 21.02. – Медзинародни *Дзень мацеринского языка* (UNESCO) и Дзень Координацийного одбору (схадзка КОО – 19.02. 2016)
- 25.02. – участвоване у ТВ емисіи „Стретнуца“ коло виучованя руского языка у рамикох Дня мацеринского языка
- 29.02. – закончене школских змаганьох з руского языка и язичней култури у основним образованю (календар МПНТР)

Марец:

- 02.03. – прием при Светлани Золяновой зоз Активу наставнікох словацкого языка коло 22. стретнуца руских школах у Б. Петровцу
- 08.03. – програми з нагоди 8. марца Дня женох у руских школах и пред. установох (7.03. програма у ОШ у Ср. Митровици)
- 15.03. – осем роки од шмерци Дюри Папгаргая (*Р. Керестур*, 11.11.1936-*Нови Сад*, 15.03.2008), квеце у Р. Керестуре
- 16.03. – подписоване контракту у Општини Жабель коло средствох за 12. подобову колонию у Господінцох 29-31.07. 2016. року
- 18.03. – рочніца народзєня др Мафтея Виная (*Р. Керестур*, 18.03.1898 – *Суботица*, 8.12.1981) „Яр Мафтея Виная“ (19.03.2016)
- 19.03. – промоция виданьох Дружтва у Шидзе – Леона Лабош Гайдук „Перли словох, цеплосц ділох“, SR 20 итд.
- 23.03. – стретнуце зоз предшколским дзецми и виховательку Александру Колбас у ПУ „Палчочка“ у Новим Садзе и придаване прикладнікох учебніка „Уж видзим школу“ од Национального совиту дзецом хтори ше рихтаю до школи

Април:

- 03.04. – отримане 7. медзиокружне змагане з руского языка и язичней култури у Основней школи у Коцуре зоз схадзку Активу наставнікох коло 16. Републичного змаганя и 22. стретнуцох руских школах
- 05.04. – нацива Манастиру у Коцуре и придаване виданьох Дружтва чесним шестром
- 10.04. – активносци Литературней секції „Штефан Чакан“ и Секції Дружтва у Новим Ораховє – школска програма
- 16.04. – участвоване на литературней манифестаци „Препреково прољеће“ на Спенсу у Новим Садзе

Май:

- 08.05. – 70-рочніца народзєня Владимира Бесерминя (*Шид*, 1946-*Р. Керестур*, 2014), професора, писателя – здогадоване
- 13.05. – означоване 70-рочніци населованя Руснацох до Нового Орахова (1946-2016) зоз пригодну програму
- 24.05. – присуствоване манифестаци „Дні македонскей култури“ у Студию М у Новим Садзе
- 28.05. – отримане 16. Републичне змагане зоз руского языка и язичней културу у Основней школи у Коцуре
- 31.05. – 12 роки од шмерци Славки Сабадош (*Р. Керестур*, 13.06. 1967 – *Нови Сад*, 31.05.2004), проф. руского языка

Юний:

- 01.06. – 80 роки од народзєня Мирона Жироша, новинара, публицисти и културного творителя – послата ел. винчованка
- 01.06. – подписоване дипломох зоз Републичного змаганя у Министерстве просвити у Београдзе и однешени Звит
- 08.06. – додзеловане припознаньох *Славка Сабадош* предшколским дзецом и програма у „Палчочки“ ПУ у Новим Садзе

-
- 09.06. – ознова отворени жиро-рахунок у Трезору у Новим Садзе пре преношене фин. средствох МП зоз Београду итд.
- 11.06. – 15. Фестивал дзевинскей творчосци „Веселинка“, культурно-уметніцка програма у РКЦ, Нови Сад
- 13.06. – звити и контракт у Министерстве просвити у Београдзе коло Републичного змаганя з руского языка за 2016. рок
13. и 18.06. – закончуюци години зоз школярами штреднього образования у ТШ и у *Бранковим колу*, Нови Сад
- 15.06. – 130-рочніца народзена др Гавриїла Костельника, писателя, науковца, руского предняка
- 22.06. – у Шидзе умар Василь Мудри, наставнік, писатель и культурни творитель (*Дюрдьов, 1930-Шид, 2016*)

Юлий:

- 02.07. – додзеловане припознањох *Славка Сабалош* и *Янко Олеяр* школяром у Библиотеки у Руским Керестуре
- 08.07. – 12. схадка Управного одбору Дружтва зоз звитом у першим полрочу и програму по конец 2016. року
- 29-31.07. – 12. подобова колония „Стретнуце у Боднарова“ и 15. колония за школярох у Господінцох

Август:

- 18.08. – 90 роки од народзена Янка Саламона (1926-1998), учителя, культурного творителя – положене квецє на його гроб и гроби Василя Мудрого, Меланії Маринкович и Елисагетти и Владимира Роголя у Шидзе
- 21.08. – 150 роки од народзена Михайла Стрибера, учителя и руского предняка зоз Коцура (1866-1949)
- 29.08. – схадка Активу наставнікох руского языка у рамикох 22. стретнуца руских школох зоз Округлим столом о образованю националних меншинох у АП Войводини у Бачким Петровцу зоз нашиву гимназиї и галерії

Септембер:

- 08.09. – организатором 21. стретнуца руских школох у Миклошевцох придата преходніца за 22. стретнуце у Бикичу, 2017. року
- 10.09. – Медзинародни *Дзєнь писменосци* (UNESCO) – активносци литературних секцийох „Микола М. Кочиш“ и „Бошко Урошевич“ у Бачинцох и „Михал Ковач“ у Бикичу (30.09. 2016) и комуникация и потримовки коло виучованя руского языка у 2016/2017. року: Господінци, Суботица, Нови Сад
- 12.09. – почали години виучованя руского языка на штреднім ступню у „Бранковим колу“ у Новим Садзе
- 16.09. – Мр Владимир Кирда Болхорвес одбранел докторску дисертацию на Филозофском факултету у Новом Садзе
- 17.09. – почали години виучованя руского языка на штреднім ступню у Технічней школи „Милева Марич Айнштайн“, Н. Сад

Октябрь:

- 01-09. 10. – Дзедински тидзень 05.10. Медзинародни *Дзень учителях* просвити (UNESCO), школски работні
- 07.10. – консултациі коло активносцох Дружтва по конец 2016. року, у РКЦ, Нови Сад и чланарини и помоци Дружтву хтору мож уплатиц на ж. р. Дружтва: 160-922673-49 Банка INTEZA, Нови Сад
- 09.10. – промоция кнїжки: Леони Лабош Гайдук о Лабошових и других виданьох Дружтва у Коцуре у рамикох активносцох Мемориялног одбору проф. Гавриїла Г. Надя и Секциї (15. 10) зоз нашу Церкву и Манастиром
- 14.10. – схадка Секциї Дружтва у Руским Керестуре коло припознаньох школяром и просвитним и культурним творительом
- 20.10. – послата поволанка за Округли стол: „Руски язык и литература после Миколи М. Кочиша“, хтори ше у рамикох 26. Дньох Миколи М. Кочиша у децембру 2016. року отрима 6.12. 2016. року у РКЦ, у Новим Садзе
- 28.10. – 10. *Поетски нїтки Меланїї Павлович* у Библиотеки у Руским Керестуре зоз додзельованьом припознаньох

Новембер:

- 02.11. – умар Янко Чижмар (1929-2016), подобови уметнїк аматер, поховани є 4. новембра 2016. року у Господїнцох
- 04.11. – умарла Гелена Сивч, подобови уметнїк, академски маляр, похована є 7. новембра 2016. року у Новим Садзе
- 04.11. – консултациі коло активносцох Дружтва по конец 2016. року, членарина Дружтва (РКЦ, Нови Сад)
- 04.11. – 120 роки од народзєня Митра Надя, писателя – активносци Секциї Дружтва у Миклошевцох
- 08.11. – 10. *Поетски нїтки Меланїї Павлович* – литературно-подобово зоз школярами 4. класи у Основней школи у Коцуре
- 09.11. – 10. *Поетски нїтки Меланїї Павлович* – литературно-подобово зоз школярами у Основней школи у Господїнцох
- 11.11. – 80 роки од народзєня Дюри Папгаргая (1936-2008), поети, прозног и драмского писателя (1936);
- 16.11. – Медзинародни *Дзень толеранциї* (UNESCO) – програма предшколских дзецох у Новим Садзе
- 18-20.11. – Означованє 70 рокох Руского культурного центру у Новим Садзе
- 18-26.11. – 23. Костельникова ешень у Руским Керестуре, Кули, Коцуре и других наших местох
- 19.11. – контакт зоз фамелию учителя Янка Шандора у Н. Садзе коло писаня роботи за Округли стол 6.12. 2016. року
- 20.11. – 150 роки од народзєня Михайла Врабеля (1866-1923), педагога, етнографа и публицисти

Децембер:

- 01.12. – 26. манифестация „Дні Миколи М. Кочиша“, Нови Сад и други руски места, руски школи

- 04.12. – Господінци – подобова вистава Гелени Фейди Кршкльош (1936) з нагоди 80 рокох од народзенья
- 06.12. – 13. схадзка Управного одбору Дружтва и 7. схадзка Скупштини Дружтва, вистава зоз 11. вистави *Стретнуце у Боднарова*
– Округли столи зоз обласци руского языка и литературы, подобово вистави, промоції нових виданьох итд. у РКЦ, Нови Сад
– 80 роки першей рускей друкарні у Руским Керестуре (1936) и други рочніци зоз Календара
- 09.12. – 110 роки од народзенья Яши Бакова (*Дюрдьов*, 1906-*Нови Сад*, 1974), професора, писателя, спортисти, олимпийца
- 12.12. – Нове Орахово: школска програма у рамикох 26. Дньох Миколи М. Кочиша, нажива Етно хижи и улїци Штефана Чакана
- 13.12. – 90 роки од народзенья Меланїї Маринкович (*Шид*, 1926-*Београд*, 2014), культурного творителя, гуманисти
- 13.12. – Кула: школска програма у рамикох 26. Дньох Миколи М. Кочиша у ПШ „Петефи бригада“, Кула
- 18.12. – Нови Сад: наживени Руски теметов и обидзени гроби о. Йована Храниловича, Осифа Фа, Михаила Лікара итд.

РЕЗИМЕ

У 2016. року витворени значни програмни активносци Дружтва за руски язык, литературу и культуру (*препатрунок сстойна часц звиту*), медзи хторима и шлїдуюци:

Виучоване и пестоване руского языка: отримане 7. медзиокружне и 16. републичне змагане з руского языка и язичней культури основного образования у Основней школи „Братство єдинство“ у Коцуре. Отримане 22. стретнуце руских школах у Бачким Петровцу, як заєдніцка схадзка Активу наставнікох руского языка и Активу словацких педагогох. Предложене же би ше 23. стретнуце отримало у Бикичу и Шидзе, у юнию 2017. року.

Виучоване руского языка на штреднім ступню предлужене у Технічней школи „Милева Марич-Айнштайн“ и у Доме школярох „Бранково коло“ у Новим Садзе. Преподава Ванеса Медеши. И у Гимназїї „Сава Шуманович“ у Шидзе предлужене виучоване руского языка на штреднім ступню, преподава мср. Зденко Лазор. У „Палчочки“ ПУ „Радосне дзециньство“ зоз вихователку Александру Колбас предлужене предшколске виховане по руски за новосадски дзеци. Дзешата ювильейна манифестация *Поетски нїтки* Меланїї Павлович отримана у Руским Керестуре, Коцуре и Господінцох.

Видавательства діялносц: видзе 21. число „Studia Ruthenici“ (2016), у хторим буду обявени народни шпиванки у виборе др Юлиана Рамача, Михала Лікара и Ирїни Олеяр. Отримани вецей промоції кнїжки хтори вишли у 2015. року: Стретнуца руских школах, Подобова монографія *Стретнуце у Боднарова*,

Подобови калатог зоз 10. и 11. вистави, кніжки Леони Лабош Гайдук, Юлиана Папа и Мирона Жироша.

Отримана 12. подобова колония *Стретнуце у Боднарова* и 15. ювелейна дзединска у Господінцох у рамикох хторей означени 120 роки од народзенья Сави Шумановича (1896-1942) и 80 роки од народзенья подобовой уметніци Гелени Фейди Крклюш (1936), зоз Господінцох, додзелени награди *Славка Сабадощ* и *Янко Олеяр* за виучоване руского языка, припознаня Мелания Павлович у рамикох 10. *поетских ніткох*, як и вецей припознаня членом и почитовательом Дружтва. Нажаль, страцели зме и вецей наших членох и почитовательох, медзи хторима: др Любивоє Церович, Мирон Жирош, Василь Мудри, Юлиан Рамач Чамо, Янко Чижмар, Гелена Сивч итд. До Дружтва прияти 12 нови члени.

Отримани два сходзки Управного одбору, сходзка Скупштини Дружтва, сходзка Активу наставнікох руского языка, а тиж и вецей сходзки секційох и других роботних целох Дружтва у наших местох. Вжата учасц на сходзкох КОО дружтвох за языки, литературу и культуру и других институційох и организацийох.

Рисунки предшколских дзецох зоз „Палочки“, Нови Сад (2016)

ПРОГРАМА ДРУЖТВА ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ за 2017. рок

Рушаюци од програмних задаткох Дружтва за руски язык, литературу и культуру и *Плану розвою и діялносци Дружтва за руски язык, литературу и культуру* (2011–2020), Управни одбор предложел шлідуую програму Дружтва за 2016. рок:

1. Преучоване и наукови обробок руского языка: у 2010. року закончени Руско-сербски словнік як вецейрочна екипна робота руских лингвистох. Источашне ше будзе робит на проєктох хтори започати 2002. року: *Словнік руского народного языка* и *Правопис руского языка (Правописни словнік)*, на хторих ангажовани вигледовацки екипи у сотрудніцтве зоз Одсеком за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе и Одбором за лингвистику Дружтва. Тиж ше предлужи з активносцу применюваня I и II тому *Сербско-русского словніка* (перши том обявени 1995. а други 1997. року), *Граматики руского языка* др Юлиана Рамача (2002) и *Руско-сербского словніка* у шицких сферах образовного, культурного, информативного, прекладательного живота Руснацох. Видати и два терминологийни словніки: *Словнік медицинскей терминології сербско-латинско-руски* и *Словнік зашити рошлінох и животного штрєдку сербско-русско-латинско-английски*. З тим у вязи, по потреби организовац инструктивни шхадзки и розгварки у школах, медийох: редакцийох радия, ТВ итд.

2. Пестоване и унапредзоване руского языка и литератури и язичней культури дзецох и школярох: треба ше намагац отримац досцигнути уровень обласеносци дзецох и школярох зоз воспитаньом и образованьом на руским язiku (на предшколским и основношколским возросту) у Руским Керестуре, Коцуре и Дюрдьове, як и пестовац руски язык як виборни предмет з елементами националней културти у Новим Садзе, Вербаше, Кули, Новим Орахове/Бачкей Тополі, Суботици, Господінцох, Савиним Селу, Шидзе, Бачинцох, Беркасове, Бикичу и Сримскей Митровици. Далєй потримовац роботу Гимназії и других напрямох штрєдней школи на руским язiku у Руским Керестуре, а потримовац и организовац факултативного виучованя руского языка на штрєднім ступню у Новим Садзе, Шидзе и других штрєдкох (Вербас, Кула), а тиж и у обласци предшколского вихованя у Новим Садзе, Вербаше и других заинтересованих штрєдкох. У складзе зоз иницијативу 12. стретнуца руских школах у Миклошевцох (2006), потримовац виучоване руского языка у руских штрєдкох у Горватскей, а у сотрудніцтве зоз членми Дружтва и у Канади (Киченер и Нотрбатлефорд).

Закладац ше за образовање цо векшого числа професорох руского языка на Катедри за руски язык и литературу – Одсеку за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе, як и наставнікох-професорох класней настави на

учительських факултетох итд. Додзельовац награди наставніком руского языка зоз меном и подобу проф. *Гавриїла Г. Надя* (додзелени 9), як и *Славка Сабадош*, *Мелания Павлович*, *Ана Кнежевич*, *Амалия Хромши*, *Штефан Чакан* школяром хтори виучую руски язык, а заслужним зоз обласци просвити и култури зоз меном: *Осиф Фа*, *Витомир Бодянец*, *Микола Скубан* и *Владимир Мирко Гадняски* у Руским Керестуре, *Яким Олеяр* у Дюрдьове, *Стеван Боднаров* у Господінцох, *Михал Ковач* у сримских местох.

Треба провадзиц пременки у обласци образования и воспитаня хтори ше реализию у рамикох Министерства просвити и технологийного розвою Републики Сербии и Покраїнского секретарияту за образование, предписаня, управу и национални меншини-национални заедніци, сотрудзовац зоз Педагогийним заводом Войводини и Одбором за образование Национального совиту рускей националней меншини, а у рамикох активох наставнікох и вихователькох руского языка провадзиц активносци у обласци воспитаня и образования: приношене и реализация наставних планох и програмох воспитно-образовней роботи, видаване учебнікох и приручнікох на руским языку, наставу виронауки, образование и фахове усовершоване наставнікох и вихователькох, финансоване у тей обласци итд. Будзе ше сотрудзовац зоз Покраїнским секретариятом за культуру, явне информоване и сострудніцтво зоз вирским заедніцами, Покраїнским секретариятом за образование, управу, предписаня и национални меншини-национални заедніци Влади АП Войводини, Координацийним одбором дружтвох за языки, литературу и культуру, Одзеленьом за невладоово организациї Заводу за культуру Войводини, Заводом за культуру войволянских Руснацох итд.

У сотрудніцтве зоз институтами просвити, образования и за права националних заедніцох, планує ше организоване 23. стретнуца руских основних и штредніх школах у хторих ше наставу отримує на руским языку и школах у хторих ше руски язык виучує як виборни, односно факултативни предмет у Бикичу и Шидзе.

Уключиц ше до активносцох хтори вязани за медзиокружне и републичне змагане з руского языка и язичней култури за школярох основних школах (спрам пропозицийох компетентних институцийох образования) и у сотрудніцтве з Активом наставнікох руского языка Дружтва.

– Перше (2000), друге (2001), (2002. року змаганя не було), пяте (2005), осме (2008), еденасте (2011) и штернасте републичне змагане (2014), а тиж и друге и пяте медзиокружне отримане у Основней и штредней школи зоз домом школярох „Петро Кузмяк» у Руским Керестуре, дзе ше 2017. року отрима и осме медзиокружене и седемнасте републичне.

– Треце (2003), шесте (2006), дзевяте (2009), дванасте (2012) и петнасте републичне (2015), тиж и друге и пяте медзиокружне було у Основней школи „Йован Йованович Змай“ у Дюрдьове.

– Штварте (2004), седме (2007), дзешате (2010), тринасте (2013) и шеснасте (2016) републичне, а тиж и перше, штварте и седме медзиокружне отримане у Основней школи „Братство єдинство“ у Коцуре,

3. Збогацванє литературней діялносци и творчосци на руским языку: треба потримовац литературну діялносц на мацеринским языку за дзеци и школярох, а тиж и преклади зоз сербского язика и язикох других националносцох. Окремну увагу треба пошвецц активносци литературних секцийох у наших местох (*Микола М. Кочиш* у Бачинцох, *Ангела Прокоп* у Шидзе, *Штефан Чакан* у Новим Ораховє, *Ана Кнежевич* у Сримскей Митровици), сотрудзовац зоз часописом за дзеци *Заградка*, участвовац на манифестацийох: на *Костельниковей єшенї*, Мемориялу *Петра Ризнич* *Дядї* у Руским Керестуре, *Яри Мафтея Виная* у Суботици, Дньох Миколи М. Кочиша у Новим Садзе, Дюрдьове и других местох, Мемориялу *проф. Гавриїла Г. Надя*, унапредзовац литературни конкурси др *Мафтея Виная* и *Штефана Чакана*. У Новим Садзе 2007. року основана литературна манифестация *Поетични нїтки Меланїї Павлович*, у Бикичу Литературна секция *Михал Ковач (2011)*, у Дюрдьове прекладательна секция *Амалия Хромши* (2012) и на таки способ указана увага визначним литературним и културним творительом. Означовац рочнїци у обласци образования, култури и видавательней діялносци, рочнїци литературних, театралних и подобових творительох, рочнїци руских воспитно-образовних институцийох итд.

Руски школи, школски будинки у руских населєньох:

170 роки рускей школи у Бачинцох (1847–2017)

40 роки найновшого будинку школи у Руским Керестуре (1977–2017)

Руски учительє, писательє, публицисти, науково, подобово и културни творительє:

140 роки од народзєня о. Дюри Биндаса (1877–1950), священїка, редактора и руского предняка

120 роки од перебуваня Володимира Гнатюка у Бачкей и Сриме (1897)

120 роки од народзєня Янка Ерделя (1897–1971), професора и иноватора (Сримска Митровица)

90 роки од народзєня Владимира Бильнї (1927–2006), писателя и публицисти

90 роки од народзєня Вири Гудак (1927–2011), учительки и културного роботнїка

90 роки од народзєня Юлиана Колєсара (1927–1992), подобового уметнїка, руского предняка

- 90 роки од народзєня Єлисавети Славки Рогаль (1927–1999), учительки, культурного роботніка
- 90 роки од народзєня Миколи Сегедия (1927–1988), писателя, новинара, редактора и гумористи
- 80 роки од народзєня Ивана Ковача (1937–1992), композитора, музиколога, педагога
- 70 роки од народзєня Владислава Славка Надьмиті (*Руски Керестур*, 1947), композитора, Нови Сад, Канада
- 70 роки од народзєня Славка Загорянского (*Бачинци*, 1947) композитора, Шид
- 60 роки од народзєня о. Михайла Режака (1957), пароха шидского и декана сримского, Шид
- 60 роки од народзєня Юлиана Надя (*Руски Керестур*, 1957–1989), писателя и новинара, Руски Керестур
- 50 роки од народзєня Славки Сабадош (1967–2004), проф. руского языка (Руски Керестур/Нови Сад)

Руски организациї, гласніки, кнїжки, часописи:

- 90 роки од снованя Союзу руских школярох у Коцуре (1927)
- 80 роки часопису за дзеци „Наша заградка“ (1937)
- 70 роки часопису за дзеци „Пионирска заградка“ (1947)

Организовац промоциї нових кнїжкох, учебнікох, часописох, зборнікох и публикациїох. Означовац рочніци зоз календара сербского народу и националних меншинох у Войводини. Сотрудзовац зоз Координациїним одбором дружтвох за язики, литературу и культуру.

4. Пестованє культурного и духовного скарбу и подобовой уметносци: пошвениц увагу призберованю и чуваню педагогийней (школскей), литературней и лингвистичней документациї и организовац пригодни вистави. У рамикох пестованя культурного скарбу предложит проект о *надгробних памятнікох*, потримовац роботу Клубу подобових уметнікох и його програми, организовац заєднічки подобово вистави *зоз каталогом*, а порушовац и организованє самостойних виставох, як руских уметнікох, так и уметнікох зоз хторима робя и творя у своїх штредкох.

Организовац шеснасту школску и тринасту подобову колонию *Стретнуце у Боднарова* у Господінцох з участвованьом школярох з наших штредкох, афирмованих подобових уметнікох, як и тих цо праве пробує творити у тих обласцох. Иницировац и активносци на пестованю подобовой творчосци Надї Волчко, *таписеристки* по походзеню зоз Беркасова (у Шидзе), *Етнологийней збирки* у Бикичу, *Етно-хижи* – скорейшей *Рускей просвити* у Бачинцох, *Етно-клубу* у Коцуре и других руских штредкох.

5. Вигледовацка работа у обласци руского языка: Дружтво будзе и далей робит на проєкту под назву „*Розвиванє, очуванє и унапредзованє руского языка дзецох и младежи*» (1996–2016) чию задумку и предкладанє дала др Мелания Микеш (1924–2007). У 2016. року активносци треба предлужиц и унапрямиц на розвиванє и унапредзованє руского языка у предшколским, основним и штреднім образованю под назву „Шлицки руски дзеци до руских школах!“, а тиж и у рамикох висшого и високого образованя, за виховательки у руских предшколских установах, наставнікох-професорох у основних и штредніх школах (висши школи, факултети, мастер студії). Источашнє, у 2017. року спомнути вигледовацки проєкт у обласци руского языка прешириц и у рамикох V фази предлужиц зоз вигледованьом хторе вязанє за руску диаспору (Канада, Австралия, Немецка). У сотрудніцтве зоз др Александром Д. Дуличенком *конциповач* вигледованє хторе вязанє за функції руского языка у Войводини (12 функції: образованє, наука, култура, литература, прекладательство, информованє, видавательство, церква, театар итд.).

6. Видавательна діялносц Дружтва: Предлужи ше з видаваньом: Зборніка роботох „*Studia Ruthenica*“: издац 21 (34) и 22 (35) число у хторим буду обявени прилоги зоз науково-фахових сходах 2016. року, а обявля ше и написи о рочніцох, нових виданьох Дружтва итд. По законченю Словніка сербско-руско-латинско-английского о заштити рошлінох и животного стредку плановац терминологийни словнік зоз даедней другой обласци. На плане издаваня публикацийох з едиції *Одняте од забуца* у пририхтованю и прилоги з обласци музичней творчосци, а потримац и виданя хтори предложа фахово цела Дружтва: секции итд.

7. Робота секцийох, фахових целох и редакцийох: намагац ше отримац уровень приятих членох (1225, од того: порядни 1017, почесни 112 и помагаюци 95) у секцийох, а примац и нових у местох дзе робя 15 секції: Нови Сад, Руски Керестур, Коцур, Дюрдьов, Кула, Вербас, Нове Орахово/Бачка Тополя, Сримска Митровица, Београд, Господінци, Шид, Бачинци, Бикич, Беркасов, Киченер (Канада), Миклошевци, Петровци, Вуковар (Горватска) и других штредкох: Суботица, Савине Село, Зомбор итд. Потримовац роботу одборох за лингвистику, литературу, за културни и духовни скарб, за науково вигледованя, як и редакції зборнікох, часописох и других виданьох, обезпечуюци материялни средства за їх обявйованє и друкованє.

8. Медзинародну активносц треба реализовац у рамикох интересованя фаховцох за руски язык и литературу, а по можлівосци послац и наших фаховцох на сходи и схадзки до иножемства. Черач часописи и публикації, обявйовац фахови и наукови сообщеня зоз темами хтори ше одноша на руски язык, литературу и културу (*у диаспори*), организовац нашиви до образовних, наукових и културних институцийох (*музеї, галерии, библиотеки*) итд. Сотрудзовац зоз подобнима организациями и поєдинцами (почитователями

русского языка и литературы) у рамикох русской дияспори у Канади, Австралиї, на Новим Зеланду итд.

9. Сотрудніцтво з організаціями и институціями: Сотрудзовац зоз дружтвами за язики, литературу и культуру Координаційного одбору Заводу за культуру Войводини, одборами Национального совиту русской национальной меншини за образованє и культуру и другима здруженями, організаціями, заєдніцами (асоціациями), матками, школами, библиотеками, галериями, министерствами, покраїнскима секретариятами за образованє, науку, культуру и за права национальных меншинох, општинскима управами за дружтвени діялносци, культурнима центрами, факултетами Универзитета у Новим Садзе, церковнима општинами у местох дзе жию Руснаци, средствами информованя, а преїг електронских медийох витвориц контакти и зоз Руснацами у швецє (*Руснаци у Панонїї, РДСА у Канади, Руснаци на интернету*).

10. Робота Скупштини, Управного одбору и роботних целох Дружтва: статутарну діялносц Дружтва реализовац у рамикох предвидзеных материяльных можлівосцох и з тим у вязи планавац отримованє 2-3 схадзкох Управного одбору, рочну схадзку Скупштини, як и вецей схадзки роботних целох. Исти активносци предвидзиц и у секційох по местох. Отримац стаємну комуникацію зоз членством у нас и у швецє. Основани <http://www.druzstvo.com> сайт на интернету (2008) дополньовац и преширйовац пре информованє о програмних активносцох Дружтва и у 2017. року.

Управни одбор
Дружтва за руски язык, литературу и культуру

НОВИ ЧЛЕНИ

Дружтва за руски јазик, литературу и културу
(2016-2017)

Порядни члени:

1019. Ярослав Провчи, Бачка Тополя/Канада, 2017

Почесни члени:

113. о. Алексей Гудак, Вербас, 2017

114. др Штефан Семчешин, Джонсборо, Тенеси, ЗАД, 2017

115. др Дјора Шовш, Грин Бей, Висконсин, ЗАД, 2017

Помагајући члени:

96. Михайло Мункачи, Нови Сад, 2016

АВТОРЕ ПРИЛОГОХ У ЗБОРНІКУ РОБОТОХ „STUDIA RUTHENICA“ 22

1. Леона Лабош Гайдук, професор педагогії, народжена 23. новембра 1935. року у Шидзе, диломовала педагогию на Филозофско-историйним факультету у Београдзе. Видати ей вецей авторски кніжки и понад 100 написи и прилоги, як по сербски, так и по руски. Автор є кніжки о оценьованю успиху и провадзеною напредованя школярох, у ей коавторстве зоз другима фаховцями вишли кніжки: о професийней орієнтації школярох, о воспитаню за гумани одношеня медзи особами розличних полох, зоз др Владимиром Гайдуком написала монографію о Беркасове, автор є двоязичних сербско-русских кніжкох о Руснацох у Шидзе, о штверих діячох у культури зоз Шиду з презвиском Лабош итд.

2. Др Юлиян Рамач (Руски Керестур, 1940), рядови професор руского языка на Филозофским факультету у Новим Садзе (у пензії). Редактор є двотомного *Сербско-русского словніка* (1995-1997), автор *Граматики руского языка за I, II, III и IV класу гимназії* (2002), редактор *Руско-сербского словніка* (2010), двотомного *Словніка руского народного языка*, хтори у пририхтованю за друкованє. Др Юлиян Рамач автор ище даскелїх приручнікох за студентох и школярох, двох монографийох (кніжкох) и векшого числа фахових и наукових статьяох. Пририхтал за виданє и штири кніжки, медзи німа популярне виданє за младих Идилского венца „З мойого валала“ др Гавриїла Костельника, преложел на сербски язык (зоз поетом Мирославом Алексичом) вибор з поезії и прози др Г. Костельника (Др Габриїел Костелник, *Поезија и проза*, Нови Сад, 2013) итд.

3. Др Оксана Тимко Дітко, роджена 1965. року у Вербаше. Дипломовала общу лингвистику и фонетику на Филозофским факультету у Загребе. Магистровала 1997. року на Филологийним факультету у Ужгородзе, а 2006. року докторовала на Филозофским факультету у Загребе. Нешка роби як позарядови професор на Катедри за українски язык на Филозофским факультету у Загребе.

4. Ника Пресл, роджена 1989. року у Загребе. Закончела Здравствене училище, а по його законченю уписала студий українского, болгарского и македонского языка на Филозофским факультету у Загребе. Дипломовала 2016. року. Нешка роби як прекладатель зоз болгарского языка.

5. Др Михайло Фейса народзени 1957. року у Коцуре, здобул англiстичне и славиcтичне образование: магістровав на Филологийним факултету у Београдзе, а докторовав на Филозофским факултету у Новим Садзе. Роби як рядови професор за предмет Руски язык на Одзеленю за русинистику Филозофского факултету у Новим Садзе. Обявел: *Английски елементи у руским языку*; *Час и вид у руским и английским языку*; *Функционоване конструкції В-ф у преношеню часово-видових одношеньох у приповедкох Гавриїла Костельника*; *Нова Сербия и ей руска меншина*; *Виреченьово конструкції у руским и английским языку* и коло сто науково-фахово работи. Главни редактор веліх виданьох, коавтор або коредатор: *Бешедуїме по английски и по руски*; *Сербско-руски* и *Руско-сербски словник*; медзи иншим предложел з английского Шекспирового *Гамлета* и Керолову *Алису у Жемі Чудох*.

6. Мр Гелена Медєши народзена у Руским Керестуре 1948. року, Учителську школу закончела у Зомборе, Филозофски факултет, Групу за южнославянски языки у Новим Садзе, постдипломски студії зоз социології языка на Филологийним факултету у Београдзе. Коавторка є Приручніка за розвиване и пестоване мацеринского и немацеринского языка и интеркултурализма при предшколских дзецох *Нашо пупчата*, *Сербско-руского* и *Руско-сербского словника*, авторка штирох кнїжкох язичних розправох: *Язык наш насущни*, *З червеним подцагнуте*, *З червеним прецагнуте* и *З червеним виправене*. Роботни вик препровадзела як лекторка и преподавателька за руски и сербски язык, тєраз у пензії.

7. Славко Сабо народзени у Коцуре 1950. року. Основну школу по руски закончел у Коцуре, штрєдно хемийно-технїчну у Вєрбаше, а дипломовал на Филозофским факултету у Новим Садзе на групи за русийски язык и литературу. Од 1975. по 1984. рок робел у Образовним центре „Петро Кузмяк“ як професор руского и русийского языка, а од 1984. по пензионоване 2015. у Заводзе за издаванє учебнїкох у Новим Садзе як редактор учебнїкох на руским языку. Жие у Вєрбаше.

8. Дюра Латяк (народзени 31. октобра 1933. року у Руским Керестуре), писатель, публициста. Написал значне число литературних творох: пiснї, приповедки, гуморески. Обявел кнїжку приповедкох *Тал и други приповедки* (Нови Сад, 1982), два монографії *Руске слово 1945–1985* (Нови Сад, 1985) и *Дваецц пейц роки АРТ/РНГ „Дядя“* (1970-1995) (Нови Сад, 1997) и кнїжку гуморескох *Ферков дньовник* (Нови Сад, 2007). Автор є капиталного дїла *Театрални живот Руснацох, часц I* (Нови Сад, 2008) и *Театрални живот Руснацох, часц II* (Нови Сад, 2011), котре вишло двоязично – на сербским и руским языку. Дюра Латяк член Дружтва писательох Войводини од 1974.

року, а єден час бул и його председатель. Робел як новинар у Рускей редакції Радио Нового Саду (1951–1954), потим як новинар, познейше як главни и одвичательни редактор новинок „Руске слово“ и директор НВП „Руске слово“, а вец як главни и одвичательни редактор Редакції видавательней діялносци НВП „Руске слово“. Єден є зоз сновательох Дружтва за руски язык, литературу и культуру. Бул єден час и главни и одвичательни редактор рочніка „Творчосц“. Жие у Новим Садзе.

9. Гаврил Колсар, народзени 1948. року у Руским Керестуре. Основну школу закончел у родним месце, гимназию у Вербаше, а Филозофски факултет у Новим Садзе, дзе дипломовал 1972. року. Робел од 1970. року як новинар у Радио Новим Садзе и од 1976. року як новинар и редактор у НВУ „Руске слово“, у МАК-у и новинок „Руске слово“. Член є Дружтва за руски язык и литературу од його снованя, бул главни и одвичательни редактор рочніка Дружтва „Творчосц“, та секретар и председатель Дружтва. По одход до Канади ушорел и зредаговал даскельо кнїжки. Року 1998. утемелел на Интернету вебсайт „Руснаци у Панони“, „РусинскаТюбе“ и ище пар вебсайти пошвечени Руснацом у Войводини. Од 2002. по 2013. выдавал часопис за Руснацох виселенцох у шведе „Руснаци у шведе“. Як пензионер ше пошвечел пласованю податкох о Руснацох на интернет порталох у видео и писаней форми. Жие у Киченеру у Канади.

10. Юлиан Пап (Руски Керестур, 1943), жие у Новим Садзе. Робел як новинар-редактор у „Руским слове“ и „Добрим ютру“, як фаховец за польопривреду у Вивершней ради Войводини, ПК ССРН Войводини и СК ССРН Югославїї, преподавал англійски язык. Написал приручник за учене англійского языка *Good morning / Добре рано*, два кнїжки гуморескох *Бачи Дюра з Керестура*, приповедки и писньочки за дзеци *Чом ше качка з воду мачка*, пририхтал кнїжочку духовних писньох *Хвалім Це, Господи*, памятки на звичайних людзох *Стретнуца з преишлосци* и числени прилоги з рижних обласцох. Преклада з англійского языка. Участвовав у виробку Руского-сербского словника (2010) и Словника руского народного языка (у друку). Нешка у пензиї.

11. Любица Отич (1959, Дюрдьов), историчарка, музейна совитница. Закончела гимназию у Новим Садзе, дипломовала на Групи за историю Филозофского факултету у Новим Садзе. Од 1986. року роби у Музею Войводини, а зване кустоса здобула 1987. року. Роботи музейного педагога и кустоса-историчара паралелно окончовала два роки. Од 1991. року є задлужена за збирки: Гражданске облечиво, Албуми и споминари, Културни установи и дружтва, Културни и явни роботники, Познати особи, Поволанки, програми и визиткарти и Михайло Пупин. Зване музейного совитника здобула 2006. року. Була председателька Управного одбору Заводу за культуру войволянских

Руснацох, сотрудник на проектох Музею городу Риеки и Заводу за культуру войводинских Руснацох, як и промотер на симпозиюме Румунох у Зренянину. Сотрудник є Сербского биографского словника Матици сербскей и Енциклопедии ВАНУ.

12. Ирина Папуга, професор педагогии, народзена 12. новембра 1946. року у Бачинцох. Филозофски факултет закончила у Новом Садзе. Робела у Покраїнским секретариату за образоване, науку и культуру, Културно-просвитней заедници Войводин и Заводу за культуру Войводини у Новом Саду. Обявени ей вецей написи и прилоги з обласци образованя, просвити и култури на сербским и руским язику у часописох и едицийох. Ирина Папуга автор трох кнїжкох: „Русинска гимназија – Руска гимназија“ (2000), „Основна школа Бачинци“ (2008) и Русинска „Просвета“ у Бачинцима – Руска „Просвета“ у Бачинцох (2013). Член є Дружтва за руски язик, литературу и культуру, а тиж и редактор и пририхтовач вецей кнїжкох, публикацийох и часописох. Жие у Новом Садзе.

13. Мр. Александер Мудри народзени у Вербаше 1983. року. Закончел основни и мастер-студии на Одзеленю за русинистику на Филозофским факултету у Новим Садзе, тераз докторанд на Филозофским факултету, група язик. Обявює роботи у вязи зоз традиционалну лексику Руснацох у Войводини, але ше у роботох интересує и за други аспекти руского язика, напр. хасноване руского язика на интернету итд. Главни и одвичательни редактор кнїжки *Зоз живота Руснацох у Кули* (2016).

14. Мр Канаме Окано народзени 1986. року у варошу Исе (Япон). Дипломовал 2010. року и магистровал 2012. року з обласци русийскей филологии на Универзитету за странски студии у варошу Кобе (Япон), од новембра 2014. року докторанд Филозофского факултету Универзитета у Новим Садзе. Публикаций з обласци русинистики – „Глаголи кретања у води / на води у русинском језику.“ [*Славистика XX*, pp. 208–213. Београд: Славистичко друштво Србије, 2016]; „Руски дјеслова ротациј з перспективи типологичного преучованя лексики.“ [*CONTEXTS III*. Novi Sad: Filozofski fakultet, друкує ше] и др.

ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЯЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ НОВИ САД
(1970-2017)

Зборнік роботох
STUDIA RUTHENICA
22
(35)

Редакція

др Юліян Рамач, главни редактор
др Александер Д. Дуличенко
мр Гелена Медєши
мр Ксенія Сегеди
др Оксана Тимко Дітко
мр. Сенка Бенчик
др Михайло Фейса

За видавателя

Ірина Папуга

Преклад резимеох на англійски язык

Софія Николаєвич

Компютерски обробок и

технічне ушорене

Logic line, Нови Сад

Друкарня

FB PRINT, Нови Сад

2017.

Видаване Studia Ruthenici 22
зоз уплатами членарини
за 2016. и 2017. рок помогли:

1. Агнета Буила Маслар, Нови Сад
2. Владимир Буилчик, Вербас
3. Леона Гайдук Лабош, Нови Сад
4. др Владимир Кирда Болхорвес, Нови Сад
5. Мара Ковач, Петроварадин
6. Янко Киш, Нови Сад
7. Дюра Латяк, Нови Сад
8. Даниела Ловас, Нови Сад
9. Мария Канюх Йозанов, Нови Сад
10. Любица Малацко, Нови Сад
11. Владимир Н. Манько, Нови Сад
12. мр Гелена Медєши, Руменка
13. Мария Надь, Руски Керестур
14. Ирина Олеяр, Руски Керестур
15. Любица Отич, Дюрдьов/Нови Сад
16. Мирослав и Светлана Папуга, Руски Керестур
17. Олена Папуга, Руски Керестур/Нови Сад
18. Ирина Папуга, Нови Сад
19. Олгица Лендер Радович, Београд
20. др Юлиян Рамач, Коцур
21. Наталия Рамач, Нови Сад
22. Владимир Салонски, Господїнци
23. Гелена Гафич Стойков, Нови Сад
24. Татьяна Тагасович Винай, Суботица
25. Мартица Тамаш, Вербас
26. Блаженка Хома Цветкович, Нови Сад
27. др Радмила Шовлянски, Нови Сад

ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ
 (1970-2017)

Видаване Зборніка роботох
STUDIA RUTHENICA 22 (35)

помогли:

Покраїнски секретаријат за културу, јавне информоване
 и одношене з вирским заедніцами
 Покраїнски секретаријат за образоване, предписаня, управу,
 и национални меншини – нацинални заедніци
 Городска управа за културу, Нови Сад

CIP – Каталогизација у публикацији
 Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.161.2(497.11)+811.161.2

STUDIA Ruthenica : зборник радова = Studia Ruthenica :
 зборник роботох / за редакцију: Јулијан Рамач, за издавателя:
 Ирина Папуга. - 1988/89- . - Нови Сад : Дружтво за руски
 јазик, литературу и културу, 1989-. - 23 cm

Годишње.

ISSN 0354-8058

COBISS.SR-ID 28571404

Зборник роботох „Studia Rutenica“ 22 (35), Видавателъ: Дружтво за руски јазик,
 литературу и културу, 21101 Нови Сад, Ћирпанова 27, пф. 55, Тираж: 350
 Обсяг: 15 друкарски табаки, Друковала Друкарња „FB PRINT“ Нови Сад, 2017.
 064 19 75 281 * papugai@mts.rs * 021 453 365
 ramacyu@gmail.com * 021 727 342

ISSN 0354-8058